ION HÂNGULEŞTEANU

Pe umerii tatei

Colocviile adolescenței

EDITURA ALBATROS

Ion Hângulești eanu are instinctul istoriei trăite și puterea de a rememora. Știe să rescrie — cu detalii surprinzătoare prin exactitate și pitoresc rural, cu umor și inflexiuni lirice — istoria vieții sale de copil sărac al satului de odinioară.

Eroul acestei cărți este, din întîmplare, tot un Ionică fiu al lui Ștefan și al Smarandei ca și personajul humulești ean. Dincolo de asemănarea aparentă cu năzdrăvanul din „Amintirile" lui Creangă, Ionică Ulmeanu, din „Pe umerii tatei" este un ghibirdică, un spiriduș care îndrăznește să se ridice, să înalțe fruntea spre viață, spre o lume de enigme, dătătoare de spaimă, dar și de dorința aprigă de a le descifra și de a le depăși.

GHEORGHE BULGĂR

Ion Hângulești eanu face parte dintre dascălii bine inspirați care s-au consacrat literaturii. Paginile lui conțin amintiri pline de farmec, humor și învățăminte, au fluență și pitoresc.

AL. ANDRIȚOIU

Lei 9,25

Coperta de : DÁMÓ ŞTEFAN

Ion Hânguleşteanu

PE UMERII TATEI

EDITURA ALBATROS

1987

colocviile adolescenţei • colocviile adolescenţei • colocviile adolescenţei • colocviile adolescenţei

MOTTO :

„...să schimbăm, acum, întîia oară
Sapa-n condei și brazda-n călimară.“

T. ARGHEZI, *TESTAMENT*

SATUL MEU

Mi-aduc aminte ca acum de locul unde am deschis ochii pe lume. Sat cu pămînt negru ca smoala, cu grîu în spic cît vrabia şi cu porumb verde mătăsos de te pierzi în el călare. Numele Slobozia-Ciorăşti şi-l trage de la ciori pesemne, c-aşa de multe erau. Întunecau cerul şi-ţi asurzeau urechile, mai ales primăvara cînd îşi făceau cuibul şi-şi depuneau ouăle.

Toţi vînătorii şi-au încercat flintele, toate sperietorile făcute în cele mai ciudate forme s-au întrecut să le izgonească pe alte tărîmuri, dar n-au izbutit şi-au rămas belea pe capul ciorăşteanului.

Împlîntat pentru veacuri pe malul drept al Milcovului, la o goană bună de cal spre miazăzi şi călare pe apa Rîmnei, satul pare ca o salbă. De-o parte, pe malul stîng, este aşezat Ciorăştii, fratele mai mare, iar de cealaltă parte, despărţiţi unul de altul, să nu se certe poate, cei-lalţi doi frăţiori mai mici : Armenii şi Jiliştea sau Slobozia. Îi desparte rîuleţul Rîmna, un firicel de apă, poznaşă şi buclucaşă uneori, fiindcă vine umflată pînă peste maluri, cînd plouă la izvoare şi, înfuriată, cară devale : cocioabe, grajduri, cotete, capre, gîşte, rate şi cîte şi mai cîte. N-are nevoie ciorăşteanul decît de cîngi să le tragă la mal şi să le facă grămezi pentru nevoile lui.

Deşi sat de cîmp, seamănă totuşi cu o grădină înecată în verdeaţă şi inundată de lumină.

Casele sînt măiestrite cu migală, ogrăzile largi şi cu gust îngrijite.

În partea dinspre deal, cum privești satul, locuiesc mocanii, în partea dinspre șes — cojanii, iar la mijloc țiganii care nu pridideau să-și mute țoala după umbra casei, acolo unde era mai deasă. Cîntau ca greierii vara și cît era ziulica de mare un pai nu ridicau, iar seara pe răcoare, făceau cîte o cîntare, de rămîneam cu inima friptă și cu dorul potolit o săptămînă întreagă.

Frățiorul cel mai mic — Armenii — socotit ca un frate vitreg, a stat de-o parte, mai retras, cu oameni însă muncitori și cumsecade. Oieritul și argățitul pe moșia lui Capatos, grecoteiul, le-a fost vacul, ani de-a șirul. Din greu au tras, la mîna cîșă a boierului, pînă s-a schimbat macazul și astăzi pămîntul este al lor și trăiesc cu fruntea sus, mulțumiți că sînt stăpîni.

Mai jos spre cîmpie, pe același mal ca și Armenii, se întinde frățiorul mijlociu — Jilițtea, localitate istorică unde s-a bătut Ion Vodă cel Cumplit cu turcii.

Cînd eram copil, ieri a fost parcă, mergeam cu domnul și făceam lecția de istorie chiar aici, unde cu sute de ani în urmă a clocotit pămîntul.

Și astăzi, dacă lipești urechea de aceste locuri, asculți parcă zăngănitul armelor mînuite cu bărbăție de vestitul domn, venit de dincolo de apa Milcovului ; și azi, auzi tropotul cailor căzăcești cum vin năvală și vezi aievea cum străfulgeră oțelul paloșelor lor alături de vitejii moldoveni, mînați în luptă împotriva turcilor cotropitori, care veneau să înscăuneze vînzători de neam, din familia Chiajnei, pentru a stoarce fără lege ultima vlagă a acestor oameni care n-au călcat hotare străine niciodată.

„Copii, ne spunea domnul, dacă n-ar fi fost acești eroi în decursul istoriei neamului nostru și acest popor atît de viteaz, pămîntul sfînt, moștenit din moși-strămoși, în care mustește

sîngele curs pentru libertate, ne-ar fi blestemat ca urmaşi nevrednici, iar noi am fi rămas străini în ţărişoara noastră".

Lung mă uitam la domnul, cum, cu ochii lui deschişi în istoria neamului, ne reamintea pe rînd de marele „Io Mircea Voievod", care l-a înfruntat pe Ildărîm, de Ştefan cel Mare sau de Mihai Viteazul, cel care a unit sub acelaşi sceptru pe fraţii ardeleni, munteni şi moldoveni, toţi de acelaşi sînge, despărţiţi de vitregia vremurilor şi simţeam cum îmi bate inima de mîndrie că sînt urmaş al unor strămoşi vrednici de laudă şi cinstire.

Şi astăzi, cînd merg în satul copilăriei, iau ţărînă în mînă şi-o strîng bine în pumn, apoi o duc la ureche ca să-mi povestească ea cîţi au călcat-o în picioare şi cîţi au amestecat-o cu trupurile lor pentru a ne lăsa nouă moştenire o ţară mîndră şi bogată.

La marginea satului, la intrare chiar, mă opresc sub troiţa sculptată în lemn şi privesc orizontul. În loc de fata morgana văd chipurile ţăranilor desculţi din 1907, care au rămas cu figura lor înrămată în zarea satului, neşterşi din amintire, pentru că ei au pus mîna pe furcă, dînd semnalul de alarmă, că acest pămînt pe care se leagănă acum ca nişte valuri ale mării holdele aurii, este al lor, al celor care şi-au pus pieptul pavăză în calea cotropitorilor ca să-l apere şi al celor care îl muncesc ca să scoată din el pîine.

Ori de cîte ori mă cuprinde dorul şi mă duc în sat la mine, acolo unde cîntă grangurul vara, mi se pare că lumea toată se uită lung şi se întreabă poate cine-o fi străinul. Străin pe uliţa copilăriei mele, acolo unde fiecare bolovan l-am luat în răspăr şi l-am clătinat din loc şi unde fiecare colţişor îmi vorbeşte tainic de atîtea amintiri...

Nu se poate. Nu-s străin. Îi recunosc pe toţi, Recunosc norii zdrenţuiţi pe margini, ca

pe vremea cînd eram copil, recunosc nucul din ograda lui Antal, recunosc fetița bălaie, cu sprîncene galbene ca spicul grîului. Seamănă cu Maria, colega mea de bancă. Are același nas și aceeași aluniță în colțul gurii, cu strungăreață în față și cu zîmbetul pe buze. Recunosc copilul cu părul răvășit și cu fruntea încruntată, cu gura strînsă pungă, e băiatul lui Ilie.

— Ia ascultă, măi copilă, ești cumva fata Mariei din familia Militaru ? îi pun întrebarea eu, să mă conving pe mine însumi.

— A ei, da, a ei ! îmi răspunde încurcată, nu știa de unde să mă ieie.

— Dar tu ?

— Sînt băiatul lui Ilie.

N-am greșit. Satul a rămas în mine, iar eu mă simt al lui, ca atunci cînd eram copil și-alergam în fugă ca un mînz.

PĂRINȚII MEI

Casa unde m-am născut era mică și făcută din bîrne și împletituri de nuiele, lipite cu lut amestecat cu paie. În fiecare an, primăvara, cînd se întorcea rîndunica, o văruia mama de-o făcea ca oul, albă, și la urmă să fie de sufletul cui o trece și n-o spune : „halal mînă !“, îi mai trăgea pe sub fereastră și un brîuleț din cărbune și sineală.

În această căscioară, cu ogradă largă și cu un nuc mare, rotat, din care toată vara răsuna cîntecul grangurilor, am crescut și-am făcut umbră pămîntului pînă la o vreme, ca după aceea s-o pornesc în lume, lăsînd toate în urmă, cu durere.

Mama, Smaranda sau Mănditța, cum îi spuneau femeile, era fata babei Stana, gheboasă,

ca un semn de întrebare, și-a unchiașului Toader, poreclit Ciungu, fiindcă îi lipsea o mînă; m-a născut în toiul războiului și m-a crescut cu multă grijă.

Tata, Ștefan, de statură mijlocie, slăbănog și cu ochi albaștri, de culoarea cerului de vară, era feciorul cel mai mare al lui bîtu Dragomir, despre care se vorbește că l-au îngropat în uniformă de căprar, cu chipiu pe cap, centiron pe burtă, moletiere și galoane, fiindcă n-avea alte straie.

Ca fecior, se spune despre tata că era dezgheţat și deștept, nevoie mare. Nu era socoteală să nu-i vină de hac, de aceea, cînd a terminat două clase primare, l-au dat mai departe... pe moșie boierească. Aici a rămas mai mare peste vacile boierului, pînă a plecat catană.

— Ehei, băiete! cînd eram ca tine, mînam trei perechi de boi în jug și mîncam o dată-n zi, îmi spunea el, cînd îl prindea oftatul și, mai ales, cînd mă vedea că nu mai dovedeam cu somnul.

La o vîrstă cînd s-a simțit în putere, flăcău în toată legea, de vorbă cu florile și cărările, a plecat de la arman și-a venit acasă. Era tocmai horă în sat. Mama, la vremea aceea, de-abia păşea la joc.

Poate așa a fost să fie, că îndată ce s-au potmolit ochii lui în ochii ei adînci și îndată ce i-a văzut părul mătăsos și prins în coade, un fior ca de friguri l-a cuprins și inima a început să-i bată. La treaba asta nu se cere socoteală și-a cerut-o-n joc.

— Cu văcar, nu merg! l-a refuzat codana.

Nici azi nu vrea să spună tata ce-a simțit atunci, dar fără să chibzuiască mult, pe loc i-a dat o palmă, de i-a crăpat obrazul fetei.

— Ți-o dau arvună; ține seama! și-ai să fii nevasta mea, a zis el și-a plecat plin de

mînie. Nu s-a întors decît în noaptea vedrelor, cînd fata, îmbrăcată mireasă, își sărbătorea nunta cu Marcu, un flăcău din sat și din oameni cu avere.

Cu o căruță trasă de patru cai ce mîncau jar și cu trei voinici — unul și unul — a sosit la vreme. Scandal n-a apucat să fie, fiindcă lumea înfricoșată de focurile de pistoale, n-a știut unde să se ascundă. În această zăpăceală, mireasa a și fost aruncată în căruță, ca un sac, tata, dînd bice la cai, a pornit ca un vîrtej.

A clocotit pămîntul pentru o clipă și multe sate și multe ape s-au trecut în noaptea aceea, dar de urma lor, nici socrii mari și nici socrii mici n-au dat.

Trei săptămîni în șir s-a ținut tata de fată ca s-o împace, trei săptămîni s-a ploconit în fața ei și, azi oleacă, mîine oleacă, cu mărgele și-acadele, s-a îmbunat codana și-a zis: „da". Învoiala fiind gata, amîndoi de mînă s-au întors în sat.

După trebușoara asta, la un an, am venit pe lume eu, Ionică, băiatul cel mai mare. Tata n-a avut norocul să mă vadă mic, atunci. Începuse focul și plecase la război, la Mărășești, unde s-a bătut cu nemții.

Cînd s-a întors de pe front, eram măricel de-acum, aveam patru ani. Mă întorceam de la bîta, mama lui tata și, cum eram obișnuit s-o găsesc în bordei numai pe mama, casa he-o arseseră nemții, am rămas mirat cînd m-am pomenit că dau cu ochii de-un străin, slab, urît, cu fața pămîntie, cu mustața rară, lăbărțată, barba mare și cu mantaua numai zdrențe. M-am și întors spre ușă cu gînd s-o întind la fugă.

— E tat-tu, mamă, tat-tu! Vru să mă liniștească mama.

Un tremur m-a cuprins pe loc și-am rămas zburlit, cu părul răvășit, mare ca de fată și, cu ochii speriați, îl măsuram de jos în sus pe străinul ce venise.

— Vin' la tata, vin' la tata ! Mă chema străinul de zor și, cu mîna tremurînd, mă poftea să iau alviță.

Nici nu m-am uitat spre el și, încondurat, m-am grăbit să ies spre ușă, dar m-a prins la înghesuială și, cu de-a sila, m-a săltat în brațe. Vrei nu vrei, a prins să mă sărute, înțepîndu-mi obrajii cu barba lui mare cît țepii unui arici.

— Stai cu tata ! Nu fi rău ! și cu putere mă strîngea la pieptu-i cald.

Nu voiam și pace. Îl simțeam străin și-aș fi vrut să plece, dar „străinul" nu pleca. Azi așa, mîine așa, cînd una, caldă, cînd alta rece, vremea a trecut, iar eu m-am obișnuit cu el și pînă la urmă i-am spus tată, tată...

LADA CU ZESTRE

Fusaru era om în toată firea, cu păr bălan pe cap și cu mustață mare și stufoasă. Povestea fel de fel de năzdrăvănii și cînd mă uitam la el, mic, cum eram, făceam ochii mari, nedumerit. Nu-l credeam, firește, fiindcă povestea că și-ar aduce aminte de pe vremea cînd era sugaci. „Numai nu puteam vorbi, spunea el, încolo îmi dădeam seama de tot ce se petrece în jurul meu."

„Deștept ai fost, nene, din fașă", pe limbă mi-a venit să-i spun, dar m-am oprit cu vorba-n gît, să nu-mi șteargă vreo labă, că era în stare, după cîte îl vedeam.

— Știam bunăoară, zicea el, cu convingere, că mă frige apa cînd îmi făcea bunica baie, că mă dor picioarele cînd mă strîngea cu fașa tare, înțelegeam că vorbesc de mine, că sînt știrb și mic, neputincios și-atunci nu mai răb-

dam şi puneam buza şi ţipam să vină mama. Pînă nu-i făcea de rîs în faţa mea şi nu-i bătea : „na, na, na ! să nu mai rîdeţi de odorul mamei", ambiţios cum eram, nici că încetam.

— Dar de clipa cînd ţi-a tăiat buricul moaşa şi-a făcut foarfeca cîrşt ! ţi-aminteşti ? l-am întrebat eu mieros, nu cumva să mă dau de gol că nu-l cred.

M-a privit cu ochii tulburi, nu ştia ce vreau să zic, dar cînd a priceput, pesemne, că încerc să-l iau peste picior, el, năzdrăvanul, c-altfel să-i spui nu i s-ar fi potrivit, s-a şi întors spre mine, tocmai cînd să plece şi mi-a ras-o scurt :

— O s-o întrebi pe mă-ta care te-a făcut nătîng şi prost şi să nu mă crezi nebun! la vezi...

*

Ceasuri întregi stăteam şi priveam lada pe pereţii căreia erau pictaţi în culori frumoase zmei, pitici, îngeraşi şi zîne.

O bună bucată de vreme le-am crezut că sînt ca mine, vii şi vorbeam cu ele. Era gîlceavă mare. Le certam, le buşam şi la urmă le făceam la fiecare cu cărbune cîte-un zbenghi în frunte. Cînd m-am săltat şi mai mare, voinicel de-acum, am băgat de seamă că una semăna cu mama şi-i spuneam Măndiţa. Era tot aşa cu părul mare prins în coade şi cu gropiţă în obraz. Mă purtam cu ea frumos sau bosumflat după cum eram cu mama.

Într-o bună zi, cu ochii mei am băgat de seamă cum o domniţă zînă îşi dădea coate despre mine cu un pitic de-alături. Atît mi-a trebuit şi, cum bleg n-am fost să-mi scuipe-n faţă orişicare iar eu să tac, pe loc mi s-a suit sîngele la cap şi le-am mînjit botul cu cerneală şi cu ţinta le-am scos ochii, de-a fost nevoită mama să scoată bunătate de ladă, hîrb şi s-o ducă în altă parte mai la loc dosit, că prea stătuse în cinste.

Dar mă luai cu ziua tîrgului şi-am uitat să spun că o dată, singur cum eram acasă şi cum n-aveam ce face, am dărîmat tot maldărul de perne şi scoarţe ce se găseau deasupra lăzii şi una-două i-am săltat capacul. Multe, multe şi fel de fel mi-au sărit în ochi, ca-ntr-o ladă cu zéstre, veche, cu miros de busuioc, dar privirea mi s-a oprit pe-o salbă. Grămădită într-un colţ, tăcea chitic. Cînd am văzut-o cum face ăpe-ape şi cum sună de frumos, am luat-o-n mînă, am pus-o la gît ca ţigăncile şi-apoi am ieşit la joacă să mă fudulesc cu ea, că doar un băiat avea mama, n-avea doi la vremea aceea.

N-am ajuns bine în dreptul tarabei cu ispite că m-a şi zărit Topală, sărăcilă, cum îi spunea lumea, fiindcă pe unde trecea el, sufla vîntul : „alămîia pe-o găină, ciorul cu mălai pe paharul cu năut ; c-a şi rămas cu ochii ficşi pe salbă şi uşurel ca o pisică cînd să prindă vrabia, clipind mărunt din ochi, a pornit-o înspre mine. Tremura ca varga şi-mi zicea din gură : „Stai, aşa, nu te mişca, să te vadă nea Topală bine. Vreau să-ţi dau covrigi, bomboane şi stafide“...

Nu-l ştiam aşa de darnic, mai ales că şi pe mine mă înşelase două-trei zile în urmă. Îmi luase trei ouă pe-un covrig tare, sticlă şi vechi de pe timpul răzmeriţei şi pentru asta i-am strigat atunci în gura mare :

„La Topală-n prăvălie
joacă şoarecii-n călcîie ;
la Topală în dugheană
moare musca fără hrană.“

De-altfel, mă temeam de el, fiindcă era un om despre care vorbea lumea că-i hapsîn şi negru în cerul gurii, de aceea mă dam tot îna-

poi să nu se apropie și să păstrez distanța, pentru orice socoteală. Cînd am băgat de seamă însă că-mi vorbea blajin de să-l lipești la rană și cînd l-am văzut că se scotocea prin buzunare — „poate că mi-o da ceva“ — m-am înmuiat ca ceara, că din carne sînt, și-am rămas pe loc să-l văd ce hramuri poartă.

— Al cui ești ? mînca-l-ar tata ! Frumoasă mamă ai avut — și cu degetele lungi, uscate începu să mă dezmierde tot pe lîngă salbă. N-am apucat să-i spun al cui sînt și cum mă cheamă că m-a și săltat în brațe și, cu ochi de licurici, a prins să mă sărute de parcă mă vîra atunci în groapă.

— Comoara tatii, de băiat ! Ți-o fi foame, ți-o fi sete !

Auzi, foame, cînd ești în brațe la Topală ! Mi-a și apărut în față claia de covrigi și grămada de bomboane.

„Cum de nu“, pe limbă mi-a venit să-i spun, dar am tăcut. Mă lăsam purtat în voia lui și făcînd pe rușinosul o scăldam de colo-colo. Voiam să-l văd ce gînduri are.

N-a mai avut răbdare și lipindu-mă de coastă a luat-o la fugă cu mine în brațe și dă-i goană. Parcă mă furase. Cînd am ajuns în prăvălie, m-a lăsat ușurel ca pe un ou, să nu mă spargă și nu știa ce să-mi dea.

— Ți-aș da asta, dar nu-ți place, și-mi arăta smochine. De-i mînca de-aicea nu-ți prieste. Era vorba de stafide și din toate îmi trecea pe lîngă nas, mai ceva ca mama, cînd eram bolnav. Atunci știu și eu că era în stare să-mi dea și lapte de pasăre, dar mi-l bîzîia musca la cap.

Pînă la urmă, s-a îndurat Topală și de fiecare galben mi-a înșirat pe sfoară cîte un covrig, nu din ăia mari, cu sămînță presărați, ci din cei mărunți, spunea el că sînt mai buni și... în loc de salbă, mi-a încolăcit frumos la gît o sfoară de covrigi.

— Mai are tat'tu, așa ceva, gălbiori din ăștia? mă ispitea și-i strîngea la piept cu pumnii strînși.

— Cum să nu! O căldare plină. Ce era să-i spun că n-are? Mi-era teamă că s-o răzgîndi și rămîn fără covrigi.

— Te-aștept, mai adă. Fugi, aleargă! Și-mi desena cu mîna în aer cerc, covrig am înțeles că înseamnă.

Glonț am ieșit și p-aci mi-a fost cărarea. Fericit am fost în ziua aceea. Am mîncat covrigi pe săturate.

Multă vreme a trecut după treaba asta și mamei nu-i venea să creadă. De cîte ori dădea cu ochii de ladă, îi sălta capacul și s-apuca să caute salba. Răvășea tot ce se afla în ea, șervețel cu șervețel și n-o găsea.

— Mamă, mamă! cum te-a împins păcatul să duci salba la țigan, nu mă pot pricepe. O aveam de la bunica și bunica de la străbunica — și plîngea de i se înnodau lacrimile în barbă.

Simțeam că mi se rupe inima, nu de salbă, ci de mila ei. De-aș fi avut putere, i-aș fi adus în loc de una, două salbe, trei, numai ca s-o împac, dar, de unde!

Tata, însă, hotărît și, cum era el un om care nu bătuse de prea multe ori drumul bisericii, s-a dus la Topală să descurce în urma mea. Bine spune cine spune: „Un nebun aruncă o piatră în apă și zece înțelepți nu pot s-o scoată.“ Aurul, ochiul dracului, a intrat ca în gură de șarpe și cît l-a strîns cu ușa tata, cît l-a mai ascultat cu urechea, tot degeaba. L-a înghițit fără nici o urmă.

De-atunci, ori de cîte ori făceam vreo poznă, mă bătea și pentru salbă.

— Tu, dușmane, mi-ai mîncat-o, tu! și dă-i să se găsească, pumni în cap, că este o vorbă: „Mai degrabă să rămînă decît să nu ajungă“.

„PUNE-O BINE“

Năravul, năravul din fire, n-are lecuire. Şi cît nu încerca tata să facă sfînt din mine, să m-aşeze unde vrea, la întîmplare, iar eu, lemn, să rămîn acolo nemişcat. Nu-şi găsise însă omul. Eu eram altfel, fiinţă vie, nu din lut şi nici păpuşă. Ce simţeam aceea făceam, să nu zic că mă trăgea aţa la rele şi unde credeai că nici pămîntul nu poate da de-un lucruşor ascuns de mama, acolo hop! şi-l scoteam din întuneric la iveală, de-şi făcea cruce cînd vedea că nu mai este. „Ptiu, drace! a dracului mînă ai!“ şi se bătea tot ea cu degetele peste gură.

Odată, căutînd colo, scotocind dincolo, ca omul curios din fire, nu în zadar mă aflam acasă singur cuc, dau de-o sticluţă, în care se găsea ceva ca apa, de culoare galbenă-verzuie. Pentru o clipă n-am ştiut cam ce poate fi în ea, dar chinuindu-mă puţin, mi-am adus aminte de vorbele lui tata: „Parfum, fimeie, pune-l bine cînd s-o face fata mare“, care nici nu se născuse. Primise sticluţa de la Şerbăniţa, drept răsplată, fiindcă i-a dus pe fiică-sa cu căruţa la oraş, la pension.

„Dacă e de-acolo, nu e lucru prost, mi-am zis în sinea mea, ştie Şerbăniţa ce cumpără“ şi-am luat-o frumuşel de mot, că prea sta mironosită cu fundiţă la gît şi-am ieşit cu ea din casă şi, undeva mai la loc dosit, i-am scos dopul.

„Mmm!...“ un miros plăcut mi-a gîdilat nasul pe loc. Şi cum niciodată nu m-am dat înapoi de la o mîncare bună să-ţi meargă la inimă, şi de la un somn la umbră şi pe moale, de să te uite Dumnezeu, n-am mai stat pe gînduri şi fără să mă înveţe nimeni, mai ales că prost să fie cine mi-o zice, m-am stropit cîte un pic, cîte un pic, pînă n-a rămas nimic. Mi-am făcut cămaşa leoarcă şi părul ciuciulete,

iar după aceea am dat de-azvîrlita cu sticluța goală, să nu rămînă urmă.

Seara cînd ne-am adunat în jurul mesei cu cele trei picioare, nu știu oum și-a rotit tata nasul și, fără să mă întrebe al cui sînt și cum mă cheamă, m-am pomenit prins de gît ca-n menghină.

— Ia vezi, fimeie, sticluța cu parfum i-acolo ?

„C-o fi, c-o păți, să vezi mătale, n-am pus mîna, așa miros de felul meu", în zadar. Tata nici nu mă băga în seamă.

— Te învăț eu minte să nu mai umbli unde nu-ți fierbe ție oala, n-ai tu grijă ; acum, să vină mă-ta.

— Nu-i, neam, i-a făcut felul și la asta. Dă-i !

Atît a așteptat tata, să-i dea plecarea, și îndată ce i-a dat-o, vrednic cum era, s-a și apucat de treabă, mai ales că nu-l costa parale. Dădea pumni pe gratis.

BRICIUL

Într-o miercuri, zi de tîrg, se întoarce tata de la oraș, cu un brici de mai mare frumusețea. „Prima întîi-soningen", vorba lui.

După ce l-a scos din cutie și l-a cîntărit în mînă de mai multe ori mai ceva ca pe-o găină de vînzare și după ce i-a spus mamei cîte parale face și i-a arătat că rade mai abitir ca-n palmă, i l-a întins să-l pună bine „într-un loc dosit, să nu dea careva de el, nu de altceva dar nu mai scapă teafăr" și scrîșnea din dinți privind spre mine.

Mă uitam și eu la tata lung. Nici nu-i zărisem bine rabla, iar el se și lega de mine. Dar

să se fi întîmplat ceva cu el ? Frigurile te luau, vorba mamei. Mai bine sărac și curat, așa că, mi-am luat gîndul și mi-am văzut de treaba mea. Și-așa la vremea aceea nu mai dovedeam cîte aveam pe cap.

Toată ziulica dîrla-dîrla, învățam să cînt din fluier. Nu-l lepădam de fel. Îl purtam la brîu, nelipsit.. Se hîrșiseră cei din casă. Noroc că de la o vreme mi-l spărgea tata de cap, să mai fie odihnă, măcar noaptea la culcare, c-altfel îi scoteam din casă afară.

— Tragi a oi, ciobane ! — îmi zicea și poc !

— La alteeva mai bun nu te împinge dracu'...

Ne învăța meserie bună moș Stoica Băjenaru. Cînta bătrînul de te vrăjea. El ne spunea, așa orb cum era, că dacă vrei să ai un fluier fermecat, să-l faci cu șase găuri și una de rezervă și să-l înfunzi cu ceară și-apoi să-l pitești undeva dosit sub mal, la o răscruce de drumuri și să-l lași uitat nouă săptămîni, nouă zile și nouă ceasuri, iar la miez de noapte să-l ridici.

N-am crezut ce spunea moșneagul, dar încercarea moarte n-are și m-am apucat, singur cum eram acasă, să-mi meșteresc și eu din soc un fluier de să se ducă vestea.

Cum custurea mamei cu care tăia ceapă-n oală nu tăia de fel, am aruncat-o să nu se vadă și, cu ochii roată-n casă, am nimerit briciul lui tata, titirit de mama după firida de la sobă. „Asta, da, mai zic și eu cuțit, n-ar mai muri cine l-a făcut. Om a fost, cu cap. Să tot cioplești cu el, de drag". Ce mă fac cu tata însă ? Nu-i ușor să intri în plug cu el, dar nici treaba baltă n-o s-o las și, ușurel, că n-o fi foc, i-am dat drumul. Mergea uns, nu degeaba-și poartă faima, dar cînd să-l scot, nenorocire, gura i-a rămas în lemn. Rămăsese știrb ca țața Mița. „Încotro apuci acum, Ioane ? Pe dracul l-ai căutat, de dumnealui ai dat", este o vorbă, și făcîndu-mi curaj l-am potrivit de unde îl luasem.

La vreo săptămînă-două și uitasem de sărăcia cu pricina, afară viscol, frig, zăpada mare, iată că intră-n casă Botosul, țiganul, bărbierul din sat.

— Parcă te-a adus Dumnezeu, țigane, sări tata vesel — dracul nu zici — în gîndul meu, și-am pălit. Am un brici a-ntîia : „soningen, soningen !“.

— Soligel, soligel, îl corectă Botosul.

— Soligel, soningen, solinger, cam așa-ntr-un fel, neamțul să trăiască, dar i-o minune !...

— Să-l văz, să-l văz și după aia să te lauzi, îi răspunse balaoacheșul, care tocmai scosese luleaua și se buzunărea s-o umple cu tutun.

Cum eram numai în cămașă, desculț și cu capul gol, ca fiecare în casa lui, fără nici o grijă, și, cum din senin căzuse așa belea pe capul meu, altă scăpare nu era decît să mă îmbrac tot o fugă și să ies afară, pînă și-o mai potoli furia tata.

Botosul, așezat pe pat, nici nu-i păsa. Fuma tacticos fără nici o grijă, iar mie să mi se pună pe inimă, că nu dam de căciulă și mă uitam chiorîș la tata cum își desfăcuse cureaua de la brîu și-o lega de clanța ușii ca să tragă briciul.

În sinea mea : „Rămășag pun, că degeaba te căznești s-o agăți acolo. Altceva o să faci cu ea, văleu !“ Și-o și simțeam cum se încolăcea pe spinarea mea. Norocul meu cu mama, că uita de la mînă pîn'la gură și nu da de el și mai aveam eu încă vreme să rămîn cu blana întreagă.

— Un'l-am pus, băiete ? mă întreba pe mine, chipurile eu eram nebun să-i spun.

— Cum de nu ! și i-am făcut semn în altă parte, dar nu s-a prins și s-a dus taman acolo.

Să mă înăbuș și mai multe nu și buzna la ieșire, așa cum eram cu capul gol.

— Un' te duci, băiete ? răcni tata la mine. Nu vezi ce prăpăd i-afară. Şi mi-a şi făcut cu capul semn să mă urc în pat.

— Oleacă numai, puţin mă duc afară şi băteam din picioare şi strîngeam din buze, doar m-o crede.. Era însă prea tîrziu. Mama puse mîna unde trebuie.

— Na, mînca-l-ar rugina să-l mănînce, că mi-a ieşit sufletul pînă am dat de gioarsă. În gîndul meu : „Gura păcătosului adevăr grăieşte". Ştiam eu ce ştiam.

— Gioarsă, hai ! îl desfăcea tata tacticos, în timp ce pe mine mă luase cu năduşeli, că n-am mai putut să stau în picioare şi zdup ! sub pat, după bocanci chipurile.

N-am avut vreme nici să-mi trag sufletul, că m-a şi apucat de picioare. Ce-a urmat, lesne de înţeles. A luat cureaua, că tot atîrna de pomană în clanţa uşii şi m-a tras pe mine, colo pe cinste, să fie pomană de sufleţelul sărmanului brici.

ZBORUL

Cînd am crescut mai mare mi-am făcut aripi să zbor. Simţeam un dor de ducă, ceva nepotolit în mine. Voiam să mă văd deasupra norilor, în aer şi să plutesc ba ici, ba colo şi mai ales în zborul meu aş fi dorit să-l ating cu aripa pe tata, întocmai cum atinge rîndunica pisica din ogradă, iar el, neputincios, să strige după mine şi mie să nu-mi pese că prea mă ţinea în frîu şi prea mi le trecea în socoteală toate.

Zis şi făcut. Le-am croit din şindrilă mari, le-am rotunjit ca aripile la barză, ascuţite şi întoarse către în afară şi după ce-au fost gata,

bine prinse în cuie, mi le-a legat de mîini cu sîrmă Chițele, vărul meu, băiatul lui moș Florea, un bondoc, țigănos, mai scund decît mine.

Cu ele de umeri și întărite pe după gît cu tot felul de noduri, că de m-ar fi văzut mama cum arătam ca o pasăre gata să-mi iau zborul, ar fi călcat în vîrful picioarelor, să nu mă sperie și să mă zburătăcească cine știe unde.

„Gata !“ mi-a strigat Chițele și pe loc am început să țopăiesc ca vrabia și să bat din aripi, dar degeaba. Mă ținea pămîntul bine.

Ce fac ? Sus pe șură. Mi-a venit idee bună. Greu e pînă ce te vezi în aer, am socotit în mintea mea și după aceea, fulg ! Zbori de nu mai știi de tine.

Eram așa de sigur, că mă uitam cu dor la Chițele. O să plutesc acum în aer și el rămîne, mititelul, pe pămînt, aici, la un loc cu toată lumea, iar eu o să mă avînt cine știe unde, hăt ! departe printre nori. O să văd orașe, rîuri, marea și-o să înconjur tot pămîntul.

— Rămîi sănătos, Chițele ! atît am apucat să strig și zbrr ! de pe șură. N-a fost timp nici să-mi trag picioarele sub burtă, c-am și fost grămadă de pămînt.

Praf mi s-au făcut aripile și odată cu ele praf m-am făcut și eu. Din vîrful șurii pînă jos îți venea amețeala.

Două săptămîni în șir am stat la pat, legat cobză. Nu mi se vedeau decît ochii, de cîrpele cu care mă bandajase mama. Seara cînd s-a întors tata de la treabă, nu i s-a părut nimic pe dos. Mă cunoștea ca pe un cal breaz.

— Ptiu, pămîntul care te-a făcut, că bine-ți șade. Numai în cer n-apucaseși să te urci. Acum stai momîie, bună de pus în păpușoi să sperii ciorile.

De data asta nu mi-a dat nici o palmă, fiindcă n-avea loc unde să dea, dar m-a scuipat mărunt în față, să nu mă deochi.

„N-AI SPUS MATALE ?..."

Mă făcusem măricel și bucuria mea era să stau la taifas cu cei bătrîni, în rînd cu ei, să-mi dau părerea.

— Tu, nevastă, ai fost azi la horă ? începu tata vorba.

— M-am repezit și eu oleacă, pînă ici la colț, răspunse mama.

Rochii pînă dincolo de genunchi, garsonate, sulimenite, ptiu !

— De, omule ! de-aia nu mai plouă. Lumea păcătoasă.

— Dar pe băiatul lui moș Alexe, l-ai văzut ?

— L-am văzut cumva, cu nevasta, dacă nu mă-nșel.

— Așa, așa, cu nevasta !

— Care ? Ăla-n uniformă ? mă băgai și eu pe fir.

— Tu, caută-ți de treaba ta și nu te-amesteca unde nu-ți fierbe oala. Ia vezi, că mă umpli de păr pe mîini.

Tăceam, n-aveam încotro și-nghițeam în sec, dar eram ochi și suflet tot și pînă nu-mi dam cu părerea nu puteam să rabd și pace bună. Eram deschis la suflet, ce mi-i în gușă și-n căpușă, și asta nu că vream, dar nu puteam să fiu altfel.

Eu aflasem, de prin sat, multe și mărunte despre băiatul lui moș Alexe. Știam că făcuse patru clase de liceu, cum era la vremea aceea, și fiindcă n-a putut să meargă mai departe, a intrat în C.F.R.

La soare te puteai uita, dar la el, orbeai ! Îmbrăcat în uniformă lucitoare, epoleți de fir, fireturi, ce mai tura-vura, general în toată legea. Bărbat spătos, înalt, cu ochii mari, albaștri și mergea ca lumînarea drept, bățos.

Toate babele satului, rezemate de gard și toate femeile cu mîna căuș să-l vadă mai bine, îl sorbeau cu privirea.

„Halal, ce mai mamă a avut !"

„Să-ți trăiască, moș Alexe", îi spuneau bătrînului, care un pas în urma lui, se ținea după el, cu traista gata s-o umple de laudele lumii, care vorbea de fi-su.

De data asta, venise însurat c-o podoabă de cucoană mică, neagră la culoare, șchioapă și pe lîngă toate c-un trombon de nas adus pe buze și c-o frunte-ngustă de berbec. Umbla vestea despre ea că-i din neam mare, boieroaică, slugi la scară, Doamnă !...

Le aflasem toate astea, de-aceea n-am avut răbdare și-am sărit să-i spun. dar tata nici nu m-a băgat în seamă și-a vorbit cu mama mai departe.

— Și, cum spuneam, ți-a plăcut fimeia lui ?

— Ei, o creștincă, ca toate creștincile, ce să-mi placă mie ! Se opri aci, fără să-și dea cu părerea mai departe.

— Ce creștincă, ce creștincă, unde nu începi tata, cu alți ochi, cu altă gură. Să tot dai să fugi. Cît îs, de, cu picioarele crăpate, mi-ar fi frică să mîn cu ea noaptea. Momîie-n păpușoi, să nu-i strice ciorile. Unde-o fi găsit-o, doamne ? Să-ți dai seama ce mi-i omul pentru bani.

Atît i-a trebuit mamei, că era o femeie care nu ieșea din vorba tatii. Dacă spunea el că-i albă, chiar de-era neagră, albă rămînea. și începu și ea pe aceeași strună. Că-i soltie, că-i lălîie, că-i gheboasă, că-i cu fruntea-ngustă, negricioasă...

— Da-i urîtă foc, Chila țiganca toată. o întrerupse tata. Și uite așa, cînd unul și cînd altul, ca pe lînă la darac, au scărmănat-o de n-a rămas nimic să le scape ; iar eu, pe lîngă ei, ca după carte, le prindeam pe toate, nu cumva să uit ceva.

La puțină vreme după treaba asta, mă trimite bîta, să duc de mîncare mamei și lui tata, care trăgeau de zor să scoată din buruiană niște păpușoi de lîngă sat. Doar ce-am ajuns că mi-a și săltat mama dăsagii de pe spate și s-a apucat să întindă masa, în timp ce tata se spăla pe mîini din bota cu apă îngropată pe jumătate în pămînt și cu dop de frunză de salcîm.

În vreme ce stăteau la masă și mîncau, jos pe pămîntul reavăn, iar eu pe un mușuroi alăturat de ei, așteptam să-mi iau dăsagii și să plec acasă, iată că ne pomenim cu moș Alexe, care tocmai trecea pe-acolo.

— Ploaie să dea cel de sus, Ștefane ! și se opri moșneagul să sucească o țigară.

— Așa să fie, moș Alexe. Ce mai faci ? Cum o duci ? Plecă băiatul ? îl întrebă tata.

— S-a dus, s-a dus ! Serviciul lui îi pușcărie goală. Oleacă de-ai greșit un ac la linie și l-ai pus la alta, s-a dus trinul și cu el și capul.

— Nici o grijă ! Ai băiat deștept, de stă apa. Cît n-aș da să scot și eu ceva din ăsta și-arăta spre mine, că de aceea doar trag sapa cu apă caldă din botă, ziua bună de dimineață se cunoaște.

— Asta-i drept, Ștefane ! La al meu, așa i-a fost dat să aibă cap, după cum se vede. Deștept, nu glumă ! Tu nu vezi ? Ai cinci degete la o mînă și nu seamănă, dar'mite oamenii. Unul mai deștept, și-arăta spre tîrg la fi-su, și altul mai prost, și se uita direct în ochii mei.

Mama a și băgat de seamă că este vorba, știe ea de cine, cînd a spus de prost, că mi-a și luat apărarea.

— Lasă-l, așa prost, cum l-a făcut Dumnezeu. El să aibă noroc și să trăiască.

— De trăit, trăiește și măgarul, fimeie, dar de-o ieși și din ăsta om, să mă fluieri. Îmi cunosc eu marfa, îi răspunse tata, ca s-o încheie.

— Am auzit că s-a însurat băiatul, schimbă mama vorba.

— Şi-ncă cum, boieroaică, pricopsită, slugi, trăsură ! îi răspunse moş Alexe.

— Cuconiţa aceea de era cu el la horă ? întrebă şi tata.

— Da, da, aceea ! îi răspunse moş Alexe.

— Doamnă, adevărată doamnă ! Să-i trăiască şi să aibă noroc şi parte, completă şi mama.

— Păi, ce crezi tu, fimeie, o întrerupse tata, îi crescută ca noi la sapă ? Trăită-n lume mare, fată cu carte, se vede cît de colo că-i din viţă boierească.

— Tare mai era frumoasă, ptiu ! să nu se deoache, dădea mama din cap şi scuipa mărunt alături. Floare ? Ce mai ochi, ce mai gură, ce făptură, să te uiţi cu privirea la ea şi să nu te mai saturi.

— Cadră, moş Alexe, cadră, ce mai una-alta, să-i fie cu noroc c-a ştiut ce-alege, om cu cap, întări tata din toată inima.

În timpul ăsta, moş Alexe trăgea tacticos din ţigară şi cu ochii umezi îi purta cînd pe mama cînd pe tata.

Eu, alături, să crăp de ciudă, cînd auzeam ce spun acum şi cînd mi-aminteam ce-au vorbit c-o săptămînă-n urmă, că n-am mai avut răbdare şi tam-nisam, m-am pomenit că zic :

— Că-i şoltîie, că-i lălîie, că-i gheboasă, fruntea-ngustă, negricioasă n-ai spus mătale ? şi mă uitam la mama fix. Dar că-i ţigancă, urîtă foc, Chila toată şi că n-ai mînea cu ea în casă, aşa cum eşti cu picioarele goale, nu spuseşi mătale ? Şi-l privesc pe tata.

— Ptiu ! m-a scuipat mama, zdravăn, albă la faţă ca foaia de carte. Nu te uita în gura lui, moş Alexe, minte, iar tata, ca turta de ceară, a rămas cu dulmicatul în gură.

Moş Alexe, cu ochii mari, a bombănit ceva de foc, de fum, pe cît am înţeles, după care a plecat fără să-şi ia nici ziua bună.

Eu am rămas cam încurcat puţin, dar cînd mi-am aruncat privirea şi l-am văzut pe tata

scrîșnind din dinți, iar pe mama fețe-fețe, cum dădea din cap a pagubă, țîșt ! am și plecat după moșneag.

Șapte lanuri m-a alergat tata, dar și cînd m-a prins, moale nu mi-a fost.

Multă vreme după aceea, pînă m-am învățat eu minte, c-așa-i omul păcătos, trebuie să se izbească mai întîi cu capul de sus să vadă pragul de jos, cînd voia tata să spună ceva și eram și eu de față : buf ! ! îmi articula una după ceafă.

— Vezi, ia seama și poart-o mai departe, cum ți-e ție felul.

Nici o grijă. De-atunci totul a rămas în casă.

MAGARUȘUL DE LA STÎNĂ

Tocmai cînd credeam că lumea toată este a mea și cînd încercam să m-arunc-huldubuc ! — în apă, cu droaia după mine, numai ce mă pomenesc cu mama, ca din pămînt, plocon pe mal cu-n retevei în mînă zdravăn, luînd foc cu gura :

— Ieși, dușmane, că mi-ai năsădit sufletul ! Cît îi ziulica de mare nu-ți văd ochișorii... Ieși mai repede, c-ai să mergi cu mine la stînă să dai oile la strungă. Ne-a venit rîndul și n-are cine să-mi dea o mînă de ajutor.

N-am avut încotro și, prins la strîmtoare, bucuros că m-alegeam numai cu atît, că putea să fie și altfel și de asta mă feream ca de foc, am pus ceafa la bătaie și-am stat miel, că și-a descărcat tot necazul mama și m-a încărcat mai ceva ca pe-un măgar. Dăsagi, cu mămăliga cît roata plugului de mare, caldă de mă frigea pe șale, turnată atunci proaspăt din ceaun, zăgîrnă la subțioară, găleata-n mînă, lemne pentru fiertul jintiței și, vrei nu vrei, am întins-o pe căl-

dura de foc cu jandarmul după mine. Ce era să fac ? Mi se rupea inima după bunătatea de bulboacă, dar n-aveam nici o putere.

Dădeau oile la apă cînd am ajuns la stînă. Era între namiazi şi seară. Soarele dogorea de frigea ţărîna sub picioare. Oile grămadă, toate cu capetele-n pămînt şi băgate una-n alta, sufla şi gîfîiau de parcă le izgonise lupul.

Deasupra lor plutea un colb de praf ca o pînză deasă şi le ţinea parcă pe loc, iar în fruntea lor o frumuseţe de măgăruş de să-l mănînci cu ochii, averea lui moş Nicolae, ciobanul, da din coadă şi urechi şi s-apăra de musca înteţită de căldură.

Cînd l-am văzut, mi s-a pus pe inimă de drag şi fără multă vorbă m-am şi dus la el.

— Cum îl cheamă, moş Nicolae, cum îl cheamă ?

— Ia, vezi, mă, semnat în frunte, cheză rea, să nu-mi faci buclucul, că de ţi-o otînji una, nu mai sufli.

Mi-era frică de treabă, că tresăream de cîte ori striga : „Ioane, hait !“ cine ştie unde putea nimeri cu mine, dar de altceva pe-atunci, nu ştiam.

Dar, cum soarele scăpăta spre seară şi cum moş Nicolae se grăbea să termine cît mai repede cu treaba, el, pe de-o parte, cîinii pe de alta — „bîr ! juchito, bîr !“ — le-a băgat în ţarc pe toate şi cu ele şi pe mine şi mi-a spus să dau la strungă.

Măgăruşul s-a tot ploconit, s-a tot învîrtit cu un roi de muşte după el şi de la o vreme, rotofei cum era, de parcă-l hrănea cu zer şi-l ungea cu unt, a poticnit cu picioarele dinainte şi s-a tolănit la umbra unei prelate din aripa dreaptă a stînii.

Eu : „bîr, bîr, bîr ! la strungă bîr !“ şi cu ochii după el, îndemnam cît şapte să termin odată cu datul la strungă şi să mă duc la măgăruş, aproape.

Îmi venea să mor de ciudă, eu aici și el acolo și dă-i zor, că se crucea ciobanul că sînt spirt ca tata și cu rost la treabă, că n-a trecut un ceas și toate au fost gata.

Aceasta am dorit și eu, că mi s-a luat o greutate de pe suflet și în timp ce moș Nicolae strîngea cașul, iar mama pregătea să întindă masa, am sărit corlata și m-am dus aproape de măgăruș.

Sta urechilă lungit, pleoștit, moțăia și nici nu se sinchisea, de parcă nu venise nimeni lîngă el. Îmi venea să-l iau în brațe, mai ales că nu văzusem niciodată așa dihanie de-aproape. Era prima oară cînd atingeam cu mîna mea, semnul care-i sta pe spate, de aceea cum nu mă vedea nimeni și cum eram numai eu cu el, îl desmierdai, îl gîdilai, îi pusei mîna pe bot, prost de blînd, nu spunea nici pîs !

Așa da, mai zic și eu măgar și îndrăznesc atunci mai departe : este o vorbă : „De-i dai un deget, îți ia mîna toată", tot așa și cu mine. Și cum sta tolănit, la îndemînă gata să-l încalec, am întins piciorul doar și-am și fost pe el călare.

Parcă l-a înțepat cineva cu fusul, că ce s-o fi petrecut în căpățîna lui, mare cît o botă, nu mă pot pricepe, că numai ce s-a ridicat mironositul cu mine, eu, care am crezut că-i glumă, s-a souturat ca pisica cînd o scoți din apă, a lăsat din cap în jos, a săltat de spate-n sus, a sărit ba ici, ba colo și văzînd că nu se poate lepăda de dracul de pe el, a zbierat o dată *iha !* — semnalul de plecare, după cîte-am înțeles, și țin'te goană ! A trecut prin fața stînii de răpăia pămîntul, că n-am avut vreme să-mi iau nici ziua bună de la mama.

Întinde-o, dă-i ! Gonea dihania de-i pîrîiau picioarele mai ceva ca bețele pe tobă, doar o scăpa de boala de pe el, doar m-o pierde undeva, dar și eu de groază mă înfigeam în el căpușă. Își găsise nașul bun pe mine. Părul îl

aveam țăpușă și de-acum din două-una ; ori crapă măgarul ori piere samarul. Măgărușul însă, pîrleo, frate ! nu glumea de fel, alerga-n neștire să mă sufle vîntul de pe el. O luase pe-un suhat bătut ca-n palmă și fugea de parcă avea foc sub coadă.

„Încotro te duci, Ioane ?“ Gluma se îngroșase. Nu slăbea de fel din fugă și mă ducea ca vîntul prin scăieți și mărăcini cu direcția spre Moldova.

„Aoleu ! mă sare malul, praf mă fac și mă trece-n altă țară și rămîn străin pe lume, fără mamă, fără tată.“ Douăzeci de pași mă despărțeau : acum, sau niciodată și cu ochii închiși, fără altă socoteală, vreme nu era, am sărit și *buf !* Să te ferească sfîntul de palma ciungului și de trînta măgarului, c-am icnit, de-a făcut pămîntul *hîc !*

A mai fugit afurisitul o bucată, înfierbîntat cum era și cînd a băgat de seamă că l-a slobozit păcatul, s-a oprit o clipă scurt, a întors capul înapoi, cu urechile ciulite și cu nările umflate, speriat și tot în spume, a privit să vadă cine i-a fost nașul și cînd m-a zărit, eu tocmai mă căzneam să mă ridic, de spaimă nu cumva să m-așez iar plocon pe el, s-a întors scurt și *tuleo !* înainte, către mal. L-a sărit ca pe nimic, dar nici moale nu i-a fost, căci cu asta, basta, i-a cîntat prohodul.

Eu eram sînge tot și-n afară de cucuie, aveam un car de ciulini adunați în fuga cea mare, carnea luată ici și colo, năuc de cap și c-o durere surdă-n șale cum căzusem...

Mama speriată, despletită, ciobanul după ea, cîinii pe tot cîmpul, ham, ham ! veneau tot o fugă, cînd spre mine, cînd spre ei.

— Praful, mamă, ziua cea rea ! Aoleu, aoleu ! Ne-ai pus parul ! și pun-te pe plînset. Mă bocea după toate rosturile creștinești, ca pe mort în toată legea, că ș-așa mama nu mai credea că mai dă de mine teafăr.

În timpul ăsta, cît mă jelea de foc şi-mi ciugulea ciulinii şi scaieţii de nu mai prididea mama, iar eu pe cît eram şi pe cît mă prefăceam, a sosit din urmă şi ciobanul.

— Unde-i măgăruşul, mă! întrebă el disperat cu ochii roată şi cu năduful la gură.

— Vezi-l şi m-neta pe-al dumitale unde-şi odihneşte oasele, că eu dădui de-al meu şi lasă-mă să-mi vin în fire, îi răspunse mama în locul meu.

Trei săptămîni în şir, şi chiar după aceea multă vreme, am sărit din somn şi mă visam călare pe măgar. Cum de aţipeam puţin, *hop!* măgarul şi ţin'te goană. *Di, di, di!* aveam curaj prin somn. Mă trezea biata bîtă şi-mi descînta de speriat.

Tata zicea să mă lase-n pace, că n-am nimic, dar pînă la urmă n-a putut să scape de cioban şi i-a plătit măgarul cît nu face.

Ciobanul, rău, nu putea să-i treacă şi de cîte ori da ochii cu mine, să mă ia în unghii.

— Michiduţă, Michiduţă, era mai bine să plătesc eu chelea ta lui tat'tu, că făcea cîteva parale, decît să-mi achite el mie bunătate de măgăruş care costa de zece ori cît tine.

LEAC DE FRICĂ

Era pe la sfîntul Ilie, după cîte-mi amintesc. Căldură mare, năduşeală. Eu, tocmai, dam tîrcoale pe lîngă cuptorul mamei, poate să îmbuc ceva şi după aceea gîrla să ştie de mine pînă seara, cînd numai ce-l aud pe tata:

— Băiete, ia-ţi un beţigaş în mînă că te-or muşca cîinii şi repede-te pînă la stînă să-mi aduci oile. Aş vrea să le tund, azi, tot stăm noi

și prăpădim vremea de pomană. Nu de altceva, dar li s-or pune pe suflet săracile de atîta jarcă și le-o umple rîia : de-aia, grijă : să nu crăpe pămîntul și să te înghită pe-acolo pe unde umbli, sau să caști gura cum ți-e felul, tranca-fleanca pe coclauri, și vino cît mai repede să facem treaba.

Încercai să spun că mă doare una, alta, capul, lingurica, cine știe de unde poate sări iepurile și s-o răzgîndi și s-o duce el sau mama, dar nici c-a fost chip.

„Mîncare mi-a trebuit, de mîncare am dat", îmi spusei eu singur, amărît, că-mi lua bunătate de zi ca nimic și că pusese mîna pe mine chiar cînd să sar pîrleazul tocmai și să spun „Ion, mă cheamă !" N-am avut încotro și-am ieșit. S-o urnesc din loc la dreapta, cu tata nu te joci, bine spune el cînd spune : „Eu nu-s dus de multe ori la biserică, băiete, ia seama !"

Holdele străluceau în bătaia soarelui. Frunzele păpușoaielor răsucite de căldură se mișcau alene. În depărtare apele morților jucau în zare. Cîmpul gol, nici țipenie de om. Ici și colo se auzea departe geamătul înăbușit al pitpalacilor : pitpalac, pitpalac ! iar dinspre gîrlă țipete de copii și cîntec de prigorii.

Ieșit abia din raza de bătaie, adică de sub ochii lui tata, care mă frigeau ca focul, mergeam încet, fără nici o grabă, la urma urmei cine mă grăbea să dau zor nevoie mare, vreme era și cînd să trec de grădina lui moș Mircea, cum mă găseam la cîțiva pași de gîrlă, mă gîndii s-o iau spre-acolo, că doar n-o să curgă sînge. Oleacă numai, fac o baie și după asta o să văd eu ce-o să fie. La urma urmei, păcat era să treci pe lîngă așa minune de bulboacă.

„Casă să-ți ridici lîngă ea, vorba mamei, și să mai ai pe cineva pe mal să-ți facă de mîncare."

Rămînea ghiol, toată vara, deși peste restul girlei se umbla cu carul. Aici însă, nu știu cum, ținea apa mare, pînă dincolo de briu și bucurie, Ioane! Purcei, cîini, căței, copii, viței, iemei, boi, oi rîioase, miei, capre, țapi și cîte alte dobitoace avea satul, toate s-adunau buluc. Devenise apa tăcătoare de minuni, plină ziua toată și ajungea către sfîrșitul verii, de te ținea deasupra, de atîta jeg cît înghițea.

Aici, îmi tăceam vacul și odihna; aici îmi spălam năduşeala, bucuria și oftatul, mai ales că nu eram ca oricare să mă scoată apa de margine, iar eu să stau ca prostul fără să-i știu rostul. Eram dintre aceia, că săream malul cît copacul și cînd intram la fund cu capul, își tăcea lumea cruce, iar eu, cu burta lipită de nisip, dam din mîini în sus, să mă țină apa jos, la fund, pînă strigau cei de pe mal: „A murit, degeaba, scoate-l. I-au crăpat bojocii!" Nici pe dracu n-aveam și cînd mă vedeau că ies afară și că zbor la suprafața apei ca o rîndunea, se-nchinau: „Ptiu, drace! a naibii cheiea pe tine", strigau toți în gura mare, ca și cînd văzuseră cine știe ce minune.

Și, îndată ce-am ajuns la ghiol, m-am și apucat de treabă: apă-n ochi, capul la fund, alunecuș, pocneală, sărituri de pe mal, bușală, trîntă, fugă, c-a trecut vremea cum se duce vîntul și cînd mi-am adus aminte de oile lui tata, soarele era sus, aproape de amiază. Cum mocăit din fire nu-s, pe loc mi-am și tras izmenele pe mine, cămașa mi-am aruncat-o în gît și tot o fugă i-am dat drumul către stînă.

Ajuns în preajma stînii, de frică să nu mă simtă cîinii, că nu era glumă cu ei, dintr-o suflare m-am și cocoțat într-un nuc nu departe de corlata oilor.

— Moș Nicolaee, moș Nicolaeee ! începui să strig din toți bojogii. În zadar. Nimeni să-mi răspundă, deși toți foiau în jurul stînii. Fluier, țip, dau din mîini, rup frunza-n față poate m-o vedea, dar... pace ! Să cobor puțin, mi-am zis și-zdup ! N-am apucat însă s-ating pămîntul bine, că m-au și zărit dulăii și să te ții goană ! Veneau sfoară către mine.

„Sus, Ionică ! Jos îi prăpădenie" și cît ai spune „unu" am și fost în vîrf.

Era un hămăit sub nuc de ți-era mai mare spaima și la adăpost cum mă găseam pocneam cînd pe unul cînd pe altul cu cîte-o nucă unde nimeream, că numai ce-l văd pe moș Nicolae c-apare în pragul stînii, pune mîna pe ciomag și pornește către nuc. Pasămite se gîndea, încercat cum era, la vreun blestemat de lup aciuat în porumbiștea de lîngă stînă.

Așa, moș Nicolae, urnește-o către mine că mai era oleacă și-asfințea. Și cum venea moșneagul pîș, pîș ! cu ochii în toate părțile gata să lovească, n-am de lucru și poc c-o nucă-n fața lui.

„Lupu, mă !" strig eu de-acolo unde mă aflam.

Moale a rămas moș Nicolae și de-abia trăgîndu-și sufletul s-a uitat la mine-n vîrf.

— Al dracului cap ai, măi băiete ! Numai la prostii te-mpinge. Să te cocoți tu tocmai acolo și să nu-mi dai pace un conac, asta nu ți-o iert.

— M-a trimis tata să-mi alegi oile să le tundă și te rog să le duci colo în țintirim, departe, să nu mă rupă cîinii, că-s înfierbîntați de-atîta goană și mă cunosc de-acum. Nu vezi cum se uită toți la mine și se ling pe bot ?

— Ar fi bine să cobori și să te clănțănească puțin că mare năduf mai ești la casa omului, mi-a spus moșneagul, și-a pornit spre stînă.

N-a trecut prea multă vreme de cînd a plecat și-a și fost cu oile la locul arătat de mine.

Avea moşneagul ăsta un ochi, că era de-ajuns să te privească o singură dată şi pe tine şi pe oaie, primăvara, cînd i-o dădeai în primire şi după aceea puteai să mergi în crucea nopţii şi ţi-o da-n mînă fără greş. Tata mai avea şi-un semn la fiecare. Le făcea, de cum se desprimăvăra, preducică la ureche. Prindea mielul frumuşel, îl ţinea cu stînga bine şi cu dreapta lovea cartuşul gol aşezat cu gura în jos pe lobul urechii. *Be, eee !* de două ori prelung şi îndesat, clătina din cap, sălta mărunt din coadă şi fugea mieluţul ca din puşcă.

* * *

Soarele roşu ca focul, aluneca devale. Munţii se vedeau departe la orizont ca nişte spinări uriaşe. Nouraşi lînoşi cu înfăţişare de balaur se frămîntau pe cerul azuriu.

Dinspre sat, s-auzea cînd şi cînd, adusă pe aripa vîntului, melodia cîntecului scos din fligornul fermecat al lui Ionică Burtosu :

„Di, di, di murgule di !
Pîn' la mîndra n-oi plezni !"

Cînd îl făcea ţiganul, aşa la oală, noaptea pe răcoare, suflînd în fligorn băgat în vin şi cu obrajii chişcă, simţeai cum ţi se topeşte inima şi carnea ţi se strînge grămadă, ca pe jar :

„Geaba spui, geaba trăieşti
Tot la mîndra te gîndeşti".

Ţi se făcea un dor de ducă şi de codru verde, de căluţ în spume şi de mîndră cu mărgele, că o săptămînă după aceea simţeai inima plină şi sufletul că zboară.

Oile, ca la tăiere, fără nici o ţintă, de-abia se mişcau, iar mie mi-era o foame ca de lup. Să rabzi tu, o zi întreagă, fără să pui nimic pe limbă, nu era uşor.

„Bîr, juchito, bîr !“ — să le strîng de gît, nu altcumva. Muream de ciudă ; că dacă nu-i dădea în gînd lui tata să le tundă chiar în zi de sărbătoare, mă găseam în sat la horă, mot, în cinste şi-ascultam pe Frige Peşte la tambal, pe Mutu la vioară şi rîdeam de nea Cenuşă, cel cu capul de catîr şi negru ca fundul ceaunului cum trăgea la contrabas.

Ce mai horă se încingea ! Sărea colbul, iar femeile, cu capul aruncat pe spate, c-o mînă-n şold şi cu alta pocnind din degete după tactul muzicii, strigau de răsuna pămîntul : „hop-sa, hop, şa !“

Dar „vorba lungă — sărăcia omului“, mă gîndeam la toate şi nici nu ştiu cînd m-am pomenit intrat în Valea Mare, valea din răspîntii, despre care îmi povestise bîta cîte-n lună.

„Aici, să te ţii !“ îmi zicea bîta — toate îmi veneau în minte de mi se făcea părul tărniţă — se întîlnesc, nu s-ar mai fi întîlnit dracii la sfat aici în miez de noapte, cînd totul zace în adormire, se bat taurii negri ca smoala, aici te strigă pe nume şi de-ai răspuns cumva, te transformă în curcan, găină, cîine, pisică, sobolan sau cine ştie în ce alt animal“.

Ce mă fac ? Cămaşa începuse să mă strîngă la gît, iar cerul gurii să mi se usuce ca-n palmă de aceea cît mai aproape între oi fluieram de zor, să mă aflu în treabă, poate voi uita cumva.

*

Fiorul serii pusese stăpînire pe întreaga vale. Nici ţipenie de om. Soarele dispăruse. Nu se mai vedea din cauza văii adînci în care intrasem. Partea de cer dinspre soare-apune semăna cu o purpură ronţăită de vîrcolaci. Umbrele ereţilor, care zburau deasupra văii asemănătoare unor foarfeci uriaşe, încercau parcă să mă taie-n două. Aici se deschideau, aici se

închideau, aci apăreau, aci dispăreau. S-a dus cu mine. Pînă aci mi-a fost...

Şi, cum înaintam ca racul, că de-abia se mişcau juchitele de oi, ochi şi suflet şi cu crucile pe limbă, doamne, fii cu mine, deodată, buf! O lovitură, ca din senin, m-a trîntit de pămînt cît colo.

„Hait! A început treaba!" — şi cu mîna pe gură să nu scot o vorbă, doamne, robul şi nătîngul, aşteptam minunea, iar de-o fi să fie curcan, mi-am zis, dar mă taie, tot eu m-am gîndit şi cum vreme nu era s-aleg am strigat: „pisică, că-i mai bine", ce puteam să zic. „Doarme-n casă la căldură şi n-o taie nimeni".

Minunea însă n-apărea de fel. Se vede că nu le convenea să mă transforme în pisică şi, de teamă să nu mă pomenesc şobolan sau cine ştie ce altă jivină, ţîşt! Ca-ntr-un zid m-am buşit şi trosc! a doua lovitură şi mai tare. Văleu! Şi cînd să deschid ochii, fie ce-o fi de-acum, nu-mi venea să cred ce văd în faţă!... Ditamai batalul, lăţos, furios cu ochii sticloşi şi cu limba jucăuşă-n gură, berbecul lui tata, despre care nu-mi spusese ce năravuri are. Aştepta, n-aş avea parte, să mă ridic şi să mă altoiască el cum ştie pentru a treia oară, dar pricepusem socoteala. Sus, duşmanii!... Ei să aibă parte de coarnele berbecului. Jos, lipit de pămînt, din cei ca mine, vorbă să fie, că nu mă simţeam deloc în apele mele, iepure fricos, dar n-aveam nici o putere.

S-a mai sucit dihania ba ici, ba colo şi văzînd că nu dau zor să mă ridic, l-a lăsat dracul de inimă şi-a dat tot o fugă după oi.

Îmi trecuse teama şi de iele şi de vîrcolaci. Îmi venea uneori să-l iau în braţe pe berbec şi să-l desmierd pe bot, fiindcă mă lecuise de frică, adică de dracul, dar dădusem peste tat'su.

De-acum, era cum îi mai rău. Îndată ce încercam să mă apropii niţel, goană după mine

și ține-te fugă! Care pe care. Mă lăsa de la o vreme, cînd vedea cît de sprinten sînt și se oprea pe loc, iar eu mai fugeam o postață bună să m-asigur, apoi mă opream și galeș mă uitam la el. Mi-am găsit nănașul și zvîrr! cîte-o piatră spre coarnele lui cele întortocheate. Atît îi trebuia să-l ațîț și locomotivă se prăvălea spre mine, dar și cu mine nu mi-era rușine, ca o sfîrlează îmi depănau picioarele. Și tot așa prin groape și hîrtoape, cînd berbecul după mine, cînd eu după oi, am ajuns acasă.

Soarele tocmai da s-apună. Ziua se dusese toată. Tata, ca omul, m-așteptase el cît m-așteptase și văzînd că nu mai vin, plecase în sat cu treabă. Mama, nici ea mai brează, s-a dus oleacă, ici la uliță, că n-o fi foc și sta acolo ciotcă cu surate de-ale ei și puneau țara la cale.

Că lui cutare nu-i ajung niciodată banii, că afurisita lui Coman și-a făcut o rochie scurtă în poale și strîmtă-n șale, că boierul Ciotu și-a mărit moșia și că nu mai dă pămînt în dijmă, ci pe părți în zeciuială, că la tîrg îs scumpe toate, că munca-i de pomană și că viața a ajuns un chin, toate se țeseau aici. Să te ferească ziua cea rea să fi făcut pe filfizonul sau să fi trecut cu nasul pe sus pe lîngă ele și să nu le fi băgat în seamă. Nu te iertau nici mort și cînd te prindeau în forfecare nu te puteai spăla cu toată apa Rîmnei. Ți-o spuneau pe șleau, fără cruțare.

Dar, să nu uităm de oile noastre, mînca-le-ar lupii și să ne întoarcem la ele, alege-s-ar praful, că mi-au scos sufletul. Au intrat juchitele în grajd, buluc, iar bîta s-atinea cu un bețigaș în mînă. Noroc cu ea, cum era, așa bătrînă, că dacă nu se întîmpla să fie acasă, intrau în grădina cu legume și-o făceau palancă.

— Dă-le afară, dă-le afară! striga de zor la mine. Să le scot din grajd, adică. Mă găsise bun pe mine.

„Mă mănîncă pielea", în gîndul meu. Parcă nu-mi dădea prin cap ce-aş putea să pat acolo de mă prindea batalul la strîmtoare. Îmi mînca cioara colacul.

— Omoară viţelul de la vacă, sai, băiete, nu sta de lemn !...

— Să-l omoare ! N-am ce să-i fac.

În grajd n-aş fi intrat nici mort. Ştiam eu ce ştiam, nu vorbeam pe dinafară, că doar pe pielicica mea o încercasem. Aş fi căzut plocon pe capul batalului, care mă cunoştea ca pe-un cal breaz şi n-aş mai fi scăpat teafăr. Văzînd bîta că n-are cu cine se înţelege, fiindcă nu ştia ce-am pătimit, a intrat ea, iar eu m-am uitat bine s-o mai văd o dată întreagă, că nu se ştie zilele omului.

Pocită mi-a fost gura, că n-a apucat să intre bine, c-a şi zărit-o berbecul şi fără s-o întrebe cum o cheamă a şi luat-o în primire.

— Ajutor, Ionică, ajutor ! răcnea bătrîna de te cuprindea mila şi mă striga de zor pe mine.

„Ce mă fac ? Cum o scap ?" Ştiam că berbecul nu glumeşte, trage, nu se încurcă, dar nici să intru nu mă lăsa cumpătul. Uneori îmi luam avînt, dar pînă la uşă. Aici mă opream fiindcă ştiam bine ce-i dincolo.

De la o vreme n-am mai auzit nimic. „Şi-a dat duhul, sigur. Sărmana bîtă" şi începui să strig de huia ograda".

— Ajutor ! Săriţi !

Nimeni să m-ajute. Trecea cîte-un om pe drum, e drept, dar cînd da cu ochii de mine, mă cunoştea ce poamă sînt, mă lăsa în pace şi-şi vedea de treaba lui.

— Rîzi de oameni, hai ? Aşa te-nvaţă tat-tu ?

— Nu, nu rîd ! Vă rog !... Berbecu-n grajd omoară pe bîta.

Dar, ca pe Niță mincinosul, din poveste, nimeni nu mă lua în seamă. În timpul ăsta, de unde și pînă unde, a auzit mama și venea de duduia pămîntul.

— Ce-i ? Cum ? Unde ?

— În grajd ! Atît am apucat să-i spun și-a intrat suveică. N-a lăsat-o însă nici să răsufle bine, c-a și izbit-o în plin. Terminase treaba cu bătrîna și se afla berbecu-n pauză, așa că intrase mama chiar la țanc.

— Aoleu ! mînca-te-ar moartea, tu erai ?

— El îi mamă, el îi ! strigai eu cu ochii pe fereastră vesel că-n sfîrșit i-a sosit și lui omul potrivit să-i vină de hac.

Luptă mare s-a pornit. Ce se repezea mama în batal, dar ce bușea batalu-n mama. Eu stăteam în dubiu, nu știam ce să zic. Pe de-o parte aș fi vrut să-l doboare pe năzdrăvan, dar, de altă parte, nu mi-ar fi părut rău să-i mai numere și mamei cîteva pe sub coaste, că și eu încasam de la ea, slavă domnului !...

— Fata mamei, fata mamei ! Ia loc icea lîngă mine, nu te pune cu batalul, tu nu vezi, arde-l-ar focul, că-i turbat ?

În sus am sărit de bucurie cînd am auzit vocea bîtei, pe care o crezusem moartă și cînd colo, hoața, sta pe moale și sub iesle și tăcea chitic, iar eu o plîngeam pe-afară.

Mai departe ce să spun ? Luptă mare ar fi fost între mama și berbec, dacă nu se întorcea din sat în momentul acela moș Florea, fratele ei. Cum era un bărbat înalt, voinic și spătos a intrat fără nici o teamă în grajd și s-a dus întins la batal. N-a făcut nici o mișcare grozăvitul de berbec, nici un semn de împotrivire. A lăsat capul în pămînt și s-a pierdut printre oi, ca un mielușel blînd.

„Ptiu ! viteaz ce ești !“ Să mor de ciudă. De unde m-așteptam să-l văd cum se repede și cum moș Florea îl prinde de coarnele lui cele

întortochiate şi-l izbeşte de nu se vede şi cum el se întoarce furios bufnind, trăznind, a pus coada între picioare şi-a dat bir cu fugiţii !...

După treaba asta, oile au fost scoase din grajd şi duse în ţarcul din ogradă. Mama şi bîta, sprijinite una de alta, cu blestemele pe limbă şi batogite după toată legea, s-au aşezat pe prispă. Eu, pe lîngă ele, mă ţineam tot aproape şi mă jeleam de foc.

Oile, oi, s-au învîrtit în ţarcul lor, ba ici, ba colo, ca într-o cuşcă, pînă cînd una mai isteaţă a sărit pîrleazul şi *ţuşt !* afară şi după ea şi-a doua. Ca mărgelele cînd se rupe aţa, toate au sărit şi la urmă şi berbecul şi-au pornit-o creanga-n curte.

— Îmi mănîncă fasolica, muncuşoara mea de-o vară, striga mama.

Cine avea însă curajul să se apropie de ele ? Umblau capii, că de aceea-s oi şi nu mîncau o frunză, călcau în picioare numai şi pe inima mamei.

— Ionică, sai ! că doar bărbat te numeşti la casa asta, striga bîta.

— Mă numesc, dar nu cred că sînt şi nu mă duc nici mort, nu-ţi mai răci gura de pomană, i-am răspuns eu hotărît, fiindcă n-aveam chef deloc să încep călăritu-n curte cu berbecul după mine.

A tăcut bătrîna şi-a dat din cap a pagubă, iar noi toţi, cu mîinile în sîn, ne uitam cu jale, cum umblau să-i facă în ciudă parcă mamei, care sta neputincioasă cu mîna de lingurică şi se uita cum s-alege praful.

De la o vreme, însă, s-au strîns la un loc şi toate au căşunat pe vacă. Să-i mănînce iarba şi mai multe nu. Pe cînd încerca biata văcuţă să se descotorosească de ele, pe-atît nesătulele, ca porcul, peste ea grămadă, ba berbecul mai grentos, nici una nici două, *buf !* cu capul în burta vacii. Scurt s-a întors Roşica, c-aşa o

chema şi cînd a venit berbecul pentru a doua oară s-o izbească, un corn i-a dat, nu două, dar l-a luat de jos în sus se vede şi l-a lovit în plin cu vîrfu-n burtă, de-a făcut cimpoiul, *puf !*

„Uraaa ! A crăpat duşmanul", începui să bat din palme, vesel.

Atît a fost să-l vadă mama cum se zbate lîngă vacă, că unde nu începu să ţipe de parcă ardea casa şi, cu mîinile de păr, bocea de ţi-era mai mare jalea.

— Am prăpădit berbecul, ce ne facem ? Blestemul din cer, sfîntul Ilie, văleu şi aoleu !..

Alta şi mai mare. De unde bucuria mea că şi-a găsit naşul şi că vaca ne-a spălat ruşinea, cînd am văzut-o pe mama cum se jeleşte cu mîinile încrucişate spre cer, mi-am dat eu seama cam ce-ar putea să urmeze. Pe loc m-am gîndit să mă întind pe prispă, să nu se spargă în capul meu totul pînă la urmă. Mor şi mor !...

S-a tîrît cum a putut bîta lîngă mine şi dă-i bocet.

— Moare băiatul, moare ! O minune de la Dumnezeu îl mai scapă. L-a lovit în coşul pieptului şi i-a dezbătut bojocii.

Mă uitam şi eu la ea nedumirit, îmi veneas-o întreb care băiat, că dacă era vorba de mine nici pe dracul n-aveam, dar de spune ea aşa o fi şi începui chiar să cred pe jumătate, răsucindu-mă cînd pe-o parte cînd pe alta, dar nu de buşală, cum credea bîta, ci de foame. Nu mîncasem de cu seară. Dar puteai să spui cuiva ? Vorba ceea : satul arde şi baba se piaptănă, cam aşa lovea-ntr-un fel.

Bîta mă iubea, ca pe nepotul cel mai mare al fiică-sei. Şi eu ţineam la ea. O iubeam. N-aş fi putut mînca niciodată pîine sau lipie cu halva, cînd aducea tata de la tîrg, pînă nu-i duceam. Îi păstram în sîn şi cînd o vedeam, îi spuneam : „bîtică, na !"

— Ionică, Ionică ! să-ți descînte bît-ta, și pe loc mi-a tras capul sus pe poală, a căscat de două ori, leac înseamnă, m-a scuipat mărunt pe frunte și cu degetul cel mare a început să-l poarte cînd pe tîmplă, cînd la coada ochiului :

„De-i fi speriat de fată mare
Să i se facă carnea moale ;
De-i fi speriat de arătare
De berbec...“

...și cîte n-ar mai fi îndrugat sărmana, dacă nu intra pe poartă tata :

— Ce-i, fimeie, ce-i aici ?

— Foc, pîrjol, pedeapsă din cer, ce să fie ?

S-a uitat tata lung. Berbecul mort la doi pași de vacă, dezumflat. Eu, în poala bîtei cu ochii peste cap : se scoală, nu se mai scoală, o minune de la Dumnezeu poate, așa păream. Mama c-a lovit-o, c-a bușit-o, bîta tot așa.

— Să vă fi omorît pe toți și să vă înghită pămîntul ăsta care vă mai rabdă, n-aș avea parte de cine știu eu. Mi-ați mîncat bunătate de berbec. Cunosc eu cine poartă vina, n-avea grijă ; dar o las deodată baltă. O descurc eu, altădată. Deocamdată, felinarul, foarfeca și cuțitul, iar tu, cine ești de-acolo, sai încoace !...

Am țîșnit din poala bîtei ca iepurele din culcuș, știam despre cine-i vorba, ăla eu eram, și-am și fost în picioare, gata lîngă el. Și-a făcut cruce și bîta, care mă credea pe ducă, cînd m-a văzut cît de sprinten sînt. „Ptiu“ ! a scuipat în urma mea să nu mă deoache.

Noaptea, toată veghe. Pînă n-a jupuit berbecul de piele și pînă n-a tuns fiecare oaie în parte, n-am avut odihnă. Pînă la ziua cea albă m-a ținut lîngă el cu felinarul în mînă. Cum de moțăiam puțin, *poc !* cîte una după ceafă, de săream din somn ca udat cu apă rece.

— Așa ! pămîntul care te-a făcut de hoț, să te învăț eu minte să faci treaba cum se cade, nu de capul tău...

„SEAMĂNA CU MINE“

S-a supărat tata și pentru treaba cu berbecul, dar pînă la urmă s-a lăsat păgubaș. Babă frumoasă și copil cuminte mai rar întîlnești. Năzdrăvan i ca de-alde mine, cum spunea mama, la tot pasul.

Dar, să nu vorbesc cu păcat și cînd făceam cîte o ispravă de să-i ungă inima era bucurie mare în casă și tata ca un copil bătea din palme și striga :

— Cu mine seamănă, bucățică ruptă, cu mine, fimeie, dișteptă, popă-l fac !...

Bucuria însă era de scurtă durată, că eu repede uitam și făceam alta mai deocheată și asta, fără să roșesc obrazul, se întîmpla cam la toată vremea, vorba lui : „un'te duci tu, băiete, numai pui de cuci aduci !...“

— Tot cu tine seamănă, leit, i se adresa mamei și la minte și la chip. Nu calcă pe urmele mele. Eu am fost sergent, fală pe companie.

Atît trebuia să spună și era de-ajuns un par la un car de oale, că și începea hîrjoana între mama și tata.

— Iar începi, iar o iei de la început ? îi răspundea ea înțepat cu ochii întunecați de gene și sprîncene.

— Iar, fiindcă am pe ce. N-oi fi ca tine c-ai făcut în clasa întîi pînă s-a dărîmat școala, termina tata cu un zîmbet în colțul gurii.

— Deștept ai fost, bărbate ! Te scoli dimineața singur.

— Ce vorbești, fimeie ! Află că am fost cineva-n armată. Și astăzi mi-aduc aminte cum îmi striga căpitanul — s-a prăpădit săracul în toiul luptelor la Mărășești — „Ștefănică, tonu !...“ Ca un cocoș pintenat ieșeam în față. Ți-era mai mare dragul să mă vezi, frumos,

înfipt şi-aveam pe lîngă toate şi-un glas, clopot... Gura doar o deschideam şi răsuna cazarma. „Companie, comanda la mine, tonu !...“ Îngheţa, iar eu o simţeam în palmă ca pe-un ou, uite aşa !... Şi-şi strîngea degetele ciotcă arătînd spre mama. „Companie, cu cîntecul, la loc comanda, companie cu cîntecul ...naintee, marş !...“ Rap, rap, rap ! Se hîţîna pămîntul din ţîţîni !... Capu' prost, cît m-a rugat căpitanul să mă reangajez. N-am vrut. Mi-era teamă că te-oi mărita cu altul şi te scap şi-ţi purtam sîmbetele, n-aş fi avut parte, că multe zile fripte mi-ai făcut ca fată, termina tata făcînd din ochi în ciudă parcă mamei.

— De, omule, ce să-ţi fac ! Eu te-am pus ? îi răspundea ea ruşinată cu privirea-n altă parte. Scai să fi fost şi tot scăpa omul de tine, dar tu, cheazăă rea, te-ai lipit de mine ca setea de om şi pace să te pot ocoli. Unde dam tot de tine nimeream. Ia vezi, le ştiu pe toate. E băiatul ăsta ici şi-i mare, că te fac de rîs acum.

Tăcea tata şi rîdea cu gura plină, frecîndu-şi mîinile ca pe gerul bobotezei.

Dar, de unde am pornit şi unde am ajuns, c-aşa-i omul de cînd lumea : ori te laudă, de nu-ţi mai ajunge nimeni cu prăjina la nas, ori te huleşte de te bagă în pămînt, una din două.

Voiam să povestesc ceva despre mine, eu, Nichipercea, grămăticul, ghibirdocul, nafura lupului, iriticul şi alte porecle cu care mă alinta tata, vorbă să fie. Ascultător nevoie mare eram la vremea aceea. Cînd puneam băţul pe ţurcă nu mă întrecea nimeni în ciuciubee, parcă mi-o pusese mama sub pernă cînd au venit ursitorile, sau cînd luam cercul în primire îl purtam pe sîrmă, fără să cadă, satu-nconjur, de mai multe ori, pînă cădeam frînt de oboseală, dar nici că sufeream să-mi ia altul pe dinainte. Inimos la joacă, răzbătător la mîncare, liniştit

în somn ca după baie şi domol la treabă. Cînd plecam de-acasă pacea s-aşternea, iar cînd mă trimitea după vreo treabă stăteau apele, nu mai apăream.

— Un'ţi-o fi lucit ţie ochişorii atîta vreme nu mă pot pricepe. Eşti bun să fii trimis după moarte, mamă, că n-o mai aduci !...

Despre toate mi-amintesc. Ştiu că-mi zburda inima la joacă ca viţelul la vacă şi n-am uitat, aşa era în cotul nostru şi nu puteam să uit că băieţii n-aveam dreptul la izmene, pînă la vremea şcolii. Eu, să nu vorbesc cu păcat, n-aş avea să mă plîng. Îmi pungălise mama o cămaşă de in, tare de stătea pe mine ca pe culme iarna, ţeapănă şi lungă în spate pînă la călcîie şi trasă în faţă pînă după genunchi din cauza burţii ca un cimpoi, plină de gorgoade şi de lapte acru bătut în putinei.

Chica o purtam mare ca la fete, nu că-mi stătea bine şi că aşa i-ar fi plăcut mamei să mă poarte, dar nu se sinchisea de mine nimeni. Numai cînd era vorba să fi făcut vreo boacănă, să te ţii !... Toţi mă băgau în seamă şi care mai de care se prindeau de părul meu ca de frica morţii şi nu scăpam decît după ce lăsam o dijmă bună în mîna lor.

Părul îmi cădea de la sine, nu degeaba era iarna mare şi ieşeam primăvara năpîrlit.

Vara, cîteodată, îşi făcea pomană tata, odată cu tunsul oilor. Mă prindea de ceafă zdravăn, mă băga între picioare şi cu foarfecile cele mari, ca pe-un cîrlan : *hîrş, hîrş !* îmi da jos hălăciuga pînă la ultimul smoc de păr, de rămînea capul numai coaste. Cînd scăpam din mîna lui, ca din puşcă, o porneam spre gîrlă. Copiii, roată, începeau să joace ţonţoroiul şi să cînte în jurul meu :

„Foaie verde trei cicori
Capu-i drumuri şi cărări !“

Cîte unul mai isteț îmi trăgea și cîte un chirtoc pe la spate, de-mi suna tărtăcuța : „coptîi, mă ?“ și rîdea să moară. Asta cam așa era, dar și eu nu-l iertam. „Să-l ierte mama lui“, spunea bîta, și cînd îl prindeam la cotitură pe cîte unul din vitejii ăștia, meșter cum eram în ale apei, îmi încolăceam mîna pe după gîtișorul lui, respiram o dată bine și-apoi, îl afundam ca la botez și-l țineam pînă îi făceam burta cimpoi și cînd îl slobozeam avea ochii bulbucați ca de broscoi și ghiftuia de apă.

Cînd m-am făcut măricel, fiindcă nu degeaba eram băiatul cel mare, mi-a ticluit mama o cămașă națională, toate-n pui și picățele cu doi canafi la gît, de mă scuipa lumea să nu mă deoache.

Pe cap, să crape dușmanii că are mama flăcău, îmi cumpărase o pălărie vișinie și cu șnur, de la „Păduchele de aur“. Cînd plecam în sat, mi-o așeza mama cu grijă pe cap și-o țineam potcap, nu cumva să se boțească.

Picioarele goale, fiindcă îmi venea ușor la fugă, dar frecate cu cărămidă și leșie de ciocani, tare de pocnea pielea și de sărbători cînd voia să mă laie mă băga într-o covată și c-o mînă după ceafă și cu alta pregătită de bușală, începea trasul de gîlci, pocneala, că nu mai răbdam de la o vreme și țîșneam din albie mai ceva ca Scaraoschi din tolba lui Ivan.

— Ieși în sat, te duci la horă și cești gura pe dilături și te vede lumea. „Mă-sa, iată cum îl ține.“ Înapoi, jăgosule !...

Și uite așa, mama după mine ca o umbră nu mă slăbea de fel și-mi amintea de școală la tot pasul.

— De-ar veni odată școala aia, mamă, să pună hapca pe tine și să-ți tăbăcească chelea ta de drac, poate ți-o veni de hac. Ziulica toată pe coclauri : joaca, gîrla, țurca știu de tine, încolo nu ești în stare să dai apă la un pui de găină. Dușman să fi fost și tot se bucura omul

de ceva pe urma ta ; măcar că duci numele mai departe, dar tu, cheazâ rea, mănînci bojocii de la rădăcină.

Aşa se plîngea mama şi doar nu făceam cine ştie ce mare ispravă. Mergeam ca omul liniştit pe ulița satului cu cîte o piatră uitată-n mînă şi cînd mi-aduceam aminte de ea, să n-o arunc fără vreun folos, că doar nu de florile mărului o purtasem, luam la ochi cîte un cîine, pe care aveam eu ciudă, de pe vremea cînd am fost cu pluguşorul, şi zvîrr ! „Schelălău, schelălău !“

— Care eşti ăla, mă, mînca-ţi-aş sufletul ! Şi pe loc vedeam doi trei în urma mea şi dă-i goană, doar m-or prinde, pînă ajungeam la mine, unde ştiam bine rostul şi, dintr-un salt, săream zaplazul şi mă prăpădeam printre dudaie şi porumb.

Puţin mai greu era cînd începeam jocul „turcii şi românii“. Atunci, aşezaţi în două cete, faţă-n faţă, în gropi sau în şanţuri, cu cărămizi şi bolovani, se încingea o bulgăreală, de credeai c-a intrat dihonia în ţară şi de fiecare dată, cum eram inimos, ieşeam în frunte şi cînd mă otîrjea la mir cîte o piatră rătăcită, cine ştie de la cine, mă ducea pe braţe acasă. Aveam capul ţăncuşit în trei-patru locuri.

— Ce-ai fost, mamă, turc ? C-al dracului te buşiră !

— Nu. Ştefan cel Mare.

Mama se bucura de Ştefan cel Mare al ei şi mă tundea în dreptul rănii şi mă ungea cu creolină ca pe oi, dar n-aveam nimic. În patrucinci zile rana se usca, capul se chilea şi aşa o duceam toată vremea şi creşteam mare, dar şcoala aia de care vorbea mama, bîta şi toate babele din sat, nu mai venea. Uneori, credeam că-i un fel de muma pădurii, că mă gîndeam şi eu cu jale ce m-oi face, mai ales că mai erau cîteva zile numai şi punea hapca pe mine, vorba mamei.

Dar pe cît te fereşti, pe-atît o nimereşti, că-ntr-o bună dimineaţă cum dormeam pe prispă liniştit cu cîinele la cap şi cînd îmi era tocmai somnul mai dulce, numai iată că mă trezesc într-un zgîlţîit de parcă luase casa foc. Cînd să deschid ochii, speriat, cine crezi că-şi făcea pomană cu bietul de mine ? Alexe, vărul meu, băiatul cel mai mare al lui moş Florea, şcolar vechi, venise să mă ia la şcoală, chipurile, că de asta îmi ardea mie chiar şi zor nevoie mare, trăgea de mine mai ceva ca de-un butuc.

— Hai ! că te omoară domnul. Ce mai stai ? Vei fi şcolar de-acum.

Cum eram somonoros şi, mai ales, cînd l-am văzut cît era de supărat de parcă cine ştie ce-i făcusem, n-am mai stat pe gînduri şi-am ieşit din plapumă şi mînă, aşa pe nespălate, cu capul gol, în cămaşă şi cu picioarele goale.

Era o dimineaţă caldă de septembrie. Rîndunica pe uluca casei ciripea parcă altcumva de cum ciripise pînă acum. Pînă şi cîinele se uita cu ochii umezi către mine. „Ţi s-a-nfundat, stăpîne !... Ai dat bucuria pe oftat şi rîsul pe plîns“, mai cu seamă că şi tata şi mama se găseau plecaţi la pădure s-aducă lemne pentru iarnă şi-o luase şi pe bîta s-adune hribi şi mere pădureţe, aşa că eram singur, singurel, şi n-aveam pe nimeni să mă jelească de năpasta care căzuse ca din cer pe mine.

— Te joci cu şcoala, hai ? Te spun eu la domnul.

— Nu mă spune, zău, Alexe. Nu vezi că merg ?

Ca la tăiere, cu capul în pămînt, că treceau cîinii de se hîrjoneau de mine şi nu-mi ardea să mai fac cu piatra, *zvîrr !* Unii dintre oameni,

care mă știau ce poamă sînt, mai în glumă, mai în serios, strigau după mine.

„Așa, așa! Ia-l și du-l, să-l sature, poate i-o veni mintea la cap." Și mai tare îmi puneau inima pe jar. În gîndul meu, îmi spuneam că nu-i de glumă și pe măsură ce m-apropiam de școală și-auzeam țipetele copiilor, de parcă îi strîngea cineva cu ușa, m-apuca de ceafă și uneori îmi venea să fac calea întoarsă, dar nu puteam să scap de boala de Alexe, care, cu mîna pe cămașă, mă ducea din spate tot în brînci.

Cînd am sosit în fața școlii și cînd m-au zărit băieții, cum eram, cu părul mare ca de fată, picioarele goale și nespălate, că trecuseră de mult sărbătorile, cu cămașa lungă-n spate și trasă-n față pînă după genunchi, s-a stins orice mișcare parcă și deodată m-am și văzut înconjurat de puzderia de copii și, care mai de care, ca la comandă, au început să joace țontoroiul și să facă un haz, de parcă aveau în față un pui de urs, adus atunci proaspăt din pădure.

Ca la mere pîrguite mă uitam la ei, i-aș fi mîncat, dar n-aveam nici o putere. Nu erau unu-doi, să-mi fac cărare printre ei, era gloata mare și cum îl prăpădisem și pe Alexe, stam năuc și n-aveam curajul să încep nimic, cînd, hodoronc-tronc! ca din senin, îmi simt cămașa ridicată de la spate, sus! și hohot mare.

Să pleznesc de rușine. Asta chiar nu mi se întîmplase și poc! în dreapta, poc! în stînga să-mi fac loc, de unde! Îmi simțise punctul slab, cămașa, și pe ea. Unii s-apucaseră să mi-o salte chiar din față: ce mi-i una, ce mi-i alta.

Cînd mai văzui și una ca asta și cînd mi-am dat seama că altă scăpare nu-i, m-am așezat jos, ghem cu cămașa trasă sub mine, de puteau să mă dea de-a dura și-am rămas acolo pînă a venit Alexe și m-a dus în clasă.

Aici, de teamă să nu pat rușinea, cine știe cum să mi-o salte iar, că dracul mănăstiri

nu zidește, am luat loc într-o bancă mai în fund, cu grijă însă la cămașă și de-acolo așteptam cu inima la gură să intre domnul c-o măciucă mare în mînă gata să bușească.

Și, cum stam și mă gîndeam la cîte pătimisem, deodată cineva din spate, sus! cămașa.

Ca ars am sărit pe bancă și pe loc am început bătaia. În timp ce căram cu sete, să-mi ia frica și să-mi potolesc mînia ce-o strînsesem în mine atîta amar de vreme, numai iată, domnul.

— Ce-i aici?

Atît am auzit, dar nu l-am văzut, că nu era vreme să mă uit la el și zbughi pe geam, și mînă! M-am oprit direct acasă, hotărît să nu mai calc în școală niciodată. Prea multă rușine pătimisem.

Tata însă, ca întotdeauna și de data asta, n-a luat în seamă hotărîrea mea și a doua zi, nu mai departe, a și pus șeaua pe mine. M-a spălat cu leșie și săpun de sclipeam oglindă, m-a îmbrăcat cu pantaloni de casă, lungi „că mai crește", mi-a dat cămașă nouă și... „la școală, ea o să te facă om"!

— Nu, că nu, nu merg, o să mă bată domnul (ca și cînd m-avea pe răboj numai pe mine) și, văzînd că nu mă dam de fel, a pus mîna pe-un sac și m-a băgat înăuntru, că prea scuturam din picioare și prea făceam nazuri și nici una nici două, dă-i drumul cu mine către școală, după ce mi-a lăsat o spărtură pentru aer.

— Un'te duci, Ștefane? îl întreba cîte cineva în cale.

— La moară, duc ceva de măcinat, iar eu de rușine, culcușit, nu spuneam nici pîs!

Nu-mi amintesc cînd am ajuns în școală, dar știu cînd a intrat cu mine-n clasă. Învățătorul foc, să-l dea afară și mai multe nu.

— Cum se poate ? Intri cu purcel în clasă ?

Tata, nu, că nu-i purcel, e băiatul.

— Cum ? Băiatul ? Nu-i venea să creadă învățătorului și, cînd m-a dezvelit la față și m-a văzut în carne și oase, a început să rîdă.

— Saltă capul sus, băiete, să te vadă domnul că tu ești ce ești, școlar și nu godac.

M-am ridicat ușurel cu ceafa către clasă să nu-mi vadă fața și de-acum ce-o fi o fi, am rămas pe loc.

— L-am adus în sac să-l învăț eu minte, ca de altă dată să nu facă pe nebunul. Școala-i școală și ca focul, nu te joci cu ea.

A plecat tata, iar eu, „godacul", cum m-au poreclit o bună vreme toți băieții, am rămas de-atunci la școală.

„BATE-N UȘA !"

Dintr-o traistă ponosită în care dăduse tata ovăz la cai nu știu cîtă vreme, mi-a ticluit un ghiozdan de mai mare frumusețea. Cărți în el mai puține se găseau, căci mi le scotea mama și le punea pe oalele cu lapte să nu cadă musca în ele, în schimb sta doldura de turte coapte, una lîngă alta ca foile de carte.

„Mh ! o halcă de mămăligă rece, o ceapă barosană și o oală cu fasolică dulce de-ar mai fi și știu că nu te doare capul", rîdea tata de mine, că prea eram grijuliu în de-ale gurii și prea nu m-aș fi lăsat în coada mesei, să mi-o ia oricare altul pe dinainte.

Odată, din tam-nisam, cînd de-abia începusem să mă chiorăsc și eu la litere și pe toate le vedeam prin ceață, n-are tata de

lucru, dracul nu face pomeni, şi pune mîna pe carte, chipurile să mă înveţe :

„I-o-ni-că mă-nîn-că fa-so-li-că şi se culcă !“

Uşor cum sînt de cap, din vînt le-am prins şi cînd m-a pus domnul să citesc a doua zi, strună a mers treaba. Atît le-a fost colegilor s-audă ce minune mi-a ieşit din gură, că s-au prăpădit de rîs. De-abia i-a potolit domnul, dar şi cînd am început să simt gustul buchii, ţi-era mai mare dragul să mă vezi cum dam ochii peste cap şi cum ceasuri întregi boscorodeam mai ceva ca dascălul la strană.

„Trei iezi cucuieţi,
Uşa mamei descuieţi,
Că mama v-aduce vouă
Lapte-n...“

— Otravă, tată, să-ţi aducă, că-i mai bună ! Ne-ai căuit, grămăticule. Mai tacă-ţi fleanca şi mai opreşte-ţi moara cea hodorogită că ne scoţi din casă-afară. Nu vezi ce-i aici ? Balamuc !

La urma urmei balamuc era. Se adunau în casa noastră băieţii lui moş Florea, fratele mamei, care ori de cîte ori venea pişcat la limbă, şi asta se întîmpla mai în fiecare seară, îi lua la bătaie doar s-o mai prăpădi dintre ei, că nu era unu, doi, erau doisprezece şi-atunci, cum îi prindea sorocul, în cămaşă, cu capetele goale şi desculţi pe gerul Bobotezei, ca puii de potîrniche, veneau tot o fugă pînă la noi. Făcea uşa buf, buf !

Mama da s-o închidă în urma lor, tata îi spunea s-o lase aşa :

— Tu nu vezi fimeie, şase-şapte, opt de-abia. Pînă la ultimul mai sînt încă de venit, de-aia, las-o. Vin şi ei cum scapă de la înghesuială, nu-i uşor cum crezi.

În casă, cocoțați în vîrful patului, nu era pe gustul mamei, dar era pe inima noastră, că-ncepea hîrjoana, chilomanul, și să te ții ! Cor pe două voci !... Tonu' !...

Litu-lit, mac-mac ! litu-lit, mac-mac ! Un, doi, trei și vrei nu vrei bea aghiasmă Andrei. Pînă și bîta, în rînd cu fetele, cînta de ți-era mai mare dragul s-o asculți. După cor pocneală, chicoteală, bușală, pisica de coadă, ineluș-gîdeluș, ghici p-acui deget am pus : aoleu, că nu-i al meu, ba i-al tău, pînă cînd nu mai răbda tata și-atunci cu figura-i slăbănoagă și cu ochii țintă intra între noi ca uliul și liniștea lucrurile pentru o clipă. Eram așa de norocos, că-ncepea cu mine și tot cu mine isprăvea.

— Tu ești, tartorul, Nichiperceo, iuff ! și slavă domnului că nu eram de-o șchioapă să stau în covată fără să pricep nimic. Eram mare și se țineau poznele de mine dar și eu de ele ca scaiul de oaie. Cînd porneam dimineața în cîrd la școală, nu eram unu-doi, ci o uliță întreagă de ridicam toți cîinii după noi. Se făcea o hărmalaie de parcă trecea ursul și unul după altul, în fuga cea mare, cu picioarele tîrîte în țărîna de pe drum, lăsam un colb în urma noastră de nu se vedea om cu om.

În fața școlii, ne aștepta domnișoara Mița, învățătoarea, care nu mai știa încotro s-o ia de noi. Ea, sărmana, înaltă, slăbănoagă cum era, își vărsa sănătatea și-și scuipa bojocii. Nu ne atingea nici cu două degete și-avea o inimă, buruiană de leac, de pus la rană. Cînd ne vorbea cu glasul ei domol, blajin, ne pătrundea pînă la lacrimi, așa dar avea la vorbă și-așa inimă aveam și noi, dar după aceea uîtam de la mînă pînă la gură, că doar de aceea aveam două urechi, pe una să intre și pe alta să iasă.

Într-o bună zi, la vreo lună-două de cînd începusem şcoala, numai ce-o aud cu glasul ei mieros. Îi rîdea privirea cînd vorbea.

— 'Copii, sînteţi mari de-acum, clasa întîi, iată ce vă spun, ţineţi minte, nu uitaţi! Mergeţi cîte doi pe drum, cu rîndul, nu vă bateţi pe uliţă, daţi bună ziua la oameni, sărut mîna la femei, iar cînd aţi ajuns acasă nu daţi buzna la intrare: stai o clipă şi te uită-n jur, să ai nasturii încheiaţi, bocancii scuturaţi, după asta bateţi în uşă: *cioc, cioc, cioc!* Aşa-i frumos. Poate omul în casa lui îi dezbrăcat, face baie chiar atunci, copilul desfăşat, lucrurile aruncate cine ştie cum, de aceea bate-n uşă şi nu intră în nici un chip pînă ce n-auzi că spune cineva de-acolo: intră, sau poftiţi, vă rog!

— Şi la noi acasă? Sar eu repede şi întreb.

— Şi la voi, oriunde.

Multe mi-au trecut prin minte, dar mulţumesc celui de sus că mi-au rămas puţine, c-altfel mi-ar fi pleznit capul de-atîta înţelepciune, dar socoteala asta cu bătutu-n uşă mi-a mers la inimă. De-abia aşteptam să duc bucuria lui tata şi mamei, mai ales că la noi acasă nu se bătuse la uşă de cînd lumea şi pămîntul. Mă duceam cu învăţătură nouă acasă şi asta îmi plăcea nevoie mare.

'Ca acum mi-aduc aminte, parcă văd, omătul mare, veneam hoşa-hoşa dinspre şcoală. Cînd am ajuns în faţa uşii cu pricina, m-am uitat asupra mea de sus în jos. Nimic. Totul aranjat pe mine. Prind atunci să bat la uşă: *cioc, cioc, cioc!* Cu urechile ciulite însă, stam atent s-aud cum îmi spune cineva dinăuntru: „Vă rog, intraţi, poftiţi!“

Aşa cinste pentru mine mai zic şi eu, dar... pămînt. Din casă auzeam cu totul altceva: „Vezi, fimeie, ia copilul, cît pisica de pe sobă,

suflă ici, ascunde colo, mămăliga, vezi ceaunul, făcăleţul, sucitorul". Să spună însă ce-aşteptam eu, pace! Într-un tîrziu, aşa cel puţin mi se părea mie, care ardeam de nerăbdare la gîndul c-o să fiu luat în braţe, de bucuria ce le-o făceam, numai ce-l aud pe tata cu vocea vlăguită şi spăşită de parcă-l durea la limgurică: „Poftiţi, vă rog, poftiţi intraţi!"

Am intrat. Tata lemn, tras la faţă de culoarea cerii, se uita împrăştiat; mama, lîngă el, chitic, o vorbă!

— Tu erai, mă! Tu bătuşi la uşă? întrebă nedumirit, cînd văzu că după mine nu mai intră nimeni.

— Eu, dar nu v-a plăcut?

— Tu, mă, tu?

— Eu, da, eu! Mă buricam în faţa lor să mă creadă, că nu mai pricepeam nimic.

— Atunci, ptiu! pămîntul cui te-a făcut. Ne-ai băgat în sperieţi, credeam că-i hoţu de jandarm, popa sau cine ştie ce altă persoană pricopsită. Unde-ai mai învăţat şi asta?

— La şcoală, unde? i-am răspuns eu, cînd văzui că treaba a ieşit altfel.

— Taci! şi la casa mea să nu mai baţi cît-oi trăi, auzi? Ce, mi-s colonel?

N-am mai bătut de-atunci. Nu te puteai pune cu tata că-ţi lua părul foc şi-ţi zbura căciula la o poştă, vorba mamei: „Bagă-ţi mintea-n cap, băiete, c-altfel frigurile te iau."

La vreo cîteva zile, după trebuşoara asta, numai ce cade adus de moş Florea, bunătate de căpitan, venit de la oraş să cumpere paie pentru regiment.

„Cioc, cioc, cioc!" a bătut omul la uşă. Învăţase ca şi mine, după cum se vede.

Atît i-a trebuit lui tata, c-a sărit ca ars şi-a strigat cu gura tunet: „Intră odată, ce naiba, intră!"

A rămas căpitanul mut şi s-a făcut la faţă ca lipanul. Noroc cu moş Florea lîngă el că l-a îndemnat : „Poftiţi, vă rog, poftiţi !“ c-altfel o lua din loc de-i pîrîiau cizmele.

Cînd s-a deschis uşa şi cînd a văzut tata cine apare în pragul casei, el care sta ca un leu-paraleu, c-un vătrai în mînă, gata să-l buşească, crezînd că-s eu, s-a fîstîcit ca alte celea.

— Vai de mine, ce era să fac ! Poftiţi, vă rog, poftiţi, dracul de băiat, fimeie, cît ! pisica de pe sobă, trăiţi, dom-le căpitan ! se bîlbîia de nu mai ştia cum s-o dreagă. Am un drac de băiat, care de unde vine şi-ncotro apucă altceva mai bun nu face : bate-n uşă, năsălia cui l-a făcut de pezevenchi, cic-aşa a învăţat la şcoală, vorbă !

Chiar cînd se plîngea tata mai cu foc, iată că apar şi eu. N-am bătut la uşă, sigur, nu puteam să fac altfel de cum îmi spusese tata şi-am intrat direct, uşor : „Sărut mîna !“ N-a răspuns nimic, mormînt. Cu privirea însă, tata, parcă să mă-nghită. „Ce-o fi, mă ? Cu ce m-a prins anume ? Nu cumva a venit ăsta să mă ia, şi tata se opune ?“ — şi priveam cu coada ochiului spre galonat.

— El e băieţelul de care mi te plîngi că face atîtea boroboaţe ? îl întrebă pe tata, cînd m-a văzut aşa timid, sfios.

— Nu, nu, nu să trăiţi ! Ăsta nu-i al meu. E din sat, îi răspunde încurcat şi cu ochii către mine îmi făcu semn s-o şterg afară, nu cumva să-l dau de gol.

Cînd a plecat căpitanul, m-a chemat la el şi m-a întrebat, aşa într-o doară.

— De ce n-ai bătut la uşă azi, cînd ai venit ?

— Păi, nu mi-ai spus matale ?

— Da ! ţi-am spus, e drept, dar de-acum ţine minte, auzi tu, băiete, ţine minte : „bate-n uşă !“

Cît am învățat cu domnișoara Mița, suflet călător, c-o sufla vîntul de slabă ce era, o încropeam chiar bine. Floare la ureche devenise cartea pentru mine, fiindcă știa cum să ne ieie. Ne picta frumos pe tablă, colora cîte și mai cîte și-apoi nu era dată să nu vină cu tot felul de gîngănii : gîze, fluturi, cărăbuși, cu pisica în brațe, cu cocoșul sau găina în mînă și să ne explice domol, pe înțelesul nevoiașului nostru cap, care nu era, la un adică, decît o tărtăcuță de bostan, cum spunea bîta, cu doi ochi de văzut și c-o gură de mîncat. Sămînță de dovleac să fi purtat în el și tot se lipea ceva, măcar de mila ei, c-o treceau apele, sărmana, așa de mult se chinuia.

— Dacă vietatea are pene și se ouă, să ne spună cineva din voi ce este ? Animal sau pasăre ?

— Lighioaie, dom'șoară ! fiindcă trăiește cu gîtul gol și se culcă sus pe cracă să n-o mănînce vulpea din pădure.

Din lut să fi fost, și tot nu ți-ai fi putut stăpîni rîsul, așa frumusețe de răspuns ticluia cîte unul. Rămîneai uluit de unde-l poate scoate.

Domnișoara, blajină cum era, ne lua de la început și pînă nu se lămurea c-ai priceput, nu se lăsa păgubașă. Era în stare, uneori, să vină și la noi acasă să ne explice ce era mai greu, de parcă n-am fi avut și altă treabă — țurca să trăiască — și, pînă nu ne aducea pe calea cea bună, n-o prindea nici somnul, nici odihna.

Așa sînt unii oameni, cît trăiesc n-au timp nici să-și tragă sufletul de muncă și după ce-au murit rămîn toate baltă. Tata, în privința asta, cînd mă vedea că n-am ce face, mă punea s-adun gătejele din curte sau să mătur ograda

cît era de mare. „Mişcă, băiete, mişcă, nu dormi în picioare!“

Cînd a fost să mă ducă mai departe la o şcoală înaltă, nu m-a dat de harnic, de deştept, cum se face în treaba asta, m-a dat de puturos, să scape de belea.

— Năduf, băiete, năduf! Să stai cu cartea-n mînă şi să spui că asta-i treabă, rîzi de oameni!

— Citesc, nu vezi?

Văzînd că-şi răceşte gura tot degeaba, mă lăsa în voia mea, iar eu, pe prispă, cu cartea-n mînă, plîngeam de mi se înnodau lacrimile în barbă. Nu era cîine beteag despre care să citesc şi să nu plîng după el, şi nu era pasăre cu aripa ruptă să nu-mi frîngă inima.

— Ce-ai păţit, Ionică, tată? Ce ţi-i? Dac-aş muri eu sau mă-ta, nu ţi-ar da o lacrimă.

— S-a prăpădit Gruia lui Novac, mătale ştii? L-au omorît turcii.

— Care Novac, mă? Tata credea că-i vreunul de pe acolo de la noi şi se mira că nu-l cunoaşte.

— Gruia, viteazul din poveste.

— Ptiu! Mare comedie! Pentru cine plînge el. Păi, dacă ţi-e de bocit, băiete, şi n-ai pe cine, du-te-n cimitir. Sînt acolo atîtea cruci, că n-ai lacrimi să le uzi pe toate. Ce neam ţi-i Gruia, mă? Frate, mamă? Şi după ce făcea semn, chipurile că n-are cu cine se înţelege, mă lăsa în pace, iar eu îmi vedeam de treaba mea.

La masă, uneori, cînd se întîmpla să nu-mi placă vreo mîncare, se apropia de mine tata şi, mieros, începea să-mi înşire bunătăţi de-mi lăsa gura apă.

— Poate o felie de pepene verde, băiete, ţi-ar fi cu cale, şi-afară ger de pocnea căciula. Mă uitam lung şi nu ştiam cam de unde-l poate scoate. Prepeliţă friptă, lapte de pasăre

să-ți aducă tata, îmi înșira numai rarități și cînd vedea că chiar mă prind, buf! una pe sub coaste și pe loc puneam mîna pe lingură și mîncam de mi se băteau calicii la gură.

Cîteodată, stam cu lingura la cotitură și așteptam să vină mama cu ultimul transport de zeamă, cînd aducea și carnea, mîncam toți din aceeași strachină, și-atunci pescuiam bucata cea mai mare.

— Zemușoară, zemușoară nu mănînci? Asta mi te face mare.

— Lasă-l, omule, să mănînce ce vrea el și să crească, că și noi am fost la fel, îi răspundea mama.

Și eu creșteam mare, fiindcă săptămînile își făceau rînd una după alta și aci venea Crăciunul cu miros de caltaboș, aci Paștele cu drob de miel și cu scrînciobul gata să mă învîrtă pînă amețeam. Patru ture oul și-avea mama destule, că mă duceam cu sînul plin și nu părăseam dulapul decît la ultimul oușor, cînd coboram amețit și mergeam pe două cărări.

De-abia așteptam să facă mama cozonaci, că ciupeam cîte-o bucățoaie și-o vîram pe sub cămașă, deși mă frigea zdravăn, abia fiind scoși din cuptor, și mîncam ascuns, în grajd sau după casă, fiindcă ai mei știau că postesc și dacă m-ar fi prins cu halca în mînă, cum mă chinuiam s-o dau gata cît mai repede, ar fi crezut că m-am ridicat păgîn împotriva lui Dumnezeu, așa păcat mare socotea. Scaraoschi cît era de Scaraoschi și tot n-ar fi găsit un căzănel mai acătării să-mi osîndească sufletul în el mai bine, de aceea biata bîtă cădea în genunchi și se ruga bătînd mătănii pentru mine, păcătosul, să mă ierte cel de sus, c-altfel talpa iadului va ști de mine.

— Mai dă-mi o bucată, bîtă! să fie de sufletul mătale pe lumea cealaltă și ea mi-aducea ascuns pe sub pestelcă și mama credea că

sînt curat şi cu mațele afumate de fasole din tot postul mare, că în ziua de Paşti îmi dădea împărtăşanie, ca la fiecare, şi mă spălam cu ou roşu în cană, mă închinam la icoane, dar mă rugam să nu-mi fure careva porumbeii sau să dea vreo boală peste ei, după care trai şi voie bună, urma înfulecatul, c-aveam poftă şi niciodată nu mă dam de gol c-aş fi fost sătul cumva, că bine spunea tata :

— Aşa, băiete, aşa ! Ia şi bagă pe sub nas şi fă-te mare şi cînd ți-o fi mai rău, să-ți fie ca acum, că zile bune avem mereu, din Paşti, în Paşti, dar din cele rele, slavă domnului, la tot pasul.

Şi cu una şi cu alta, pe măsură ce creşteam şi vedeam cu ochii mei cîte sînt pe lume, şcoala trecea de mult pe planul doi.

Nu era mort de pe ulița noastră să nu duc eu pomul. Era lucru mare să-l capeți, trebuia să ai proptele sau să fii din neamul răposatului, fiindcă la drept vorbind nu se potrivea de fel cu cel care ducea praporul, cogeamitea hadaragul şi doar c-o batiscioară-n vîrf. Pomul era pom, rămuros, bănos şi încărcat colo pe cinste, roşcove, lămîi, smochine, pe lîngă un ştergar rîuri-rîuri, mare, care mai avea la unul din capete, başca, înnodați şi bani.

Treaba nu era uşoară. Să duci de la casa mortului şi pînă la groapă un copac în toată legea, mai ales de te păştea ghinionul să ai baftă şi de vreme rea, te frîngeai şi-ți blestemai şi zilele pe care le ai. Noroc însă cu obiceiul că făcea popa popas din loc în loc, la răspîntii, să se odihnească mortul. Puneam pomul în picioare şi la umbră sub coroana lui, m-apucam de cules. Popa cînta, dascălul ținea isonul „aleluia-aleluia", iar eu înghițeam de mama focului, să-l fac uşor, că groapa nu era aci, era departe. Lăsam ştergarul doar să fluture mai departe-n vînt, c-altfel m-ar fi luat careva la ochi şi nu de alta, dar mi-aş fi feş-

telit bunătate de obraz, de care mai aveam nevoie.

Tot pe lîngă popă mă învîrteam, meserie grasă și bănoasă, și-ajunsesem să cunosc clopotul după dangăt, deși nu era ușor. Una sună pentru mort : *balang, balang !* limba cade greu și jalnic, ia-l și du-l că de viață e sătul, și alta : *tili-ling, tili-ling !* pentru celelalte ocazii.

După două-trei zile, cînd mă întorceam la școală cu doliu la mînă și supărat de parcă murise mama, să nu mă dau de gol, eram cu inima de pămînt, că nu mai îndrăznea nimeni să mă întrebe cam ce rudă am fost cu mortul.

Cînd a murit moș Ion, fratele mătușii Mița, nevasta lui moș Florea și tatăl prietenului meu bun, Radu, aci știu și eu că eram din neamuri și dacă aș fi putut să duc și crucea, ca și toate sfeșnicile pe spate, sicriul cu mort cu tot în brațe, nimeni nu s-ar fi împotrivit. Dar și eu n-am uitat să-i spun lui Radu, să nu poarte nici o grijă că dacă moare bîta, că-i pe ducă, el va duce pomul.

De unde credeam eu că cine merge la mort plînge de își dă toată grăsimea de pe el, cînd am intrat în casă, unde sta întins pe masă moș Ion — noroc că l-am văzut împiedicat de picioare și nemișcat cu flori pe piept, c-altfel aș fi jurat că a înviat. Era un rîs și-un tămbălău în toată casa, că lăutarii mai lipseau și clondirul cu vin pe masă, încolo : trai și voie bună.

Mai de la o vreme, cum stam în mijlocul patului pe niște perne ca împăratul din poveste, numai ce ne pomenim cu baba și unchiașul mascați, obicei vechi prin părțile noastre. Baba boită și schimonosită c-un ghioc în mînă, iar moșneagul cu capul într-un bostan cu dinți ca de cal, călare pe niște bețe acoperite cu așternuturi vărgate sub care odihneau patru haidamaci de toată frumusețea, fiecare

cu cîte un retevei în mînă, din cel uscat ca fluierul, cu care, cînd buşea, scîntei ieşeau.

Cîte cucuie am luat în noaptea aceea să fie de sufletul mortului şi în sănătatea babei şi-a unchiaşului, n-aş avea parte. Cînd la cap, cînd la tîrloaie, umbla bătul ca pe ţambal şi suna a doagă unde nimerea, că n-am mai avut încotro şi ţuşti! sub pat. Se făcuse învălmăşeală în casă, că puţin a rămas să nu răstoarne mortul şi să-l trimită la plimbare.

Cînd să se liniştească apele, fiindcă plecaseră baba şi unchiaşul, obicei de la turci se vede, c-aveau şi fes roşu pe cap, şi cînd fiecare sta smerit şi-şi număra cucuiele ce le căpătase în dar, să fie pomană, nu ştiu cum s-a făcut că, deodată, strigă un nebun, altfel să-i spui n-ai cum: „A înviat"... şi n-a mai apucat să spună „mortul", că pe loc a leşinat de spaimă. Eu, cel puţin, am crezut că înnebunesc, fiindcă n-a fost glumă, l-am văzut cu ochii mei cum se ridică de la locul lui, dintre flori şi lumînări aprinse, mai întîi o mînă şi-apoi capul. În clipa aceea n-am mai putut nici să ţip, iar părul mi s-a făcut măciucă.

Prin geamuri, pe uşă, grămadă de parcă luase foc, ca din tun ieşea lumea şi ţin'te goană şi dă-i larmă, c-a sculat satul în picioare: „A înviat mortul, mortul!"

Fugeam de-mi scăpărau călcîile şi cînd striga unul în urma mea „mortul, uite-l"! pe loc mi se muiau picioarele şi poticneam din şale; de parcă n-aveam oase. În patru labe am ajuns acasă.

O săptămînă am zăcut de spaimă şi-o săptămînă m-a afumat cu păr din capul mortului să-mi vin în fire şi mama să trăiască, că ea m-a liniştit spunîndu-mi că fusese legat c-o sîrmă şi ridicat de nătărăi să facă poznă, c-altfel aş fi crezut c-a înviat de-a binelea.

De-atunci, m-am lecuit şi-amin smochine, roşcove, stafide, bunătăţi cu care numai la asemenea ocazii mă întîlneam şi-am înţeles că morţii sînt cu morţii şi viii cu viii, treaba cea mai bună, de cînd lumea.

BANCA-N BRAŢE

Tot o fugă plecam de-acasă către şcoală. Îi creştea inima mamei cînd mă vedea cum mă trag la carte, dar la un colţ de cotitură o cîrmeam spre gîrlă şi dă-i bici, Ioane, pînă către prînz. Aveam însă grijă să mă întorc acasă odată cu copiii de la şcoală, chiar în timpul prînzului, fiindcă n-avea tata ceas şi adăpa vacile după mine. Ştia că vin la ora prînzului, de aceea mi-era teamă că mă prinde cu ocaua mică.

Aşa a mers o bună bucată de vreme, dar de cînd ne-a venit ca învăţătoare doamna şefului de post, a înţărcat bălaia. Vorba ceea : după bucurie şi oftat, după soare şi furtună, de cînd lumea. Intra în clasă spumegînd c-o cîrjă întoarsă, groasă, noduroasă pe care o aşeza încet în capul tablei, ca pe ou, să nu se spargă.

Toată ziulica mă chinuram la cîrjă, şi-o cîntăream cîte parale face, cîte noduri are, mai ales că n-o încercasem pe spinare şi cînd punea învăţătoarea vreo întrebare, nu ştiu cum, atras de sărăcie, mă pierdeam ca dracul şi-n loc să dau răspunsul cum mi se cerea, ca viţelul la vacă, mă duceam întins la cîrjă. O luam încetişor şi o întindeam cu amîndouă mîinile respectuos, înclinat din şale şi mai departe rămînea treaba doamnei, cu care nu mi-era ruşine. Învăţase de la „şefu", băr-

bat-său, c-avea mare îndemînare. Pe loc s-apuca de pocneală, nu zăbovea o clipă și pînă ce nu făceai ca ursul pe jar toate figurile și toate schimonoselile nici că scăpai cu una, două. Ca pe mire așa te ferchezuia și să te ferească cel de sus să fi crîcnit cumva, că treaba se îngroșa : „guiți, aha, și dă-i“ !

Odată nu învățasem lecția la istorie și, cînd mi-a pus întrebarea, cineva din spate mi-a șoptit : „Nicopol“. Atît mi-a trebuit că restul las' pe mine, nu eram cu degetu-n gură și unde nu începui să toc cu voce tare : „Mircea cel Bătrîn a bătut pe turci la Nicopoale!“ și-am apăsat pe „poale“, să vadă doamna că sînt stăpîn pe materie și de cîrjă nu-mi fac grijă.

— Cuum ? a strigat cu ochii albi spre mine.

— Ni-co-poa-le, i-am repetat pe silabe, să înțeleagă bine. Mi s-a părut că n-aude.

A auzit, cum să n-audă, fiindcă mi-a și făcut semn cu ochiul către cîrjă și, cum, ca omul grijuliu așteptam de mult sorocul ăsta, mă pregătisem ca după carte, să nu-mi plîng de milă, la un adică. Șterpelisem din lada mamei o pernuță mică, pe care scria : „Cine dă, lui îșI dă !“ și-o așezasem în turul pantalonilor cusută colo pe cinste să nu alunece și să facă vreo boșoalcă în altă parte și să bage careva de seamă.

— Banca-n brațe, Nicopoale ! m-a și botezat și prima lovitură, buf ! ca o ghiulea a pocnit, dar și-un colb de praf se vede din perna mamei, nescuturată de la nunta ei pesemne, s-a răspîndit în toată clasa, că s-a așternut doamna pe-un strănutat, de nu se mai putea ostoi.

Eu, în vremea asta, țipam ca-n gură de șarpe doar m-o slobozi, deși n-aveam nici pe dracul. Mă ungea pe suflet cînd pocnea. Nu simțeam nimic. Bușea alături, parcă. Am izbit-o bine-n pălărie, ziceam în gîndul meu, dar

nu spune, hop ! pînă nu treci puntea, este o vorbă, că numai ce-o aud că strigă la mine :

— Pantalonii jos, să te învăţ eu minte să ţi-i scuturi.

„Vai de mine ! Dă de pernă şi mi se duce buhul ca de popă tuns. Mă face de ocară în toată şcoala, asta-i una la mînă şi-apoi, s-o încasezi cum avea de gînd s-o facă doamna, chiar pe zvîrca goală, este alta" şi nu-mi era pe plac de fel.

Pantalonii, pantalonii ! Hotărîrea de a mă lăsa cu fundul gol în faţa clasei nu i-o scoteai din cap s-o pici cu ceară. La mare cinste ajunseseră nădragii mei, dar şi eu, cînd văzui că treaba se îngroaşă şi bastoanele curgeau gîrlă şi pe altă direcţie decît perna care sta acum degeaba, ţîşt, Ioane ! că de-aceea ţi-a dat Dumnezeu picioare.

CĂRŢILE DE ŞCOALĂ

Cărţile de şcoală îşi plăteau banii, nu mi le cumpăra tata în pagubă. Mă uitam la poze ore întregi, le răsfoiam de mai multe ori şi, cînd mă săturam, le lua mama în primire şi le aşeza pe oalele cu lapte să nu cadă musca în ele.

Era uşoară cartea cînd puneai mîna s-o ridici, dar cînd m-apucam să citesc din ea, îndată sosea moş Ene pe la gene şi-adormeam butuc. Cel puţin cu matematica era poznă mare, dar îi găsisem nasul. Dacă problema avea două numere le-adunam sau le scădeam, cum îmi venea mai la îndemînă, dacă avea trei sau patru numere, mă punea puţin la încurcătură pînă ce mă hotăram cum să le fac pereche două cîte două şi-apoi fie că adunam pe primul cu al treilea, al doilea cu al patrulea sau

pe toate la un loc, fie că scădeam la întîmplare pe cel mai mic din cel mai mare, cam aşa-ntr-un fel, potriveam să fie bine. Era bine pînă a doua zi cînd începea cu „banca-n braţe ! nătărăule, să te învăţ eu minte rezultat" şi dă-i cu nuiaua la talpă, altă sărăcie, cine i-o fi băgat în cap, că nu era deloc uşor. La palmă, mai calea-valea, mă obişnuisem ca ţiganul cu scînteia. Le primeam în faţă şi vedeam negru pe alb, vorba ceea : ştiam pe ce dau banii ; dar la talpă te lua din spate şi-apoi cînd atingea de sus în jos, fluiera nuiaua, c-avea arcul mare, talpa neînvăţată, ardea unde atingea şi mă duceam acasă în călcîie.

— Parcă mergi pe ace, măi băiete, aşa calci ! — se mira tata cînd mă întorceam de la şcoală.

„Ai ghicit", cît p-aci să-i spun, dar tăceam molcum şi treceam în altă vorbă.

La istorie chiar, unde pare treaba uşoară, poveste multă, te încurca de nu ştiai pe unde să mai scoţi cămaşa. De unde şi pînă unde, din una-n alta, venea vorba de Ştefan cel Mare şi te cuprindea bucuria. N-a domnit ca ceilalţi o lună, două sau un an, să-l treacă la rînduri mărunţele şi să-l citească numai doamna. O jumătate de veac aproape a stat în scaun şi-apoi atîta veleat de vreme, nu l-a prins nici somnul, nici odihna.

Treizeci şi şase de războaie a purtat şi patruzeci şi patru de mănăstiri a zidit, să fie pomenire pentru noi urmaşii şi-acum, ne trezeam cu doamna noastră după atîta vreme, să ne ceară socoteală nouă că de unde a venit cu oaste şi cum s-a plănuit să facă alianţă cu polonii, cine a sunat din surle, cînd şi unde ? Îndată ce te vedea că dai ochii peste cap şi frămîntai mărunt din buze, a ta era izbînda.

Cap cît cofa să fi avut şi să fi îndesat în el cu piciorul şi tot nu răzbeai să faci faţă.

La geografie, cel puțin, cînd te scotea la hartă, te lua amețeala. Ne pretindea doamna s-o plimbăm pe hartă, cu trenul sau cu avionul, tocmai unde a înțărcat dracul copiii, de parcă nu putea să stea acasă. Din Coteşti la Baia-Mare, din Suceava la Craiova, iar eu, săracul, fusesem de vreo două ori la tîrg şi-atunci cu rățele în brațe, aruncat în fundul căruței de unde nu mă mişcam, nu cumva să fure cineva resteiele de la boi sau trăiştile de la cal.

Nu ştiu ce simțeam, dar cînd m-apropiam de hartă şi cînd o vedeam colorată ca o sorcovă, se făcea un gol în mintea mea. Clăile peste grămadă se amestecau culorile, în cercuri cînd mai mari şi cînd mai mici şi cînd ajungeau să se rostogolească într-un singur punct, mă lua cu amețeala şi să nu cad, mă uitam pe geam afară, că tare mai era frumos şi-mi trecea ca prin minune.

— Pune mîna pe nuia şi-arată-mi Bacăul pe hartă, spunea doamna.

Cu ochii țintă mă uitam şi căutam într-o doară, c-o luam de jos de la Dunăre spre deal, să ştiu o socoteală, dar nu dam de el şi pace. Nu era trecut în Bărăgan şi nici port la mare.

— A uitat să-l treacă, doamnă. Nu-i pe hartă !...

— Nu-i, aha ! Bucuria ei şi cu nuiaua, *iuff !* Pe cine nimerea juca țontoroiul.

Urma apoi ora de compunere, altă nevoie şi-ncă mare. Nu era uşor să îndrugi pe dinafară verzi şi uscate şi să născocești din cap personaje, hîrci şi cîte alte drăcovenii. Ştiam însă una şi bună : pînă nu sfîrşeam povestea toată n-aveam treabă nici cu un semn de punctuație. Le lăsam la urmă şi pe încetul, fără grabă, m-apucam să le semăn ca pe boabe. Începeam cu literă mare, îmi rămăsese în cap, de unde nu ştiu şi mergeam aşa, mergeam, şi din ochi, deodată, *hîc !* un punct. De-acum treaba era clară, urmau trei sau patru virgule şi un semn

de întrebare şi rar de tot, mai mult de frumuseţe, să mai schimb decorul, plantam şi cîte-un semn, două de mirare.

Din acestea cît mai rare, că şi-aşa se mira doamna cînd s-apuca să citească după mine. O lovea tusea şi junghiul şi da ochii peste cap, n-avea aer şi dacă vorbeam de mama se înţelegea că se prăpădise tata, iar de pomeneam de bîta, se întorcea bîtul de la groapă, cu totul anapoda, că mă miram şi eu uneori de unde le poate scoate. Aş fi pus mîna-n foc să jur că nici nu mi-a trecut prin cap astfel de bazaconii. Bine spunea doamna : „O virgulă pusă la întîmplare poate să-ţi aducă moartea, găgăuţă, iar o virgulă cu cap pusă, fericirea, viaţa !"

Doamna spunea şi tot dînsa credea, iar noi zîmbeam miraţi, fiindcă virgulă cu cap nu văzusem şi-apoi să ţi se tragă moartea chiar din asta, nici atît. Însemna că mie îmi mînca cioara colacul de cînd hăul, la cîte virgule dădusem la cap, dar slavă domnului, că nici o unghie nu mă durea, nici un fir de păr nu mi se clintea de la locul lui şi vremea mergea înainte şi eu învăţam carte, iar tata uitase socoteala în ce clasă mă aflu.

— Nu mai termini cu năduful ăsta de şcoală, măi băiete ? M-am hîrsit şi eu de-atîta carte. Două vaci am dat pe cărţi pînă acum şi tot degeaba.

PRIMUL DIN COADĂ

Nu ştiu în ce clasă eram, a doua sau a treia, dar mi-aduc aminte că era la sfîrşit de an şcolar. Scena era afară sub frunzar, iar băncile în faţă. Lume după lume, părinţi, bunici,

bunicuțe veniseră să-și vadă odraslele. Pînă și mama s-a îndurat să-și lase treaba de-o parte și să vină să mă vadă cu coroniță pe cap.

Începuse tocmai să strige premianții și să le împartă daruri. Eu nu mă sinchiseam deloc, fiindcă știam socoteala bine, primul din coadă. Mama, însă, lîngă mine, n-avea astîmpăr.

— Premiul, unde-i ?

— După găină, mai mare sau mai mică, i-am răspuns în șoaptă să nu ne-audă nimeni.

— Cuum ?

Pentru o clipă am tăcut, dar cum mama îmi da zor să-i explic cum vine treaba, începui să-i spun așa-ntr-o doară, la gîndul că vorba rămîne între noi.

— Premiul întîi, crezi c-a stat cu degetu-n gură ? A adus o curcă și-un curcan. Știam că mama n-ar fi dat din ele de-o picăi cu ceară. Premiul doi : o gîscă mare și-un gîscan american. Din acestea nici n-aveam. Premiul trei : un păun și-o păuniță. Am îndrugat și eu la repezeală, cum mi-a venit la gură, numai păsări rare și din cele cît mai scumpe.

Mama, ca niciodată, m-a crezut de data asta, fără să mă jur să moară nu știu cine și unde nu s-a apucat să pufnească și să vorbească chipurile cu mine.

— Că găină ca a mea n-a dat nimeni, zău așa, grea ca plumbul și băiatul hăt în coadă, nici o cinste. Cum de vine asta ? Putea să-mi spună dinainte că le dam pe toate. Nu mă uitam. Chiar de n-aveam, cumpăram și eram în rînd cu lumea.

— Taaci ! N-o fă pe galantoana, că te-aude doamna. De dînsa mi-era frică și-o trăgeam de zor de rochie, doar o închide gura, dar nu-mi găsisem omul. Mai rău o întărîtam.

— Să m-audă. Îi spun în față. Nu putea să-ți dea și ție un premiu cît de mic, măcar o coroniță pe cap, că doar flori, slavă domnului, sînt pe toate drumurile.

Așa păţeam de fiecare dată la sfîrşit de an şcolar, cînd colegii cei mai buni primeau coroane împletite cu flori de cîmp şi cînd erau sărutaţi de doamna sau de domnul. Uneori tresăream şi-aş fi avut şi eu inima aceea să-mi facă cinstea — să mă sărute şi pe mine, că doar şi eu eram şcolar, şi dacă se putea în văzul lumii.

De fiecare dată, la asemenea ocazii, amarnic îmi luam angajamentul că la anul voi fi în fruntea tuturor, dar îmi trecea furia şi vara, vară lungă şi fierbinte, bulboaca-bulboacă, uitam şi începea anul şi tot aşa sfîrşea, iar noi ne luam unul cu altul. Bătaia se subţia, fiindcă erau mulţi ca mine, gloată mare, iar doamna, săraca de ea, una. Bătea şi dumneaei cît putea, n-avea patru mîini, avea două şi zdravene şi-apoi începea dojana, iar nouă ne sticlea mintea cine ştie pe ce coclauri şi de-abia aşteptam clopoţelul să ne scoată din necaz şi într-un iureş, goană, umpleam uliţa. Stăteau oamenii în loc şi se uitau lung după noi.

— Ptiu, drace ! zicea cîte unul. De la ce puşcărie aţi scăpat, mă ?

În sinea mea îl contraziceam : „Nu spune vorbă păcătoasă, nene, că de-ai fi în pielea noastră, nu te-aş prinde, aşa ţi-ar pîrîi picioarele“

ŞAIZECI ŞI NOUĂ DINTR-O MIE

Mare noroc aveam cu tata cît am fost şcolar. Nu era seară, mai ales în timpul iernii, cînd noaptea-i cît un an de lungă, să nu se ocupe de mine. Mă întreba la socoteli să se convingă el dacă nu cumva bat de pomană drumul şcolii.

— Am o mie bătută și trebuie să dau din ea șaizeci și nouă de lei, cu cît mai rămîn ?

Pe loc puneam mîna pe hîrtie și ca să vadă cum le știu, într-un suflet și-ncepeam :

— Unități sub unități, zeci sub zeci, sute sub sute, mii sub mii, virgulă sub virgulă dar n-avem, tragem linie și scădem.

Pleosc ! îmi arcuia tata cîte-un dupac după ceafă, vesel.

— Bravo ! mînca-l-ar tata. Știu și eu că nu mă fac de rușine cu-așa cap. L-a mai purtat o babă, măi băiete, și rîdea la mine.

Eu, umflat în pene și mai și, nu încetam de fel din gură. Nouă din zero nu se poate, ne împrumutăm la vecin, dar vecinul n-are, mergem mai departe și nici ăsta n-are și-am ajuns la unu și-l luăm.

— Cum de n-are, mă ? Nu ți-am dat o mie întreagă ? Cît mai vrei ?

— Mi-ai dat, dar mia mătale n-are.

— Ce n-are ?

— Numere multe ca să ai de unde lua, are numai zerouri și doar un singur prăpădit de unu. L-ai luat și s-a mîntuit cu el, altul de unde.

— Asta-i cam așa cum spui, de unde iei și-napoi nu pui se isprăvește, clipea mărunt din ochi, oarecum nelămurit.

— Și-acum, uite ici la mine : unu pe care l-am luat, îl vezi bine, ăsta-i, îl împerechez cu zero de la coada lui o mie și zic nouă luat din zece mai rămîne unu. E bine ? Mă înfigeam în tata să mă vadă că sînt stăpîn pe socoteli, nu mă joc de-a aritmetica.

— Da, e bine ! Nouă din zece : unu. Mai departe să te văd.

— Mai departe ? Ce să vezi ? Urmează șase și-l scădem la fel. Șase din zero nu se poate, ne împrumutăm la vecin, dar vecinul n-are, mergem mai încolo și-am ajuns la unu și-l luăm.

— Da'! nu l-ai mai luat o dată, măi băiete? De cîte ori îl iei?

— Aaa! daa! L-am luat, așa-i, am dres-o eu încurcat de nu știam pe ce lume sînt.

— Și-atunci, mă rog, zise tata, îmi mai dă ceva din mie sau mă întorc cu mîna goală?

— Îți mai dă, cum să nu-ți dea. Îți dă exact un leu. Ai văzut cu ochii mătale. Aritmetica e precisă, nu te înșeală.

— Cum nu mă înșeală, mă! Dau 1 000 de lei nechipuită, îmi oprește 69 de lei și-mi dă rest un leu?

— Un leu! Cît vrei? Mai mult de unde?

— Cum, mă? De ce?

— Din cauza miei mătale care începe cu unu. L-ai luat pe unu s-a dus, altul nu mai este.

— Ptiu! cu mia mă-ti care te-a făcut, că mare prost mai ești. Va să zică, după căpățîna asta cît una de măgar și *poc!* o palmă bleagă pe moalele capului de-a sunat a doagă; dau o mie și m-aleg c-un leu. Da prost mă crezi tu, mă? Nu dau miișoara mea din mînă de mă întind ca rîma. O țin așa cu zeruri multe, proastă cum îi, și prind eu ocazia s-o mărit, nu te teme. Pînă atunci o să plătesc cu suta, cu polu datoria că-i mai sigură treaba, iar pe tine nu te lasă tat'tu-n pace, te învață el carte, să dai rest cum trebuie.

SOCOTEALA DE LA GARĂ

S-a ținut de vorbă tata și într-o bună zi m-am pomenit sus în căruța cu saci, cu creionul la ureche și cu o coală de hîrtie în mînă.

— O să mergi cu mine să-mi faci socoteala ăstor saci cu grîu, fiindcă n-aș vrea să mă înșele domnul Lupu de la gară.

Pe drum, cale bunicică, nu vorbea de fel cu mine, chipurile să nu mă obosească, iar cînd a trecut pe lîngă prăvălia lui moș Sava Mihalache, mi-a cumpărat și doi covrigi cu sămînță, să am cu ce-mi pierde vremea pînă acolo.

Și, cum stam în căruță ronțăind și cu ochii pe cer, nici n-am băgat de seamă că ne-a ajuns din urmă Ghinea Cojanu, nașul lui tata.

— Noroc, fine Ștefane, noroc, noroc! Ce-ți face flăcăul?

— Bine, i-am răspuns eu.

— Școlar, așa-i? Ce capitală are România? m-a și luat în primire cu o întrebare.

— Lasă-te păgubaș, nașule, să aibă capul limpede, interveni tata. Are să-mi socotească mie căruța asta cu saci, că de-aia l-am luat, și nu-i de glumă: ori el, ori domnul Lupu de la gară, care pe care.

M-a lăsat omul în pace, dar nici eu nu mi-am pus mintea să-i răspund la întrebare, deși o știam. Focșani este capitala țării pentru noi, că doar e mai aproape cămașa de piele decît haina. București, cum spunea tata, e prea departe și pînă să ajungi acolo te mănîncă lupii, dar am tăcut și mă gîndeam cum să ies din încurcătura cu sacii pe care stam. Asta mă rodea, dar țineam în mine.

„Dacă i-ar vinde cu sacul și cu 50 de lei unu, făceam eu calcule de unul singur, socoteală rotundă, cinci zeci ori șapte trei sute cincizeci. Iei banii și te duci în treaba ta, sărac și curat și chiar cu o sută de i-ar vinde, o sută ori șapte șapte sute, dar nu-i vindea cu sacul, îi vindea la cîte kilograme cîntărește unul, un alt drac, cu coarne, că nu era sac să fi avut ca lumea, număr fix. Avea diferit și care mai de care cu ceva în coadă, zecimale, cum ne învățase la școală.

Dar să nu vorbesc în pustiu și să-mi bat capul de pe acum, să mi-l obosesc, vorba tatii,

m-am rezemat de-un sac și cu bărbia în palmă mă uitam pe cîmp aiurea. Căruța, *paca-paca*, își vedea de drumul ei, așa că nici nu știu cînd am ajuns la gară. Decimalul liber, tata, iute foc, s-a și apucat de treabă.

— Șaptezeci și trei după doi și zero patru, scrie !

— Cîît ? ca din oală m-a luat.

— Șaptiștrei după doi și zero patru după trei, n-o fă pe prostul.

N-o făceam de fel, eram de-adevăratele, că n-am înțeles la început atîtea numere cîte-a spus și-am scris și eu în litere și de-abia a doua oară cînd a repetat mi-am venit de-acasă. Adică șaptezeci și trei după șaptezeci și doi, iar zero patru, zecimale, să nu zic belea.

— Ai priceput ? Tata, repede la mine și s-a apucat să-i azvîrle pe cîntar : unul după altul. Șaptezeci și doi după unu și zero nouă după opt ; șaptezeci și patru după trei și zero opt după zero șapte ; șaptezeci și cinci după patru și șaisprezece după cincisprezece ; se băteau calicii la gura lui și în furia aceea am și scăpat să scriu vreo doi, dar i-am trecut din cap de la mine, mai la urmă, cam tot așa-ntr-un fel, trei după doi și patru după trei. Mi-era spaimă să-l întreb.

— Și-acum, prețul ? întrebai eu de unde mă găseam. Și mă găseam bine mai la distanță.

— Ce, nu-l știi ? Cu patru lei și zece bani.

— Cu patru lei în cap, nu-l dai ? Te pui pentru zece bani. Ți-i dau eu.

— Cu patru lei și zece bani, băiete, nu fi galanton. N-o să stric eu prețul pentru tine.

Se așternuse o liniște în gară de nu mișca un tren, iar eu adunam de mama focului pe două coloane : una la numere întregi și alta la zecimale.

Domnul Lupu, dintr-un condei calculase totul și da zor să-i achite banii.

— Ai răbdare, jupîne, nu te grăbi, fiindcă nu primesc un gologan de la dumneata, ce spune băiatul, aia-i pentru mine literă de lege.

Dacă-i vorba de băiat, ăla eu eram, nădejde ca într-un cui de tei. La pepeni îl scoteam pe tata, sau îl pricopseam din două, una. Dar cum vreme nu era, mi-am aruncat ochii-n urmă să văd cum îi drumul, nu cumva să mă împiedic în ceva cînd oi lua-o la fugă și de unde mă aflam, ce mai socoteală, tot nu-i dam de cap, am strigat cum mi-a venit la gură : nouă sute cincizeci și opt de mii, opt sute patruzeci și trei de lei și șapte după zero șase bani ai de primit. Mai degrabă să fie decît să n-ajungă.

— Cîîît ! ? și s-a și aplecat tata după un retevei s-arunce în mine, dar nici eu n-am stat cu mîna-n sîn. Am făcut stînga-mprejur și *tuleo !* Mama care te-a zămislit pe tine și pe cel care ți-a pus plaivasu-n mînă, că mă faci de rîs aici în lume ! Pun eu mîna pe tine, n-avea tu grijă !

Pe jos m-am întors acasă, înaintea căruței, care venea tot agale după mine. Din cînd în cînd îl apuca mila pe tata, vorbă să fie, și-mi făcea cu pălăria semn să mă opresc. Îi ardea de ghionți se vede, dar nici eu prost. Mi-am văzut de drum și-am mers pe jos că-i mai sănătos.

EXAMENUL DE ABSOLVIRE

În anul următor, a plecat doamna fără nici o urmă, dar a păsit cu stîngul, căci s-a dus tusea și-a venit junghiul. Ne pomenim că se deschide ușa și numai ce-apare în pragul clasei, la începutul anului școlar, ditai omul, înalt,

slăbănog şi oacheş c-un gîtlej, nodul lui Adam, mare cît un ou.

— Mă numesc Pantaze şi voi fi învăţătorul vostru. S-a prezentat scurt şi cu vocea joasă, gîjîită.

M-a prins bucuria la început. Scăpam de cîrja noduroasă, dar după asta, cînd ne-a cunoscut mai bine şi cînd a văzut cîte parale facem, s-a aşezat şi dumnealui pe vlăguială, de ne mergeau fulgii, şi din clipa aceea s-a lipit învăţătura de mine ca apa de pana gîştei.

Eram mofturos pe-atunci, dar dacă mă luai cu binişorul eram în stare să fac şi gaură în cer, dar ou şcoala n-am brodit-o nici acum. Cu înecăciune în suflet mi-aduceam aminte de domnişoara Miţa. Ştia cum să ne ieie, de aceea eram în stare să iau plapuma cu mine şi să dorm în şcoală.

Într-o primăvară, sfîrşit de an şcolar, înflorise de mult liliacul, domnul vesel, mai ales că sfîrşeam curînd anul şcolar, a intrat în vorbă cu noi şi-a început să ne întrebe cam unde am vrea să mergem mai departe, la ce şcoli înalte. Cum s-au apucat să ridice mîna care mai de care, ba şi Vasile, care nu era mai breaz decît mine, nu m-a lăsat inima şi, să nu rămîn mai prejos, am ridicat-o şi eu.

— Tu ce vrei ? mi s-a adresat domnul furios pe mine. Pe Vasile nu-l văzuse.

— Popă, îi răspunsei eu cu toată pioşenia, că doar aşa-mi spunea tata de cîte ori se lăuda cu mine : „deştept, popă-l fac !“

— Lasă mîna-n jos şi nu fă glume cu mine. Popă, hai ! Ţi-arde de prescuri, colaci, aşa-i ! Nu-s de nasul tău.

Ca niciodată, poate, unde era sfîrşitul şcolii, s-a prăbuşit ceva în sufletul meu. Mi-era ruşine de colegi, de Chira, colega mea de bancă, cu obrajii ca cireaşa şi cu ochii oblici ca de chinezoaică, mi-era silă de mine, că pînă să sune de recreaţie mi s-a părut o veşnicie.

— Şi-acum, copii, schimbă domnul vorba, examenul de absolvire începe săptămîna viitoare. Satul nostru va fi centru pentru comunele din jur. Tu şi tu, şi printre cei numiţi, cîţiva la număr, eram şi eu. Să nu vă prind că vă prezentaţi la examen că vă rup picioarele.

Asta chiar a pus capac la toate. Pămînt m-am dus acasă.

— Cum merge treaba la şcoală ? m-a întrebat tata.

— Bine. Nici examen nu mai dau, i-am răspuns eu trist în doi peri.

— Cuum ? De ce ?

— De deştept, omule, nu pricepi ? interveni mama.

— Să i-o spui lui mutu, fimeie, dar nu mie. Nu te uiţi la el că-i fiert.

Tata n-a mai avut răbdare şi s-a şi dus la şcoală. Ce-a făcut, ce-a dres, ştie numai el, dar cînd s-a întors acasă mi-a spus să mă pregătesc că dau examen.

Mi-a părut bine că s-a îndurat domnul să mă treacă în rînd cu ceilalţi colegi şi de bucurie m-am apucat să învăţ. Nici n-am ştiut cînd au trecut cele cîteva zile pînă la examen. Bîta a avut grijă de mine toată vremea şi ea, sărmana, m-a sculat în dimineaţa de examen şi mi-a dat cămaşă nouă, am gustat ceva împreună, asta ca să-mi facă poftă, apoi m-a sărutat pe frunte şi mi-a urat să am noroc.

Cînd am ajuns la şcoală, curtea era plină de elevi veniţi din satele vecine.

Examenul a început cu prima lucrare la limba română : compunere liberă : „O întîmplare din viaţă". Eu am povestit cum m-a trimis tata s-aduc oile de la stînă să le tundă şi cum am hălăduit o zi întreagă pe coclauri. N-am uitat să pomenesc nici de Valea-Mare, valea cu pricina, unde am dat de dracu şi că

naș mi-a fost berbecul, despre bîta, despre mama cum le-a împuns în grajd batalul, despre vacă, despre toate, toate...

La vreo două zile cînd să urmeze oralul, doar ce-am ajuns în curtea școlii și minune mare : „Ionică, la comisie !“ M-am fîstîcit de nu mai știam ce-i cu mine și pierdut, fără suflet, am intrat.

— De unde ești, băiete ? m-a întrebat blajin, de să-l lipești la rană, un domn înalt, ciupit de vărsat, cu părul alb ca neaua, domnul Zainea, președintele comisiei, după cîte am aflat.

— Elevul meu, domnule președinte, s-a ridicat repede domnul Pantaze. Din gură mi-a luat răspunsul.

— Tu ai făcut lucrarea cu berbecul ăla năzdrăvan ?

În zăpăceala aceea, cît p-aci să spun că nu, dar era scris negru pe alb de-acum și nu mai aveam încotro. Mă prindea la sigur, de spuneam altfel.

— Eu, da eu. Răspunsei spăsit. „Ce-o fi, o fi“ !

— Ai umor, băiete !

— Nu știu. N-am. Că lucrarea o făcusem nu puteam să zic că nu, dar să recunosc și altceva, mi-era frică că intru și mai mult la apă.

— Modest și asta-i bine.

— Semăn cu tata.

— E și natural să semeni cu el, doar ți-e tată, dar, ia spune, este adevărat ce-ai scris ?

De-abia acum am înțeles. El voia să afle de la mine dacă în lucrare am spus adevărul și cum eu îl spusesem fără înconjur, eram în stare să iau foc cu gura.

— Adevărat, zău ! adevărat. Să n-am parte, și cînd să spun de mama, m-a oprit.

— Nu te jura, că nu-i frumos, începu președintele să rîdă. Cu atît îi mai mare meritul, dacă ți-ai imaginat-o.

— Pot să vin cu bîta, că trăiește, și dacă n-o spune și ea ca mine, puteți să mă închideți.

— Te credem, te credem, nu-i nevoie.

Din clipa aceea, nu știu ce s-a petrecut, că totul a mers strună. Am luat examenul.

PROST DIN NAȘTERE

Vacanța s-a așternut ca o plapumă caldă și moale. Din nou liber pe cîmpia verde, din nou bulboacă, cuiburi de prigori, grădini, jărdoace, capete sparte, turcii și românii și cîte alte bucurii și drăcovenii nu-ți poate aduce vara.

O bună parte din colegii mei din sat, în frunte cu Stelică, s-a dus cu părinții lor la domnul. A fost și tata, care nu suferea ca altul să vorbească și el să tacă, de aceea a luat cuvîntul primul.

— După cum vedeți, o mînă de oameni, doișpi-treișpi, cît om fi, v-am ruga să rămîneți la noi pe timpul verii și să ne preparați băieții pentru școală, mai departe. Am vrea să le fie și lor viața mai ușoară, că-i de-ajuns cît tragem noi targa pe uscat. Plătim cît veți socoti cu cale, numai lucrurile să iasă bune.

Parcă-l văd pe domnul Pantaze cum s-a încruntat la față și cum și-a ridicat ochii către tata.

— Rămîn, cum să nu rămîn, nene Ștefane, că n-o să-mi fie oboseala în zadar, așa cum spui, dar nu pentru copilul dumitale. De urechi

l-am scos, de-a trecut clasa. Asta între noi vorbind.

— Cum ? De ce ? a întrebat tata speriat.

— Nu fiecăruia îi dat să învețe carte. Pe unul îl ajută capul, pe altul oricît ar încerca, degeaba.

— Nu se poate, domnule învățător. Eu am fost sergent în armată, fală pe companie.

— Și cu toate astea, încerci de pomană. Ai s-ajungi să cheltuiești și cămașa de pe dumneata și pînă la urmă, te-asigur, vei veni la vorba mea.

— Plătesc mai mult, dacă este așa, mă rog, ajutați-l și pe-al meu.

— Mintea nu se poate cumpăra cu bani, înțelegi cum vine treaba. De la naștere e ceva în neregulă. Cu asta, basta, a luat ochii de pe tata.

Dacă l-ar fi lovit în moalele capului se putea ține mai lesne pe picioare, dar să-i audă lui urechile ce i-a fost dat s-audă și de față fiind și-atîta lume, îi venea să se apuce cu mîinile de cap și să strige „hoții".

Pe două cărări s-a desprins de mulțimea rămasă cu domnul și, înecat în suflet de durere, că nu-i ușor să ții pe mămăligă pe cineva să prindă muște toată viața, s-a oprit în cîrciumă la Ghinea. Acolo și-a comandat o sticlă cu vin, ceea ce tata nu obișnuia să facă și de unul singur a început să bea, să uite necazul ce se abătuse ca din senin pe capul lui.

„Auziți, oameni buni ! Copil prost din naștere"... Deslușea tata gîndurile în bătăile tobei și în fligornul lui Burtosu, care cînta de huia satul.

Cînd a ajuns acasă, făcut la limbă cum era și cu inima neagră de durere, a trezit-o pe mama și-a început să i se caine :

— Ai văzut, femeie, „prost din naștere" ! N-am avut și noi parte, ca oamenii, să creștem la ușa noastră un om întreg la minte.

Eu stam pe prispă culcat şi tăceam chitic. Mă prefăceam că dorm.

— Termină, omule, cu toate astea, nu te mai văicări, i se adresă mama. Ai luat drumul beţiei, după cîte văd. Asta îţi lipsea acum. Bine că poate să umble pe picioare, că nu-i hui şi că ştie cum îl cheamă, c-o trăi şi-aşa cum spui, mă rog, că doar, nu numai cei cu carte pot să mănînce o bucată de mămăligă. Ce vrei acum ? Să-i dăm una-n cap ?

— Trăieşte, fimeie, trăieşte, dar nu se potriveşte. Una-i cînd ai capul — cap, şi alta cînd îl ai ca el, prost din naştere. Voiam să-l scap de focul care-l paşte, de sapă, de perjele chisăliţă, de-aia nu-mi mai vin în fire. Îţi dai seama tu ce-nseamnă „prost din naştere" ? Asta am înţeles de la domnul învăţător şi ce spune el, îi literă de lege.

— Totuşi eu nu cred, îi răspunse mama cu mîna pe piept.

— Nu crezi ?

— Nu. Timpul o s-aleagă.

— Ce vorbeşti, fimeie ? Ai ajuns tu filozoafă.

— Filozoafă, nefilozoafă, o să vezi tu mai tîrziu.

Tata nu i-a mai răspuns. Adormise cu fruntea încreţită de supărare.

UCENIC LA TÎMPLĂRIE

Tot avea nevoie tata să-şi schimbe uşile din faţă de la casă şi ce s-o fi gîndit în capul lui, că m-a ales pe mine meşter, tîmplar, eu, care nu puteam să bat un cui fără să-mi zdrobesc degetele la mînă.

Mă pomenesc într-o duminică că mă trezește cu noaptea-n cap și, zor nevoie, fără să mă întrebe măcar cum ți-s ochii, *buf !* cu mine în căruță și bici cailor către tîrg.

Nu mi-a vorbit decît în parabole toată vremea cît am avut de mers : că „meseria-i brățară de aur", că „cine se scoală de dimineață ajunge departe", că „așa cum îți așterni așa vei dormi" și multe altele.

Nu puteam pricepe cam unde vrea s-ajungă. De-abia cînd m-am pomenit în tîrg mi-a dat prin cap ce mă paște. Oprise căruța cu cai chiar în fața unei firme pe care scria cu litere mari : „TÎMPLĂRIE".

— El îi feciorul care dorește să se facă tîmplar ? ne întîmpină cu o vorbă răgușită un domn înalt, burtos, cu fața roșcovană.

— Nu, nu vreau să mă fac tîmplar ! îi răspund eu repede.

— El e, jupîn Balint. El e și-o să vrea. Dacă nu de voie, de nevoie.

— Cum te cheamă ? mi se adresă grăsanul.

N-am catadixit să-i răspund și, supărat, am întors privirea în altă parte.

— Ești mut, băiete ? se răsti tata la mine. N-auzi ce te întreabă domnul Balint ?

N-am răspuns iarăși nimic, fiindcă pricepusem tîrgul.

— Fioros mai ești, mi se adresă roșcovanul, dar o să te facem noi să lingi și sare.

Tata se prefăcea că n-aude și sta tot pe lîngă cai, chipurile că pleacă undeva, dar se întoarce îndată și mă ia, ca și cînd eram de-o șchioapă și nu puteam înțelege. Voia să mă vîndă ca pe-o găină, ce mai calea-valea.

— Nu rămîn și pace, i-am spus răspicat și cu ochii înnotînd în lacrimi. Unde te duci mătale, merg și eu, că doar căruța-i goală.

— Înțelegi, nu fi turc, mă întorc, nu te las aici și sfîrșește cu bocitul. N-ai vrut să înveți carte, ce să-ți fac ? Ai văzut că Stelică și cu

ceilalți au început treaba cu domnul. O să le ții dîrlogii mai tîrziu, păcătosule!

S-a suit în căruță și, cu toate lacrimile mele, n-a fost chip să-l înduplec. M-a îmbrîncit de-o parte, a dat bice cailor și dus a fost, iar eu am rămas să mă înșel cu gîndul că poate se întoarce, totuși.

Îngrămădit, ca un pui de curcă pirotind lîngă un chioșc din curtea largă pietruită, pînă tîrziu am distins sunetul roților căruței noastre din zgomotul orașului și ca pe un cîntec, pînă tîrziu, l-am simțit cum se prelinge în ființa mea. În clipa cînd n-am mai auzit nimic, m-am văzut singur, părăsit de lume, aruncat departe într-o insulă necunoscută. Cîteodată mi se părea că aud din nou păcănitul dulce al căruței noastre și tresăream în speranța că vine tata, dar haosul orașului învolbura totul într-un murmur uniform.

De-abia într-un tîrziu, cînd soarele își croise drumul spre amiază, iar eu așteptam ca pe ghimpi poate că se întoarce tata, iată că vine jupînul și mă ia la masă.

Toți erau așezați în fruntea bucatelor, iar mie mi-a dat un loc, în bucătărie, la o măsuță singur.

Singur. Eu, care acasă stăteam în cinstea mesei și cîntăream bucățile din oală, hălci, cum le spunea tata, ajunsesem acum să fiu dat de-o parte și să mănînc ce-o fi și ce-o rămîne printre degetele cucoanei. N-am pus gura pe nimic.

— O să mănînci tu și mere pădurețe pînă la urmă, mi se adresă cucoana, care pînă atunci nici nu mă băgase în seamă.

— O să mîncați dumneavoastră, am spus eu mai încet, fără să m-audă, fiindcă îmi și croisem planul. Așteptam să se termine masa și să ies în curte și de-acolo, tălpășița, dar n-am

avut răgaz, că mă şi pomenesc în faţă cu un lighean doldura de resturi.

— O să mergi cu „domnul Gil", băiatul nostru (un sfrijit cu picioarele fuse, cam de-o vîrstă cu mine). Dumnealui îţi va arăta locul, iar tu bagă-n cap, că după aceea o să te duci de unul singur toată vremea.

A şi sărit în picioare „Gil", cum îl chema, că nu i-aş fi spus „domn" de mă perpeleai ca pe pui la frigare şi m-a şi luat în primire. Îi plăcea, se vede, să comande.

— Sus ligheanul ! Ia-l în braţe ! mi se adresă el autoritar.

Jupîneasa rîdea cu mîinile la spate, iar jupînul îl sorbea din ochi.

N-am avut încotro, era prea strîmt acolo şi-am pus mîna pe lighean.

— Deschide uşa, m-am adresat eu lui Gil.

— Pune ligheanul jos şi deschide-ţi singur, îmi strigă pelticul.

— Deschide tu, că eşti cu mîna goală, am izbucnit eu plin de mînie.

Pac, pac ! mi-a şi pleznit două palme după ceafă.

— De cînd eşti „tu" cu mine ?

— Aşa, aşa, bravo, dom'le Gil ! Să te recunoască de stăpîn, interveni cucoana înţepată-n glas.

— Deschide, mama ta de ţopîrlan, se băgă în vorbă şi jupînul, gata-gata să m-atingă.

„Îţi pierzi vremea de pomană", în gîndul meu şi nemişcat am rămas cu ligheanul în mînă. Fie ce-o fi de-acum".

Văzînd cucoana cum strîngeam din dinţi, hotărît să nu deschid, a lăsat-o dracul de inimă şi s-a îndurat să deschidă ea.

— Ieşi ! şi m-a împins pe uşă, cu mîna-i pufoasă ca o pîine crescută şi cu degetele groase ca nişte caltaboşi făcuţi de mama.

- N-am apucat să ies bine în curte şi cînd m-am văzut la largul meu, am aruncat ligheanul cu resturi şi m-am năpustit în Gil.

Ca-n gură de şarpe striga viteazul, fandosit, că nu s-a aşteptat aşa ca din senin să-i plouă în cap cu pumni.

În vremea asta, buluc ieşea jupînul, greoi, cum era, şi cucoana după el, iar eu, uşor ca fulgul, nu uitasem nimic acoló, năravul doar, am pus piciorul pe clanţa de la poartă că nu se deschidea în fuga aceea şi într-o clipă am şi fost în stradă.

Mare mi-a fost mirarea cînd am văzut că nu-l cunoaşte pe tata nimeni din tîrg, el, atît de cunoscut şi cu ochii pretutindeni, întrebînd din om în om în ce parte vine satul, am ajuns la ieşire.

De-abia la marginea oraşului, cunoşteam drumul de-acum, am avut vreme să privesc cerul. Soarele, singurul prieten scump, mă înfăşura într-o lumină de argint şi darnic îmi lumina poteca. Cîmpia verde, de o parte şi de alta a drumului prăfuit, cu păpădie galbenă, semăna cu un covor bătut în pietre nestemate.

Satul, departe, se distingea la orizont, îmbrăcat într-o mantie fumurie.

Am privit în faţă drumul bătut ca-n palmă, liber, care m-aştepta să-mi depăn paşii. În stînga, în păduricea de culoarea brotăcelului, se auzea ciripitul păsărilor. M-am aplecat să-mi suflec pantalonii, mi-am luat sandalele la subţioară că nu eram obişnuit cu ele, m-am uitat o dată în urmă cu ciudă parcă, am privit apoi înainte către sat şi mînă.

Alergam cu sufletul la gură şi c-o înecăciune în piept, nu de frica lui Gil, pe care-l potolisem, şi nici de-a jupînului care n-ar fi pus mîna pe mine cu tot tîrgul, ci de străinătatea care era cît p-aci să pună gheara pe mine.

Nu ştiu cînd am coborît malul Milcovului, apă iute ca argintul şi limpede ca lacrima,

dar știu că m-am oprit în el, în undă chiar și mi-am spălat obrajii înfierbîntați, după care, tiri-tiri, am luat-o mai departe.

Am intrat în sat pe la mătușa Iordana. Cîinii se uitau la mine și eu la ei. Nu mă mai înduram s-arunc cu nici o piatră. Mi-erau dragi acum, erau ai mei și le-am făcut cu mîna semn de bună ziua. Graurul din nucul din grădina Nedelei Cazacliu, cînta parcă pentru mine. Mama nu-și uscase lacrimile de cu noapte și se plîngea femeilor adunate la poarta noastră, că m-a înstrăinat dușmanul și m-a dus departe prin străini să mor.

Cînd a dat cu ochii de mine, s-a înmuiat ca ceara, iar eu, plîngînd fără voia mea, m-am repezit de gîtul ei și-am îmbrățișat-o mult pînă ce m-am răcorit de vîlvătaia care îmi ardea în suflet.

— Hai cu mama să mănînci.

M-am dus, dar n-am avut vreme să-i povestesc prea multe, c-am și plecat în sat, de parcă-l părăsisem de cînd lumea. M-am întors seara și obosit cum eram, m-am culcat în țoale pe prispă de-a picioarele cu mama. Ticu, cîinele meu, negru ca un harap, dar cu o steluță albă-n frunte, dormea la capul meu și din cînd în cînd, de bucurie, îmi arcuia cîte o limbă moale pe la gură de săream ca ars, scuipînd de scîrbă. Abătut, după o zi lungă cît un an, priveam pe cer stelele care pîlpîiau sus în nemărginire ca niște vetre de comori.

Lumina lunii se strecura printre crengile nucului rotat și mare din ogradă. Tata nu se întorsese încă de la tîrg și de teamă că nu știam cum o să iasă pînă la urmă, m-am cam perpelit, dar de la o vreme, am uitat de mine și-am intrat în altă lume.

Îndată ce-am adormit, Gil, jupînul și cucoana mi-au și apărut în vis. Se făcea că puseseră mîna pe mine și încercau să mă lege de-un țăruș. Am țipat în somn, că s-a speriat

şi mama şi în clipa cînd vorbea cu mine, am auzit glasul lui tata.

— Ei, fimeie, scoal'şi ajută-mi să dihăm caii. Era făcut la limbă, după cum se împleticea în vorbă.

A sărit mama care era încă trează şi i-a ieşit în cale.

— Nu mai pot, fimeie, a început să se jeluiască, mamei. Simt un nod în gît. Mă înec, cînd mă gîndesc la el, că l-am lăsat să m-aştepte mititelul, toată ziua. Ce s-o face el acum fără mamă, fără tată! Mi se sfîşîie inima, dar n-aveam încotro. Spune tu? Să-l fi lăsat în sat, să argăţească pe moşie boierească? Nu. M-am gîndit la cei de-o seamă cu el. Dacă nu poate să înveţe carte, fiindcă nu-l ajută mintea, să facă şi el altceva. Ioane, Ioane! unde eşti băiatul tatii... şi începu să plîngă de-adevăratele.

— Ho, hoo! nu te mai boci ca o muiere, c-a avut el grijă să vină, îl potoli mama.

— Cuuum? Dintr-o dată a izbucnit. Il mănînc, unde-i?

Eu, care aşteptam ca iepurele să ţîşnesc din ţoale şi să fug în noapte, am stat în cumpănă, nu ştiam ce să fac, dar, pînă la urmă, am rămas.

— De ce-ai fugit de-acolo, mă?

— Fiindcă m-a bătut Gil.

— Care Gil?

— Băiatul jupînului, unul mai mic ca mine. Mi-a spus cucoana să-i zic „domn".

— Şi tu i-ai zis?

— Nu.

— Şi?

— M-a bătut.

— Cine?

— Gil, nu ţi-am spus?

— Şi tu ce-ai făcut?

— Am stat...

— Cum, mă, să dea-n tine un copil mai mic şi tu să stai ca prostul ?

Şi tocmai cînd să-mi altoiască una, i-am spus întreaga tărăşenie.

— Aşa, da, mai vii de-acasă.

Mama bucuroasă că i s-a înapoiat odorul, mi-a prins capul între braţe şi m-a tras la pieptul ei.

— Cu drăgăleli, fimeie, n-o să iasă om din zevzecu... şi n-a mai apucat să spună „ăsta" şi obosit cum era, i-a căzut capul pe pernă şi-a adormit.

BAIAT DE PRĂVĂLIE

De-a doua zi au început zile grele pentru mine. Mă soula cu noaptea-n cap şi mă lua la treabă ca pe unul mare, deşi eram o mînă de om. Coasa doar n-ajunsesem s-o trag. Era prea mare şi-aştepta să mă ridic puţin, încolo : boi, prăşit, secerat, legat snopi, cărat apă cu bota, de-mi rupea spinarea pe căldura de foc, toate le făceam şi nici o vorbă bună din partea nimănui. Se sfîrşise cu joaca şi bulboaca !

— Asta-i viaţa ta de-acum ! mă speria tata, de cîte ori dam cu ochii de el.

Într-o bună zi, însă, cînd s-a întors de la oraş, cu cine vorbise nu ştiu, dar i s-a adresat mamei.

— Să-i spui ăstuia, de-aci, adică mie, vorbea prin tălmaci cu mine, iar meseria asta cădea în sarcina mamei, că mîine o să-l duc la oraş din nou. Am vorbit cu un negustor să-l fac băiat de prăvălie, tot îi plac lui covrigii şi bomboanele, şi-acolo o să aibă berechet.

— Auzi, ce spune tat'tu, îmi repeta mama, şi eu ca un turc adevărat care nu înţelege limba

nici o iotă, dam din cap c-am priceput. Vrea să te ducă din nou la stăpîn, că nu mai are loc de tine, să te facă negustor de bragă şi alviţă, adică mate fripte şi zgîrîie brînză.

— Tu să spui, ce-ţi îndrug eu, fimeie, nu ce te taie pe tine capul ăla prost, fiindcă nu ştii cum se trăieşte pe lumea asta. Mori mîine-poimîine şi nici cu trenul nu te-ai tras.

A doua zi, zis şi făcut, s-a ţinut de vorbă tata, n-a uitat şi pe acelaşi drum, dar pe jos de data asta, că nu merita să se mai osteneacă picioarele dobitoacelor pentru mine, cum zicea el, m-a înfăţişat domnului Smărăndache, un bondoc, mărunt cu faţa negricioasă şi cu părul inelat, negru, corb. Avea han şi băuturi la botul calului. Unii dejugau, alţii înhămau, unii intrau, alţii ieşeau, căruţe după căruţe, hărmălaie şi cap cît-un bostan ca să poţi să ţii rînduială.

Cînd şi-a aruncat privirea sprînceratul către mine şi cînd m-a văzut vioi, parcă i s-a luat un văl de pe faţă, aşa i s-a luminat figura.

— O să rămîi aici, la mine, dar să faci treabă şi să nu ieşi din vorba mea sau să şterpeleşti ceva-cumva, c-altfel, zbori...

Tata, parcă atîta aştepta să scape de belea şi beleaua eu eram, c-a şi plecat, fără să-şi ia nici ziua bună de la mine, iar eu am rămas în prăvălie, unde pe loc m-a şi băgat în pîine.

Cînd în curte, cînd în beci, cînd în magazia de tăiat lemne, cînd la grajd s-adun gunoiul, unde te uitai acolo dădeai de mine. Nu-mi pridideau picioarele.

Am trepădat în ziua aceea atîta cale c-aş fi înconjurat de mai multe ori satul, dar m-am ţinut băţos, să fiu pe placul stăpînului, pînă s-a închis hanul.

A doua zi, de cu noapte, am şi fost în picioare. M-am pomenit cu stăpînul.

— Scoal'! că doar n-ai venit să te îngraşi la mine şi, pe nespălate, m-am şi pomenit cu stropitoarea în mînă şi după ce mi-a arătat cum să ud în chip de opt, am început sfîrîiala.

Un du-te vino, toată vremea. La închidere picam ca butucul, de puteau să facă nuntă mare şobolanii peste mine, nu-i simţeam.

La vreo patru-cinci zile însă de la venirea mea la pomul lăudat, unde nici o bomboană nu mi-a căzut în mînă şi de unde mă gîndeam să nu mai plec, fiindcă mă luase lumea la ochi că le încerc pe toate şi nici una nu sfîrşesc, şi-mi era ruşine, numai iată că-ntr-o noapte, n-apucasem să închid ochii bine şi mă pomenesc cu uşa, sciîrţ! şi cu doamna-n prag, îndesată cum era, că intră peste mine în magazia unde dormeam şi zor nevoie să mă duc cu dînsa de odihnit ce eram, în odaia în care se aflau cele două fetiţe gemene.

— Stai pe scaun, între ele şi cu mîna: hîţa hîţa! înţelegi mişcarea, că eşti cam greu de cap.

— Înţeleg, dar toată noaptea? Că doar ce mai era pînă la ziuă.

— Toată noaptea şi toată ziua de-i poruncă, c-altfel belciugul, şi m-a şi prins de buze cu degetele îndoite ca nişte cîrlige şi mi le-a strîns ca-n menghină.

N-am avut cui mă plînge, mama, săraca, era departe, iar eu între străini şi, buimăcit cum eram, am rămas între cele două leagăne. Nu mi-era bine se vede, aşa-i omul, pe rogojină întinsă pe podea, făceam nazuri.

Uneori îmi veneau în minte domnul, şcoala şi mă înfuriam pe mine, că nu mi-a fost dat cap să învăţ carte, cum învăţau ceilalţi. Alteori, mă gîndeam c-aş vrea să dorm o săptămînă întreagă, să nu ştie nimeni de mine, nici mîncare să nu-mi dea, să mă satur odată de somn pentru totdeauna, dar n-am avut parte nici să

visez c-a şi pus buza una dintre fete şi dă-i ţipăt. Parcă o înţepa cu acul cineva, aşa ţipa. Îşi făcuse gura pungă, freca din mîini şi din picioare şi cu ochii peste cap, mă uitam la ea cum moare.

Sî, sî, sî ! ca toţi gînsacii, nani, nani, puica mamei, mă pricepeam şi eu puţin s-o iau, că doar cine crescuse pe Tudoriţa, pe Costică şi Culică, fraţii mei mai mici, mamă ? Eu, că n-aveam altă treabă decît să legăn copiii şi să dau de mîncare la raţe. Dar cu fetişoara asta dădusem de bucluc.

— „Nani, nani ! drăcoasa mamei, n-aş avea parte de tine, mai încet să nu m-audă cucoana, biberonul în gură, cîte-o pişcătură mai pe ici pe colo, în zadar. Să leşine şi mai multe nu. Nu mi-era de ea, la urma urmei şi nici de cealaltă, mi-era de mine. De boceşte una, ca-lea-valea, mai tragi speranţă să mai doarmă omul, dar de-or plînge amîndouă s-au dus tihna şi odihna şi voiam măcar puţin să aţi-pesc. N-a fost chip s-o împac şi-a trezit-o şi pe soră-sa şi de-acum, trai şi voie bună, Ioane, cor pe două voci : una pe glas subţire şi alta răguşit, boceau de să te iei de păr şi să fugi în lumea mare.

Văzînd că biberonul a încetat să mai aibă căutare, „nani, nani“ nici atît, le-am băgat un deget în gură şi le-am gîdilat pe limbă. Hait ! că le-am venit de hac ! Bucuria mea, tăceau chitic şi sugeau ca mielul, dar nu spune hop, pînă nu treci puntea, că cine le-o fi deochiat nu ştiu, c-au băgat de seamă, ştirbele naibii, că din unghişoarele mele nu ieşea nici strop de lapte şi văzînd că sug şi sug şi sătule nu se văd s-au înfuriat şi mai tare şi apucă-te nene de plîns.

„Ce mă fac ?“ Şi din ce în ce mai tare *hîţa, hîţa !* Săreau fetele ca mingea din copaie pînă cînd, deodată una, mai isteaţă, cum se vede, îşi ia zborul şi *huldubuc !* sub pat.

Parcă mi-a pus un bolovan de gheață în sîn, așa mi-a sărit somnul cînd am văzut-o cum se ducea de-a dura și *buf!* am și fost lîngă ea s-o culeg întreagă cel puțin, dar, în clipa cînd o ridicam de jos, cine crezi c-apare-n pragul ușii? Cucoana lipsea și moartea era pe mine.

N-avea nici pe dracu, fata nimerise pe moale, dar mama, mamă, suflet milostiv, n-a crezut, și pe loc s-a și năpustit asupra mea ca o cloșcă. La început, mă uitam la ea că nu știa ce să facă cu mine, de unde să rupă carne mai întîi, dar pînă la urmă a luminat-o Dumnezeu și numai ce mă pomenesc cu capul vîrît între picioarele ei, cam la înălțimea genunchilor să zic și ca-n jug, ce mi-a fost dat să pat, să fie de sufletul ei cel cătrănit. Cum încercam să țip cumva, îmi și punea botniță la gură:

— Taaci! că se trezește jupînul și s-a mîntuit cu tine! Asta cam așa era, îi dam dreptate, fiindcă nu doream nici eu. Cu ea mai calea-valea: pocnea și nu pocnea, floare la ureche pentru mine, mă învățase tata cu bătaie să te-asculte cu urechea, mă călea pentru armată să rezist, spunea el, dar de vine stăpînul, s-a dus cu mine. Nu-i știam felul și pînă te obișnuiești cu omul, nu-i deloc ușor.

N-am avut însă parte, așa mi-a fost norocul spart în fund întotdeauna, că de-atîta frămîntat ca la copaie, de-atîta gîfîit pe cucoană, l-a trezit pe domnul și de-acum, scoate cămașa Ioane!, dacă ai pe unde. Mă lăsa unul de obosit, cucoana numai apă și mă lua altul de odihnit. Și ca să-mi apăr coastele și capul, m-am acoperit c-un preș de sub picioarele jupînului.

Ce trăgea el cu pumnii-n mine, dar ce trăgeam și eu de preș, și *văleu!* și *aoleu!*, țipam fără teamă că nu mai aveam pe cine trezi și nu știu cum, la o zmucitură bună, i l-am

tras de sub picioare şi *buf!* stăpînaşul la podea. Ca din pod s-a lungit ditamai grăsanul, cu capul de pervaz, să-l sature, iar eu, pînă să se dumirească bine ce-i cu el şi cum îl cheamă, *ţîşt!* pe uşă şi p-aci ţi-e drumul. Am alergat în noaptea aceea, tot o fugă, pe drum bătut, cunoşteam de-acum cărarea bine şi-am ajuns acasă, în zori, cînd să mulgă mama vaca.

POTOPUL

Eram năuc şi de nesomn şi de bătaie. Mama m-a văzut că de una piroteam şi de alta îmi huia capul şi s-a aşezat cu treaba pe mine. M-a spălat cu apă de pelin pe cap, m-a tras de gîlci şi de cucuie şi-apoi mi-a dat două străchini cu lapte dulce fiert şi ou mămăligă caldă, după care, singur, mi-am găsit un locşor ales, la umbră în pătulul grajdului pe fîn proaspăt şi în miros de micşunele, n-am mai ştiut de mine pînă către seară.

De-a treia zi, mi-a lăsat o zi odihnă să se mai retragă cucuiele şi să-şi capete culoare faţa, m-a băgat într-o altă meserie mai bănoasă şi acolo în sat, sigur şi în ochii lor, ajutor de văcar la vacile cojanilor, cu nenea Simion Ghebosul. Se îmbolnăvise Ieremia Ardeleanu, şeful peste sterpe şi nelepce, şi tata m-a băgat pe mine, repede să nu ocupe altul locul.

Atît a trebuit să mă vadă băieţii, şi mai ales fetele de seama mea, că din clipa aceea, din ogradă printre stinghiile gardului, au şi început să strige după mine.

„Măi văcare, văcărele
Ce te-mpiedici în obiele

Că din traista de la şold
Îţi mănîncă cîinii tot !“

Multă vreme, aşa mi-a mers porecla, dar ce-i păsa lui tata ? Om să mă facă, cu rost în lume, că mă scula cu noaptea-n cap, odată cu nenea Simion Ghebosul şi plecam în gura suhatului pe tăpşan, la Valea Mare, unde c-un ciomag de corn în mînă şi cu traista pe după gît, în care îmi punea mama mîncare de cu seară, primeam vacile pînă se aduna cireada şi-apoi le luam în porneală spre suhat. N-a trecut multă vreme de la intrarea mea în noua meserie, c-aveam baftă să le încerc pe toate, vorba mamei, Ghiţă pierde vară, şi într-o bună dimineaţă, am băgat de seamă că se pregătea a ploaie, şi bucuria mea c-o să vin în sat cu vacile şi-o să dorm mai mult în ziua aceea că prea mă găseam în lipsă în privinţa asta.

Nori fumurii şi negri alunecau domol pe cer. Ici şi colo fulgere răzlеţe şi rare pîlpîiau în depărtare. Cînd mai aproape cînd mai departe tunete înfundate uruiau puternic. Pe nesimţite cerul se acoperise. Ajunsesem la amiază cu vacile la apă. Tocmai sleiserm cele două fîntîni să săturăm boalele. Cu apă s-alegeau după o zi întreagă, că nu era un pic de iarbă pe suhat. Tuns ca-n palmă.

Uneori cădeam frînt de oboseală şi unde puneam capul, acolo adormeam, dar acum, după ce mîncaserm, nenea Simion Ghebosu, mai retras, într-o văioagă, a aţipit se vede, iar eu mă închinam de zor să înceapă odată ploaia : „Ad-o, doamne !“ Era singurul prilej să bag vacile mai devreme în sat, că mă săturasem de ele ca de mere pădureţe. Nici lapte nu mai beam de urîtul lor.

Rezemat de furca fîntînii, priveam cum se cîrpea cerul cu noi petice. Nu mai rămăsese nici o spărtură. Soarele dispăruse de mult după vînzoleala norilor plumburii care se fră-

mîntau ca o mare în furtună. Lovituri de trăznet grele se auzeau aproape. Se făcuse întuneric, noapte. Fulgerele ca niște limbi de balaur spintecau văzduhul. Păsările speriate dispăruseră către sat. Printre lanuri, înăbușit, departe șușoteau din vreme în vreme gemete de pitpalaci. Vacile care rumegaseră o vreme lîngă mine cotoarele de scaieți, cu urechile ciulite și cu ochii speriați, au început să se miște de colo-colo. Presimțeau ceva. Unele mugind și-au luat drumul către sat, tot o goană.

— Nene Simioane, nene Simioane, scoal și hai, că ne prinde ploaia.

A sărit ca ars Ghebosul, slab și galben cum era, și după ce și-a frecat ochii și-a văzut culoarea cerului întunecat ca smoala, s-a speriat și-a strigat la mine.

— Mînă vacile din aripa dreaptă și repede spre sat, c-o să fie potop mare, de-o să înece lumea.

Inima începuse să-mi bată ca la un pui de păsărică prins atunci în palmă. Satul, departe, iar eu în cămașă și în izmene cu picioarele goale și cu o pălărioară pe cap, singurele mele ajutoare împotriva potopului care amenința din clipă în clipă să se dezlănțuie. Nu-mi găseam astîmpăr. Aș fi vrut să zbor, dar nu puteam. Cerul se împietrise. Un fir de iarbă nu clintea, doar eu ce-alergam ca o sfîrlează de colo-colo cu sufletul la gură ca de frica morții. Nu știam unde să mă bag. Pretutindeni cîmp, nici un adăpost.

Deodată, o despicătură ca o brazdă uriașă de foc, urmată de-o detunătură, de-a zguduit pămîntul din țîțîni, a rupt tăcerea. Un bolovan de gheață cam de mărimea oului de piche s-a rostogolit la doi pași de mine. N-am apucat să mă uit la el și altul, după care încă unu, încă doi, o mie, răpăială. Grindina începuse și mă mîna din spate și mă lovea cu sfichiuri de alice, peste mîini peste picioare, în

călcîie, peste gleznă. Mă făcuse numai sînge. Noroc cu traista mamei, că mi-am acoperit capul şi faţa cu ea, pe cît am putut, c-altfel nu ştiu ce s-ar fi întîmplat cu mine în furia bolovanilor care veneau potop să mă omoare. Sfîrşitul lumii parcă. O vreme am auzit în răpăiala bolovanilor strigătele disperate ale lui nenea Simion Ghebosu :

— O, hoo, hooo ! Încerca să stăvilească cireada care intrase în porumbişte. În zadar. Se pierduse urma şi fiecare, în disperare, alerga ca împins de-o forţă nevăzută.

Trăznete, uruituri năpraznice, scînteieri prelungite, făceau să zăresc prin grindină într-o lumină albă, orbitoare, vacile izbite de piatra colţuroasă şi rece, ca nişte fantome dintr-un vis urît. Le vedeam cum întorceau capul speriate, cum dădeau din coadă, cum îşi îndoiau şira spinării, neştiind de unde vin loviturile şi cum să se salveze. Uraganul nu slăbea de fel. Mă purta în brînci cînd pe sus şi cînd pe jos, cînd pe spate şi cînd pe coate. Picioarele tăiete de gheaţă ca sticla, călcîiele mîncate şi pulpele zdrelite mă frigeau. Grindina se aşternuse mai mult decît un lat de palmă. Nu mai aşteptam nimic, decît moartea care nu venea, cînd, deodată, ca la o comandă salvatoare, cerul, ca o plapumă de gheaţă, a început să se subţie. Grindina s-a oprit ca din senin şi-a rămas pămîntul alb. Porumbiştea la pămînt, făcută zdrenţe, semăna cu un cimitir devastat de un vînt năpraznic.

Sleit de puteri, înmărmurit de frig, de spaimă, cu spatele tot o rană, plin de sînge, cu picioarele carne vie, m-am tîrît cum am putut pînă am ajuns acasă.

Satul nu-l mai cunoşteam. Copaci smulşi din rădăcină în mijlocul drumului de-a curmezişş, garduri rupte, geamuri sparte, grădinile la pămînt, palancă. Şanţurile gîlgîiau de apă tulbure, murdară şi mugeau devale.

Mama şi tata plecaseră după mine să m-aducă mort, dacă m-or găsi pe undeva, c-altfel nu se gîndeau.

Bîta, tocmai căra din casă cu ligheanul cioburile de geamuri sparte de la casa vraişte, amestecate cu bolovani de gheaţă, vînătă.

Cînd şi-a ridicat privirea şi cînd a dat cu ochii de mine şi m-a văzut plin de sînge cum eram, cu buzele vinete şi faţa ca de mort şi-a trecut mîinile în păr şi-a început să ţipe:

— Doamne, doamne ce-ai făcut? Vin la bîta, puiul mamei! şi pe loc m-a dezbrăcat, m-a şters şi m-a înfăşurat într-un cearşaf uscat şi moale. Mi-a făcut un ceai fierbinte amestecat cu miere de albine, mi-a pus foaie de patlagină pe tot corpul hărtănit, m-a bandajat cum a ştiut mai bine şi m-a întins pe pat într-un chiler, la un loc cu cloştile, pînă a pus tata geamurile în faţă, şi-am rămas o săptămînă întreagă pe întuneric, nemişcat.

Toţi aşteptau să mor, unii au venit cu lumînări să mi le aprindă la picioare şi la cap, c-aşa s-a dus vestea, dar fierul rău nu piere, vorba tatii.

Nenea Simion, mai plăpînd decît mine, ofticos cum era, s-a prăpădit sărmanul. L-a trîntit potopul la pămînt şi l-au găsit în nesimţire, rece, cu ochii deschişi către cer şi cu gura strînsă rotund cum strigase: „O, hoo, hooo!“

STRĂMOŞII NOŞTRI

După ce m-am făcut bine şi din treaba asta, că din toate scăpam ca printre urechile acului, s-a lecuit tata şi de meseria de văcar şi mi-a dat în primire o pereche de boi, coroabe un-

gureşti cu coarnele ţapoşe, slabi de le numărai coastele, şi mari cît o mănăstire, că ţi-era mai mare mila să mă vezi cum mă trudeam să ridic protapul să-i înjug. Schimbase caii cu vreo săptămînă în urmă. Salvarea mea era boul din hăisa, c-avea o inimă bună şi parcă o înţelegere faţă de mine, ca un om adevărat. Se obişnuise cu năduful meu unde mă vedea atît de pricăjit şi spunîndu-mi parcă din priviri, n-ai putere, eşti prea mic, îşi pleca gîtul singur pînă la înălţimea mea şi lua jugul, c-altfel mare blestem căzuse pe mine.

Stelică şi cu ceilalţi băieţi, în fiecare zi mergeau la preparat la şcoală. Se sculau ca boierii mai tîrziu şi învăţau dimineaţa, iar după masă gîrla şi grădinile ştiau de ei, nu ca mine bîzîit de muscă toată ziua şi aruncat de colo-colo, fără nici o milă.

Într-o zi, l-am întîlnit la gîrlă. Eram cu boii de funie la spălat şi l-am întrebat cum merge treaba. Stelică s-a uitat la mine lung, de parcă atunci mă vedea pentru prima oară şi mi-a răspuns cam cu gura altuia :

— E greu tare şi bine ai făcut că n-ai venit la preparat, fiindcă nu făcea de tine. Eu că-s cu şi merge greu.

Cînd a ieşit din apă şi-a luat prietenii cu care se prepara, toţi în cămăşuţe albe, şi-au trecut pe lîngă mine şi n-au scos o vorbă. Măcar „negri ţi-s ochii, Loane", să fi spus.

A uitat Stelică cum îl scăpam de la bătaie, chiar din mîinele fetelor. În foc aş fi fost în stare să intru pentru el, şi-acum boierul se schimbase, nu e cum îl ştii. Devenise domn şi nici măcar examen nu dăduse.

Pe limbă mi-a venit să strig în urma lui : „Măi, Stelică, auzi tu, Stelică ? Aş putea să învăţ şi eu ca tine, ba chiar mai bine, dacă vreau", dar cînd mi-am adus aminte ce-a spus domnul despre mine, am înghiţit în sec.

Tata tuna și fulgera. Nu putea să uite și cu inima de pămînt, îl auzeam mereu vorbind cu mama.

— N-a murit, și-a fost potop. Fieru' rău! Ne chinuiește toată viața.

— Afurisită-i carnea pe tine, omule! Muncește săracul băiat doar ți-o intra în voie, dar dușman cum ești, nu poți să-l suferi. Parc-ar fi străin, n-ar fi copilul tău.

— Voiam să-l văd altfel, înțelegi, fimeie. Ce n-am putut să fac eu. Să trăiască mai ușor, nu ca noi la sapă.

Soarele nu mai zîmbea ca-n trecut la fereastra casei noastre. Totul era trist și mohorît ca după moartea cuiva... și asta pînă într-o bună zi, cînd s-a întîlnit tata, ca din întîmplare cu domnul Negrei, învățătorul, născut la noi în sat, băiatul lui moș Ion Negrei. Avea postul în altă parte și venise la părinți să-și petreacă vacanța de vară, cum obișnuia în fiecare an.

— Bună ziua, nene Ștefane! i s-a adresat domnul Negrei. Cine nu-l cunoștea pe tata.

— Mulțumim dumneavoastră, domnule învățător, nici nu v-am văzut, mă iertați, îi răspunse abătut.

— Ce s-a întîmplat, de-ți plouă și-ți ninge? Te știam glumeț din fire, de curaj și-acum...

— Păi ce să ne mai facă veseli, domnule Negrei? Nu vedeți că arde focul pe noi? La sapă de lemn am ajuns și pe de altă parte și potop. Asta ne mai trebuia, și-a pus capac. De era pămîntul nostru mai ciuguleam și noi pe ici-colea, măcar unde a fost gheața mai subțire, dar acum?...

— Adevărat, nene Ștefane, n-ai pămînt, n-ai pîine. Mă uit și la tata cît de greu înoată.

— Moș Ion să nu se plîngă, c-a făcut ceva pe lumea asta, n-a trăit de pomană. Te-a fă-

cut om pe dumneata. Cît am umblat să scot și eu ceva din băiatul meu, dar n-a fost chip.

— De ce ?

— De ce ? Din naștere. N-avea de unde. Mi-a spus-o verde în față domnul Pantaze, învățătorul lui.

— Asta-i rău, nu-i bine.

— Rău, nerău, uite așa necaz pe om, să-l tragă toată viața.

— Și cum arată băiatul ? Are capul mare ? Merge pe picioare, vreo mînă moale, cum îi ?

— Ca dracul, în privința asta. Îi trece cineva pe dinainte ? Cartea n-o primește capul lui, încolo... mai întreg ca mine.

— Atunci, nu e dracul chiar așa de negru cum îl crezi, îi răspunse domnul Negrei.

— Nenorocire, domnule învățător, din aia mare, fiindcă nu-i ușor să ții la casă un nătîng, să te facă de ocară toată viața. De-aia, vă rugam...

— Bine, nene Ștefane, bine. Mîine să-l trimiți la mine, aș vrea să-l văd și eu. Mai am două fete și-un băiat la preparat și-am să-ți spun, fără înconjur, cîte parale face. E băiatul nostru, de-aici din sat și-i păcat să nu-i dăm o mînă de ajutor.

— Pomană-ți faci, domnule Negrei, zău așa. Mîine e la dumneavoastră. Poate cine știe, vreo minune, dar nu cred. Mi-am luat nădejdea.

Cînd a venit acasă, mama de-abia terminase cu bandajatul. Fusesem cu căruța cu boi la țarnă și mă tăiasem cu secera la gleznă pînă la os. Venisem lac de sînge cu piciorul amorțit, de m-a coborît în cîrcă din căruță și m-a dus pe prispă.

— Unde-i ăla ? N-aveam nume pentru tata.

— Unde să fie ? Doarme, i-a răspuns mama, fără să-i spună ce mi s-a întîmplat, de teamă să nu mă ia la bătaie.

— M-am întîlnit cu băiatul lui moș Ion Negrei, ăla din mocani, învățătorul, ce mai om! Am vorbit cu el despre fi-tu, și i-a povestit de-a fir-a păr tot ce vorbise cu el.

— Nu știu, zău, de-o mai putea, îi răspunse mama oftînd.

— De ce? izbucni tata.

— Ceasul rău. S-a tăiat mititelul cu secera pînă la os.

— Nu vreau s-aud. Nimic. Mîine dimineața să-și adune cărțile și să plece într-un picior, tîrîș, cum o știi, acolo unde îl așteaptă omul.

Auzisem tot și parcă ceva mi-a aprins obrajii. Tot felul de gînduri și planuri mi-au năpădit în suflet, pînă tîrziu din noapte, cînd am adormit.

A doua zi, nici nu răsărise soarele și m-a și sculat mama, chiar cînd dormeam mai bine.

— Adună-ți cărțile și du-te la preparat la domnul Negrei, băiatul lui moș Ion Negrei, cel din mocani. Are o casă albă cu balcon și cu gard cu zăbrele în față. A vorbit tat'tu cu el și vrea să-ți probăluiască capul cică, să vadă dacă ai tărîțe sau semințe de bostan.

N-am cîrtit, deși mă sculase cu noaptea-n cap și după toate dulapurile, după toate subpaturile și ferestrele, șontîc, șontîc! cum mergeam, că mă seca piciorul, mi-am adunat într-o traistă cărți și bune și rele, să fie cît mai multe și-am ieșit pe poartă. Treaba se face de cu noapte, pînă nu se ridică roua, vorba tatii.

Am ajuns de vreme și-am nimerit fără să întreb pe cineva. În ogradă nimeni și-atunci m-am așezat în cărare, afară, lîngă poartă, pe traista cu cărți și pe loc am adormit. Puțin a rămas să nu mă ia vacile în coarne. Era tocmai vremea cînd le ducea lumea la cireadă. Noroc că m-a sculat o bătrînică care trecea pe-acolo.

Domnul Vasile, pe care nu-l cunoșteam, pace să mai iasă. Soarele se ridicase sus și prin ogradă nici țipenie de om. Plictisit c-așteptam de-un conac, șchiop, asta mai lipsea chelului, tichie de mărgăritar, începui să mă plimb prin fața gardului cu zăbrele, poate m-o zări cumva și m-o chema să mă întrebe cum mă cheamă. E greu să intru, mă gîndeam, că de ieșit îmi face vînt repede. Două vorbe și-un cuvînt și se lămurea cu mine, dar, țipenie. Prind atunci o piatră și zvrr! în cîinele din ogradă ca să latre, poate l-o trezi pe domnul, că i-o fi ajungînd de cînd doarme, chiar dacă s-ar fi culcat de cînd venisem eu și tot își făcea suma.

În timpul ăsta, cît număram pînă la o sută, c-așa mă hotărîsem („și dacă nu se ivește plec în treaba mea") *hop* Victorița și Maria, iar după ele și Ion al lui Lache, prietenul meu de joacă. „De ăștia-i vorba", mi-a trecut prin gînd, despre care spunea tata că mai sînt la preparat și alții, dar afurisiții, ca naiba, parcă erau vorbiți, călcau pe urmele lui Stelică, au trecut pe lîngă mine fără să mă întrebe nici o vorbă și, țanțoși, au intrat în ogradă ca la ei acasă. Văzînd că nu mă bagă-n seamă, cel puțin pentru traista doldora cu cărți pe care o purtam și eu de gît, ba și c-o carte scoasă mai în față, semn să vadă că-s de-al lor, am împins poarta și-am intrat și eu. M-am așezat alături pe bancă lîngă ei, că doar nu era a lor și, fără să scot vreo carte, m-am uitat în jur să văd ce-i și cum, unde mă aflu, ca pentru prima dată în curtea unui om și cînd colo, îmi apare în față bunătate de păr cu pere gălbioare, roșioare, de să le mănînci cu ochii. Cînd le-am văzut cum atîrnă și cum sclipeau în soare, mi-a lăsat gura apă și, pofticios cum sînt, mai ales că mi-era și-o foame ca de lup că trecuse prînzul, mă gîndeam cam ce-aș putea să fac ca s-ajung la ele. Încercai să intru-n vorbă cu băiatul, poate mi-o da vreo idee, dar degeaba. Nu îndrăznea

să-şi ridice nici privirea către ele şi cu cartea-n mînă, ca la strană, boscorodea de mama focului. Dar, cum mie îmi ghiorăiau maţele de foame, n-am mai avut răbdare şi-am dat cinstea pe ruşine, vorba ăluia, şi cînd am pus mîna pe-o jordie, *prrr !* curgeau potop.

Am mîncat pe săturate, să fie de sufletul mortului şi cu restul (mi-era milă de ele să le mănînce găinile) mi-am cartuşit betelia de la izmene şi ce-am mai adunat vreo mînă, două le-am băgat în sîn, să fie rezervă, ziua-i mare. Şi-acum, mulţumit că mi-am pus burta la cale, ba aveam şi sînul plin, să fie, începui să le plimb dintr-o parte-n alta, să le fac în ciudă, că prea erau sclifosiţi şi prea cu nasul pe sus, de nu le ajungeai nici cu prăjina. Ce mi-s oamenii ! Au uitat de unde au plecat.

În timpul acesta, cît îmi căutam de treabă iar ei, ca bondarii, zumzăiau din gură cîte şi mai cîte, iată că pe uşa din faţă apare domnul, un bărbat înalt, voinic cum îl vedeam, cu părul mare, cu sprîncenele stufoase şi cu o dantură albă. Toţi s-au ridicat în picioare şi pe lîngă ei am sărit şi eu. „Domnul Negrei, sigur."

— Bună dimineaţa, copii ! deşi era ziuă în toată legea.

— Bună dimineaţa, am răspuns cu toţii.

— Ai venit şi tu ?

— Da, i-am răspuns încurcat, împingînd perele din sîn mai în spate că erau gata să cadă şi să-mi facă ruşinea chiar acolo.

— Cum te cheamă ? m-a întrebat blajin, apropiindu-se de mine.

— Ulmeanu Ion.

— Bravo.

Am şi rotit ochii peste cei de lîngă mine, mîndru de parcă rezolvasem cine ştie ce problemă grea. Ştiam cum mă cheamă, fără să-mi şoptească nimeni.

— Şi-acum, poftiţi ! înăuntru, ne-a făcut domnul semn cu mîna.

M-am luat şi eu după ei, şi tot în urma lor, m-am pomenit intrat într-o săliţă, tindă, cum se spune pe la noi, cu lut pe jos, unde era aşezată în fund şi pe stînga cum intrai o măsuţă cu faţă de masă albă şi cu două băncuţe de-o parte şi de alta.

— Luaţi loc, vă rog !

Eu m-am aşezat în frunte, lîngă domnul şi în dreapta lui, iar lîngă mine Ion al lui Lache. Faţă în faţă : Victoriţa şi Maria.

— Ce-avem ora întîi ?

— Istoria, i-a răspuns Maria.

— Ce-avem la istorie ?

— Strămoşii noştri.

— Ei, cine ar putea să ne vorbească despre strămoşii noştri ?

Au şi ridicat mîinile ca la comandă toţi în păr. Nu degeaba bodogăniseră lîngă mine atîta vreme şi, cînd am văzut una ca asta, să nu rămîn mai prejos, am întins şi eu mîna. Întrebarea mi s-a părut uşoară. O ştiam ca pe apă.

— S-auzim ! şi mi-a făcut semn mie. Poate ca musafir.

Nu ştiam cum s-o încep. Îmi veneau prea multe în cap, cu mama sau cu ţata, cu bîta sau cu bîtul. M-am cam bîlbîit o clipă, dar şi cînd am urnit-o din loc („acum ori niciodată"), aveam de răzbunat atîtea şi cu ambiţie, ca o căruţă la vale, fără oişte, aşa-mi hodorogea gura.

— Din partea mamei : bîta Stana, mică şi gheboasă, ca un semn de întrebare. A căzut pe ea un mal cînd săpa o groapă şi cînd era la priveghi pe masă moartă cu flori pe piept şi împiedicată, a strigat aşa deodată din senin : „aaapăă !" A ieşit lumea pe geamuri speriată. Înviase moarta. Pe mă-sa a chemat-o, nu ştiu bine, dar o s-o întreb pe bîta că trăieşte şi

munceşte. Toată ziua *boca, boca* la urziçă, nu-i stă mîna, creşte curci şi raţe şi le vinde mama toamna.

Bîtul Toader, omul babei, tot din partea mamei, zdravăn. Era ciung de-o mînă şi lupta cu ursul. Se suia în copac cu oală nouă-n mînă, o moşoaică şi striga de-acolo : u, uu, uuu ! lupu, măăă ! şi lupii se adunau în jurul copacului, iar el cu puşca *poc, poc !* Venea cu doi-trei acasă.

Odată s-a trîntit în luptă dreaptă, voinicească, cu unul de la circ. „Al mai tare om din lume", striga dintr-o goarnă cît putea cineva de-acolo şi cum bîtul Toader era voinic, pietroi, n-a glumit, l-a prins cu mîna stîngă bine şi cu cioncul l-a îndoit. A strigat grozavul : „Stai !" şi i-a dat măgarul şi s-a întors pe el călare. Astăzi nu mai este. A murit, sărmanul ! Erau nemţii-n ţară.

Din partea tatii, bîtul Dragomir, zis Ulmeanu din Ulmeni, venit din Hînguleşti şi pripăşit la Ciorăşti, mic la stat, dormea de-a curmezişu-n pat. A murit în tîrnă şi cînd a fost să-l îngroape, fiindcă n-avea alte straie, era război atunci, l-au îmbrăcat în haine de căprar cu galoane şi fireturi şi l-au trimis gradat pe lumea cealaltă.

Bîta Dumitra, baba moşneagului Dragomir, mama lui tata, femeie înaltă, slăbănoagă la figură şi cu ochi albaştri, mari. Era bună tare, ca pîinea caldă. M-a crescut pe mine, mare. Mama avea tifos şi-i căzuse părul şi cînd mi-a apărut o gîlmă icea, priviţi, vă rog la mine sub bărbie, se vede încă semnul, m-a purtat sărmana să-mi dea ţîţă o femeie şi-am crescut la pieptul mamei Ioana, nevasta lui Gheorghe Apostu şi mama tizului meu vitreg, Ion Gură Cască.

Aici, mă găseam pe drum bătut. Ştiam ca-n palmă multe şi mărunte despre bîta, că doar

pe brațele ei crescusem și de la ea învățasem să duc lingura la gură, dar cînd mi-am aruncat privirea către ceilalți, tocmai cînd să m-așez pe depănat, să le arăt eu cine sînt și cum mă cheamă la un adică, am rămas cu ochii mari. Se tăvăleau de rîs. Hait! Am dat de dracu'. Te pomenești că nu sînt pe întrebare. Prea dam eu cu bîta-n sus și bîta-n jos. Pe loc mi-am și pierdut cumpătul.

— Foarte bine. De ce te-ai oprit? La timp a intervenit domnul Negrei, cînd m-a văzut că nu sînt în apele mele.

Atît mi-a trebuit și cînd l-am auzit ce frumusețe de porumbel i-a zburat din gură, am și prins curaj și pe loc am și încercat s-o pornesc mai departe. Urma tata și-apoi mama care m-au adus pe lume. Mă pocnise bine-n pălărie cu întrebarea și luam examenul la sigur.

— De-ajuns. Bravo! Voi de ce rîdeți? Puteți să-mi spuneți? Aceștia sînt strămoșii lui. Ați văzut ce bine-i știe?

Am rămas oarecum încurcat. Noroc cu domnul că mi s-a adresat cu vocea-i caldă.

— Ia loc aici pe scaun și ascultă ce ne spune altul despre strămoșii poporului nostru, adică ai neamului din care ne tragem, fiindcă și el, poporul, ca și noi, are strămoșii lui.

Cînd s-a apucat spăsita de Maria să toace și să îndruge cîte și mai cîte despre daci, romani, despre Decebal, războiul unu, războiul doi, Tapae, despre podul lui Traian, peste care au trecut romanii Dunărea bătrînă, parcă mă dezbrăca unul de cămașă și mă lăsa în pielea goală de față cu fetele, așa rușine m-a cuprins. Nu știam unde să mă bag că nimerisem, vorba ăluia, ca nuca-n perete și, de ciudă, n-am mai avut curajul să răspund la nici o întrebare în toată dimineața aceea. Mă potolisem și, cum n-aveam ce face, am cerut să ies afară, unde mi-am desfăcut rana de la picior, care începuse să mă ardă.

O STRĂFULGERARE ÎN BEZNĂ

După ore, înainte de a pleca acasă, ne-a spus domnul Negrei cu aceeaşi bunătate în priviri, că nimic nu-i greu dacă vrei să faci ceva ; că nimeni nu s-a născut cu ştiinţa-n cap şi că totul se realizează prin muncă, răbdare şi migală, de aceea să nu prăpădim nici o clipă fără folos şi să stăm cu cartea-n mînă. Ea ne învaţă toate cîte sînt pe lume. O condiţie însă se impune : să înţelegem ceea ce citim şi să nu învăţăm nimic pe dinafară dacă nu pricepem şi cîte alte îndemnuri bune, numai să le fi luat în seamă.

— Eu mai vin ? l-am întrebat la urmă, cu ciudă pe mine parcă, că tare mai eram prost şi tare aş fi vrut să fiu şi eu altfel.

— Cum de nu !... Se poate să mă întrebi aşa ceva ? Tocmai tu, băiat deştept, care mi-ai răspuns aşa de frumos. Ai văzut cît de bine ştii ceea ce vrei să ştii ?

„Băiat deştept !“ Ca de friguri m-am scuturat. Aşa ceva nu zisese despre mine nimeni pînă acum. „Deştept !“ Cine ? Eu.

O străfulgerare în beznă, o lumină, un fulger mi-a luminat sufletul, dar într-o clipită a dispărut şi la ieşire, în uliţa satului, mi-a fost ruşine să mai merg alături de ceilalţi. La urma urmei tot nu mi-ar fi făcut mare cinste, mai ales, după răspunsul pe care îl dădusem cu privire la strămoşii noştri : bîta Stana, bîtul Dragomir, bîtul Toader şi, hotărît, am făcut cale întoarsă pe dîlătura satului, să fiu cu mine singur, să nu mă vadă nimeni, că tare mai eram hututui şi tare mi-era silă şi de mine şi de toate.

„Nu pricep şi pace bună, ce-i cu mine“, m-apucai să vorbesc de unul singur. De s-ar fi putut cineva transforma în muscă ar fi crezut că trecea pe drum o ceată de nebuni, aşa

mă certam cu mine însumi. Să mă tund, ba nu, ba da, după care să mă spăl în gîrlă cu săpun din cel de casă (ca să spele prostia de pe mine) şi-apoi să îmbrac cămaşă şi izmană nouă, iar pe cele vechi să le dau drumul pe apă, să se ducă şi odată cu ele şi lenea care mi se cuibărise în oase ca o boală, de atîta pacoste de vreme.

Zis şi făcut. Îndată ce-am ajuns acasă, nici n-am vrut să pun gura pe mîncare. Mi-am luat vreo trei ouă în sîn, am pus mîna pe un calup mare de săpun de casă, am luat la subţioară schimburi noi şi-am plecat la moş Dumitru Botosu, bărbierul din sat. M-a tuns chilug pe cele trei ouă şi de-aici, în drum, am ajuns la gîrlă.

Am avut grijă să m-aşez de vale de bulboacă şi mai la margine să nu m-amestec cu mulţimea de băieţi şi să mă iau cu ziua tîrgului şi să uit pentru ce venisem. Mi-am scos cămaşa din gît, mi-am tras izmenele cu ciudă, că nu se îndurau să iasă şi le-am slobozit apoi să se ducă unde a dus mutul iapa şi surdul roata şi, o dată cu ele, să mă uşureze şi pe mine păcătosul de prostie şi să devin curat, nevinovat ca un prunc atunci născut.

Toţi băieţii şi toate fetele se mirau cînd m-au văzut de unul singur cum mă clăbucesc ca un om mare şi, mai ales, cînd m-au văzut că ies aşa de repede din gîrlă. Mă cunoşteau ca pe unul care, cînd intram în apă, rămîneam cu conacul, nu mai ieşeam, dar de data asta hotărît şi cu cămaşa fulg pe mine, am ieşit şi-am pornit spre casă. Nici nu m-am uitat în urmă, deşi mă strigau de zor. Mi-era teamă să nu fac cumva calea-ntoarsă şi să rămîn de ruşine faţă de hotărîrea pe care o luasem.

Mă miram şi eu de mine cum de pot, în amiaza mare să părăsesc bunătate de bulboacă şi să mă duc acasă pe căldura de foc. Uneori, îmi venea să mă întorc din cale şi să mă duc unde mă împingea necuratul, înapoi la gîrlă,

dar, cînd mă gîndeam la vorbele domnului Negrei și, mai ales, cînd mi-aduceam aminte de spăsita de Marie, de Stelică și de ceilalți care se uitau chiorîș la mine, o putere nevăzută mă împingea tot înainte.

INCEPE LUPTA

În timpul mesei, mi-au trecut prin cap tot felul de planuri, cum să fac și cum s-o încep. Era o problemă pentru mine, fiindcă aveam și eu un dar : cum puneam mîna pe carte mă și cuprindea somnul, ca un leac, și cînd m-apucam să dorm, puteau să piscuie toți puii de găină și să mă ciupe de nas toate rățuștile mamei, nu mă trezeam și pace. Păcală în carne și oase, bine mă botezase mama.

Cîteodată, mă culcam la umbră, cu gînd că de-o da soarele, mă trezesc de zăpușeală. Guiau purceii de foame, iar Ionică se întorcea pe altă parte. Zbiera vițelul mort de sete și băiatul visa dus la Ilene Cosînzene și pînă nu venea biata bîtă să se tăbîrcească cu mine sau să-mi arunce o cofă cu apă rece în față, putea să ardă casa, nu mă deșteptam.

Mă gîndii să fac ca ăl cu merele de aur din basmul „Prîslea cel voinic !“, adică să-mi ticluiesc un locșor anume cu două țepi : una-n față și alta-n spate, cu gînd că de-o începe motăitul să dau cu nasul în ele și să mă trezesc în clipa chiar cînd o să vină hoțul. Idee bună, dar nu-i de mine. E pentru el, băiatul împăratului, fiindcă pe mine mă cunoșteam ca pe un cal breaz. De mă prinde somnul, uit de toate și cad cu ochiu-n mărăcine și rămîn pe viață chior. *Brrr !* mă scuturam ca de friguri.

Bine, bine, dar ce fac? Şi cum mă roteam de colo-colo, numai ce-mi apare în faţă nucul din ogradă. Să mă urc în el, e cel mai nimerit, dar fii atent, Ioane! De te prinde somnul ai picat din vîrf şi praful: şontorog rămîi o viaţă întreagă, dacă n-ai avea o altă baftă să te cari cu flori pe piept. Două sînt şi-alege: ori te culcă, ori te urcă şi-am ales pe cea din urmă, „cum mi-o fi norocul“ şi cu toate că mă durea piciorul: şontîc, şontîc! cum am putut, m-am urcat cu traista cu cărţi pe după gît, pînă sus în nuc, că de m-ar fi văzut cineva de la rădăcină i s-ar fi făcut ameţeală, aşa de sus mă cocoţasem. Mi-am ales o cracă ca o şa, mi-am rupt frunzele din faţă către drum, să văd lumea care trece şi să-l buşesc cu cîte-o nucă în cap pe cîte unul pe care aveam eu ciudă, aşa ca din senin şi el să se închine că-l încearcă necuratul, iar eu să mă bucur, că tare mulţi duşmani mă pîndeau. M-am uitat o dată în jos de m-a cuprins fiorul, asta ca să-mi treacă pofta de-a dormi şi uşor am băgat mîna în traista cu cărţi ca într-un cuibar cu ouă şi la întîmplare am scos o carte, care-o fi: geografia, ea, mă rog. Dacă mi s-a prins de mînă fie şi ca mîţa-n calendar, mă chioram la ea să văd cîte pagini are, poze, hărţi şi după ce-am sucit-o şi învîrtit-o cînd pe-o parte cînd pe alta, m-am îndurat şi cu curaj am deschis la prima lecţie.

„România este rotundă ca o medalie“! Ca o medaliee! m-am mirat eu. Nu se poate. Chiar de la început mă lua de prost, cu toate că mă descurcam şi eu nitel. Mă gîndeam ca omul că de aceea aveam cap. Oare grădina noastră ce formă are? Lungă, lată, nu se vede? Ograda, drumul, valea, gîrla, rîpele şi dealul cum sînt? Strîmbe, sigur, care mai de care, singur răspundeam şi-atunci, mă rog, de unde scoate auto-

rul, un oarecare Simion Mehedinți, c-așa-l chema, că pămîntul țării e rotund ca o medalie. Nu puteam pricepe nici în ruptul capului și cu toate astea, cum rămîne treaba? Baltă? Nu se poate. Știam una și bună; astăzi auzisem doar: „nu învățați nimic pe dinafară dacă nu vă este clar" și cum eram aproape de vîrf, am mai ridicat o creangă și-încă una, încă două și-am ajuns într-un loc, de unde vedeam totul ca-ntr-o strachină. Voiam să mă conving eu, prin mine însumi: ce-i și cum? O raită am apucat să fac cu ochii-n jur, nu mai mult si „bravo, dom'le Mehedinți!" am strigat cît am putut de tare și cu mîinile cît p-aci să bat din palme (m-aș fi dus bolovan de pămînt, dar n-ar fi fost nici o pagubă). Muream fericit cu știința-n cap. Văzusem eu, cu ochii mei, că pămîntul țării e rotund ca o medalie. Mehedinți avea dreptate.

Va să zică, începui să boscorodesc ca prostu-n tîrg, pînă unde cerul atinge pămîntul este țara noastră, fiindcă e rotundă, după cum se vede, iar dincolo de umbrela asta uriașă e un alt cer și altă țară, poate strîmbă, ca o cizmă, nu se știe cum și de-acolo, alta. Țara și cerul, cerul și țara, altceva nu poate fi.

Ce să spun? Minune mare descoperisem, chiar mai mult decît Columb, America. Nu știu cum se pripășise ăsta în cap la mine că știam de el ca și de tata și lămurit din clipa aceea, că tot ce scrie-n carte este adevăr, m-am așezat pe citanie.

Ape cristaline se învolburau devale către Dunăre spre mare, munți semeți cu păduri înverzite, dumbrăvi cu flori scînteietoare, dealuri cu podgorii însorite și cu struguri dulci ca mierea și mari cît purcelușii, cireșe coapte, cîmpii mănoase cu pășuni întinse, herghelii de cai, cirezi de vite, sare și petrol, căsuțe albe, aur

și cărbune... toate se îngrămădeau să intre în cap la mine ca oile în țarc. În gîndul meu: „O-hoo, hooo! pășiți încet, pe rînd, fără grabă, este loc de-ajuns pentru fiecare, să stați în voie, tolăniite chiar.

Două ceasuri bune m-am luptat cu geografia și-ajunsesem hăt! departe. Învățasem multe și cînd am reluat din urmă, pepeni mari cît bostanii crescuți într-un pămînt țelină, așa se prinseseră de capul meu.

Fericit c-o arcuisem bine, am băgat-o la traistă, una la mînă și sfios o scot pe-a doua: „istoria". Prima lecție: „Strămoșii noștri!".

Cuum? Deodată am pălit. Nimerisem chiar de unde a povestit Maria, de-i mergea gura ca melița. Să vedem și eu ce scrie, pe îndelete.

„Acum două mii de ani în urmă pe pămîntul patriei de azi au trăit strămoșii noștri dacii, popor harnic și viteaz. Se îmbrăcau ca mocanii de la munte cu iței, cămașă lungă și-n picioare încălțau opinci. Cînd venea pe lume o ființă plîngeau de te cuprindea mila, iar cînd murea cineva petreceau și beau de-aruncau cu căciula-n cîini". Aci, deodată, m-am oțărît la față cînd am aflat minunea asta și-am dat înapoi. Nu prea mă împăcam cu credința asta, de aceea fie la ei acolo.

Multe și mărunte am citit atunci și multe am aflat, de berbeci și spade frînte, despre steagul dac cu gură de lup și cu înfățișare de balaur, de Apolodor din Damasc, cel care construise podul de la Turnu-Severin, despre cazane cu apă încinsă, vipere aruncate în rîndurile romane, coifuri lucitoare, de războiul unu, de războiul doi, de Tape, de columna lui Traian, de cazanul cu otravă, toate lanț m-au ținut cu sufletul la gură. Așa poveste nu citisem de la Gruia lui Novac.

Totul mi-a plăcut și m-am îmbărbătat amarnic, c-azvîrleam mereu cu nuci din nuc în cîini,

de bucurie, că și eu sînt urmaș al unor oameni care și-au apărat țara cu pieptul, dar cînd am aflat sfîrșitul, lacrimile au prins să-mi curgă pe obraz. Aș fi vrut să fie infrînte legiunile romane, împreună cu împăratul lor Traian, fiindcă el ne cotropise țara și nu viteazul Decebal, care și-a înfipt spada în inimă și-a murit ca un erou să nu cadă sclav.

Cînd s-a lăsat seara, trecusem mult de domnia lui Mircea cel Bătrîn și cum nu mai vedeam, am coborît repede din nuc și m-am dus în casă, unde, la lumina lămpii, înfierbîntat cum eram, am citit pînă tîrziu din noapte.

Nu știa mama cum să umble cu mine, nu cumva să mă întoarcă de la treabă.

— Mult te-o ține furia asta, măi băiete? Ptiu! să nu te deochi! Bodogănea ea de una singură. Credea că-i glumă, nu știa că dădusem drumul la prostie să se ducă pe gîrlă și mare i-a fost mirarea cînd s-a sculat a doua zi de dimineață și m-a găsit tot acolo cu fitilul ars și cu burlanul de la lampă negru.

— Ai luat-o prea cu otosbirul, mamă!

— Îmi place ce scrie în cartea asta, i-am răspuns eu îndîrjit împotriva turcilor, ca și domnul muntean.

— Știu, dar mai încet să te țină mai mult. Culcă-te măcar un ceas, să ai putere.

Mi-am pus capul greu pe pernă și-am dormit pînă către prînz.

Simțeam că-mi vîjîie tîmplele. Nu eram obișnuit așa dintr-o dată să bag toată cartea în cap. Inima însă îmi bătea altfel. Eram fericit că descoperisem pagina de unde toca Maria atîtea și-atîtea amănunte despre strămoșii noștri. De-abia acum am simțit că mi s-au aprins obrajii gîndindu-mă ce greșeală făcusem cînd am spus că strămoșii noștri sînt bîta Dumitra, mama lui tata, unchiașul Toader Ciun-

gu, bîtul Dragomir mort în tîrnă şi bîta Stana, mică şi gheboasă ca un semn de întrebare.

Ţineam morţiş să-mi spăl ruşinea faţă de domnul şi mai ales faţă de Victoriţa şi Maria. M-am îmbrăcat frumos în dimineaţa aceea cu cămaşă nouă, călcată de bîta, tuns chilug cum eram, picioarele goale, dar spălate şi frecate bine, cu cărămidă colţuroasă, aşa cum îi plăcea mamei şi-am pornit voios spre şcoală.

De data asta am intrat sfios în ogradă, să nu vărs şîstarul şi m-am aşezat pe aceeaşi bancă. Dracul îmi da ghes, nevoie mare, să pun mîna din nou pe un retevei şi s-arunc în cele cîteva pere care mai atîrnau pe vîrf, dar nu m-am lăsat ademenit, şi, ca bătut în cuie, am rămas pe locul meu. Spălasem prostia şi-i dădusem drumul să se ducă pe apa sîmbetei, de aceea n-am făcut nici o mişcare şi, cu gura pungă, priveam încleştat la doi cocoşei cu gîtul gol şi fără coadă, care începuseră luptă aprigă pentru o biată rîmă, la doi paşi de mine.

Ceilalţi colegi, alături, şuşoteau la ureche, unul la altul şi pufneau în rîs. Era vorba sigur de strămoşul Dragomir trimis căprar pe lumea cealaltă, după cîte am înţeles, dar ce puteam să fac ? Înghiţeam în sec şi-atît.

— Poftiţi, copii ! A apărut domnul Negrei şi ne-a făcut semn cu mîna să păşim în aceeaşi tindă ca şi ieri.

Eram uşor ca fulgul, numai suflet. Mîinile pline de năduşeală le ştergeam de zor de-a lungul cămăşii albe, care fîşîia pe mine. Simţeam că mă sufoc.

— Ora întîi ? a întrebat domnul calm, rupînd tăcerea care ne strivea.

— Istoria.

— Ce-avem la istorie !

— Războaiele dacilor cu romanii.

Nici nu-mi păsa de data asta. Aveam în cap oglindă totul pînă dincolo de Mircea cel Bătrîn. Aşteptam pornirea doar.

— Cine vrea să povestească ?

— Eu... şi-am şi fost cu mîna sus.

— S-auzim.

Mi-am dres glasul frumuşel, tuşind de vreo două ori, mi-am aruncat o ochiadă asupra fetelor care de-abia-şi ţineau rîsul şi-apoi am început să depăn. Pe măsură ce povesteam, mă uitam pe furiş la ele. Îşi băgaseră pliscul în carte şi tăceau chitic. Domnul Negrei, rezemat pe scaunul cu spetează, făcea feţe-feţe. Parcă nu-i venea să creadă.

După o vreme însă, văzînd că nu mă încurc şi ştiu totul ca pe apă, m-a oprit.

— Ia să vedem noi ce-am înţeles din tot ce-ai povestit şi unde nu începu să-mi pună întrebări gîrlă, ba că-i albă, ba că-i neagră, că-i aşa şi nu altfel, că de ce au învins romanii şi nu dacii ? Cauzele pentru care s-a hotărît Traian să cucerească Dacia, cam aşa într-un fel. După fiecare întrebare şi pricepeam cam unde vrea s-ajungă şi fără să aştept prea mult, îi şi dam răspunsul.

— Foarte bine ! Foarte bine ! V-a plăcut, copii ?

Un „da“ anemic au catadixit să răspundă toţi în cor.

— Şi-acum, mi se adresă din nou mie, te întreb pe tine, Ionică : de cînd ştii tu toate astea ? Dacă nu mă înşel, ieri nu cunoşteai, e drept ?

— E drept, dar pe sărite, mai ştiam cîte ceva din ele, fără legătură însă. Ieri m-am tuns chilug, priviţi la mine şi-am bătut pe tărtăcuţa goală, mi-am spălat prostia în gîrlă, după care, cocoţat în nuc, nu cumva s-adorm, am citit o după masă întreagă.

— Prostia, zici ?

— Prostia, da. I-am dat drumul să se ducă cu cămaşa şi izmenele pe gîrlă, să fie de sufletul cui o da de ele şi-am ieşit din apă fulg, curat şi nevătămat, de prostie vindecat, cum Dumnezeu m-a lăsat la trup şi la cap.

— Aşadar, începu domnul Negrei să rîdă, înţeleg că, prin muncă ai alungat lenea şi cu ca prostia, zici ! Bravo !...

De multă vreme nu mai auzisem un aşa „bravo" ! apăsat şi mi-a mers la inimă, mai ales că auzeau şi ceilalţi. De altfel, cîteodată şi asta din an în paşte, cînd era tata în hîră cu mama pe te miri ce şi cînd făceam şi eu cine ştie vreo ispravă de să-i ungă inima, se îndura şi-mi zicea atunci : „bravo !" tot cu mine seamănă, deştept, nu glumă, popă-l fac !"

„Brava, ca la măgari", completa mama, iar eu mă uitam cu ochii galeşi cînd la ea şi cînd la tata.

— Aţi văzut ce înseamnă munca ? ni se adresă domnul. Aveţi exemplul viu în faţa voastră şi cu mîna arăta spre mine. Mare chilipir căzuse pe capul meu aşa dintr-o dată, că-mi venea să zburd de bucurie şi uneori inima, pîrdalnica de ea, îmi da ghes să mă reped de gîtul domnului Negrei şi să-l sărut pe obrazul alb şi catifelat ca o petală de cireş.

După istorie, a urmat geografia. Aici, socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg. Geaba spui, ca pe apă, vorba domnului Negrei, că sare şi petrol se scoate de colo, de dincolo, dacă nu te duci întins la hartă să le arăţi anume unde-s. N-ai făcut nimic, de aceea cînd m-apucam să învăţ unde găsim sare sau petrol, aur şi argint, cărbune, aveam lîngă mine nuiaua şi pînă nu căutam cu lumînarea pe hartă Cîmpina, Băicoi, Comăneşti, Reşiţa, Abrud, Anina n-aveam odihnă. Parcă mă jucam de-a v-aţi ascunselea cu ele şi cîtă bucurie mă cuprindea cînd le nimeream pitite undeva. Aici v-aţi ascuns, mititelelor ? Şi le fixam bine locul şi a doua oară nu mai aveau curajul să-mi mai joace festa, fiindcă le găseam de îndată. Ele nu ştiau să se pitească în altă parte. Stăteau mereu, mereu acolo.

Chinul rămînea tot aritmetica. Cu ea mergea mai greu. Dacă era vorba de transformări — tămîie ; de rezolvat probleme nici atît, că bine a făcut domnul cînd mi-a spus într-o bună zi :

— Numără, Ionică ! şi eu n-am luat-o drept glumă şi-am început să înşir : unu, doi, trei, patru, o mie pînă m-a oprit. Foarte bine ! Văd că ştii. E uşor de-acum. Şi din clipa aceea s-a aşezat cu matematica pe noi.

Împrumutase de la şcoală poate, fiindcă nu lipsea din colţul tindei : o tablă, burete şi cretă şi cu astea la îndemînă, uitam de noi făcînd exerciţii şi probleme. Ieşeam cu capul împuiat şi uneori noaptea-n somn bîiguiam : „Ce ni se cere ? Dar pentru asta ce cunoaştem ?“

— Felie cu felie, rezolvi problema, aşa cum mănînci un pepene verde, ne spunea domnul Negrei şi totul mergea în plin. Le scoteam la lumină cît de încîlcite erau şi cînd ieşea rezultatul, îl simţeam de-acum, băteam din palme vesel şi dam ocolul mesei de mai multe ori.

— Mai domol, mai domol, că doar nu vin turcii ! — îmi spunea mama. Să nu dea vreo boală peste tine, că de-i muri la ce-ţi mai foloseşte cartea.

De nimeni n-ascultam şi cînd mi-aduceam aminte de Stelică şi de ceilalţi, din somn săream şi mîna pe carte.

Maria, Victoriţa şi Ion al lui Lache înotau ca prin nămol. Pe măsură ce înaintam în materie se afundau mai rău. Nu puteau pricepe, deşi domnul încerca pe toate căile. Făcea schema problemei clar pe tablă şi ne explica cu cretă colorată, dar ele pace, se apucau să plîngă şi cu asta basta. Într-o bună dimineaţă, s-au vorbit se vede şi fără să spună nimănui, ne-am trezit cu tinda goală. Din clipa aceea am rămas singur cu domnul şi de-acum să te ţii, Ioane, toate întrebările nimereau în mine.

Așa a trecut multă vreme și într-un moment de răgaz, cînd mă aflam în grădină cu domnul Negrei și măsuram un loc de forma unui trapez, începu să-mi spună :

— Aseară m-am întîlnit cu domnul Pantaze, învățătorul tău și-am discutat multe și mărunte și printre altele a venit vorba și de tine. I-am vorbit despre succesele tale, de voința și dragostea de care dai dovadă față de muncă și dumnealui a zîmbit, oarecum neîncrezător. Ce-ar fi să-i facem o vizită chiar acum la școală. Așa m-am înțeles cu domnul Pantaze. Aș dori să-i dovedim contrariul. Ce părere ai ?

Am simțit cum mi se scurge sîngele din vine, și totul parcă mi-a zburat din cap, ca un stol de vrăbii cînd dă uliul. Tremuram ca o nuielușă de alun primăvara, cînd o mișcă vîntul.

— Să n-ai teamă. Ai să răspunzi frumos, te-asigur ! Nu mai ești ca altădată. Munca, truda, ambiția își vor spune cuvîntul.

Imagini după imagini se rostogoleau în mintea mea. Îl vedeam pe domnul Pantaze înfuriat, cu ochii mari și cu mărul lui Adam cît pumnul, cum îi joacă sub bărbie. Mă vedeam pe mine la tablă încuroat. Vedeam pe ceilalți colegi cum rîd de mine. Toate se învolburau, se amestecau, de nu puteam să iau nici o hotărîre.

Soarele intrase într-un nor cu înfățișare de balaur. Un vîrtej puternic ca o trombă se ridica pînă la cer.

— Tu ești altul, reluă domnul Negrei. Nu te teme. Domnul Pantaze se va bucura. Vei vedea. Să mergem.

Oarecum stînjenit, dar îndîrjit totuși, am spus : Da. Să mergem.

— Calm, Ionică, calm ! Au fost ultimele cuvinte ale domnului Negrei.

Soarele ieșise din nor și strălucea din nou pe cer. Cînd am ajuns în dreptul școlii, Stelică și cu ceilalți se găseau în recreație. Era o gălăgie de se ridica satul în picioare. Jucau mingea de-a călare.

Săracul de mine, mi-am zis în gînd. Pînă la ora asta mă treceau trei rînduri de sudori cu probleme de tot felul, cu pronumele hotărît, nehotărît sau cu cine știe ce alte treburi și mai grele, pe cînd ei, cît de bine o duc !... Pui fript cu mujdei de usturoi și mămăliguță caldă, să aibă băiatul putere, ouășoare proaspete din cuibar, fierte moi, la școală trai și voie bună, plimbare la ore potrivite, după masă gîrla, știu și eu că le merge totul ca pe roate.

Nu m-am apropiat de ei. M-am tras mai de-o parte nevăzut și m-am așezat pe buza unui șanț. Domnul Negrei intrase în cancelarie, iar eu am scos cartea de gramatică cu gînd să repet ceva, dar n-am avut vreme, fiindcă a sunat. Ca din senin s-a limpezit pămîntul în urma lor. Liniște profundă.

După ei, cu inima zvîcnind să-mi spargă pieptul, am intrat și eu și m-am așezat într-o bancă mai în fundul clasei. Toți se uitau curioși la mine. „Ce-i și cum ? De unde ? Cine m-a adus ? De ce ?“ Domnul Negrei luase loc pe un scaun lîngă catedră, musafir, iar domnul Pantaze se plimba înfoiat de colo-colo.

— Ce-avem ora întîi ? rupse el tăcerea care ne strivea.

— Matematica.

— Ce-avem la matematică ?

— De rezolvat exerciții și probleme.

— Să iasă Chiper.

I-a dictat o problemă, în care era vorba de o grădină în formă de dreptunghi cu lungimea exprimată printr-un număr iar lățimea 2/6 din lungime. Se cerea suma de lei încasată de pe

recolta de caişi, în anumite condiţii, cam aşa-ntr-un fel.

N-a apucat Chiper să scrie bine datele pe tablă c-a şi început domnul Pantaze cu întrebările.

— Ce formă are grădina? Cum se calculează aria unui dreptunghi? De ce este nevoie să aflăm aria! Ce ne arată numitorul într-o fracţie? Dar numărătorul?

Una după alta curgeau întrebările adresate întregei clase. Răspunsurile însă veneau mai agale. Cîţiva din cei care stăteau lîngă fereastră, se uitau pe geam.

— Nu se ştie? Aţi uitat? Răbufni domnul Pantaze şi nu ştiu cum s-a uitat la mine, speriat cumva. Ridicasem mîna, cred.

— Ştii tu?

Am auzit cum au scîrţîit băncile şi cum şi-au întors privirea către mine toţi din clasă.

— Numitorul arată în cîte părţi a fost împărţit întregul, iar numărătorul cîte părţi s-au luat din el. În cazul nostru avem de calculat aria dreptunghiului, care este egală cu produsul dintre bază şi înălţime sau lungimea înmulţită cu lăţimea.

— Dar lăţimea cum se află?

— Calculînd 2/6 din lungime.

— Cum adică?

— Împărţim lungimea la şase şi înmulţim apoi cu doi.

— Şi de ce cu doi?

— Pentru că de două ori s-a luat cîte o şăsime.

— Pe urmă?

— Aflăm aria.

— De ce e nevoie de arie?

— Pentru a determina numărul de caişi.

S-a oprit aci, s-a gîndit puţin şi-apoi mi-a făcut semn să ies la tablă.

— Calculează

Bătusem prea multă monedă pe ele, prea multe burlane afumate petrecusem, ca să nu cad ca pisica în picioare.

— La loc, mi s-a adresat apăsat şi cu privirea mă urmărea cu multă băgare de seamă. Parcă nu-i venea să creadă : sînt eu ăla sau îi altul.

După matematică, a urmat gramatica, un alt drac cu coarne, ce mi-i tusea, ce mi-i junghiul, surori — şi s-a apucat să întrebe şi-ncă la fir de păr, părţile de vorbire, de nu ştiai unde să te vîri, nu cumva să te picnească cu vreo întrebare să nu ştii.

— Exemple de pronume personal ?

— Tu ! Nu, nu, nu ! Dvs ! Ca racul s-a făcut Codiţă. Se adresase cu „tu“ domnului şi nu-i frumos. O făcuse din greşeală, sigur.

— Nu fi prost : „tu“, e bine, că doar nu este vorba de mine. Se vorbeşte în general, a completat domnul Pantaze.

— Şi ?

— Noi.

— Altul.

— Voi.

— Bine, şi ?

— El, nu, nu, dînsul.

— Cuum ?

În timpul cît domnul Pantaze se prefăcea că nu înţelege, am ridicat mîna. Îmi făcuse semn domnul Vasile.

— Ce doreşti ?

— Aş vrea să le declin.

Pe nerăsuflate am şi început : nominativ : eu ; genitiv : n-are ; dativ : mie, mi, îmi ; acuzativ : pe mine, mă ; vocativ : arată o strigare.

Şi cînd să trec la pronumele personal de persoana a doua şi să fac la fel, m-a oprit şi negru la faţă a început să strige.

— Aţi auzit ? Nu vă e ruşine ? Cum se poate ? Vă furaţi căciula singuri ?

Muream de bucurie, fiindcă o arcuisem bine din condei.

— Să iasă Stelică. Scrie : „Găina care cîntă seara dimineaţa n-are ouă“. Unde se pune virgula ?

— După găină, i-a răspuns Stelică.

— Pune-o. Şi ?

— După seară.

— Şi ?

A tăcut.

— Altul ?

— După care, a adăugat Domnica.

— Cîte sînt acum ?

— Trei, au răspuns în cor băieţii.

— E bine ?

Clasa s-a împărţit în mai multe tabere : unii s-au oprit la o virgulă, alţii la două şi unii mai darnici la trei.

Domnul Pantaze se uita cînd la tablă cînd la noi. În clasă — linişte. Nu se auzea decît, din cînd în cînd, bîzîitul disperat al unei muşte prinsă într-o plasă de paianjen.

Mă nimerise şi de data asta, prost să fii, noroc să ai, asta-i de cînd lumea. Făcusem cu domnul Negrei una la fel : „Cîinele care latră nu muşcă“.

— Mai are cineva de spus ceva ? a întrebat domnul Pantaze.

— Eu.

— Poftim ! Mi-a răspuns cu ochii cam cruciş.

— Nu se pune nici o virgulă. Regenta, în cazul nostru : „Găina dimineaţa n-are ouă“, nu se desparte de subordonata ei : „care cîntă seara“, fiindcă secundara determină care anume găină n-are ouă.

Atît i-a trebuit să-l buşesc şi cu răspunsul ăsta şi s-a umplut paharul.

— Leneşilor ! Aţi crezut că scăpaţi de sapă fără muncă ? V-aţi înşelat amarnic. Toată ziua gîrla ştie de voi şi de aceea, cartea e trecută

pe planul doi. Vă pun pielea pe băţ, să ştiţi ! Ţie, Ulmeanu, spre uimirea mea, numai laude. Ai făcut progrese de nebănuit. Domnul Negrei a avut mai multă răbdare decît mine, cu toate că şi eu am încercat să trezesc în tine dragostea de muncă, ambiţia, dar n-am reuşit. Munceşte în continuare şi succesul va fi de partea ta.

A întins mîna domnului Negrei şi împreună am ieşit din clasă.

•

Domnul Negrei, mai fericit decît mine, parcă dumnealui răspunsese, m-a îmbrăţişat şi mi-a spus :

— Examenul de astăzi a fost mai greu decît cel pe care urmează să-l dai.

— Datorită dumneavoastră, care m-aţi făcut să înţeleg ceea ce altădată mi se părea de neînţeles.

— Într-o oarecare măsură poate am contribuit şi eu să trezesc în tine dragostea de muncă, să descopăr anumite părţi bune şi prin ele să pun în mişcare altele. Vei înţelege tu mai tîrziu.

•

Cuvintele domnului Negrei se mistuiau în inima mea ca un bulgăre de gheaţă pe o vatră de jăratic.

Un singur fier roşu m-a făcut să tresar din lumea viselor în care mă purta cu şoapta-i caldă, cînd mi-a vorbit de examenul de admitere la şcoala normală. Cîteva zile doar mă despărţeau.

Mi-a spus atunci că toate probele sînt eliminatorii. Prima probă însă, vizita medicală, este cea mai grea. Se teme pentru mine că sînt slăbuţ, puţin mai greu decît un cîrlan de pri-

măvară, cum spunea tata și dacă nu corespund la cîntar, voi fi respins.

N-a uitat însă să-mi spună, poate să-mi ia piatra de pe suflet că s-ar putea aranja cumva ceva, dar pe tăcute, cu doctorul Irimescu, care, an de an, este numit la examenul de admitere la școala normală.

— Se mișcă din urechi, Ionică, tu încă nu știi. Aștia sînt oamenii de azi. Tatăl tău știe și-am să vorbesc cu el. Este un hop și să n-ai grijă. Îl vei trece.

În cele cîteva zile cîte au mai rămas pentru preparat am mai scărmănat împreună anumite probleme din cele mai buclucașe, iar la gramatică am lucrat în scheme colorate analiza propoziției, și-am făcut dictări cu texte anume căutate pentru aplicare : „Și s-au dus pe deal în sus, sau s-au dus, sau nu s-au dus ; Jelui-m-aș și n-am cui, jelui-m-aș codrului ; Toată lumea are nare, numai Gheorghe n-are nare ; Stanca stă-n castan ca Stan“ și cîte și cîte altele, care mai de care mai atractive, mai deocheate și mai instructive. Pe lîngă faptul că aceste exerciții însemnau un minunat joc de atenție pentru mine, aveau și darul în plus să mă antreneze și să mă bucure ori de cîte ori descopeream chichița.

La istorie de asemenea, printr-un singur cuvînt mi-a legat ordinea popoarelor migratoare : „gohugeaslabulgungpecută“. Aceasta înseamnă: go- goții ; hu- hunii ; ge- gepizii și așa mai departe pînă cînd ajungeam la tă- tătarii năvălitori veniți sub Batuhan ultimii.

La geografie ți-era mai mare dragul să înveți după metoda domnului Negrei. Dacă, de pildă, vorbeam de munți, aveam conturul României tras cu șablonul dinainte și cu creionul colorat, cînd spuneam „Ceahlăul“ sau „Negoiul“ îl și punctam la locul lui. Vedeai cum se completează harta chiar sub ochii tăi și, mai

ales, îmi plăcea să urmăresc de la izvoare cîte-un rîuleț zburdalnic, să-l cresc mare ca pe-un copil și-apoi să-l vărs cu toți frățiorii lui mai mici întîlniți în cale tocmai în Dunărea cea mare.

Nu mai vorbim de matematică, unde totul descoperim practic.

— De pildă, spunea domnul Negrei : cu trei mai mult decît nouă cît obținem ?

— Doisprezece.

— Arată-mi practic.

— Adăugăm trei bețișoare la grămada de nouă beți:șoare.

— Ce operație ai făcut ?

— De adunare.

— Deci, ce înseamnă cu atît mai mult ?

— Înseamnă : adunare, însumare, adăugire, mărire cu...

— Dar cu trei mai puțin decît nouă ?

— Șase.

— De ce ?

— Fiindcă din grămada de nouă bețișoare am luat, am scos, am extras trei.

— Așadar, spunea domnul Negrei, nimic memorat, totul înțeles, priceput în mod practic pe bază de înțelegere, judecată.

Acest fel de predare, pornind de la numere mici, deci verificabile și trecînd la numere mari, a făcut ca într-un timp scurt să parcurg cunoștințele necesare pentru examenul de admitere.

În ultima zi de ,meditație, la despărțire, i-am prins mîna și-am dus-o la gură să i-o sărut, dar și-a tras-o, ca și cînd i-o puneam pe foc.

— Nu se poate. Tu ești bărbat, Ionică, și nu se cade ca un bărbat să sărute mîna unui alt bărbat. Ploconeala și căciula în mînă cu șira spinării încovoiată trebuie să dispară.

LA ARIE

Ceilalți colegi conduși de domnul Pantaze s-au îmbarcat la tren și-au plecat să dea examen la o școală de ofițeri artificieri în București. Nici nu mi-a trecut prin cap să mă duc și eu. Îmi plăcea uniforma școlii normale, c-avea șapcă cu fir alb de mătase pe fond bleumarin și veston închis la gît ca o tunică militară. Era școala unde putea tata să termine repede cu mine, școală după buzunarul lui și, mai ales, unde puteam să învăț vioară și să devin învățător ca domnul Negrei.

Cîteodată mama și mai ales tata îmi spuneau să mă fac popă, ce n-a fost neam de neamul nostru, fiindcă aduni și de la vii și de la morți, dar nu mi-a plăcut. E mai sănătos cu bastonul în mînă și cu servieta goală.

Zilele se îngrămădeau mereu în sac. Tata se grăbea să treiere grîul mai repede să nu înceapă ploile și cum era strîmtorat m-a rugat să mă reped și eu la arie cînd îi va veni rîndul. Un ceas măcar să-i dau o mînă de ajutor.

Simțeam chiar nevoia să mai ies în lume, să mai prind și eu culoare la față, că prea mă gălbejisem. Cum am ajuns în arie m-a și trecut în pîine și mi-a dat în primire vechea meserie : boii la targă.

De multă vreme nu mai avusesem de-a face cu boul cel din hăisa, pe care îl iubeam din toată inima și cînd l-am reîntîlnit, prima grijă, i-am prins botul plin de bale și l-am sărutat pe ochiul umed. S-a uitat la mine lung și cu privirea ca o apă tulbure și-a întins gîtul și i-am scărpinat bărbia.

Soarele era acoperit de nori a ploaie. Vaporul pufnea și încerca uneori să se desprindă de pămînt. Batoza, cu limbi ca de balaur, bătea snop după snop. Totul era acoperit într-un colb

amestecat cu pleavă şi ciulini. Mama, c-o boccea pe cap să-i ţină părul, cu şiruri negre de sudoare, cu picioarele goale şi cu călcîiele crăpate, arse şi zgîrîiate de ţepii miriştii, alerga cu sacul pe spate, cînd la batoză cînd la grămăjoara de grîu care începea să se înfiripe.

Tata, ghemuit sub batoza care hăuia şi mugea ca un uragan de parcă cerea viaţă de om, negru de praf şi plin de năduşeală, de-abia trăgîndu-şi sufletul, cu ultima vlagă, încerca să se potrivească măgăoaiei care ferfeniţa, valuri după valuri.

Boii flămînzi, cu limbile scoase, se apărau de musca înteţită de căldură şi cu botul umed încercau să le alunge. Era o zi închisă, fără aer parcă.

La o vreme însă, cînd totul curgea lanţ, în tăcere şi cînd fiecare îşi vedea de treabă, iar eu aşteptam să se facă targa mare, trece chiar atunci pe lîngă mine Fănică, un flăcău de-acolo de la noi, băiatul lui Tudorie. Avea căruţa plină cu ciocani de culoarea firului de iarbă, tăiaţi atunci proaspăt din fîşia de pămînt a cui se întîmpla.

Atît le-a trebuit boilor să-i vadă cît erau de verzi şi flămînzi cum erau, că puteai să stai turceşte în deşertul lor, m-au şi tîrît într-acolo şi împingîndu-mă de voie de nevoie, am băgat capul sub corlată şi-am tras o mînă de ciocani.

N-am apucat să ies bine că m-am şi pomenit cu o furcă de fier în moalele capului de-au zdrăngănit cele patru coarne ale ei. Ca un trăznet m-a lovit şi-am căzut din picioare plin de sînge în faţa boilor.

În zadar striga tata cît îl ţinea gura : „boii la targă, boii la targă !“ îl auzeam ca dintr-o prăpastie şi, deşi din răsputeri căutam să mă ridic, nu puteam. Îmi luase graiul şi mă moleşisem ca un pai de lumînare în faţa unui foc.

Cînd a ieşit tata de sub năvala de paie care curgea val după val, cu gînd să mă blagos-

lovească cu cîteva înjurături, crezînd că cine ştie ce minunăţii m-am apucat să fac şi cînd m-a văzut în picioarele boilor într-un lac de sînge să-i vină rău.

— Ioane, tată, ce-ai păţit ? a strigat disperat la mine.

Mama în vaiete şi-n lacrimi — „aoleau, praful şi pulberea să se aleagă de cine mi-a omorît băiatul“ — plîngea de parcă murisem de-a binelea. Tata, mai tare de înger, a strigat :

— Cureaua de la vapor jos ! şi s-a oprit batoza.

M-a luat în braţe tot o fugă şi m-a afundat în butoiul cu apă rece de fîntînă, din care trăgea vaporul şi parcă mi-a dat aripi să zbor din groapa fără fund în care intrasem şi din care nu puteam să ies. Am deschis ochii şi-am văzut din nou lumina zilei.

Lumea în jurul meu, grămadă, iar eu prima grijă, am început să boscorodesc din gură : „Mihai Viteazul, domn al Munteniei, s-a urcat pe tron în anul 1593 şi-a murit în ziua de 9 august anul 1601, omorît din ordinul lui George Basta. L-a învins pe Sinan Paşa la Călugăreni, în anul 1595...“

Cînd m-a văzut lumea cum îndrug verzi şi uscate, a crezut că m-a lovit undeva la creier şi mi-am pierdut minţile, că prea vorbeam după apa sîmbetei.

N-am mai fost în stare să mai fac nimic în ziua aceea şi galben ca lipanul, fără putere, după atîta sînge cît pierdusem, m-am întins cu faţa în sus pe un sac sub un znop, pus în picioare, ca să-mi vin în fire.

Tata, sprinten cum era, în furia aceea, cînd a aflat că Fănică mi-a fost naşul, a smuls o furcă de fier din mîna unui om şi s-a aruncat pe un cal din arie şi pe deşălate a pornit în urma lui ca fulgerul.

L-a ajuns din urmă. N-am fost de faţă să văd ce s-a petrecut cu el, îndesat cum era şi

mic cît o potcă, dar am aflat de la tata cînd s-a întors : „l-am făcut boier, calicul dracului".

O lună de zile în cap a stat la pat şi-amîncat pe coaste. S-au adeverit blestemele mamei.

— Şi-acum, băiete, mi s-a adresat mie cu vocea scăzută, poate eu sînt de vină, fiindcă te-am adus aci, unde nu-i de tine. Du-te cum poţi la cărţile tale şi lasă-ne pe noi să ducem greul mai departe.

PLOCONUL

Tata nu-şi găsea astîmpăr, mai ales de cînd mă altoise ăla cu furca-n cap, de-mi pictase cogeamitea buba. Ca un os i-a stat în gît şi într-o bună zi a dat o raită pînă la doctorul despre care îi vorbise domnul Negrei. Ce nu se face între oameni cînd mişti din urechi şi bagi mîna în buzunar? Şi gaură în cer. Îl găsise chiar acasă. A dat de el uşor şi din două vorbe şi-un cuvînt s-a aranjat pe jumătate treaba. Rămînea restul, să ducă ploconul şi pe mine să ne vedem la faţă cîte parale face fiecare, pentru a nu fi străini unul faţă de celălalt la momentul potrivit. Totul aranjat cu cap.

A doua zi, nu mai departe, am şi fost în picioare de cu noapte. Funia se apropiase de par şi, ca să meargă cît mai iute treaba, i-a dat căruţa noastră cu boi şi-a luat cotigarul lui Mitu Drîmbaru, tras de două gloabe de cai de le numărai coastele.

— Îţi dau boii ăştia şi cu ei poţi să-ţi muţi şi casa. O ia din loc cu grajd cu tot, aşa trag, i-a spus tata. O hibă doar : merg încet ca melcul, de-aia am nevoie de zmeii tăi să mă duc ca vîntul.

N-a uitat mama să prindă două găini bolovan, a îngrămădit și cîteva rațe de pocneau, ouă cît mai multe, din astea nu se bagă seama cînd e să faci ceva, și-am pornit. „Doamne ajută și-nainte !...“ vorba lui tata.

În drum, tot ne era stînă-n cale, ne-am abătut și pe-acolo unde s-a mărit ploconul cu un caș cît roata plugului de mare, tare ca pîinea cea de casă nedospită și pe deasupra și-un cîrlan din primăvara aceea.

— Prinde unul cît mai dolofan, moș Nicolae, că însor băiatul ăsta, i s-a adresat tata dînd din mîini a pagubă.

A și plecat ciobanul, o vorbă n-a scos din gură că doar nu da nimic de la el din buzunar și s-a și întors, după inima lui tata cu o frumusețe de cîrlan, cu mița măruntă, albă și cu picioarele tărcate, parcă era încălțat cu ciorapi de lînă neagră împletiți de bîta.

Se zbătea sărmanul și behăia de te cuprindea mila doar o scăpa din mîinile mele, că mie mi l-a dat în primire, dar n-a fost chip „Milă mi-e de tine, dar de mine mi se frige !“ este o vorbă de cînd lumea.

Cașul l-a înfășurat într-un ștergar mare, alb, anume pregătit de mama, fiindcă îl dădea cu totul, să fie pomană întreagă că doar n-o să țină mortul cașul în mînă pe lumea cealaltă, iar eu, în căruță sus pe iarbă, cu mielul pe brațe și între orătănii, cu urciorul plin cu apă rece, să le adap, așteptam pornirea.

— Ai grijă, mi-a spus tata, să nu caște ciocul vreo găină și să dea ochii peste cap, că te jumulesc pe tine în locul lor.

Și-acum, toate la îndemînă, gata : di murgule, di, vorba cîntecului, pînă la oraș cale, nu glumă, dar caii să-i mănînce lupii, de-abia se mișcau. Nu-i scoteai din pasul lor și pace. Unul stîngăcea de piciorul drept din față, celălalt pacoste ; ciul de-o ureche și ciomp de coadă. Cine

i-o fi mîncat-o nu știu, băsca o rană mare în șold cît strachina, că se țineau roi muștele după el.

Căruța, altă belea, cum îi turcul și pistolul, c-o roată slabă în bucșă, bombată într-o parte și teșită de alta, c-aci se ridica, aci se prăvălea pînă aproape să cadă de pămînt. Uite-l nu-i, așa mergeam.

— Îți frîngi gîtul în cotigarul ăsta, măi băiete, n-auzi cum zăngăne din balamale ? De-aia, uită-te bine pe unde sări cînd s-o face praf, că te pierd de mușteriu acuș. Nu mi-e de tine, mi-e de marfa din căruță, aia-i scumpă, făcea din ochi tata către mine.

Din greu, înotam. Dădusem bunătate de căruță și schimbasem, vorba ăluia, boii pe capră și capra pe gîscă, să ne pricopsim, nu alta și ne-am pricopsit ca broasca de păr, că-i venea lui tata să se repeadă cu capul de căruță.

— Di, gloabă, di ! Pocnea tata ca la plug, cu sete, doar o lua-o din loc mai repede, dar boalele, așa se vede că le era năravul, cum simțeau biciul pe spate ridicau picioarele de dinapoi și *buf !* pe lîngă dinții tatii. Îl vedea Dumnezeu de-i scăpăra vreo copită-n falcă. Noroc că sta la distanță și se ferea ca de foc.

Cînd am ajuns la marginea tîrgului, s-a oprit undeva pe dreapta și i-a tras pe bot, le-a pus ochelari la ochi „să nu se sperie și să facă tîrgul praf, doamne ferește !“

— De venit am venit cum am venit, dar de întors nu se știe. Poate le dau una-n cap și-i dau boii, să zică bogdaproste omul că l-am scăpat de năduf, zicea tata.

Pe la amiază, am ajuns la doctor. Mi-era foame ca de lup. Tata, cu caii de căpăstru, îi ținea să nu cadă, că se dejghinau pe piatra lucioasă, nepotcoviți de cînd erau mînji.

— Ei, Ioane, altă sărăcie mi-a venit în minte. Se țin lanț. Mă gîndesc la buba aia din cap de la tine. Să nu te scapi față de doctor c-ai

luat ciocani cumva, că te dă de hoț afară. Să-i spui că ți-a cerut mă-ta o cărămidă ca s-o pună sus pe sobă și cînd să i-o dai, strîmbă cum îi ea de mînă, ți-a scăpat-o-n cap. E mai bine-așa, că doar nu-i frate cu tat-tu, de-aia să nu uiți și ține minte : „Cărămidă, mă-ta, cap !“

Parcă-l văd pe doctor, înalt, puhav, cu părul ca argintul, puțin adus de spate, ciolănos, cu fața prelungă și cu ochelari pe nas, cum ne-a poftit într-o cameră. Vorbea în vîrful limbii și puțin peltic.

— Che te doare ? M-am mirat și eu cum de mă întreabă asta. Eram prost să-i spun ?

— Nimic, domnule doctor. N-am suferit în viața mea și nici nu mă doare ceva, m-am grozăvit eu, deși se învîrtea pămîntul cu mine.

Îmi venea să mă lungesc, că tot avea un pat alături, liber, dar mă țineam tare, să nu mă dau de gol.

— Dar aici, ce-ai pățit ? A pus mîna chiar pe rană.

Pînă să mă trezesc eu să încep minciuna : „cărămidă, mă-ta, cap“, tata, scurt, l-a și lămurit, ca la armată.

— Te doare cumva ?

— Deloc, domnule doctor. Nici un pic.

La urma urmei de mi-ar fi dat peste rană cu ciocanul, de m-ar fi luat în răspăr cu briciul, de m-ar fi tras de gîlci, era liber să facă ce vrea doctorul, că era stăpîn pe mine, dar un chițăit n-aș fi scos. Eram în stare.

— Toate-s bune, cum se vede, mi-a spus dumnealui, zîmbind. Un singur lucru strică : cam slăbuț, cu lipsă la cîntar, dar nu-ți face grijă.

— Completăm, completăm, domnule doctor, pe loc a intrat tata în vorbă. A înțeles dintr-un condei cam unde vrea să bată șeaua.

— Dacă m-ai vedea și-n altă parte, m-ai cunoaște ?

— Dintr-o mie, dom'le doctor ! i-am răspuns eu sigur, să nu creadă că sînt prost.

— O să vedem, dar pentru orice siguranță, cînd vei intra la vizita medicală, care este prima probă e-li-mi-na-to-ri-e, (vorbea rar pe silabe și se uita cînd la mine cînd la tata) să nu uiți și să-mi pomenești de cărămidă, bubă.

— Adică, mă-ta, cap, adăugă tata. Înțelegi acum, ce vrea să spună dumnealui, că doar prost nu ești. Seamănă cu mine, dom'le doctor, deștept nu șagă, am fost sergent la Mărășești.

M-am uitat încă o dată la el să-l întipăresc în minte pentru totdeauna, după care am ieșit afară, unde i-a șoptit tata ca între oameni, că ce-a aduș acum nu înseamnă decît arvună. Socoteala să iasă bună că se bagă în datorii pînă la gît și-arăta cu mîna, dar obrazul rămîne obraz cinstit, curat.

Doctorul aproba cu capul și-i da să înțeleagă să plece fără nici o grijă că totul va fi bine.

— Și-acum, sui-te în cotigar, băiete, s-avem vreme ca să ajungem pînă mîine dimineață, căci cum merg hămesiții ăștia, mîine pe răcoare dac-om fi acolo.

PE UMERII TATEI

În sat, bombă mare ! Parcă venise circul. Se întorsese plutonul de la București întreg, cum plecase cu domnul Pantaze. Nu reușise nici unul, măcar de leac. Lumea, rîzătoare, vorbea numai de asta. „Li se urîseră cu sapa, auzi vorbă. Așa le trebuie. S-o tragă de coadă pe dumneaei, icea lîngă noi cu apă caldă, că doar nu-s mai pricopsiți."

Domnul Pantaze parcă știa de treaba asta, că nu i-a adus decît pînă la gară și de-acolo le-a arătat drumul.

— Pe aici, înainte, nu vă pierdeți cumpătul. N-a venit încă timpul ca toate școlile să fie deschise larg și pentru voi, cei de la țară.

O cam băgasem pe mînecă și eu. Nu era de glumă. Ajunsesem că nu trecea o noapte să nu visez că dau examen. Îl visam mereu pe doctor. Se făcea că nu-l cunosc și plîngeam în somn, de mă sculam uneori mai obosit decît mă culcam. Mereu făceam exerciții să-i prind figura pentru a-l cunoaște la momentul potrivit.

Dar, cum în lumea asta, totul are un început dar și un sfîrșit, a sosit și dimineața aceea mult așteptată. Toți în jurul meu în picioare și care mai de care mai atent, nu știa ce să-mi mai facă. M-am îmbrăcat cu pantaloni țesuți în casă, lungi, după comanda tatii „că mai crește", mi-a dat cămașă cu picățele și canafi la gît, vestă cu două buzunare, iar pe cap mi-am pus gospodărește o pălărie de culoare vișinie. În picioare, s-a terminat povestea de-a fi goale, am încălțat sandalele găurite cu ciorapi subțiri de tîrg.

— Pînă aici ți-a fost, Ionică, mamă, te-am scăpat de acum. Îmi spune mie inima. Poate oi avea și tu noroc pe lumea asta și-oi trăi altfel.

Îi curgeau lacrimile șiroaie și pe cît putea căuta să-și ia privirea de pe mine și să-și ascundă fața în altă parte, să n-o văd că plînge, ca să mă țin eu tare.

Bîta, săraca, parc-o văd și-acum, s-a dus într-un colț și de la căpătîiul ei a scos o cîrpă veche legată cu noduri multe, a luat ceva de-acolo și mi-a băgat în buzunarul vestei.

— Ia cinci lei și de la mine, să bei bragă și să mănînci lipie și halva pe săturate, nepotul bîtei cel mai bun, că sînt bolnavă și mîine-

poimîine mă duc unde mă cheamă clopotul. Mare, om învățat, n-am eu zile să te văd !...

Am ieșit în ogradă cu toți în lacrimi după mine, de parcă scoteau mortul din casă, și m-am oprit pe prispă, am privit în curte nucul cel rotat și mare, m-am uitat la vacă, m-am îmbrățișat cu Ticu, cîinele meu, negru ca un harap, care scheuna și se gudura cu coada de pămînt. Presimțea ceva, se vede. Am văzut cocoșul pintenat, care se uita cu un ochi la mine. Pînă și vițelul s-a oprit din fugă și mă privea speriat.

— Hai, băiete, ce casti gura ? ! a strigat tata. S-o luăm din loc, că ne stă norocul și-avem treabă azi, doamne ajută !

Ca dintr-un vis frumos am tresărit și, încurcat cum eram, că nu știam pe ce să pun ochii, m-am repezit de gîtul mamei. Am sărutat-o pe obraz și cu ochii străpunși de lacrimi le-am simțit calde pe-ale ei. N-am uitat s-o strîng la piept și pe bîta, cu obrazu-i ca smochina, pentru care simțeam că mi se înecă sufletul, pe mătușa Mita, pe moș Florea și pe toți verișorii și verișoarele mele care se sculaseră de cu noapte și mici ca ulcelele se uitau la mine. Am ieșit pe poartă cu ochii tot în urmă, privind la ei, cum îmi făceau cu mîna și-am tăiat-o de-a dreptul printre păpușoaie. Eram primul din tot neamul nostru care încerca să-și ia zborul într-o altă lume.

Nici n-am apucat să intrăm în țarnă bine, pe cărare, că deodată se oprește tata și se lasă ghem pe vine, cu spatele spre mine și nici una și nici alta, zor la mine :

— Urcă, sus, pe umerii tatii, să te duc în spate, ca să nu obosești.

O dădui din colț în colț, nu prea vream, tata însă hotărît : „sui și sui“, nu i-am scos din cap.

— Pînă la tîrg e cale, obosești. Nu te uita tu la mine, că eu pot să duc. Gîtu-i vlăguit să tragă.

N-am avut încotro — și *hop !* pe umerii lui, călare. Picioarele le-am petrecut în față că mi le-a prins deasupra gleznelor ca pe două lumînări de ginerică și hai, Ioane, la examen.

— Ești ușurel cît-un cîrlan din primăvara asta, începu să rîdă tata.

Vedeam ca-n palmă totul. Pretutindeni mirosea a mătase coaptă și-a must fiert. Soarele tocmai apucase să-și scoată rotundul ca un pui de găină capul, ieșit proaspăt din găoace, galben și pufos.

În fața noastră începea suhatul fără iarbă, bătut ca-n palmă. Pe loc mi-a năpădit în minte ziua cînd a fost potopul. Deodată l-am văzut pe nenea Simion Ghebosul. Îl zăream ca într-o ceață cum aleargă și cum îl saltă uraganul tot pe sus. Iată și groapa unde l-au găsit cu fața senină către cer, mulțumit că dăduse în primire.

Ca pe jar, așa mă mișcam pe umerii tatei, fiindcă uneori bolovanii de gheață îi simțeam aievea, cum se năpustesc asupra mea.

— Ce ți-i, măi băiete, ai visat ceva ?

În gîndul meu — o poveste adevărată, dar am tăcut. Simțeam nevoia să rămîn în gîndurile mele, și, molatic, m-am lăsat cuprins de vise.

X

La fîntîna cu ghizdele și cu ulucele goale, cîteva berze mergeau agale și din cînd în cînd scociorau cu ciocul cine știe, vreo broscuță fără minte.

O ciocîrlie s-a urcat pieptiș în zare către soare, ciripind de foc ca, deodată, bolovan să cadă într-un lan de păpușoi. Cerul era plin

de stoluri de rîndunele. Se pregăteau pentru plecare către noi limanuri.

Dispre tîrg sclipeau pînă către noi acoperişurile caselor albe, ca nişte oglinzi mişcate de mîna unui uriaş. Apa Milcovului, la o azvîrlitură de băţ, străfulgera devale. Îşi arăta lumina pentru o clipă şi-apoi dispărea. Parcă ne făcea cu ochiul toată vremea.

Cu palmele prinse pe după bărbia lui tata, am închis ochii să nu mai văd nimic. Obosisem parcă.

— Am ajuns, băiete, în sfîrşit, îmi spune el de la o vreme.

Am tresărit, deşi n-adormisem. Am coborît de pe gîtul lui şi-am început să bat din picioare pe loc ca pe gerul bobotezei, fiindcă îmi amorţişeră de umerii colţuroşi ai lui tata.

VIZITA MEDICALĂ

Şcoala normală, după cum spunea tata, se găsea în partea cealaltă a oraşului, departe, tocmai la bariera Mărăşeşti, de aceea la prima ocazie a strigat după o trăsură.

— Birjar !

Un sapcalete pe capră a şi frînat bidivii şi din gură *hep, hep !* întorcea de-a curmezişul drumului pavat cu pietricele rombice.

La început, am crezut că-l cunoaşte tata. Ştie el de unde, din armată poate, de s-a încumetat să-i facă semn. Dar, cînd l-am văzut aproape cum se prăvale către noi cu chipiu pe cap, cu cozoroc rotund şi mustaţa groasă cît o vrabie, cu ceafa numai falduri şi îmbrăcat popeşte cu antiriu şi brîu roşu, lat, o sfeclisem. Credeam că întoarce caii să ne croiască cîteva

bice pe spinare, să ne învețe minte, ca altă dată să ne cunoaștem lungul nasului. Asta ne lipsea : birjă, fiindcă restul le-aveam pe toate. Dar, unde dai și unde crapă, că numai ce mă pomenesc că se oprește cogeamitea omul la picioarele goale ale lui tata.

— Poftiți, vă rog ! și ne-a făcut semn să urcăm în trăsură.

Pentru o clipă mă cam pierdusem cu firea. Nu știam cum s-o iau și cum s-o încep. Trăsura naibii n-avea scoarțe cum avea căruța noastră să m-arunc în ea, de aceea l-am lăsat pe tata să urce primul ca să fac și eu la fel.

— Școala normală, birjar !

„Mare om îi tata ăsta, știe să răzbească-n lume" mi-am zis și mă uitam la el să-l văd cum îi șade în trăsură. Își potrivea părul pe cap, dar nu știa ce să facă cu picioarele.

Cînd a luat-o din loc trăsura pe strada pietruită era un păcănit în urma noastră, de parcă bătea cineva din palme. Aluneca parcă pe gheață, fără hopuri, nu ca în căruța lui Mitu Drîmbaru, hodoronc-hodoronc de ne-a ieșit sufletul.

— Bine-i în trăsură, tată, parcă zbori. Ia te uită cum mă dau în arcuri.

— E bine. Știu, de aceea învață ca să ai parte, altfel prin groape și hîrtoape o să trudești o viață întreagă.

Din vorbă în vorbă nici nu știu cînd am luat în piept orașul, dar știu că m-am pomenit în fața școlii normale, o hardughie de nu încăpea pe lotul nostru. Lume după lume, furnicar, nu puteai s-arunci nici banul. Iarmaroc în toată legea.

Tata a băgat de seamă că m-am tras la față cînd am intrat în atîta lume și mai ales cînd am văzut cîtă spuză de copii furnicau de colo-colo. Veniseră de pretutindeni și îmbrăcați în toate felurile. Unii, cojani ca mine, cu panta-

loni de casă şi vestă, alţii cu cămaşă lungă şi iţari, unii tîrgoveţi cu pantalon scurt şi cămaşă albă. Alţii din Ardeal cu bundă nouă şi cămaşă cu fireturi, gloată, ce să spun. Mă pusese pe gînduri.

— Vezi tu copchilăria asta care se frămîntă aici, începu tata să mă încurajeze, că prea mă schimbasem la faţă. De nici unul să nu-ţi fie teamă, nici cît negru sub unghie. Dacă e să te fereşti să nu-ţi ia altul pe dinainte, atunci ai grijă de mocanii ăştia, de la munte, cu căciulă şi iţari, că-s deştepţi, nu glumă. Scapără, mama lor. Îi cunosc din armată. Am făcut războiul cu ei. Sînt urmaşi ai babei Vrîncioaia.

Lumea de colo-colo nu-şi găsea odihna. Circula zvonul că afurisita de comisie este formată numai din ţunaţi şi adunaţi şi că la limba română este unul pe poreclă „Vîzîcă“ care întreabă şi laptele pe care l-ai supt de la mama şi dacă te vede c-o scrînteşti cumva, nota „unu“ şi la sapă. Că ministerul ar fi tăiat bursele, bătu-l-ar focul! şi că n-au rămas decît una-două pe sprînceană şi că astea-s date dinainte; că dacă a reuşit copilul este obligat omul să ducă: făină, mălai, lapte, peşte, carne, fasole fiindcă internatul n-are decît zidurile goale.

— Ce să spun? Te bagi la stăpîn pîn-n gît, sfîrşi tata.

— Da, ăla, ministerul, cine-i? l-a întrebat pe tata o femeie mărunţică cu un băieţel de mînă.

— Un domn mare, care face pomeni la Bucureşti, i-a răspuns el să-l audă lumea că vorbeşte de bine ministerul, dar cînd a rămas numai cu mine a avut grijă să-mi spună, mai încet la ureche să nu-l audă nimeni: „Un hoţ, tată, din partidul liberal, cine crezi!“

Inimă să fi avut şi de piatră să poţi face faţă la cîte vedeai cu ochii şi la cîte auzeai cu urechile, aşa clipe grele trăiam pînă să înceapă examenul şi numai ce ne pomenim, nas în nas c-o bună parte din elevii domnului Pantaze. Din lipsă de altceva, veniseră să-şi încerce norocul şi la această şcoală. N-o fi una, o fi alta. Nu se ştie de unde poate sări iepurele.

Să-mi vină ameţeala. Asta mai lipsea acum. Dacă dădeam examen de unul singur : luam, nu luam, om mă chemam, cine ar fi ştiut, că doar nu eram prost să bat toba de picam. Dar acum, să te ferească sfîntul să intre unul dintre noi şi dacă nu ţi-o place ce ţi-or auzi urechile să nu-mi spui pe nume !

Cîte o birjă se oprea taman în faţa şcolii. Domni şi doamne, granguri coborau şi treceau cu bastonul pe mînă, sus la comisie. Parcă erau pe moşia lor. Chiar şi portarul şcolii, cu chipiu pe cap şi cu mustaţa-n furculiţă, li se pleca pînă la pămînt.

— Îi vezi pe ăştia, mi se adresă tata, umblă cu proptele, cu mişmaşuri. Cine poate oase roade, cine nu, nici carne moale. Asta-i de cînd lumea, măi băiete.

Am tăcut aici, fiindcă mă simţeam cu musca pe căciulă, oarecum. La drept vorbind, eu ce cusur aveam ? Nu dădusem caşul, ouăle, cîrlanul, raţele şi găinile domnului doctor Irimescu ? Le dăruisem de sufletul mortului ? Nici vorbă. Să aibă grijă de mine la vizita medicală. Nu c-aş fi avut ceva în coşul pieptului, ci de teamă că eram mic şi slab şi cîntăream cît un cîrlan.

Soarele se ridicase sus deasupra şcolii. Din clipă în clipă se aştepta comisia, năzdrăvana aia de comisie care băgase spaimă în mine.

Ne plimbam de colo-colo, fără nici o ţintă, iar eu cu sufletul la gură, că şi răbdarea ajun-

sese pe muche de cuțit, încercam să-mi împrăștii gîndurile care nu-mi stăteau decît la comisie.

Curaj, găină, că te tai, mă îmbărbătam de unul singur și cînd mă credeam mai stăpîn pe mine, numai ce auzim că strigă cineva : „Comisia ! A sosit comisia !“

Parcă m-a străpuns cu cuțitul, așa m-am muiat. Simțeam cum mi se scurge sîngele prin vine de la cap, către picioare.

Tata, nici el mai breaz decît mine, se făcuse alb la față și cu ochii rătăciți mă întreba de zor : „unde-i, unde-i ? L-ai văzut pe ăla ?“

— Care ăla ? Și uitasem.

— Ăla de i-am dat alea.

— Dacă este printre ăștia de-aci, nu-i ! i-am răspuns eu dintr-o dată, fiindcă și dădusem o raită cu privirea printre ei.

— Cum dacă este nu-i ? Cum vine asta ? Te-ai prostit, băiete ! Dacă este, este, dacă nu-i, nu-i ! S-a mîntuit. Una din două. Învață-te să vorbești.

— Dacă era printre ei, îl vedeam, dar nu-i, de-aia nu-l văd, înțelegi acum ?

— Nu fi chior, deschide ochii mari, nu mă fierbe fără apă, că te bușesc cu una după ceafă aici în lume.

— Nu-i tată, nu-i ! Înc-o dată-ți spui. Dintr-o mie îl cunosc.

— Atunci are haz că ne-am dus pe copcă. Știi tu... Norocul tău, ăla spart în fund.

— Nu se știe, pînă la urmă. Poate vine.

— Ba se știe. Cunosc eu lumea mai bine decît tine.

În timpul acesta, cît ne tîrguiam de zor și nu știam cum s-o dregem ca să iasă bine, iată că se desprinde din comisie un domn de statură mijlocie, îmbrăcat în haine albe, directorul școlii normale, după cum șușotea lumea.

— Şcolile de învăţători, începu el, au nevoie de copii cu minte sănătoasă în corp sănătos. Pentru aceasta, prima probă şi cea mai grea, poate, este vizita medicală. Cu ea va începe şi concursul. Domnul doctor Puşcă, şi l-a prezentat, iar acesta a ieşit puţin în faţă, va fi drept şi egal pentru fiecare concurent.

Era limpede. Nu mai aveam nici o speranţă. Tata, mort, privea în gol pierdut şi frămînta ceva mărunt din buze.

— Ai văzut ce mi-s oamenii ? Doctor, mama lui de şarlatan. Nu cunosc eu lumea ? Ce ţi-am spus ? Mînz, tată, dacă te năşteai era mai bine, te mîncau lupii şi scăpai de belea.

Istovit, am ieşit din mulţime mai la aer. Simţeam că mă înăbuş şi undeva sub nişte scări, mai la umbră, am ascultat discursul mai departe.

— Veţi intra în serii de cîte zece şi pe măsură ce se afişează rezultatul părăsiţi şcoala să se elibereze locul. Au fost ultimele cuvinte spuse de director.

Într-adevăr, după asta a şi apărut un domn mic şi negricios, secretarul şcolii, domnul Pîrvulescu — şi peltic cum era, dar cu vocea înţepată, a început să strige lista după alfabet.

— Roata norocului, tată, i-a dat drumul. Tot am plătit de-acum intrarea rămînem pînă la urmă. Altă pricopseală nu-i, năsălia cui ştiu eu.

— Cum mi-o fi norocul !...

— Norocul ? De ăsta vorbeşti tu ? Norocul e cum şi-l face omul. Ai văzut guleraţii ăia care mergeau la comisie ? Ce ştii tu !...

Roata norocului, cum o botezase pe drept cuvînt tata, mergea fără oprire şi din răstimp în răstimp, apărea acelaşi mărunţel şi ca uliu îşi lua cît îi trebuie şi, „uite-l nu-i“ dispăreau. De-abia către orele douăsprezece s-a încurcat în limbă şi cu mine.

Cînd mi-am auzit numele m-a apucat din nou clănțănitul de parcă ieșeam din apă rece și, cu pumnii strînși să-mi țin firea, am trecut în rînd.

Tata nu se îndura de fel să mă lase singur și cînd să dispar după ușile din față, grele ca de mănăstire, mi-a spus scurt :

— Cărămidă, mă-ta, cap ! Știi tu, de hoț, să nu te dea afară și poate mai spunea ceva, dacă nu se închidea ușa după mine.

În rînd cu ceilalți și cu mărunțelul în frunte ne țineam tot aproape după el, ca la tăiere, fără suflare.

Pe coridor răcoare și miros de bradolină. L-am văzut pe Creangă într-un tablou. Zîmbea la mine parcă. Deasupra unei uși tabloul lui Mihai Viteazul în luptă cu Sinan Pașa la Călugăreni.

— Iată sala. Am ajuns. Poftiți ne-a spus mărunțelul și-am intrat.

Îl vedeam pe doctor la doi pași de mine. Nici pe departe n-aducea cu puhavul ciolănos, care ne mîncase alea. Acesta era un bărbat înalt și tînăr, bine făcut, cu fața rotundă și cu ochii negri, mari.

— Dezbrăcați-vă, copii ! În pielea goală, ni se adresă chiar doctorul zîmbind.

— În pielea goală ? întrebă unul dintre noi, rușinat pînă în vîrful urechilor.

— Da, da, în pielea goală, ca la gîrlă, ținu să ne lămurească și mai bine.

Nu știu ce mi-a trecut prin minte în clipa aceea, dar cînd să m-apuc să mă dezbrac, mi-am rotit ochii să-i văd și pe ceilalți la față cum apar și pe loc mi-a sărit inima. Intrasem numai cu mocani, adică din cei deștepți, cum spunea tata. Atît mi-a trebuit, că m-am și lăsat pe vine și trage Ioane la dezbrăcat ca de frica morții, nu cumva să mă ia altul pe dinainte, muream acolo, doamne ferește ! și

pînă să-şi desfacă nojiţele de la opinci şi să-şi dea iţarii jos, am şi fost în faţă, primul.

— Mai aproape, mai aproape, mă chema doctorul la el şi cu privirea nu mă slăbea de fel.

Capul îl ţineam fudul, adus pe spate şi cu burta cam în faţă, chipurile, să nu-mi zărească buba.

— Cum te cheamă ?

În gîndul meu, tot întrebări din astea să-mi puneţi, al cui sînt şi cum mă cheamă şi dacă n-oi şti vă dau voie să mă daţi afară ca pe-un prost din ăla mare.

— Ulmeanu Ion.

— Bine.

Mi-a făcut semn să tac, c-aveam de gînd să-i spun şi de bîta.

— Bolnav, cumva ?

— Eu ? Neam de neamul meu. Aşa mi-e felul, soiul, slab, m-arunc în sămînţă cu tata, dar n-am nimic în coşul pieptului. Sănătos tun.

— Să vedem, să vedem ! Răbdare numai. Şi tacticos mi-a întins un şervetel alb pe spate, s-a aşezat în faţa mea pe scaun şi m-a tras între genunchii lui şi cu urechea a început să m-asculte, ba ici, ba colo. Ca-n braţele ursului mă perpeleam. Nu ştiam ce să fac.

— Trage aer pe nas, adînc şi dă drumul pe gură, uite-aşa !

Atent să nu dau greş, făceam aidoma ca el, dar în zadar. Nu-i plăcea se vede, nu ştiu ce anume, c-a tras de mine ca de-un sac. Pînă nu m-a măsurat din creştet pînă-n tălpi, pînă nu m-a cîntărit, nu m-a sucit, nu m-a învîrtit pe toate feţele, nu mi-a pus un ceas la mînă să vadă cum îmi va sta cînd oi fi învăţător şi pînă nu mi-a dat un balon să-l umflu, nici că s-a îndurat să-mi dea pace.

Cînd am ajuns la balon, bucuria mea aici, că puteam să-mi arăt puterea. Cine altul decît mine se tăbîrcea în fiecare iarnă cu băşica porcului? Cine se căznea oare s-o umfle şi s-o dezumfle, s-o cojească şi-apoi, după ce se mai usca, s-o umple cu grăunţe şi s-o sune de scoteam peri albi la cei din casă? Eu, fiindcă altul mai mare decît mine n-avea mama şi pînă nu mi-o spărgea tata de cap şi nu mă scotea în ghionţi afară să mai răcoresc pămîntul, nici c-aveam odihnă, de aceea zor nevoie m-am aşezat pe treabă şi dă-i suflare, de-mi ieşeau ochii cît cepele din cap. Să te ferească Dumnezeu să intri pe mîna prostului că s-alege praful, este o vorbă şi dacă nu ţi-o place să nu-mi spui pe nume. Tot aşa şi cu mine, am tras aer mult în piept şi încetul pe încetul ştiam rostul, ca la gîrlă, am umflat-o pepene.

— Bravo! Buturuga mică răstoarnă carul mare, mi se adresă doctorul. Şi-acum să vedem şi-aici. Priveşte în faţă la domnişoara de la tablă. Era o fată tînără, îmbrăcată în alb. O să pună nuiaua pe un semn de pe tabloul ce se vede agăţat şi tu ai să-mi spui litera sau cifra şi ce culoare are fiecare.

Puţin mi-a lipsit să mă pufnească rîsul, dar m-am ţinut să nu dau cinstea pe ruşine, că după socoteala mea, voiau să vadă dacă cunosc alfabetul de tipar şi dacă deosebesc de-i negru, galben sau cine ştie ce altă culoare. Mă lua peste picior cu asemenea întrebare, nu-şi găsise omul, tocmai pe mine, care vedeam porumbelul din înaltul cerului şi ştiam şi ce culoare are guşa.

— Ce-i asta? mă întreba domnişoara, în timp ce doctorul se apropiase de tablou.

— C, mic de tipar, albastru ca sineala.

— Da ăsta?

— Şapte, galben ca bastonul.

— Dar aici ?

— Cifra şase, de culoarea oului de raţă.

Dar acolo, dar dincolo ? şi purta bățul ca găina ciocul cînd culege boabe, doar m-o prinde cu ocaua mică. N-a fost chip. Ca-n palmă le-am dictat pe toate.

— Toate sînt bune, una strică. Îţi lipseşte la cîntar. Ce facem ?

— Aşa par, dar sînt greu, voinic, vînos şi pot să fug, să mă întrec cu fiecare, din gură i-am smuls vorba.

— Bine, a zîmbit doctorul. Şi-acum o întrebare : Cînd a murit Ştefan cel Mare.

— În ziua de 2 iulie 1504 către orele unsprezece. Este drept că ora i-am spus-o de la mine, nu ştiam precis.

— Bravo, şi cînd să mă întorc să mă duc la haine, hop ! că-mi zăreşte buba. Îmi căzuse frunza de patlagină.

— Ce-ai avut aici ? M-a chemat aproape să mi-o vadă bine.

Pe moment, am simţit că mă sufoc, dar m-am stăpînit şi cînd mi-a venit în minte ce-mi spusese tata : „cărămidă, mă-ta, cap !“ n-am mai putut scoate o vorbă. Lacrimile îmi curgeau şiroi şi deodată au început să-mi apară în faţă ca într-un vis, aria, Fănică, boul cel din hăisa, zăpuşeala, mama şi ca-n ceaţă, amèţit, cu vocea stinsă, i-am spus adevărul. Fie ce-o fi de-acum. Mă răcorisem parcă.

S-a uitat la mine, dar nici eu nu-l slăbeam cu privirea, deşi îl vedeam altfel, mărit parcă, printre picăturile de lacrimi ce mi se spărgeau între gene şi pleoape.

— Nu-i nimic, trece. S-a uscat aproape şi mi-a pus ceva pe rană. Îmbracă-te acum şi aşteaptă rezultatul.

„NU-I ŞI-I BINE"

Pe tata l-am găsit într-un colţ pe coridor, ghem, de parcă-l durea la lingurică şi cu ochii pe uşă şi cînd m-a văzut că ies a şi sărit ca de pe jar şi sprinten cum era, m-a şi luat de mînă.

— Hai încoa ! Ce-ai făcut ?

— Bine, cred că iau, la sigur.

— Te-a întrebat de bubă ?

— M-a întrebat.

— Şi ? Spune, spune, nu te bîlbîi.

— I-am spus adevărul.

— Adevărul ?

— Adevărul.

— Ptiu ! prost ce eşti ! Şi cît te-am bătut la cap cu : „cărămidă, mă-ta, cap", da' tot degeaba !

De-abia mă liniştisem şi mă băga din nou în sperieţi.

— De era ăla cu alea de le-am dat şi s-a ales praful, mai zic şi eu, mergea, c-aşa ne-a fost vorba, ştii prea bine, semn să te cunoască, dar ăsta, te-a crescut pe tine, ţi-era tată, mamă, ce ţi-i ?

— Înţelegi o dată că nu de bubă cad, dacă o să cad.

— De deştept, nu ?

— Nu, din vina ăluia cu alea şi nu de asta. Şi cu mîna i-am arătat la cap spre rană, să mă lase în pace.

În timp ce mă boscorodea, iar eu n-aveam astîmpăr, iată că se pune lista. Lumea ciotcă.

Tata, n-a mai aşteptat să-şi facă drum printre lumea grămadă, şi-a strigat de-acolo, de unde ne aflam.

— Al meu e ? Ia vezi, cucoană ? Şi-i făcu semn spre mine.

— Păi cum îl cheamă, omule ? (Parcă era obligată femeia să mă ştie pe nume.)

— Ulmeanu Ion.

— Nu-i ! i-a şi răspuns cucoana. Nu era lucru mare să citească cîteva nume.

— Nu-i ? s-a speriat tata şi fără nici o altă plănuială, de-acum tot una, a dat cărţile pe faţă : „Ne-a mîncat cîrlanul, caşul, raţele, găinile. De pomană, oameni buni, de pomană"..

— Sst ! i-am făcut semn să tacă că ne făceam de ocară în faţa lumii, care şi începuse să se strîngă în jurul nostru.

— Să mănînce, mînc-l-ar puşcăria de pungaş, dar să facă treaba. Nu, dişteptul făgăduieşte şi prostul trage nădejde.

— Nu mai vorbi, tată ! taci ! şi-l apucai de mînă să-l scot din mulţime.

— Lasă-mă, băiete, să-mi vărs focul, că de-acum tot una-i pentru tine. Vacile, nu vezi ?

Cucoana crezînd că-i vorba de ea, că prea făcea circ mare, a venit spre noi.

— Ce-i, omule, ce-i ? Ce s-a întîmplat ?

— Ce să fie, cucoană, nu-i pe listă, nu spuseşi dumneata. Mai rău de-aşa ce poate fi ?

— Păi, dacă nu-i, e bine, ce te plîngi ?

— Vezi-ţi de treaba dumneata cucoană, cu aşa bine. Pe cine prosteşti ?

— Nu fi turc, omule, şi ascultă-mă pe mine c-oi şti şi eu ceva, n-am păscut boboci.

Cînd a văzut-o tata cum vorbea, s-a clătinat puţin şi pe loc a şi schimbat macazul şi-a tăcut.

— Pe listă, omule, înţelegi şi dumneata acum, care eşti greu de cap, cum văd, s-au trecut cei respinşi.

— Aşaa ! Şi-al meu îi bine, daaa ?

— Da, desigur.

— Să fii sănătoasă, cucoană ! şi pe loc a şi făcut stînga împrejur, iar cu mîinele pe la spate îmi făcea semn să mă pierd de el.

Parcă s-a luminat pămîntul. Scăpasem de prima belea și fericit, după o vreme, m-am dus după tata care se ascunsese după niște stive de lemne, undeva în fundul curții.

Cum m-a văzut, m-a și luat în primire.

— Ce spunea lumea în urma mea ? M-o fi auzit cineva cînd am pomenit de alea, știi tu ? Mi-e teamă c-o sufla careva unde trebuie și s-a dus cu tine. Nu mi-e de mine, înțelegi, n-are ce să-mi ia, sufletul doar, dar mi-e de tine, de-aia n-am astîmpăr. Cît privește alea, cruce !... Să le mănînce sănătos, n-am nici o petrinție.

— Cum să nu te-audă, cînd strigai în gura mare și cînd le pomeneai ca popa morții în altar ? Ți-era frică să nu scapi vreuna.

— Uite-așa, ca prostul. Ce-o să fac acum ? Să-mi dau una-cap ?

— Ce-o să faci ? O să te cheme la comisie, altfel nu scapi.

— La comisiee ! Ce vorbești, mă ? Are haz că dau de bucluc. Mai bine ia-o din loc și m-a împins cu mîna. Fugi să ne pierdem urma. De-o fi ceva, cumva, ia seama, nu te cunosc, nu mă cunoști. Tu de-o parte, eu de-alta, iar de te ispitește cineva, cum, ce fel, îl cunoști pe omul ăla, ia-l pe nu știu-n brațe. N-am văzut nici pe-acolo n-am trecut, înțelegi ? Oala acoperită bine nu dă musca-n ea.

PROBA DE MUZICĂ

Întocmai s-a făcut, că ne uitam unul la altul ca doi străini de la distanță. Tata, colo, iar eu dincoace, tot aproape de intrare că urma proba de muzică, de parcă n-ar fi putut să-i spună altcumva : proba de cînt, de tras pisica de

coadă sau cine știe cum, mai pe limba noastră zic, îi spunea de muzică să mă bage pe mine și mai mult în sperieți, că la urma urmei nici cu hăgitul ăsta nu rupeam inima tîrgului.

Îngrămădit într-un colț, cu spatele la lume și cu inima bătînd de parcă da s-o ia din loc, repetam de zor cuvintele la cîntecul: „Iese luna dintr-un nor", cu care trebuia să mă prezint la comisie. Uneori mă umflam în pene să-l și cînt, dar mă stăpîneam să nu m-audă cineva că mi-ar fi pleznit obrazul de rușine. Pe tata nu l-a mai lăsat inima să stea strein și de mila mea: *pîș, pîș!* a venit lîngă mine.

— Uite, măi băiete, ce-mi trecu prin cap. Îi trîziu de-acum și mi-e teamă că te-o striga, dar m-aș repezi undeva pe-aproape să-ți aduc o ulcică de lapte de măgăriță. Au ăștia o urechiată la spitalul militar de-aci și de-l iei dușcă, s-a făcut treaba. Să vezi ce voce-ți vine: cuc! Uitarăm că puteam să luăm și cîteva ouă de găină, proaspete, de-acasă și să le fi dat peste cap crude și n-aveam grijă de igzamen. Uifuc! Cui i-a dat prin minte!...

După cum îl vedeam că se frămînta tata de colo pînă colo de nu-i ajungea locul, ar fi fost în stare să bea și lapte de măgăriță cu gura mea, că doar nu și-ar fi vărsat el mațele dintrînsul, asta ar fi căzut belea pe mine, dar cum mă găseam la aman, zău că nu m-aș fi dat în lături să mă fac frate și cu dracul, numai să ies cu obraz curat din încurcătura în care mă găseam.

De-abia acum îmi aduceam aminte de biata bîtă, săraca, cum de Anul nou, să mă ia băieții în ceată cu uratul, îmi meșterea cîte o legăturică caldă la gît, ce-o fi avut în ea, nu știu, un fel de prăjeală cu miros de ceapă coaptă, după cum mă cîrnea din loc duhnitul și cu două săptămîni înainte, în fiecare seară

mi-o titirea de gît, așa ca să-mi vină glas și să fiu în rînd cu băieții.

Și cum stam și mă gîndeam la multe și mărunte să mă aflu în treabă că doar tot nimic nu dam de cap, numai iată că mă strigă și pe mine și-ncă primul.

Ca pe picioarele altuia am pășit înainte și de-acum, începe Ioane, altă sărăcie de coadă. Îmi venea peste mînă că la drept vorbind nu eram cu nimic mai breaz nici aici.

Un bărbat înalt, adus de umeri, cu părul scurt și cu chelie de sclipea oglindă, îmbrăcat în negru, cu manșete albe, ne făcea primirea. Se plimba domol cu mîinile la spate și din cînd în cînd ne măsura prin ochelari.

Sala unde intrasem nu era prea mare. Într-un colț pe dreapta, însă, cum intrai stătea ceva care semăna cu mașina de cusut a țaței Mita. Să-mi muște mîinele de necaz că n-o rugasem niciodată să-mi arate cum se umblă cu ea, că de m-o pune să punctez ceva, scara mîței, ùn tighel, s-a dus cu mine, habar n-am.

— Să poftească primul, adică sărmanul de mine, iar el s-a așezat pe un scaun în fața mașinii, chiar de ce mă feream ca de dracu și-acum toate erau, numai eu lipseam.

— Mai aproape, mai aproape, nu mănînc pe nimeni.

În gîndul meu, nu mă mîncați dumneavoastră, mă mănîncă altceva și cu ochii tot acolo unde sta dihania, i-am trecut în stînga și prin spate, cum ședea pe scaun.

— Să „înșercăm" gama.

Am înțeles cana, că mă și uitam în toate părțile s-o văd unde-i și s-o aduc cu apă rece să i-o dau să bea. Dar cînd mi-am întors privirea din nou către el și l-am văzut cu cîtă poftă cînta de i se umflau vinele la gît, am ciulit urechile să înțeleg cuvintele măcar, poate cine știe cum s-o prinde și l-oi ști, dar

să mă fi picat cu ceară nici c-am priceput ceva.

— Adică, ce ?

— Cuvintele, tată, fiindcă pomenea despre fa-sol, re, mi, do, si, la după cîte-mi-au rămas în cap, dar nu pricepeam ce-ar putea să zică, înțelegi ? Totul prescurtat.

— Și-ai înțeles pînă la urmă ? se înfigea tata în mine care se credea tare în cîntec că doar cine dădea tonul cînd făcea armată ? El, Ștefănică.

— Să zic, c-am înțeles, dar sigur nu-s.

— Adică, cum, ce ?

— Spunea în cîntec : fa-sol, adică fasole ; mi — mi-e, adică mi-e ; si-la adică silă.

— De fasole, nu ? Se limpezi tata la față.

— De fasole, cred.

— Ce să crezi, să nu crezi !... Asta-i. Ai nimerit-o, sigur. Și mie mi-i silă de fasole. Să n-o văd. Și, l-ai cîntat ?

— Nu.

— De ce ?

— Fiindcă nu l-am învățat la școală.

— Și-acum ? Vacile...

— Nu, fiindcă am cîntat altceva.

— Altceva ? Și-anume ce ?

— Aaa ! în loc de fa, aaa ! în loc de sol, aaa ! în loc de si, lă.

A rămas tata cu ochii mari.

— Așa-i, care va să zică.

— Așa-i, tată !...

— Și ?

— Și-a așezat profesorul mîinile tacticos cu degetele lungi pe clape, după care, atingîndu-le în fugă, a început să cînte unele pe glas subțire, altele pe glas mai gros, c-am rămas uimit. Cînta de parcă avea om în foale. „După mine : aaa !“ îmi da intrarea și cu degetul pe-o clapă ținea isonul, iar din gură cînta cît putea.

La urma urmei nici cu dumnealui nu mi-era ruşine. Avea glas, nu glumă. Asta zic şi eu să fi fost cu noi în ceată, îl apăram de cîini şi-atît. — „Aaa! după mine, zi băiete!“ tot în cîntec o ţinea. Ca la strană nu înceta o clipă şi strîns cu uşa, am lăsat ruşinea la o parte şi ca pe cîmp de unul singur de-acum ce-o fi, o fi, m-am aşezat pe behăit şi ţin'te, Ioane! M-a lăsat în pace, crezi? De unde! Cum deschideam gura puţin şi striga la mine: suuus!, mai suuus! Ca un drac mă înălţam pe vîrfuri că de-abia mă ţineam să nu cad, doar oi brodi-o doar oi fi mai sus, dar degeaba.

— „Ce faci, mă? Te joci?“

— „Ferească sfîntul, domn' profesor!“...

— Atunci, nu mişca nimic, din voce numai. Uite-aşa: aaa!“

Mă uitam la el. Un fir de păr nu clintea, deschidea gura doar şi te-adormea.

— „Cum adică? Glas în glas cu dumneavoastră? Otova?“ am întrebat eu disperat şi numai apă tot.

— „Otova, cum spui băiete. Glas în glas cu mine“.

Pricepusem în sfîrşit, că tare greu înotasem. Şi-acum cînd totul era lămurit, îl lăsam puţin să cînte, iar eu îl aşteptam la cotitură şi cînd simţeam că sînt otova cu el, glas în glas, intram şi eu. Începuse chiar să-mi placă, dar el nu s-a lăsat cu una-două şi — s-a trudit cu mine să mă „înşerşe“ ici, să mă „înşerşe“ colo, doar oi scîrţîi niţel.

— „Bine. Ai ureche“.

În repezeala aceea am şi pus mîna pe ele să le vadă că sînt două.

— Şi-adică, ce crezi tu că nu le-a văzut? a intervenit tata.

— Nu ştiu. Le-a văzut, nu le-a văzut, dar eu i le-am arătat şi mi-a spus că-s bune.

— Nu te lăuda. Lista-i pentru mine totul. Cum de nu eşti trecut acolo, îi bine. Cum de eşti s-a dus cu tine. Ştii tu, unde...

La vaci urma să-i răspund, dar am tăcut.

„NU OUL ÎNVAŢĂ GĂINA"

Se lucra pe mai multe fronturi. Şcoala semăna cu un stup de albine. Unii intrau la vizita medicală, alţii se suiau în căruţe plîngînd, iar restul ne foiam de colo-colo.

Geamul îşi vedea de treaba lui se umplea mereu cu liste, iar lumea roată aştepta să se pună altele.

Tata, care nu putea citi de la distanţă decît dacă şi-ar fi aşezat ochelarii pe nas, prinşi pe după urechi cu o aţă de urzică să nu cadă, se învăţase bine şi, fără îngrămădeală, sta de-o parte, şi de-acolo să nu-l calce careva pe picioarele goale, avea răspunsul ca pe tavă.

— Al meu e ? Îi spunea cum mă cheamă şi pînă să vină răspunsul să nu stea degeaba, bătea pe loc şi boscorodea mereu din gură : „nu-i, nu-i". Parcă vrea să se obişnuiască cu ceva care nu-i venea pe plac. Cîteodată tresărea de unul singur şi se bătea cu palma peste gură : „aoleu, ce fac ?" Uita pentru o clipă ce înseamnă : „nu-i" pe listă şi îndată ce-şi amintea, s-apuca din nou să spună : „nu-i, nu-i". La proba de muzică, cînd a strigat cineva ; „nu-i", deşi era cu nu-i pe buze, că doar asta repeta mereu a sărit ca altele celea: „Cuum ?" Noroc că eram lîngă el şi i-am spus că-i bine, c-altfel aveam din nou bucluc cu el.

— Aşa că bine zici, uitasem, cu sărăcia asta : nu-i şi-i bine, îmi vine peste mînă.

La ieşirea pe poartă, în ziua aceea nu mai era nici o probă, s-a oprit în faţa şcolii şi-a privit-o lung pe toată faţa ei.

— Ia te uită, măi băiete, cîta hardughia. Să-ţi dai seama cîtă carte încape aici. De-aia, nu mă pot dumiri şi pace, că doar şi eu nu-s ca orişicare, am fost unde a înţărcat dracul copiii, am făcut războiul, sergent pe front, dar să spui că nu-i şi-i bine, fie la ei acolo. Nu ţi-am spus-o, am tăcut, dar ţi-o spun acum între noi doi: „Nu-i, şi-i bine", tocmai pe dos. Asta ştii ce înseamnă? Cum de eşti, îi prost, pentru asta, tată, grijă.

Îndată ce încercam să-i explic cum vine treaba, mă şi oprea.

— Lasă-mă să mor prost, nu mă clinti de la locul meu. Dacă e să fie aşa, cum zic ei: nu-i, şi-i bine, atunci ţin'te şi tu gînj de asta. Nu le sta împotrivă. Nu oul învaţă găina.

PRIMUL CU CRAVATĂ

Pînă a doua zi cînd începeau lucrările scrise m-a dus la nenea Stan, fratele lui tata, cel mai mic, care lucra ca meşter rotar la domnul Gaspar.

Trecuse multă vreme de cînd nu-l văzusem şi mi-era dor de el. De-abia aşteptam să-l întîlnesc. Îl iubeam, cum îl iubesc pe tata, c-avea o inimă largă şi-un suflet pîinea lui Dumnezeu.

Se însurase cu cîţiva ani în urmă şi număra o casă de copii. O luase de nevastă pe ţaţa Ileana. N-aducea la figură cu el, era negricioasă la culoare şi cu faţa prelungă, pe cînd nenea Stan, bălan cu ochi albaştri, mari, vînjos şi lat în spete.

Stăteau într-o magherniță, așezată în fundul unei curți cu lut pe jos și cu o lampă cu gaz și feștilă, ca la noi la țară. Dintr-o singură privire i se puteau număra toate lucrurile ce le avea în casă, deși muncea din noapte pînă-n noapte.

Cînd ne-a văzut că-i păşim pragul, s-a şters la ochi de mai multe ori, nu-i venea să creadă parcă și-apoi, fericit, s-a repezit la mine și m-a prins în brațe și, voinic cum era de bardă, m-a săltat în sus pînă în podele : „tîta mare, nepoate !“

N-au ştiut ce să ne pună dinainte. Și-au deschis inima ca soarele de vară și ne-au pus pe masă tot ce au avut mai bun. Tata cumpărase în drum un pește mare și l-a pregătit țața Ileana, saramură cu ardei roșu, de pișca la limbă și cu apă caldă. Am mîncat cu multă poftă miez de pîine neagră proaspătă, înmuiată în zeama de pește, pipărat cu ardei verde.

— Tu ești primul dintre noi care ai să porți cravată. De mic te-am cîntărit cîte parale faci. Ai spart gheața. Ne-o fi de cînd numele nostru trage sărăcia de coadă. Măcar tu s-ajungi ceva. Să fii învățător și să deschizi ochii acelor care stau în întuneric.

— Mai încet, mai încet, că nu se ştie pînă la urmă, îi răspunse tata. Ca să fii ceva, înseamnă să nu fii pe listă, treabă grea, fiindcă cum ești, s-a dus cu tine, ai luat căruța și la sapă. Am văzut cu ochii mei.

În pilde vorbea tata, dar nici cu nenea Stan nu mi-era deloc ruşine.

— Orice-ai spune, nene, c-așa-i spunea lui tata, ca frate mai mare, este nu este, devine, nu devine, pentru nepotul meu Ionel, în foc intru, îl asigură nenea Stan, care mă așezase lîngă el și mă îmbia cu un pahar cît oala plin cu o băutură galbenă cu spumă albă și cu gust amar.

Tata, care stătea ca pe ghimpi, c-avea atîta treabă acasă s-a ridicat de la masă şi mai înainte de-a ieşi pe uşă, n-a uitat să-mi spună.

— Tu rămîi aici, dar vezi ce faci. Mai pune mîna pe carte, că de mîine începe din nou „uite-l nu-i" şi fereaşcă sfîntul. Ne întîlnim de dimineaţă în faţa şcolii.

— Nici o grijă, nene ! de asta eu răspund, îl asigură nenea Stan.

Odată cu plecarea tatii, parcă am uitat pentru o clipă unde mă aflu şi de ce venisem.

— N-ai vrea să ne cînţi ceva, nevastă, i se adresă nenea Stan.

Oacheşă cum era şi subţire ca o trestie de baltă, deşi vedeam c-ar vrea să cînte, totuşi făcea nazuri.

— Pentru Ionel, Ileană, fă-mi hatîrul. Vreau să te audă el.

A zîmbit cu o privire caldă către mine, apoi s-a rezemat de speteaza scaunului şi-a trecut mîna prin păr să şi-l petreacă pe după ureche şi-a început să cînte.

Simţeam cum se rostogolesc lacrimile bolovan şi cum inima-mi zvîcnea ca la un pui de păsărică. Vocea ei catifelată mă purta pe coclauri, hăt., departe. Vedeam satul, cîmpul verde şi pădurea, vedeam nucul din ogradă, o vedeam pe mama. Toate se învîrteau şi se amestecau în mintea mea, de parcă părăsisem satul de cînd lumea şi pămîntul.

Cînta duios, domol, cu vocea-i untdelemn, groasă şi tărăgănată, de te sfredelea în suflet. Îmi cînta cîntecul ales anume pentru mine :

„Foaie verde şi-o sipică,
Trenule, maşină mică,
Unde-l duci pe Ionică !"

Nenea Stan o sorbea din ochi, iar Gela, fata cea mai mare pe poala ei, ca o păpuşă

sta nemişcată cu ochii ficşi în ochii tnă-sii. Toderică, închis la culoare, pe sub masă, iar Nicu, cu părul galben ca mătasea, desfăşat, mişca din picioare şi da din mîini în bătaia cîntecului.

După masă, nenea Stan s-a întins puţin, iar ţaţa Ileana m-a luat de mînă şi, mîndrindu-se cu mine, m-a dus la madam Verdeaţă, proprietăreasa, la care stăteau, femeie văduvă de război, cu două fete cam de vîrsta mea.

Cea mare, Aneta, semăna leit cu mamă-sa, blondă cu faţa roşcovană şi cu părul ruginiu ca frunza toamna. Cea mică, Mia, oacheşă cu nasul cîrn şi cu gropiţe în obraz. Aneta, fire domoală, pe cînd Mia, băieţoi. Îi frigea pămîntul sub picioare.

— Nu, că nu, să mergem ici devale la scăldat, se alinta pe lîngă mine de parcă eram prieteni de cînd lumea.

Nu-mi ardea de dus, mai ales cînd mă uitam la straiele mele de la ţară. Săream în ochi cît colo, faţă de ele, fete de oraş, îmbrăcate cu rochiţe scurte şi pe poale cu volănaşe. Dar n-a fost chip să scap şi, scai de mine, am lăsat totul la o parte şi-am plecat cu ele.

Cînd am ajuns la gîrlă, în fundul grădinii, nu era departe, apa plină de copii şi toţi ca unul cu chiloţi de baie, nu ca la noi în sat cu pielea goală, cum ne-a făcut mama.

Mia, zor nevoie să mă scald şi eu. Îi ardea de glumă, cum se vede treaba. Nu ştia pesemne ce-i cu mine, dar cînd mă gîndeam să dau pantalonii jos şi să rămîn în bunătate de izmene lungi, cu aţe groase legate sub genunchi şi cu prohabul tăiat în faţă, drept chiloţi, îmi venea cu leşin, de aceea nu m-aş fi lăsat convins chiar dacă m-ar fi dezbrăcat cu de-a sila.

În timpul ăsta, cît ne tîrguiam şi n-aş fi căzut la învoială de m-ai fi picat cu ceară, nu-

mai ce mă zăreşte un cioflingar din gîrlă, unul puţin mai răsărit decît mine. Parcă l-a prins bucuria, aşa a început să trige :

„Măi, ţărane răpănos,
Cît dai chila de ovăz !“

Pe loc m-a săgetat în inimă că de mine-i vorba, dar tăceam molcum, poate că s-o trece cu vederea şi-oi scăpa neobservat de fete, că de ele mi-era ruşine, dar ţi-ai găsit !

Mia a şi băgat de seamă unde vrea să bată şaua, că doar altul ca mine, mai breaz în frunte, nu găseai de trăgeai cu puşca şi, chipurile că-mi ia apărarea, a început să strige :

„Oase, oase, os
Greiere burtos
Covrigar rîios“ !

Atît a trebuit, o scînteie şi se vede că cioflingarii ăştia de la oraş sînt ţîfnoşi, că s-a şi apucat să ne împroşte cu mîl amestecat cu clisă, de-a făcut rochiţele fetelor tot una de nămol, să nu mai vorbesc de hainele mele care ţineau la tăvăleală.

„Că ţi-oi da doi bani pe chilă
Mai de milă, mai de silă“.

Ne-a astupat gura şi toţi în cor strigau tot felul de bazaconii, la adresa mea, care nu purtam bietul de mine nici o vină.

— Atinge-l, nu fi prost mă îndemna Mia de zor.

Intrasem la apă fără să vreau, de-asta îmi ardea acum, să mă duc mîine la examen cu altă bubă-n cap, alături, nu era de-ajuns una pe care o aveam.

Cioflingarul, însă, avea ce-avea cu mine, că s-a apucat să mă ia şi la ochi cu bolovani. Am lăsat ruşinea la o parte şi-am prins şi eu

o pietricică, una colțuroasă și, cînd a dat a doua oară, m-am ferit și *poc!* L-am otînjit în plin. Nu se putea pune el cu mine, care n-aveam atîtea fire de păr în cap cîte pietre aruncasem.

Urla ca-n gură de șarpe, iar noi am urcat malul și ne-am căutat de drum. Se uitau fetele la mine ca la Preda Buzescu, dar și eu mă înfoiam în pene că i-am venit de hac și l-am potolit pe cioflingar.

N-a trecut mult de la isprava asta și iată că ne pomenim cu ditai barosanul c-o falcă în cer și cu alta în pămînt, la poarta lui madam Verdeață.

— Ai adus țăranul, care nu știe să se poarte, să spargă capul băiatului meu! Dădea din gură și trăgea să smulgă poarta din țîțîni. Dă-l afară, că de nu, e vai și-amar de dumneata!

Examenul aici îl dau, la fața locului, îmi făceam eu socoteală și cu ochii roată mă uitam să văd pe unde aș putea să încep galopul, că nici prins cu una cu două nu m-aș fi dat, că doar dumnealui, cît era de barosan, nu era chiar frate cu tata.

Mia însă ca o sfîrlează i-a și dat în cap și pe loc a venit cu nenea Stan.

— Ce s-a întîmplat? atît a întrebat nenea Stan.

— Aa! domnul Stan, începu mieros grăsanul de parcă era un altul. Ia, un țăran oploșit la dumneaei, nu știa de-i cu mine, a dat cu piatra și-a spart capul băiatului meu.

— Tu, Ionele? m-a întrebat nenea Stan.

— Eu.

— De ce?

— Fiindcă el a început și i-am povestit totul cum s-a petrecut.

— Bravo! Dacă este așa și cred, ți-ai spălat obrazul, și nu te-ai lăsat umilit.

Am rămas mirat cînd l-am auzit ce spune. Tata în asemenea ocazie mă bătea tot pe mine. De loveam pe cineva, bușală de la tata că de ce nu mi-am căutat de treaba mea, iar de mă bătea careva, cotonogeală că de ce m-am lăsat să mă bată. Singur eu nu mai știam cum să fac să fie bine.

— A cui crezi, dumneata, că-i vina ? l-a întrebat pe grăsan.

— A celui mai tare, i-a răspun acesta și-a plecat cu coada între picioare acolo de unde venise.

— Nenea Stan e cineva în cartierul ăsta. Toată lumea îl respectă fiindcă-i drept dar și voinic ! mi-a spus Mia bucuroasă c-am scăpat cu atît.

EXAMENUL CONTINUĂ

Dimineața ploua cu găleata. Trăznete și fulgere umpleau cerul. Nenea Stan, cu grijă, ca și tata, să nu scap examenul, a ieșit cum a putut prin ploaia de foc și s-a întors cu o birjă cu burduful ridicat și m-a luat de-acasă.

Cînd am ajuns în fața școlii normale, in poartă, după cum lăsase vorbă, aștepta tata, care nu știa ce să facă și încotro s-apuce de frică că nu mai apăream. Parcă-l văd și-acum cu un sac în cap de pe care curgea apă ciuciulete, cu pantalonii suflecați pînă sub genunchi, cu buzele vinete și cu carnea la călcîie albă și încrețită ca buretele.

Nenea Stan n-a mai rămas cu mine și, după ce m-a sărutat pe frunte și m-a strîns la piept bărbătește, urîndu-mi să am noroc, m-a lăsat în seama lui tata, iar el s-a înapoit cu aceeași birjă.

Lumea din cauza ploii, a trăznetelor și a fulgerelor care spintecau cerul, se adăpostise pe coridoarele lungi ale școlii și, cu înfrigurare, aștepta să citească listele, cu repartiția pe săli pentru teza la matematică.

Un domn înalt cu fața prelungă, negricios și cu privirea parcă înghețată, împreună cu același mărunțel, secretarul școlii, au intrat în clasă și ne-au împărțit hîrtie ștampilată și după ce ne-au arătat cum să ne scriem numele în colț și să-l lipim să nu se vadă, ne-a scris problema pe tablă.

Ploaia izbea cu furie geamurile înalte, arcuite sus. Trăznete și scînteieri prelungi luminau, ca niște limbi de foc, în întuneric.

Cu ochii ațintiți afară la vînzoleala ploii care se învălătucea pe sticlă ca niște valuri izbite de stîncă, mi-a năpădit în minte iarăși clipa cînd m-a prins potopul. Din nou m-am văzut înfruntînd cu întreaga mea ființă pereții albi de gheață, din nou mi-am amintit cum înotam și cum cădeam ciuruit de săgețile care mă pișcau ca focul și din nou l-auzeam parcă departe, înăbușit pe nenea Simion Ghebosul, cum striga disperat în bezna albă: „O, hoo, hooo!"

Nu știu cît am rămas cu mintea pe coclauri, dar la o lumină orbitoare, urmată de o bubuitură puternică, am tresărit.

În sală, liniște profundă. Nu se auzea decît scîrțîitul peniței pe foile albe stampilate proaspăt. Secretarul, cel mărunt, ieșise și rămăsesem sub ochii de vultur ai domnului țigănos cu figura înaltă și țeapănă.

Fără să mă grăbesc și să greșesc la vreo operație, fiindcă era vorba mai mult de calcul decît de judecată, m-am așezat atent la lucru. Cînd am terminat de rezolvat totul, am avut grijă să-mi notez pe o hîrtie separat și rezultatul, ca să-i arăt lui tata.

Nu ieşise nimeni pînă la mine şi lumea curioasă mă întreba de zor.

„Ce v-a dat ? Ce v-a dat ? Cum sună problema ?“

N-am putut să mă opresc să stau de vorbă cu nimeni şi cu ochii după tata, m-am dus întins la el. Ardeam să-i spun bucuria. Stătea în capul coridorului de vorbă cu un elev mai mare decît mine, îmbrăcat în uniforma şcolii. Lumea grămadă.

Cînd m-a văzut tata, să-i vină rău. Pe loc s-a schimbat la faţă.

— Ce-i cu tine ? Te-a dat afară ? Ai făcut ceva ?

— Da ! Am terminat problema şi-am făcut-o bine, cred.

— Cum cred ? Va să zică nu eşti sigur şi-ai ieşit afară la colaci, nu ? Domnule elev, vezi, te rog, dumneata ce-a făcut că mi-i teamă, cum îi gură cască, c-a greşit cumva.

De unde ieşisem fericit de parcă toată lumea era a mea, parcă mi-a dat una în cap, aşa mi-am pierdut cumpătul. Numai cînd mă uitam la tata şi-l vedeam cît era de speriat, de parcă-şi prăpădise boii, mă lua cu fiori. Te pomeneşti !... Îmi făceam şi eu diferite socoteli, ca omul. Cine ştie de unde poate sări iepurele.

— Dumnealui, iată-l şi mi-l arătă pe domnul elev, să ştiu cu cine am de-a face, ştie carte, nu se încurcă. E-ntr-a treia aici, unde dai igzamen. Multă apă o să curgă pe gîrlă pînă vei ajunge şi tu aşa, dar nu cred, nu te ţine capul ăsta prost.

— Ţi-aminteşti problema ? mi se adresă domnul elev, liniştit şi gata să m-asculte.

Lumea îşi da coate-coate ca să facă cercul mare.

— Cum de nu ! Şi pe loc am început să-i spun problema, pe care o ştiam pe dinafară.

Era vorba de un loc de forma unui trapez care se cultiva cu legume şi voia să ştie stăpînul cît s-a încasat pe marfă. Toate au mers strună, pînă am ajuns să spun că banii încasaţi se depuneau la bancă cu un procent de nouă la sută pe timp de cinci ani.

Cînd să enunţ formula că dobînda este egal cu capitalul înmulţit cu timpul, înmulţit cu procentul supra lui o sută deînmulţit cu unu cînd este vorba de ani, cu doisprezece cînd sînt luni sau cu trei sute şaizeci şi cinci cînd este vorba de zile, m-a oprit.

— Ai greşit. Nu e bine.

— Cuuum ? A greşit ? a strigat tata şi buf ! mi-a şi trăznit un dos de palmă peste gură, de m-a rezemat de perete.

Parcă mi-a căzut în cap, aşa deodată, un bolovon, pe negîndite, că n-am mai ştiut ce-i cu mine. Am greşit formula ? m-am întrebat eu descumpănit. Şi-o repet în gîndul meu. Suna la fel cum o ştiam. Îndată ce încercam s-o spun altfel nu se potrivea.

— N-am greşit ! Aşa m-a învăţat domnul Negrei, i-am răspuns hotărît, fără să scot o lacrimă.

— Domnul Negrei ! Îndrăzneşti să-i rosteşti numele aici în lume, să-l faci pe om de ocară ? Şi cu palmele a început să mă lovească peste cap şi peste faţă. Simţeam sîngele sărat în gură.

— Lasă-l omule, lasă-l, că-l omori ! striga lumea.

— Să-l omor. Eu l-am făcut, eu-l omor, să-l învăţ eu minte să fie cu ochii-n patru altădată, nu s-o facă pe deşteptul şi să iasă la colaci, afară, cînd mai avea de stat acolo.

— Dă-te de-o parte, fiară ce eşti ! a intervenit un domn cu părul argintat la tîmple, cu baston pe mînă şi cu pălărie de paie pe cap. Animalele că sînt animale nu se bat, este lege de ocrotirea lor, darmite oamenii, dumneata ştii ?

— Eu le știu pe-ale mele, dom'le, dumneata pe-ale dumitale. A greșit problema și-a mîncat norocul. La vaci cu el de-acum, asta-i !...

— Fiecare din noi greșește, dar nu cu bătaie se îndreaptă. Sînt învățătorul Giurgea de la Jariște și muncesc de treizeci și doi de ani în învățămînt, dar n-am atins cu palma nici un copil. Nu ciomagul sau pumnul își spun cuvîntul, vorba dulce, inima, sufletul.

M-am ridicat de jos din colțul pe care-l făcusem numai pete de sînge și, amețit cum eram, am înfipt ochii în figura blîndă a domnului care mă salvase și i-am spus cu ultima putere, răspicat :

— N-am greșit...

— Auzi, domnule ! să nu-l omori ? se repezi din nou tata, dar l-a oprit domnul Giurgea.

— Stai de-o parte, omule ! Acum vorbește cu mine, i se adresă autoritar lui tata. Spune, puișor, cum sună problema.

Cu de-amănuntul am reluat-o de la capăt, după ce mi-am scos batista și mi-am șters fața plină de lacrimi și atent am început să i-o rezolv.

— Bravo, bravo ! îmi spunea după fiecare judecată.

Lumea urmărea atentă, în timp ce tata se întorsese cu spatele chiar în colțul pe care îl pătasem cu sînge.

— Și-acum, formula, despre care zice c-am greșit-o și parcă cu teamă dintr-un hop, i-am și spus-o.

— Foarte bine, foarte bine ! Asta e formula ! a aprobat domnul Giurgea și cu ochii înotînd în lacrimi i s-a adresat lui tata : Ei, omule, pe unde scoți acum cămașa ? Copilul a lucrat perfect problema, înțelegi, perfect !...

— Păi, domnul elev, băiat învățat, vă rog, eu sînt de la coarnele plugului, nu mă pricep, dar cînd s-a întors să-l pună de față, n-a mai dat de el, dispăruse.

Afară ploaia încetase. Soarele se trudea să scoată capul dintre norii care se învălmășeau ca niște arătări ciudate. Lumea începuse să se împrăștie.

Fericit că nu greșisem, asta era totul, și ușurat de povara care mi se luase ca o piatră de pe suflet, m-am îndreptat spre tata. Stătea nemișcat, tot acolo în dreptul peretelui pe care îl pătasem cu sînge. Ochii îi pluteau în lacrimi.

În bucuria ce-o aveam, bucurie înăbușită care îmi strîngea inima ca o gheară, mi-a fost milă de tata parcă și m-am repezit la el, l-am luat de mînă și-amîndoi ne-am îndreptat pe un coridor lung și rece. Mergea lîngă mine fără să scoată un cuvînt.

Parcă-l văd și-acum cum s-a oprit în dreptul unor scări vopsite în roșu și cum prăbușit s-a așezat și-apoi m-a tras aproape de el și m-a lipit de pieptu-i cald. Ca focul îi frigeau obrajii.

— Ce-am făcut, băiatul tatii, ce-am făcut! De mila ta am fost în stare. N-am mai știut cei-i cu mine. Mi-am pierdut cumpătul. Și deodată a izbucnit în plîns cu sughițuri și cogeamitea omul mi-a prins mîna în pumnii lui și-a început să se lovească cît putea. „Dă, lovește, Ionică, tată, ca să-ți treacă, na!“ și izbea cu sete în fața lui uscată.

— Ce faci, tată! Stai, oprește! Nu mă doare, nu mă doare, am uitat, mi-a trecut și-am să iau examenul, am să iau examenul, înțelegi? Nu mai plînge, mi-a trecut!

S-a oprit și cu mîneca cămășii și-a șters ochii plini de lacrimi.

— N-am făcut-o cu gînd rău. Vreau ca tu, copilul meu cel mai mare, să trăiești altfel, nu ca mine oropsit de soartă. Eu n-am avut noroc. Tatăl meu, cînd am fost ca tine, m-a dat

slugă pe moşie boierească, pentru asta ţin şi pot să mor dacă mi se cere, dar vreau ca tu să nu mai calci pe urmele mele, să trăieşti o altă viaţă şi să ai un alt noroc pe lumea asta. Pentru asta, tată, te-am lovit.

— Înţeleg, tată, înţeleg ! i-am cuprins obrajii calzi în mîinile mele şi l-am sărutat prelung, semn c-am lăsat în urmă, am dat uitării totul şi ne-am împăcat.

* * *

După masă a urmat cealaltă lucrare. Ne-a dat o dictare cu Joian căzut în brazdă şi analiza unei propoziţii.

Nu ştiu ce-am făcut, dar ştiu că a doua zi s-au afişat rezultatele. Tata cu mine, toată vremea. Nu-l prindea odihna. Cum de nu-i pe listă e bine, cum de eşti s-a dus cu tine. În căruţă şi-acasă. Lumea începuse să-l cunoască chiar.

— Al meu e ?

— Nu-i. Bravo ! Hai cu tata să-ţi dea bragă şi covrigi.

Am intrat apoi la oral, unde mi-a căzut tocmai ce ştiam mai bine.

— Al cui domn a fost Mircea cel Mare ?

— Singurul stăpînitorul Io Mircea, mare voievod şi domn, cu mila lui Dumnezeu, stăpînind toată ţara Ungro-Vlahiei şi părţile peste munţi şi încă părţile tătăreşti şi duce al Amlaşului şi Făgăraşului pînă la marea cea mare, într-un suflet i-am spus titulatura pe care şi-o atribuise marele domnitor şi pe care o ştiam de la domnul Negrei, ca pe apă. Am trecut apoi la hartă şi i-am fixat conturul Ţării Româneşti

La geografie mi-a cerut să însoțeso Oltul de la izvor și pînă la vărsarea lui în Dunăre, iar la matematică mi-a dat o problemă în care se cerea să se calculeze aria unui cerc. A mers totul bine fără nici o ezitare. A urmat apoi gramatica, unde mi-a dictat să scriu pe tablă : Școlarul este în clasă.

— Subliniază subiectul cu o linie și predicatul cu două, mi-a adresat întrebarea un domn din comisie, cu părul alb și cu cărare într-o parte.

Am pus mîna pe cretă colorată și-am tras o linie sub școlarul — subiect și două linii sub este — predicat.

— De ce n-ai inclus la predicat și cuvintele în clasă ?

— Pentru că „este" în cazul nostru formează predicatul singur, deoarece poate fi înlocuit cu „se află", „se găsește", „există".

— Poți să-mi dai exemplu cînd verbul a 'i are nevoie de un cuvînt întăritor pentru a putea forma predicatul ?

— Școlarul este silitor...

— De-ajuns.

Cu asta oralul a fost gata.

Cînd am ieșit afară din sala de examene, tata m-a cunoscut după față cîte parale fac și vesel mi-a sărit înainte.

— „Nu-i și nu-i, pofta-n cui și cu asta mama lui" ! Ce zici ?

„Mama lui", pe drept cuvînt, bine spunea el, terminasem cu buclucul, dar emoția mai mare e la urmă. Rezultatul final să-l vedem în ce culoare o să fie, fiindcă oralul nu se afișa.

Tot felul de planuri mi-am croit în gînd pînă să se pună rezultatul, iar tata, știa una una și bună, repeta de mama focului : „nu-i și nu-i !"

În timpul ăsta strigă cineva : „listele“ ! Într-adevăr se lipeau atunci pe geam.

— Al meu e, Ulmeanu ?

— Este ! îl şi pocneşte cineva cu răspunsul chiar în moalele capului.

— Nu-i, nu-i ! a răcnit tata din răsputeri.

— Este, omule, este ! Ştiu să citesc atîta lucru, l-a asigurat cineva să-i taie pofta.

— Ptiu ! Nenorocire ! Cu pumnii strînşi a început să înjure de grebla cu care adună Dumnezeu stelele de pe cer. Ai feştelit-o chiar acum la urmă. Ai vărsat şiştarul ca Joiana şi te-ai înecat la mal. Vacile, tată, vacile ! Alege-s-ar praful de norocul ăsta cu care ai venit pe lume.

Mie nu-mi venea să cred şi m-am repezit să văd eu cu ochii mei minunea şi cînd mi-am aruncat privirea şi-am citat : „Tabel de candidaţii reuşiţi la examenul de admitere“ şi printre cei trecuţi mi-am văzut şi numele meu, m-am întors tot o fugă şi l-am prins de mînecă pe tata să-l tîrăsc la liste să se convingă şi el, că tare nu-i venea să creadă şi tare mă băgase în sperieţi.

— Sînt, tată, sînt ! înţelegi acum. S-a dat rezultatul final.

— Final ? Dar pînă acum ce-a fost ?

— Parţial, înţelegi ?

— Parţial ? Adică cum ?

— Adică pe părţi, pe bucăţi.

— Ce bucăţi, mă, !... Zi că s-a schimbat calimera şi-au ajuns la vorba mea. Dacă este — este, nimeni nu-i împotrivă, iar dacă nu-i, nu-i, s-a terminat, s-a sfîrşit.

— Să-ţi explic eu, tată, cum vine treaba.

— Lasă-mă pe mine, aşa cum sînt, nu-ţi bate capul, şcoală mare, carte multă, tu cu mintea eu cu banii şi m-a strîns în braţe fericit. Aşa te vreau, băiete ! Nu degeaba ne-am trudit. Şi-acum hai acasă, să ducem bucurie mă-tii care de-abia aşteaptă.

ŞEDINŢA CU PĂRINŢII

A doua zi a fost şedinţa cu părinţii elevilor reuşiţi, unde am intrat şi eu cu tata. Domnul director a vorbit de începutul anului şcolar, pomenind de burse, solve, după care s-a apucat să dea citire unui pomelnic întreg de hangarale, care de-acum nu mă mai priveau pe mine, se spărgeau în capul lui tata. El cu banii iar eu cu capul, că doar aşa se lăudase.

Mare i-a fost mirarea însă cînd s-a apucat directorul să înşire că fiecare elev este obligat s-aducă şi că n-are dreptul să intre în şcoală fără patru cămăşi de zi, patru cămăşi de noapte, patru indispensabili sau izmene — noroc că le-a spus cineva pe nume, că habar n-aveam ce-s alea — patru cerşafuri, patru feţe de pernă, patru şi tot cîte patru. Tata n-a mai avut răbdare şi-a şi fost cu mîna sus.

— Ne-aţi băgat în sperieţi cu adusul ăsta, domnule director. Parcă le-am lua din gîrlă, zău aşa! Patru, patru şi tot cîte patru. Mă rog, o cămaşă-n gît şi alta la spălat n-o fi de-ajuns?

— Va să zică, dumneata nici n-ai văzut băiatul intrat bine în şcoală şi-ai şi început să ne faci greutăţi. Cum te cheamă?

— Pe mine?

— Pe dumneata, pe d-ta că doar nu vorbesc cu altul.

— Nicolae Sîrbu, să trăiţi dom'le director, a răspuns tata după ce-a tuşit de două ori şi scurt a şi luat loc în bancă.

— Notează-l pe dumnealui, i se adresă secretarului şi vedem noi.

Pînă la sfîrşitul şedinţei a stat tata miel în bancă. Nu s-a mişcat de fel şi cînd s-a ridicat lumea la plecare, puşcă a ieşit din sală.

— Ai văzut prostia, măi băiete! Să mă înec la mal ca prostul. Ce ţi-i omul fără cap. Noroc

c-am întors-o bine din condei și mi-am dat numele schimbat, că pînă la urmă nu știu cum ieșea. Să-l dea pe băiatul lui Nicolae Sîrbu afară, dacă e vreunul, că nu degeaba l-a notat.

— Și adică ce crezi, c-ai scăpat ? Cu minciuna tată, vorba mătale, n-ajungi departe.

— Ce spui tu, măi băiete ?

— Nu degeaba te-a notat. Știe el de ce.

Pe loc s-a întors tata și s-a dus direct la cancelarie. A ieșit vesel.

— L-am împăcat pe director și la urmă mi-a întins mîna.

— Bine, nene Sîrbu, bine, parcă așa spuneai că te cheamă. Unde-i lege nu-i tocmeală.

— S-a învîrtit pămîntul cu mine cînd l-am auzit că-mi spune Sîrbu.

— Și ce-ai făcut ?

— Ce să fac. Am bolmojit-o. Că Ulmeanu e băiatul și cînd să zic de Sîrbu Nicolae m-a oprit.

— Nici o grijă, nene Sîrbu, nici o grijă. Totul este în regulă.

ÎNSTRĂINAREA

Pînă să înceapă școala, pînă să se adune tata de la treabă, mie îmi ardeau călcîile să mă văd îmbrăcat în uniforma cu tot dichisul, să fac o plimbare pînă în fundul satului să mă vadă lumea, iar mama după mine tot aproape, tot aproape să-i rîdă inima și după aceea să moară vorba ei : „Mai mult decît atît nu mai am de ce trăi pe lume. Mi-am văzut visul cu ochii. Să crăpe dușmanii, iac-așa".

Dar ziua cea mare pe care o așteptam de-atîta vreme a sosit. Mi-a cumpărat tata șapcă nouă cu cozoroc lucios de lac, cu fir alb des-

picat în formă de jghiab, haine bleumarin și cu număr împletit cu fir de mătase pe mînă, cămăși după cămăși, să-l sature pe director, iar după aceea mi-a luat cărți și caiete de tot felul. Toate au mers cum au mers, dar cînd mi-a cumpărat vioara l-a secat la pungă.

Și-acum toate cumpărate, a chemat pe Fănică Lemnaru și i-a dat comandă să-mi ticluiască un cufăr din dulapi groși, în cuie și cu cepuri, să țină. Mi-a pus belciuge groase și un lacăt dulf, iar cheia — mi-a făcut mama o zgardă și mi-a pus-o pe dedesubt de cămașă, direct pe piele, să nu mi-o fure cineva.

Parcă mă văd cocoțat în căruța cu boi cu tot calabalîcul după mine, cum mi-am luat ziua bună de la mama și cum am ieșit pe poartă, cu alai, de parcă mă despărțeam pe veci.

Era o toamnă frumoasă și caldă cu cer ca lacrima. Soarele darnic își răspîndea lumina ca un potop scînteietor. De undeva din țigănie se auzea pînă la mine melodia prelungă de fligorn cîntată jalnic de Georgică al lui Topală. Deasupra nucului stoluri de rîndunele cu pui din vara aceea, crescuți în satul nostru, făceau viraje, pregătindu-se să plece după mine.

De undeva îmi picura în auz, cîntatul cocoșilor, lătratul cîinilor, mugetul sfîșietor al unei vite, clopoțelul de la gîtul oilor, satul întreg murmura în mine ca un stup.

Simțeam că mi se destramă inima cînd mă gîndeam că las totul în urmă, las nucul din ogradă, cîmpul larg cu florile, îl las pe Ticu, cîinele meu, îmi las porumbeii cei moțați și plec într-o altă lume.

Pe măsură ce mergeam, cu ochii tot în lacrimi și cu capul răvășit de gînduri, am ajuns în fața școlii normale. Porțile grele ca de mănăstire erau deschise larg. Cu bagajul în mînă și cu tata alături, am pășit în curtea pietruită,

unde erau şi alţii ca mine, zgribuliţi şi abătuţi ca nişte pui de curcă, toamna după ploaie.

— Aici, ţi-e locul, băiete ! Munceşte şi ascultă pe cei mai mari decît tine. Nu le ieşi din vorbă. Eu mă duc acum, stau boii-n drum, iar tu, vezi, ce faci. Ştii prea bine ce te-aşteaptă acasă !

Mi-a luat capul între mîini, s-a uitat în ochii mei adînc şi m-a sărutat pe frunte, iar eu, cu privirea-n ceaţă, m-am uitat lung după el cum s-a suit în căruţa cu boi singur şi-a plecat.

CLASA I LA NORMALĂ

Nici astăzi n-am uitat clipa cînd s-au închis uşile şcolii normale dintre mine şi tata. El afară, iar eu în interiorul coridoarelor cu ziduri reci. Poarta ca de cetate, din stejar masiv, grea şi cu balamale uriaşe, m-a despărţit, eu păşind într-o altă lume, într-o altă viaţă, iar tata, întorcîndu-se pe acelaşi drum, pe care l-a bătut o viaţă întreagă.

N-am să uit, de asemenea, cum îi străluceau ochii la plecare. Îi străluceau de bucurie că mă văzuse păşind într-o şcoală înaltă, îi străluceau că mă despărţeam de el, de mama, de casa părintească, nu ştiu. El a plecat însă în aceeaşi căruţă cu boi, hotărît să înfrîngă clipa, iar eu cu inima strînsă şi cu sufletul înecat, am intrat în mulţimea de elevi, viitorii mei colegi de clasa întîi.

Şcoala era mare de putea să încapă în ea toată uliţa noastră cojănească, iar sala de clasă spaţioasă pe trei rînduri de bănci, cu tablă cît peretele, cu hărţi şi tablouri. De asemenea, dormitorul era lung şi lat de să întorci plu-

gul, iar sala de gimnastică spațioasă și dotată cu tot felul de aparate.

Toate m-au impresionat cînd mă gîndeam la școala din satul meu, cît era de mică, dar cel mai mult mi-a plăcut că după fiecare oră, venea un alt profesor.

Primul cu care am făcut cunoștință a fost profesorul de franceză. Un bărbat nu prea înalt, îmbrăcat cu haină neagră și cu ghetre la pantofi. A intrat cu pardesiul aruncat neglijent pe umeri și cu catalogul la subțioară. Avea ochii mari, negri, parcă ieșiți din orbite și un zîmbet de nu puteai să-ți dai seama ce gîndește.

Cu respirația tăiată, într-o liniște de mormînt, mă uitam fix la el și-așteptam să-i aud glasul.

— *Bonjour, mes élèves !* ni s-a adresat nouă, cu glasul răgușit și pe nas.

— *Bonjour, monsieur le professeur !* a răspuns tot el, făcîndu-ne semn să repetăm.

— *Assayez-vous !* și ne-am așezat, uitîndu-ne nedumeriți că nu pricepeam nimic din păsărească cu care ni se adresa.

Văzînd că nu are cu cine se înțelege, fiindcă noi eram toți tufă de Veneția, a început să vorbească pe limba noastră românească.

— La Limba franceză, ni s-a adresat el, nu trece clasa nimeni, dacă nu știe. Chiar dacă se dărîmă clopotele mitropoliei peste mine, chiar dacă își schimbă cursul Dunărea, cel ce nu știe rămîne repetent.

În gîndul meu „ce te faci, Ionică ? Nu cumva am îmbrăcat bunătate de uniformă de pomană și-o lepăd după mine nepurtată ?“ Și apucă-te la stîlcit limba, că de Anul nou, am urat un plugușor pe la casele oamenilor, de-au rămas gură cască la fereastră. Am adăugat la „Bădica Traian“ care s-a apucat într-o joi cu un plug cu doispre'ce boi/ — boi bourei în frunte țintătei, *je me reveille, tu te reveilles, il se reveille,*

la ureche clopoței, ia mai îndemnați, flăcăi! hăi, hăăăi!!

„A spus băiatul lui Ștefan un plugușor pe toate limbile", vorbeau oamenii să-i audă tata. A rămas și el mirat și cînd a venit acasă m-a întrebat:

— Cine-i ăla Revei, Retevei, mă? E cumva neam cu bădica Traian?

— De unde și pînă unde, tată?

— Cum de unde? Vorbea lumea că ai spus tu un plugușor frumos de la școală, despre bădica Traian care s-a apucat într-o joi cu Revei, Retevei ăsta, s-aleagă un loc curat de arat și semănat...

În gîndul meu „unde dai și unde crapă". De la je me reveille a ajuns la Retevei. Am lăsat și eu lucrurile baltă, fiindcă nu puteam să-l scot din ale lui pe tata.

Dar să revenim la profesorul nostru de franceză. Te treceau nădușelile pînă se sfîrșea ora. Trăgea de noi ca de niște butuci umflați de apă.

— De unde ai venit tu, Ionică? Te și desmierda.

— De la țară, dom' profesor.

— N-avea tat'tu gîște, capre, oi, vaci, de păscut? Cum de-a nimerit cu tine chiar aici? Și dă-i cu cartea făcută sul în cap: *je suis, tu es, il est.* Ți se făcea lehamite pînă să-ți intre corect conjugarea în cap.

Așa ne chinuiam în ora de franceză, care era grea ca plumbul, dar am învățat carte. Cînd spuneam: *je mange du pain* și nu *de pain*, era treabă sigură. Mănînci o parte din pîine și nu pîinea toată, asta-i articolul partitiv.

L-am avut pînă în clasa a IV-a, cînd s-a desființat școala și cînd a dat și el în primire, bolnav fiind de tuberculoză, oftică, cum se spunea pe limba noastră de la țară.

„LAUTAR ÎL FAC"

Toate celelalte obiecte la un loc nu mi-au dat atîta bătaie de cap cît mi-a dat vioara, regina instrumentelor, cum îi spunea profesorul nostru de muzică şi vioară.

Parcă văd şi-acum cum mi-a adus tata grămada de cărţi de clasa întîi normală, precum şi vioara de prăguşul căreia îi înnodase mama o fundă roşie semn să nu se deoache, că prea avea gîtul strîmb şi prea era lăcuită de-mi vedeam şi faţa-n ea ca-ntr-o oglindă.

— O traistă de bani am dat pe cărţi, băiete, dar dibla asta ţigănească a făcut mai mult decît toate la un loc : o juncă, înţelegi ? aşa că pune mîna cu nădejde şi *scîrţa-scîrţa* în dorul lelii, dă-i bătaie, că de Crăciun am ambiţie să joc cu mă-ta de pe mîna ta.

Să joace, cum de n-aş fi vrut să joace şi-n călcîie, sîrba popilor de gît cu mama, dar de la prima oră de vioară am rămas nedumerit. Nu puteam pricepe cum de s-ar cînta după nişte puncte, unele pline, altele goale, seci, unele cu coadă, altele cîrlig de tras paie din şură, ce mai calea-valea : zăpăceală, de nu puteai să le dai de cap.

Profesorul pretindea că sînt note, dar notele ştiam că sînt exprimate prin numere : 1, 2, 3, 4, 7, 9 şi chiar zece, după cum te ţine capul : prost, deştept ; să nu mai amintim minunea minunilor despre care pomenea că din ele ar ieşi şi cîntec, melodie.

Mi-era greu să-mi însuşesc ideea asta, fiindcă mi-au apărut în minte ţiganii de la noi din sat, lăutari de baştină, care puneau scripca la ureche şi fligornul între buze şi cîntau o noapte întreagă, fără nici picior de notă. Ştiam asta bine, în ţigănie îmi făcusem veacul, să nu mai vorbesc că nu era nuntă să nu merg cu mama

și lîngă lăutari pe prispă, nu-mi deslipeam ochii.

Ceasul rău ușor a venit cînd e să fie, dar greu s-a urnit din loc, sărăcie, chin, sudoare c-a trecut trimestrul tot și n-am pus mîna pe vioară, leac.

Cînd mi-a venit rîndul să m-asculte pentru notă, circ din ăla mare. Mă bălăbăneam de mama focului cu vioara în mînă și nu știam ce să fac cu ea. De-o așezam în dreapta îmi venea pe dos, de-o puneam în stînga nu se potrivea.

— Ce faci, mă ? a strigat profesorul la mine.

— O potrivesc, dom' profesor, o potrivesc, dar arcușul e prea lung.

— Prea lung !...

— Nu chiar lung, dar lungușor. Ce era să zic. Să-l contrazic ?

— Încearcă așa cum este. Să vedem cum merge.

A avut grijă însă să-mi aleagă un exercițiu de mai mare încîlceală.

— Cîntă aici.

„Cîntă" e ușor de zis, dar cînd m-am uitat asupra exercițiului ales, m-a luat amețeala și-am cîntat, vorba ceea : cîți iepuri la biserică.

— Înțeleg acum de ce arcușul e prea lung. N-ai pus mîna pe vioară nici o clipă.

— Am pus, dom' profesor, cum de nu, am pus. La drept vorbind nici n-o atinsesem. Noroc cu funda mamei de-am recunoscut-o din grămada de viori. Le țineam în clasă într-un colț și cînd începea cîte-un lapte gros, tîrșa cîte una-două, dar eu n-am avut noroc să mi-o spargă și-am rămas cu vioara întreagă, să nu zic belea.

— Atunci ce mai tîrguială, cîntă !

„Din drîmbă doar", era cît p-aci să-i spun, căci cu vioara o pusesem de mămăligă. O purtam

dintr-o mînă în alta ca să treacă vremea şi să înceapă bosoleala.

— Vioara la loc, iar tu, poftim încoa.

În sinea mea, tîrziu v-aţi gîndit. M-aşteptam demult la trebuşoara asta.

— De ce, mă ? *Poc !* De ce, mă ? *Trosc !*

Nu mi-era ruşine deloc cum atingea ; avea nişte mîini lungi că de la distanţă te-ajungea, dar nu de asta mă plîngeam, nenorocirea era că mi-a trecut în catalog media patru la vioară.

— Ai să treci tu clasa cînd m-oi face eu mitropolit.

În vacanţa de iarnă, mi-a adus tata toţi lăutarii din sat : Frige Peşte la ţambal, Mutu la vioară, Cenuşă la contrabas şi Ghioc la cobză. I-au mîncat tot porcul lui tata, doar m-or scăpa de belea, dar cum nici unul n-avea habar de note, m-am ales prins de la ureche cu cîntecul : „Calul bălan şi şeaua-verde !“ Îi plăcea de minune lui tata cum îl cîntam şi de cîte ori scotea cîte-un pahar de vin îmi şi da comanda.

— Ia vezi, măi băiete, ce face calul ăla bălan, mai paşte iarbă verde, nu mai paşte sau stă de pomană-n grajd ?

Frige Peşte, cel puţin, spunea că pot să-l „intirpretez“ şi la nuntă, că am „talint“ şi că într-o lună-două, mă poate cuprinde şi-n orchestră.

— Dar mai adu-n kil de vin, Ştefane, şi tata aducea.

După plecarea balaoacheşilor, mă lua tata la întrebări.

— Ai văzut, mă, cum le merg deştele ? Ca rîma, aşa se întind pe coarde, mama lor ! Cîntă, nu se încurcă şi n-au în faţă nici o notă.

Ca ars am sărit cînd l-am auzit pe tata că spune că n-au în faţă nici o notă.

— Pentru asta am luat eu patru, înțelegi ?

— Tu nu fă pe deșteptul, că mă umpli de păr pe mîini. Ascultă-mă pe mine, nu oul învață găina să facă ouă și nu te grăbi să te repezi cu oiștea-n gard. Au ei ceva, că la urma urmei nu din senin cîntă, de-aia întreabă și tu pe profesor.

Nu l-am întrebat, fiindcă mi-era frică, dar după vacanță ne-a pus chiar el întrebarea la toți din clasă.

— Copii, cine dintre voi pe timpul liber, acasă, colo la gura sobei, a pus mîna pe vioară și-a cîntat ? Îi mai spunea și vioară, chipurile s-o desmierde, uscata dracului, că dacă i-ar fi zis vioară sau scripcă o durea capul.

— Eu, dom'profesor ! m-am și ridicat.

— Bravo ! Poftim în față și ne cîntă.

Am înlemnit. În față dădeam de dracul. Metoda sta deschisă și n-aveam poftă de dupaci după ceafă și cum mi-era la îndemînă vioara, am și dat drumul la cîntare, însă nu oricum, cu dichis, cum mă învățase Frige Pește. Cînd ziceam „șaua-i verde...“ lungeam din gît și prelungeam pe șeaaaua-i ! cu ochii peste cap și cu vioara lipită de bărbie să aibă „rizonanță“, iar cînd terminam cuvintele, ca să umplu timpul dintre strofe, nu conteneam de fel : „ia porumbu, na porumbu, zumbai-zumbai, meștere“ ! Zicea Frige Pește că de-ai oprit cîntarea și nu merge șnur, te pomenești c-o sticlă în cap și de mai e și plină, te-a văzut Dumnezeu. Așa-mi spunea, săracul, că s-a prăpădit cu țambalul în brațe, într-un șanț, beat. Se întorcea de la o nuntă.

Aveam curaj și dă-i Ionică, dă-i din gură, din vioară, dă-i cîntare pentru o notă cît mai mare, că s-a întins molimă în clasă : „Ia porumbu, na porumbu !“ Trai și voie bună. Sticla cu vin pe masă, mireasa și nașul mai lipseau, încolo nuntă !...

Praf l-am făcut, în gîndul meu. Zece iau la sigur, dar nu spune hop ! pînă nu treci puntea, că numai ce-l aud că strigă :

— Oprește, lăutar ce ești !

Ramp, ramp, ramp ! am făcut finalul ca la carte, tocmai cînd ridicasem colegii în picioare. Era un rîs și-un chiloman de să te iei de cap.

— Cine te-a învățat minunea asta, băiețaș ?

— Singur, eu ! i-am răspuns. Nu l-am amestecat pe Frige Pește. Nu-i frumos să bagi omul la apă.

— Asta-i muzică țigănească ! unde nu începu profesorul să strige. Țigănească... Noi învățăm notele pentru a putea solfegia orice cîntec, iar tu, țigan ce ești, lăutar analfabet, pune mîna pe metodă, c-altfel repetent direct, te las...

Iată-mă din nou pe muche de cuțit. „Calul bălan", mînca-l-ar gloaba, nu mi-a adus nici o bucurie, cu toate că am tras pe el, l-am cesălat, așa cum mă învățase Frige Pește, am prelungit din gît cu gura rotundă pe șeaaua-i, mi-am ținut isonul singur : „ia porumbu, na porumbu", în zadar.

Cînd a văzut tata de Paști aceleași note și-a pus mîinile în cap.

— Ce faci, băiete ? îți bați joc de munca noastră ? Te omor cu mîna mea, se zburlea la mine ca un cocoș cu pumnii gata, dar nu mi-a dat nici unul. Se vede treaba că s-a gîndit că-i ușor să înceapă, dar o să-i fie greu să se oprească.

— Tu n-ai socotit în capul tău, o luă tata pe un glas blajin, cu ochii-n lacrimi, că dibla costă cît o juncă, iar aritmetica, la care văd că ai zece, costă cîteva parale ? Nu te-ai chibzuit tu în căpșorul ăsta sec (și mi-a îndesat un dupac chiar în creștet) ce te-așteaptă acasă, fără carte ? Nu te-ai gîndit ce-o să zică lumea asta rîzătoare ? La mine nu mai tragi. Te duci unde

a dus mutu' iapa și surdul roata, să nu mai aud de tine.

Încotro apuc. Cuțitul ajunsese la os. Tata pe de-o parte foc, la școală pîrjol, încît descurcă-te, Ionică, fiindcă singur ți-ai făcut-o.

A doua zi, mi-am luat vioara, metoda și camertonul cu mine și m-am dus acasă la Alexandru Costin, consătean, șeful clasei a V-a, la aceeași școală cu mine. Mă aflam în vacanța Paștelui.

— Cum o duci cu școala ? m-a întrebat el.

— Bine. Cu vioara nu mă împac.

— De ce ?

— Nu prea înțeleg cum de s-ar cînta la vioară după note. Mă gîndesc la țiganii lăutari care cîntă așa de frumos, fără nici o notă-n față.

— Ei cîntă după ureche. Muzica adevărată se face după note. Țiganii de multe ori o falsifică, greșesc, nu interpretează absolut corect, pe cînd muzica după note este exactă, precisă. Așa cum citim în cărți, cunoscînd alfabetul : a, b, c, la fel și în muzică cele șapte note, iar a opta repetată, formează un alfabet, alfabetul muzicii. Cu aceste note, de diferite forme și valori înșirate pe o scară numită portativ se poate exprima orice fel de melodie. Unele note așezate mai jos exprimă tonuri mai joase, mai grave, altele așezate mai sus exprimă tonuri mai înalte, mai subțiri. Iată și mi-a arătat practic cîntîndu-mi și cu vioara și cu vocea de mai multe ori un solfegiu luat la întîmplare din metodă.

Parcă mi s-a luat o pînză neagră de pe față și-am văzut lumină. Pricepusem comparația : alfabet și unul, alfabet și altul și din clipa aceea las' pe mine. Cîte 10—12 ore trăgeam pe zi. Îi năucisem pe cei din casă.

— De n-ar fi scîrțîitul ăsta de pomană, măi fimeie, zicea tata și călca în vîrful picioarelor să nu mă tulbure.

Cînd am ajuns la școală, după vacanță, în ora de vioară, aceeași întrebare.

— Cine a mai cîntat la violină, după metodă însă, să ridice mîna ?

Am și fost în picioare. Colegii fremătau. S-așteptau la rîs și voie bună.

— Tu !... Pe loc s-a întunecat la față profesorul cînd a dat cu ochii de mine. Mă cunoștea de-acum ca pe-un cal breaz.

— Eu.

— După note sau... „șeaua-i verde" ?

— După note.

Am răsfoit metoda la întîmplare și-am închis-o.

— Alegeți dumneavoastră exercițiul, domn' profesor...

— Păi, unde ai ajuns ?

— O știu toată, i-am răspuns cu pumnii strînși.

— Toatăă !

— Toată.

— O să vedem și minunea asta și mi-a întins vioara acordată. Așa se obișnuia în clasa întîi și chiar a doua ; profesorul acorda vioara.

Colegii de-abia se țineau să nu izbucnească-n rîs. Profesorul : „ssst" ! Parcă vrea să le spună : „Puțintică răbdare numai și veți vedea".

În timpul acesta mi-am șters palmele asudate de-a lungul pantalonilor, am pus vioara la umăr, mi-am controlat poziția ca în metodă, am întins piciorul drept puțin în față și-am tras cu arcușul pe duble corzi. Se dezacordase coarda „la".

— S-a lăsat „la", domnule profesor. Este puțin, puțin mai jos. Hohote de rîs ca-ntr-o cascadă, au umplut întreaga clasă.

— Nu rîdeți, nu rîdeți ! a strigat profesorul încurcat. S-a lăsat „la" într-adevăr. Ai ureche, „cal bălan", dar ce folos. Brînză bună în burduf de cîine și m-a și atins c-o palmă peste

cap, în glumă, asta în cinstea urechii mele muzicale.

Din nou am pus mîna pe vioară şi, în bătăile înfundate ale inimii, care dădeau să-mi spargă pieptul, am început să cînt solfegiul ales de domnul profesor.

De la primele note începînd cu sol grav de jos, colegii au rămas cu ochii mari. Ultimul foşnet s-a mistuit în melodia minoră a exerciţiului ales. Profesorul la catedră se uita lung şi parcă nu-i venea să creadă. Sînt eu ăla „calul bălan" sau îi altul ?

Cînd s-a terminat solfegiul s-a apropiat de pupitru şi-a început să mă întrebe pe sărite : „Ce notă este asta, ce notă este cealaltă, ia mai cîntă ici, ia mai cîntă colo".

— Bravo, băiete, ai făcut minuni ! M-a îmbrăţişat şi m-a sărutat în faţa clasei. „Zece, zece" ! Nu am notă mai mare că ţi-aş da. Acum povesteşte cînd ai învăţat şi cum ?

Plin de emoţie le-am spus întreaga tărăşenie, întregul zbucium al meu şi-al părinţilor, le-am povestit de faţă cu toţi colegii despre Frige Peşte, de Alexandru Costin şi în final le-am spus că am înţeles de-abia în clipa cînd mi s-a explicat că notele sînt tot un alfabet.

— Da, un alfabet, într-adevăr, a reluat profesorul. Bună comparaţie. Asta înseamnă sclipire să găseşti cheiţa de intrare în inima şi mintea elevului. Bravo lui Costin.

Cînd a venit tata să mă vadă cum mai merg cu scripca, că de asta ducea grijă, colegii i-au ieşit buluc în faţă şi de la distanţă au început să-i strige :

— Nene Ştefane, nene Ştefane ! Ionică a ajuns cel mai bun din clasă la vioară. Are nota zece, zece !

— Nota zeceee ! Atunci lăutar îl fac, mama lui de băiat, că ne-a pus inima pe foc, aproape

un an ! a rîs tata mulțumit și pe loc mi-a întins pachetul cu plăcinte trimis de mama pentru mine. „Du-i că-i străin pe lume !, du-i, mînca-l-ar mama. Cu scripca, arde-o-ar focul o să vadă el ce face, n-o să-l pedepsim de la mîncare !“....

„DOMNUL MAMEI, DOMN“

Boală mai a dracului decît rîia, nu știu dacă poate fi alta. Mama, că ți-e mamă, n-are milă. Te bagă în leșie de coceni de-ți pocnește pielea și cu șomoiogul de cîlți te freacă de dai ochii peste cap. Nu mai vorbim de cei străini de casă. Te rîd de ți se duce buhul.

Era pe la sfîrșitul lui noiembrie și mă găseam prichindel la internat, prin clasa a II-a. Vremea ca de toamnă, ploioasă *pic-piric, pic, piric !* ne ținea mai mult în clasă și cum baie făceam pe sponci fiindcă n-avea școala astfel de acareturi, m-am pomenit tam-nisam cu un puișor de rîie de mai mare frumusețea. Una și una, bob numărat, creșteau ca din apă, din una-două, din două-patru. Am luat-o fără chin, fără sudoare, dar cum am lepădat-o, să te ferească sfîntul de blestem.

Seara, la meditație, m-apuca o mîncărime că-mi venea să mă lungesc ca rîma pe podea și să mă hîrjonesc de toate colțurile băncilor și de toți pereții clasei. Puțin îmi lipsea să scot totul de pe mine și să rog pe cineva să mă țesale, că nu mai aveam astîmpăr. Mă ceream mereu afară, să nu mă dau de gol, prea mă scărpinam, că de la o vreme m-a luat la ochi și pedagogul.

— Unde trepezi tu mereu, mă ?

— Nu mai pot, mă doare capul şi cu dinţii, ţineam pumnii strînşi să nu mă scarpin.

Abia dădusem colţul coridorului şi m-am şi proptit de prima uşă şi hîrca-n sus, hîrca-n jos, nu mai dovedeam. Aşa-i boala asta păcătoacă ; pe cît te scarpini pe-atît te mănîncă.

În timp ce dam cu hărcănitul şi pe-o parte şi pe alta de era cît p-aci să scot uşa din ţîţîni, *hop* ! pedagogul lîngă mine.

— Te mănîncă, da ? Bravo ! Spuneai că te doare capul. Ia pofteşte tu cu mine să vedem ce boală ai.

— Nu merg, vă rog ! ca la tăiere nu mă dam.

La urma urmei ştiam eu ce boală am, nu era nevoie să mi-o spună pe nume. În zadar. M-a luat ca uliul cum ia puiul şi m-a dus unde trebuie.

— V-am adus un muşteriu, cu rîie, sigur.

— Dezbracă-te ! a scrîşnit din dinţi infirmierul şcolii, un fost plutonier major.

Nu prea mă îndemnam cu dezbrăcatul, ştiam eu ce mă păşte, dar cînd l-am văzut pe major că pune mîna pe centiron, într-o clipă am şi lepădat totul de pe mine. Fie ce-o fi de-acum.

Cînd şi-a aruncat ochii şi-a văzut cît de frumos mă înflorasem cu broboane tot una şi una, mari cît lacrima, parcă l-a apucat bucuria, aşa a început să mă croiască şi trăgea barosanul, mare cît uşa, direct pe pielea goală, dar şi eu ţipam ca-n gură de şarpe, poate s-o îndura să mă lase.

— Nu te văicări, mititelule, de-abia am început, şi-mi scăpărase şapte-opt dintr-un condei. De unde o ai ? Spune ?

— A răsărit aşa deodată, nu ştiu, de ieri, de azi, de-acum, începui să-i îndrug verzi şi uscate. La drept vorbind, nici eu nu ştiam de unde o luasem, dar, hapsînul, turc, cu centironul nu mă slăbea de fel. În gîndul meu,

de-ar fi cu leac măcar jărcile astea, să nu fie încasatul de pomană.

— Minți, tîlhare, minți, la tine-i boală veche. Ai măritat-o și la alții. Altă belea pe capul meu, mă trage la socoteală cui am dat-o și-o dădusem slavă domnului, nu mă dam în lături. Nici n-apucasem bine să mă instalez în dormitorul de la pod, cu firmă deasupra ușii : „rîioși, boală molipsitoare !", că m-am și pomenit cu un sfert de clasă după mine.

Aici, casă de nebuni în toată regula. Tunși chilug și îmbrăcați într-o cămașă lungă și largă, croită din pînză de sac, cînd ne arătam în capul coridorului și ne zărea cîte unul din cei sănătoși, parcă apărea ursul, așa o luau de fugă și *prrr !* În nas coborau scările.

Încercai și eu să mă ung o dată, nu m-am dat în lături, dar, cum am atins șomoiogul pe piele, parcă m-a tăiat cu briciul. Ca un noatin scăpat din țarc, așa am croit-o de fugă. Am făcut de două ori ocolul dormitorului într-un suflet și era destul de lung.

— Nu te prăpădi cu firea, mi-a șoptit Vespan, rîiosul cel mai vechi de-acolo. Unge-te pe unde n-ai, să nu se întindă, fiindcă restul se usucă de la sine. Întocmai am făcut, ca țiganul din poveste, care dădea la tras piciorul sănătos, să nu-l doară de l-o da pe cel scrîntit și cît am stat acolo n-am pus mîna pe sticla cu vleminschi, dar și rîia, gînj ! nu s-a lăsat de mine.

Cînd a venit tata să mă ia de vacanță, l-am așteptat după un colț al școlii cu totul pregătit, de teamă să nu dea ochii cu careva și să-i șoptească bucuria.

— Cam slăbuț, băiete, slăbuț te găsesc. Te roade cumva vreo boală pe dinăuntru ? Spune-mi ? Te duce tata la doctor. Asta i-a fost prima întrebare, de îndată ce-a dat ochii cu mine.

Am tăcut, dar în gîndul meu, „pe dinafară mă roade, tatăă ! şi-ncă cum, mă prăpădeşte", dar puteam să spun ? Şi laptele pe care l-am supt de la mama aş fi fost în stare să-l declar pe zile, dar că am rîie, îmi pleznea obrazul, n-aş fi făcut-o, chiar de mă picai cu ceară.

Pînă în sat cale, m-am aşezat şi eu în fundul căruţei, deşi tata trăgea de mine să stau în faţă lîngă el. Eu, însă, şi ochisem, că mi-ar fi rămas spatele liber şi n-aş fi avut de ce să mă proptesc ca să mă scarpin cînd o ieşi rîia la plimbare, şi m-am rezemat cu spatele de fundătoare, care avea bătute de-a curmezişul şi nişte stinghii necioplite, colo pe cinste, chiar de ce-aveam nevoie să mă hîrjonesc.

„Vai şi-amar de capul meu", mă gîndeam şi mă răsuceam de unul singur. „Ce mă fac cu pacostea de pe mine ? Mă omoară de-o să afle".

Şi cum stam şi mă perpeleam, în timp ce boii îşi vedeau de drum, îmi dădu prin cap idee bună : pe corp, să zic, mai calea-valea, nu mă dezbracă nimeni, iar cu rîia dintre degete scap uşor. Îmi împletise mama o pereche de mănuşi, bob de orez, albe, spuma laptelui cu degete, aşa că o să le ţin mai toată vremea-n mînă.

— Să nu te umple rîia, măi băiete, nu vezi ce cald i-aici ! îmi spunea tata cîteodată cînd se încingea soba de te moleşea căldura-n casă.

— Lasă-l, omule, să stea cum vrea, că de-acum îi musafir la noi. Iată cît de bine-i stă, domnul mamei, domn. Şi pe loc venea spre mine să mă drăgălească, iar eu de frică să n-o căptuşesc cu podoaba de pe mine, ca de foc, mă trăgeam tot în urmă.

Am descurcat-o bine în ziua accea, stam şi eu mai mult pe-afară, hîrca ici, hîrca dincolo, mai de iesle, mai de uşa grajdului, găseam loc oriunde, dar ce mă fac la noapte ?

Cum mă scarpin ? fiindcă la noi la ţară dormeam toţi într-un pat, băieţii de partea lui tata, el ţinea marginea, iar fetele de partea mamei, de-a picioarele sub aceeaşi plapumă. Cînd mă gîndeam la asta îmi venea să leşin. Să dormi în aşa îngrămădeală de nu puteai să-ţi tragi nici sufletul şi nici să nu te scarpini nici o clipă, rămăşag puneam că mă descoperă. Rîia trebuia gîdilită, scărpinată c-aşa o învăţasem, altfel mă forfeca. Mă fac sigur de ocară şi mă scoate cu alai din casă, pe mine „domnul mamei, domn !".

Tata însă să trăiască că mi-a aranjat ceva pe-o ladă, un pat separat, ca pentru mine, „domnul mamei" şi de teamă să nu-mi fie frig a adus o şubă îmblănită şi nişte piei de oaie argăsite proaspăt şi mi le-a aşezat sub coaste ca să dorm pe moale, iar cu şuba m-a învelit.

De-ar fi căutat cu lumînarea tata să găsească ceva mai bun de scărpinat la rîie, nu găsea. Şuba însă a pus capac. Un sfîrculeţ, de miţă cînd m-atingea, ca pe plită mă zgîrceam şi hîrca-hîrca, nu mai pridideam.

— Aşa, aşa, pînă te obişnuieşti cu blana, măi băiete, şi după aia nici o grijă. N-o să te mai scarpini chiar aşa cu sete, îmi zicea tata.

În sinea mea, „s-o crezi mătale, dar n-ai nimerit-o nici pe departe" şi chipurile că sfîrcul miţei e de vină pe înfundate, pişcam cu sete, ba ici, ba colo, ca la mandolină. Nu dovedeam pe cît mi se cerea.

Cînd să stingă lampa şi să ne culcăm, n-are tata de lucru şi-l întreabă pe Costică, fratele cel mititel. Avea trei ani pe-atunci.

— Cu cine vrei să te culci, Costică ? şi-i făcea cu mîna înspre el.

Cum sta cu burta goală, somnoros într-o cămaşă scurtă şi se scărpina în părul mare ca de fată, n-a vrut cu tata şi-a spus ca mama.

— Aaa ! cu mă-taa, daaa ! Va să zică nu vrei cu mine, binee ! Atunci o să dormi cu nen-tu, şi fără vorbă multă l-a şi luat în braţe şi l-a culcuşit sub şubă lîngă mine. De-acum treaba lui : cum i-o fi norocul.

Eu am rămas mut. Ce era să fac ? Să mă dau de gol ? Şi m-am tras mai la perete. O lua-o, n-o lua-o, nu ştiu, eu n-o dau, dar peste noapte unul lîngă altul, piept la piept ca fraţii ne-am apropiat ca-n somn, ce ştie omul ! şi la vreo săptămînă unde n-a început băiatul să cînte la cobză mai ceva ca mine. Încasase şuga. Mama care dormea cu el şi-l ţinea în braţe nu s-a lăsat greu şi-a luat-o şi ea şi de-aci, vorba ceea : ca rîia s-a întins la toţi din casă. Tata, mai gros la piele, a luat-o mai la urmă.

Cînd ne aşezam la masă şi începeau să se ridice aburii calzi ai mămăligii, răsturnată din ceaun atunci proaspătă, mama numai apă de la foc, nu mai putea să rabde şi începea să se scarpine.

— Mai încet cu hărcănitul, fimeie, c-o să creadă băiatul ăsta că ai rîie, ferească Dumnezeu ! Mai strînge şi tu din măsele că n-o crăpa fierea-n tine şi-i făcea cu ochiul semn, să nu se dea de gol.

Atît i-a trebuit mamei c-a şi dat cărţile pe faţă.

— Araca-n de mine şi de mine, nu mai pot, să crezi tu că n-am, chiar am, ce să mai înconjur.

— Ptiu ! o făcuşi de oaie, mai mare ruşinea, fimeie în toată puterea cuvîntului n-ai putut să ţii ascuns măcar pînă pleca băiatul ăsta.

— Strînge tu din dinţi şi din măsele dacă poţi, fiindcă mie îmi vine să mă tăvălesc pe jos, alege-s-ar praful de cine ne-a căptuşit cu jughină.

— Nespălatul, începu și tata, dînd din cap a pagubă, ne-a luat tihna și odihna pînă-n primăvară. Asta ne lipsea acum.

— Blestem din cer, omule, cică șapte ani ne ține.

— Nici o grijă! Noi, ca noi, îi dăm de leac, șomoiogul de cîlți și cenușă tare de ciocani să trăiască, nenorocirea însă-i alta. Ce facem cu băiatul ăsta? De-o lua-o el și ferească sfîntul de n-a luat-o chiar, umple școala și se închide pînă la urmă.

— Să stea în patul lui că nu mai e mult pînă mîine și pleacă la școală.

— Char așa, că bine zici.

Din clipa aceea, amîndoi, cu bățul, nu știau cum să mă ferească tocmai pe mine, tartorul. Cum încerca cîte un băiat de-al lui moș Florea să se așeze pe patul meu, tata care era convins că de-acolo vine buba, în brînci îl scotea afară.

— Ieși, la aer că te umple rîia. Tu nu vezi ce cald i-aici? Gura păcătosului adevăr grăia, vorba ceea, dar tata o spunea cică sub formă de glumă.

Un an mi s-a părut vacanța aceea și cînd am ajuns la școală glonț m-am dus la doctor. Rușinea a dat prin băț.

— O baie fierbinte să înmoaie pielea bine și pomadă scabiol bila, te vindecă în cîteva zile.

În vacanța de primăvară, cînd m-am dus acasă, prima grijă, n-a uitat să-mi spună tata.

— Să nu umbli harhageaua și să mergi pe la moș'tu Florea sau la cineva din cotul ăsta, că bîhîie de rîie. Ce-am tras noi să nu ne-ntrebi. Două rînduri de piele am dat jos, dar pînă nu ne-am dus la doctor, n-am scăpat.

Cît era el de supărat, n-am avut curajul să-i spun atunci, dar pînă la urmă nu m-a lăsat inima și la plecare i-am spus de-a fir-a păr.

Stană de piatră a rămas tata şi se uita la mine lung şi parcă nu-i venea să creadă.

— Tu, băiete, tu ! La moarte mă puteam gîndi, dar c-ai fi tu acela care ne-ai adus ce ne-aĭ adus, nu mi-ar fi trecut prin minte. Păcat de cartea pe care o porţi în cap.

— Mi-a fost ruşine, tată, îmi crăpa obrazul, nu puteam, şi-am început să plîng.

— N-ai făcut bine, dragul tatii. Părinţilor tăi să le împărtăşeşti şi bucuria şi oftatul, fiindcă ei sînt cei mai apropiaţi de sufletul tău.

Multă vreme după aceea, n-am ridicat ochii asupra lui, dar nici tata nu s-a mai dat în vorbă.

DESFIINŢAREA ŞCOLII NORMALE

Prin anii 1931 — 1932 pe timpul crizei economice mondiale care s-a resimţit puternic şi în ţara noastră, am dus-o cum nu se poate mai greu, mai ales în ceea ce priveşte mîncarea.

Un ceai servit într-o căniţă de tablă pişcată de rugină în mai multe locuri şi o felioară de pîine, care mai mult ne aţîţa foamea, era totul. Ieşeam mai flămînzi decît intram. La prînz, din varză murată şi fasole zeamă chioară, nu ne scotea, încît ajunsesem să ne gîndim mai mult la mîncare decît la carte.

Puteai să te plîngi cuiva ? Pe loc îţi închidea gura.

— Ai venit să faci fălci, nătărăule !...

N-a trecut mult şi pe la mijlocul anului şcolar s-a desfiinţat mai întîi internatul şi o bună parte din elevii noştri au umplut maha-

lalele tîrgului în case pline de igrasie și mîncare după inima gazdei.

Rău, firește, dar doamne ferește și de mai rău, că la sfîrșitul anului, apucasem să dăm ultimele examene ale celor patru clase, s-au adeverit cuvintele directorului, care ne spunea adesea :

— Va da de-azvîrlita cu voi și veți fi răspîndiți ca puii de potîrniche în toate cele patru unghiuri ale țării.

Aurită i-a fost gura că întocmai s-a petrecut. Ni s-a anunțat în mod oficial că din nevoia de a realiza economii bugetare, guvernul a hotărît desființarea mai multor școli normale, printre care și școala noastră.

Tata era mîhnit și revoltat. „Mama ei de viață" !... Vînduse o parte din pămîntul cu care fusese împroprietărit să-mi plătească mie taxele grele și-acum rupea din carnea lui încă un pogon pentru a mă putea urni pe mine mai departe.

DOMNUL CU BARBIȘON

Vara a trecut și timpul care n-ascultă de porunca nimănui, ca apa gîrlei s-a dus fără urmă. Pe mine m-a repartizat la început la Cîmpu-Lung Muscel și cum mamei i se părea peste pămînt, mai ales că n-apucasem încă să călătoresc decît cu căruța, iar trenul îl asemăna cu o măgăoaie care mă va pierde într-o prăpastie de n-o să aibă timp nici să-mi aprindă la cap o lumînare, n-ar fi vrut nici în ruptul capului să mă lase. Cine știe cum o goană mare pe cele două linii înguste cît palma, o moțăială a mecanicului fie chiar de-o

clipă și hait! s-a zis cu băiatul și păcat de el că s-a făcut mare.

— O să mergi la Roman, măi băiete! A venit tata cu vestea-n dinți. I-am rugat și eu să te dea acolo, că-i mai aproape. Mergi direct cu trenul.

— Tocmai la Roma? În altă țară? a întrebat mama speriată cînd a auzit de Roman. La urma urmei tot cu „er" mare începea și unul și celălalt.

— Nu, fimeie, începu tata să-i explice, dar mama nu i-a îngăduit.

— Lasă-te păgubaș, omule! că tot la dracu-n praznic e și Roman e și Roma. N-ai loc de băiatul ăsta și ții morțiș să-l înstrăinezi. Asta recunoaște și te cred.

— Ce vrei, fimeie? Să-l vezi trăgînd la sapă cu tine bînd din bota cu apă fiartă? Să-l vezi cum muncește din greu pe moșie boierească?

Așa s-au purtat discuții toată vremea între mama și tata pînă în clipa cînd a sosit ziua plecării.

— Sărut-o pe mă-ta și liniștește-o, măi băiete, acum înainte de plecare, mi-a spus tata cu un nod în gît parcă.

*

Cu bagajele gata, cu cerșafuri albe, scrobite de mama, pernă și ce pernă! făcută din puf de rață: plapumă de mai mare frumusețea umplută cu lînă țigaie trasă la darac (bine spunea tata: „ginerică te-am făcut, mireasa mai lipsește") m-am urcat în căruța trasă de boii lui tata și hafida-haida! am plecat la gară.

Nu mai admiram cerul și nu mai vedeam nici cîmpul cu miros de pîine coaptă, mă uitam înspre calea ferată să văd măgăoaia cum aleargă ca o zăludă pe drumul de fier.

Era pentru prima oară cînd coboram pe peronul gării Coteşti, gara copilăriei, adolescenţei şi tinereţii mele. Furnicar de lume. Se foia de colo-colo şi cu ochii în susul liniei, de unde trebuia s-apară mai întîi cît un purice, apoi cît un elefant de mare, uriaşa locomotivă. Simţeam că mă înăbuş numai cînd îmi aruncam ochii înspre sat. Acolo erau lăsate toate amintirile mele, acolo venea toamna cu struguri copţi şi graşi ca nişte purceluşi, acolo era mama, era bîta. Multă vreme am simţit dureros desrădăcinarea, întocmai ca o plantă smulsă dintr-un pămînt prielnic. Tata, jandarmul meu de totdeauna, mă făcea atent la bagaje: „unu, doi, trei, ţine minte, toate sînt! Ai prăpădit unu, te-ai dus pe copcă!...“

Ca un vîrtej năpraznic a intrat în gară, înecat într-un fum dens şi înecăcios calul năzdrăvan, cu roţi uriaşe, mînuite de nişte braţe puternice de culoare roşie. Parcă a dat uliul în lumea de pe peron, aşa s-a năpustit să ia trenul cu asalt. Nici eu nu ştiu cînd m-am instalat cu tot calabalîcul într-un compartiment, la numărul respectiv.

— Ia seama, bagajul, băiate! striga tata. Să nu-l uiţi în vagon.

Trenul, pe nesimţite, s-a pus în mişcare, iar tata în urmă, cu tot zgomotul locomotivei striga cît îl ţinea gura:

— Bagaju' bagaju'! Roman, să n-adormi!...

Alături de mine, pe aceeaşi bancă, o precupeaţă, după îmbrăcăminte, nu făcea altceva decît să manevreze cu mîinile cînd cu una cînd cu alta, ceva pe sub pestelca-i largă şi creaţă. Cînd m-am uitat mai bine, am băgat de seamă că îndesa de mama focului capul unor orătănii, probabil de vînzare, o gîscă şi două raţe. Poate să nu înceapă măcăitul chiar în clipa cînd va apare controlorul de bilete.

În faţa mea stătea un domn chipeş, cu barbişon. Semăna leit cu Mihail Kogălniceanu,

din cartea de istorie. Părul îl avea înspicat, cu cărare pe mijlocul capului. Se observau ghioceii care, timid, începuseră să înflorească. Fruntea lată și cu ochii mari, negri, pătrunzători păreau că te străpung.

Eu, cuminte ca un elev, stăteam smirnă și din cînd în cînd, printre stinghiile policioarei de sus, îmi număram bagajele și mă uitam mai ales la plapuma pusă într-un sac înfășurat într-o hîrtie albă, legat zdravăn cu o sfoară împletită din ață de urzică.

— Încotro călătorești, mititelule ? mi-a adresat vorbă domnul cu barbișon.

În moalele capului m-a pălit cînd am auzit că-mi zice „mititelule" tocmai mie, domn de clasa a cincea. Puteam să bag în sperieți o armată de elevi începînd cu cei de-a-ntîia și sfîrșind cu cei de-a patra chiar.

— La școala normală din Roman, i-am răspuns cuviincios cu ochii pe bagaje.

— Din Roman ?

— Da. Din Roman.

— Bravo !... Și cum înveți tu, Ulmeanu ?

„Ulmeanu !... Auzi, Ulmeanu !... Mi-a luat piuitul parcă. De unde mă cunoaște ? Și de teamă, focul pîlpîia de-acum pe mine, era cît p-aci să-mi iau bagajul și să plec în altă parte.

— Nu, nu, nu știu, do, do-domnule ! Pî-pînă acum am fo, fost bursier. Nu, nu știu cum va fi acolo că sînt nou și nu, nu cunosc pe nimeni, merg pen, pen, pentru prima oară ! i-am răspuns eu bîlbîit și fîstîcit ca alte celea.

— Nici o teamă. Ai să cunoști pe colegii tăi de clasă și ai să-l cunoști și pe nepotul meu. Este chiar elev în clasa a cincea și-i coleg cu tine.

— Clasa a cincea ?

— Da. A cincea.

— Și cum îl cheamă ?

— Ulmeanu.

— Ulmeanu ?

— Da. Ulmeanu.
— Şi mai cum ?
— Ion.
— Păi, Ulmeanu Ion sînt eu...
— Da, da, cred, dar pe nepotul meu îl cheamă Ulmeanu Şt. Ion.

Nu puteam pricepe cum şi în ce chip, nepotă-său avea un nume absolut la fel : Ulmeanu Şt. Ion. Şi-ncă Şt., adică Ştefan, ca pe tata şi nu Ulmeanu Ion, simplu sau Ulmeanu D sau Ulmeanu C.

Iată că n-aduce anul ce-aduce ceasul. Mi-a luat liniştea de-acum. Ăsta-i vrăjitor şi palce bună, hipnotizor şi-i de-ajuns să se uite în ochii mei şi pe loc m-adoarme şi-i dau banii fără să mi-i ceară.

Să nu vă pară lucru de şagă, că minuni de soiul ăsta s-au mai petrecut. Nu mai departe, am trăit aievea. Eram în clasa a treia şi-a venit la internat la noi un scamator, hipnotizor, fie la el acolo, nu ştiu, dar mi-aduc aminte că ne-a ridicat pe scenă pe mai mulţi şi printre cei aleşi mă număram şi eu, chipurile să ne hipnotizeze. Pe mine cum a făcut primul tur, cu nişte ochi ca sticla, m-a şi dat jos spunîndu-mi că sînt mediu neprielnic să nu zică mediu prost. L-a găsit pe Ciutea, şi-ncă cinci la fel. Cîte cireşe au mîncat băieţaşii ăia să mor de ciudă !... Le-a pus Dumnezeu mîna în cap.

După multe eschibiţii cîte şi mai cîte s-au apărat de un roi de albine înteţit, au prins fluturi cu plasa, au mormăit ca ursul, şi la sfîrşit i s-a adresat lui Ciutea : „Mîine, la jumătatea orei de matematică, te vei ridica de la locul tău şi vei merge la catedră şi vei spune tare, clar şi răspicat : «Ura ! Să ne trăiţi, domnule profesor !»“

A doua zi, oră de curs : matematica. Aşteptam cu nerăbdare clipa. Nu credeam şi totuşi ne uitam la Ciutea pe furiş să-l vedem

ce face. Stătea ca mielul, nici nu mişca în bancă, scria de mama focului la icşi, iar noi, cu ochii tot pe ceas, asteptam să se ridice. Cînd limba mică a fost ţanc la jumătate, unde nu s-a ridicat Ciutea voiniceşte şi direct la catedră s-a oprit: „Ura"! să ne trăiţi, domnule profesor!" A rămas Benone mut, aşa-l chema, şi s-a dat înapoi speriat. Noroc cu şeful clasei, că l-a lămurit despre ce este vorba.

Tot aşa şi cu ghicitonul nostru, c-altfel ce putea să fie, de aceea mă uitam mai mult pe fereastră să nu cad în lacul adînc al ochilor lui, care, doamne fereşte, ştie şi cîte parale mi-a dat tata şi cîtă ţîţă am supt de la mama. Aşa unchi, cum pretinde el, cu pantalon în dungi şi cu ceas de aur la vestă, cu zale sclipitoare şi cu lavalieră la gît, n-am şi nici n-am avut. Aveam unchi, e drept, pe nenea Din, fratele lui tata, dar cioban, cu ghioagă zdravănă în mînă, cu căciulă miţoasă, trasă pe ceafă şi cu opinci cît gîsca. Alte rude, unchi, de unde? Mai rămînea doar nenea Stan, care nici pe departe n-aducea.

Dumnealui îi dumnealui, cu totul altă croială, a pus ochii pe mine de-acum, numele mi-l ştie, aşa că pînă la urmă o să joc într-un picior ca ursul.

Aşa mi-o fi sortit norocul, din tren nu puteam să sar. Să scap măcar cu plapuma, prea lucrase mama toată vara. Tunde tata oile, spală mama lînă, toarce-o, vopseşte-o, cumpără-i căptuşeală, dă-o la plăpumar, bani nu glumă, să nu mai vorbesc de celelalte! Dar puteai să te plîngi cuiva?

— Ia mai zi ceva, Ulmeanu?

Ce să zic, c-am dat de dracu'? Asta în gîndul meu şi cu ochii tot pe geam. Uneori îmi venea să mă tăbîrcesc cu bagajele şi să plec în alt vagon, dar credeam că nu se poate. Fiecare cu numărul lui de pe bilet.

În vremea asta, hop și controlorul :

— Biletele la control, vă rog !

Cînd a spus „biletele la control", precupeața și-a eliberat o clipă mîinile pentru a-și scoate biletul. Îl avea în sîn și boala de gîscan n-a iertat-o pe stăpînă și-a scos capul și *ga !* de-a răsunat vagonul. Am sărit cît colo.

— Hali boală, hali ! și dă-i vrăjeală. Că n-a știut, că n-a vrut, că n-a putut, o întreagă tărășenie. A scos-o însă din compartiment cu orătănii cu tot, iar eu am rămas, să nu zic vorbă proastă cu „unchiu".

Să știi că de-acum începe treaba, mi-am zis în gîndul meu. Singur el, singur eu. Altceva ce-am avea de făcut ?

— Ce materie îți place ție cel mai mult ? Mă ia pe departe, dar știe el ce urmărește.

— Istoria, domnule.

— Și altceva ?

— Ma, matematica.

— Ce vorbești așa ? Ai ceva în gură ?

— O pi-pie-tri-ci-că, domnule.

— O pietricică ! Cum, de unde ?

— Tata m-a întrebat la plecare dacă am mai călătorit cu trenul și cum călătoresc pe pentru prima oară, mi-a spus să iau o pie-pietricică-n gură, c-așa-i obiceiul și să n-o lepăd pînă la destinație, fiindcă ea îmi popoartă no-no-rocul.

A început să rîdă domnul cu barbișon și cînd s-a oprit din rîs mi-a spus :

— Tata a glumit, Ulmeanu Șt. Ion și tu, copil ascultător, ai luat-o în serios. Este, să zic o superstiție, dar pentru cei fără prea multă știință de carte. Tu ești elev de clasa a cincea și n-are rost. Știința își spune cuvîntul.

Cu toată știința lui, n-aș fi scos-o să mă pici cu ceară, fiindcă, la urma urmei, nici cu tata nu-mi era rușine. A fost sergent la Mărășești și s-a întors decorat de pe front, așa c-am lăsat-o pînă la destinație.

În clipa cînd aşteptam să înceapă treaba, numai ce-aud :

— Romaaan, cine coboară ! Tocmai trecea controlorul.

Am sărit drept în picioare, gata de fugă, de parcă scăpam dintr-o cuşcă, unde urma să mă înghită leul şi mîna pe plapumă.

— Nu te grăbi, Ulmeanu Şt. Ion. Aici cobor şi eu şi-am să te ajut. Trenul stă cîteva minute şi-avem destulă vreme.

Vai de mine ! Nu scap nici în gaură de şarpe şi cu mîna mă pişcam de burtă să văd dacă sînt eu sau îi altul, dar cu ochii mari, tot după el, aproape, fiindcă mi-a luat plapuma din mînă, chipurile că-i mai grea, iar eu am rămas cu restul.

Cînd am pus piciorul pe peron, am aruncat pietricica într-un loc dosit, cu gîndul ca de vacanţă s-o duc înapoi la suratele ei, fiindcă ştiam eu ce înseamnă înstrăinarea. Pe pielea mea o trăiam.

— În spatele gării, Ulmeanu Şt. Ion ! În spatele gării ! De-acolo vei lua o birjă, fiindcă şcoala normală e la margine de oraş, departe.

În timp ce eu nu mai ştiam pe ce lume sînt, domnul cu barbişon a făcut semn la o trăsură şi a tras-o lîngă mine.

— Şcoala normală ! i s-a adresat vizitiului. Acolo duci băiatul. A scos portofelul şi-a achitat trăsura pentru mine, cu toate că m-am împotrivit, c-aveam banii pregătiţi de tata.

— Ţine-i pentru tine şi succes în noua şcoală, Ulmeanu Şt. Ion, clasa a cincea. Munte cu munte se întîlneşte, darmite om cu om.

Năuc, că nu mai ştiam pe ce lume sînt, mi-am aruncat ochii pe bagajul cu plapuma şi cînd ce să vezi ? Ulmeanu Şt. Ion, clasa a cincea, era scris de tata pe bagaj, cu laba gîştei cum ştia el. Evrica ! Am strigat aşa de tare

că și-a întors speriat birjarul ochii către mine să mă vadă cum îmi stă nebun.

Descoperisem enigma. Acolo îmi văzuse numele. Îmi venea să sar din trăsură și să-i povestesc ce crezusem despre dînsul. Domnul cu barbișon își luase o altă trăsură în direcția opusă și se topise în mulțime.

ALTĂ ȘCOALĂ ALȚI PROFESORI

Prrr! A frînat caii vizitiul. Am ajuns. Școala normală, poftiți!

Clădirea nouă, netencuită, cu ziduri din cărămidă roșcată și în față cu un parc de mai mare frumusețea, ascundea parcă un palat imens, înecat într-o grădină la care o mînă măiastră contribuise cu tot talentul. Crizantemele, tufănele, cu petalele lor albe și roșii ca sîngele, își desfăceau bobocii care scînteiau ca niște licurici într-o noapte de smoală. Covoarașele de flori respectînd meticulos toate figurile geometrice: hexagoane, pentagoane, octogoane atrăgeau puzderia de insecte și fluturași de toate culorile.

Frunzele late și crestate ale unui stejar bătrîn, monument al naturii, copilaș în timpul lui Ștefan cel Mare, legat acum în cercuri să-i sprijine bătrînețele, își legăna coroana alene, fosnind un cîntec vechi și trist.

Cîțiva școlari mi-au sărit în față, cînd m-au văzut cum mă chinuiesc cu bagajele, ducîndu-le pe rînd și s-au oferit să-mi dea ajutor. Care mai de care îmi puneau tot felul de întrebări: de la ce școală vin, în ce clasă sînt, bursier, solvent și spre bucuria mea unul dintre ei, Chiriac, era chiar coleg cu mine, elev în clasa a V-a, prima clasă de curs superior. Venise și el

proaspăt de la Şendriceni, unde şcoala normală era de asemenea desfiinţată.

— Aici este clasa noastră, clasa a cincea. De altfel, deasupra uşii era şi o plăcuţă care indica acest lucru. Am lăsat bagajul într-un colţ al coridorului, Chiriac a rămas să mă aştepte, iar eu m-am prezentat la secretariatul şcolii, neavînd curajul să păşesc în clasă fără forme.

Un bărbat înalt, chipeş, smolit la faţă, cu părul vîlvoi şi cu sprîncenele stufoase, negre şi împreunate de-asupra nasului acvilin, secretarul şcolii, a ridicat ochii înspre mine.

— Ce doreşti?

— Vin de la Şcoala normală din Focşani, desfiinţată.

— Foaia matricolă, actele şi bani pentru taxă, mi s-a adresat secretarul pe o voce groasă, dar binevoitoare.

I-am întins plicul în care se afla întreaga situaţie şcolară şi după ce-a controlat cu atenţie şi-a ridicat ochii către mine şi mi-a spus:

— Totul este în regulă, un singur lucru, deşi ai o situaţie bună, după cum reiese din foaia matricolă, prima rată din taxa şcolară vei achita-o ca solvent şi aceasta pînă la sfîrşitul trimestrului întîi, cînd faţă de mediile obţinute vei rămîne, în continuare, fie solvent fie trecut pe lista bursierilor. Eu îţi urez succes.

Parcă m-a înţepat în inimă cînd am auzit de solvă. Nu mă gîndeam decît la buzunarul lui tata. El n-a avut niciodată portmoneu sau pungă ca să ţină banii. Încăpeau într-un singur buzunar la vestă şi-i scotea pe toţi deodată într-o singură mînă, chiar dacă cumpăra o pîine.

*

Sunase tocmai de meditaţie, dinaintea mesei de seară. Pe coridoare se aşternuse o linişte apăsătoare. Singurul Chiriac, în capul co-

ridorului lîngă uşa clasei noastre, m-aştepta cu emoţie.

— Eşti al nostru ?

— Da. Al vostru. Mi-a aprobat.

— Să intrăm atunci.

— O clipă numai să-mi vin în fire, să respir. Aveam emoţie.

Păşeam pentru prima oară într-o clasă numai cu moldoveni pur sînge, nu moldovean pîrît cum eram eu, de pe malul drept al Milcovului, la hotarul despărţitor dintre Muntenia şi Moldova.

„Vezi — îmi spunea tata — pe loc mi-am adus aminte de cuvintele lui: „Moldovenii ăştia par nevinovaţi cînd îi iei la grămadă, dar cînd stai de vorbă cu fiecare în parte, te întorc şi te poartă de nu ştii ce-i cu tine, aşa cap !“.

Cînd am intrat în sala de clasă toţi şi-au întors privirea înspre uşă şi mă măsurau din tălpi pînă în creştet şi din creştet pînă în tălpi.

Chiriac însă, venit cu cîteva zile mai înainte, era de-al clasei şi el a făcut prezentările.

— Atenţie, băieţi ! Un nou coleg. Numele şi-l spune singur, fiindcă are gură şi de aceea şi-o hrăneşte.

— Mă numesc Ulmeanu, vin de la Focşani, prin desfiinţare. Atît am apucat să spun că m-a şi luat în beţe un grăsan, cu faţa rotundă şi cu părul ca fuiorul ieşit la culoare.

— Auzi, mă, nenorocire ! S-au desfiinţat Focşanii. Probabil l-a înghiţit cutremurul.

— Mă ierţi, nu Focşanii, Şcoala normală din Focşani. Am crezut că se subînţelege. Era vorba de-o propoziţie eliptică de predicat.

— Aşa, aşa Ulmeanu Şt. Ion, învaţă-l minte, nu-l lăsa ! a strigat un altul dintr-o bancă de lîngă fereastră.

M-am cam pierdut cu firea pentru o clipă, noroc cu şeful clasei, un băieţandru blond, cu ochi albaştri şi cu pistrui pe faţă ca o piersică coaptă. El a băgat de seamă că nu eram în apele mele şi mi-a ieşit în faţă :

— Smînticiuc mă cheamă, după care, în numele colegilor, mi-a urat : bun sosit în clasa noastră !

Cum erau locuri multe şi băncile din faţă rămăseseră neocupate, mi-am ales banca întîi, de pe rîndul de la mijloc, bancă preferată de mine. Puteam să văd totul la tablă şi să fiu atent la explicaţiile din clasă.

Ca mine, veniţi de la alte şcoli desfiinţate mai erau cinci. Îi cunoşteam după înfăţişarea lor tristă şi plouată.

Şcoala începuse de cîteva zile şi intraseră şi în repetarea materiei din clasa precedentă. După meditaţia de seară am servit cina în sufrageria şcolii, dotată cu mese lungi, dreptunghiulare, cîte şapte elevi pe rînd, iar în capul mesei stătea un elev dintr-o clasă mai mare. care se ocupa cu disciplina în timpul servitului.

Masa tot atît de bogată şi variată ca şi acolo de unde veniserm : un castron din tablă. cu un polonic de arpacaş scăzut, de culoarea cenuşei, furculiţa cu trei coarne, nu era nevoie de patru, o felie de pîine neagră şi apă la discreţie.

Disciplina, disciplină însă, nu se intra în sufragerie decît pe clase, cu rîndul şi numai cînd fiecare elev era la locul lui stabilit pentru întregul an.

Ascultam şi mă uitam chiorîş la mîna de arpacaş şi puteam să pun rămăşag pe orice şi cu oricine că nu mă satur.

Poate că arpacaşul ăsta cît îi de puţin, se umflă în burtă că rămîi sătul pînă în ziua cea de apoi, mai ştii ? Din două furculiţe mai zdravene am fost gata. Cum n-aveam ce face, mă uitam în toate părţile să văd de unde ar mai

putea pica ceva, dar... țipenie ; iar din castron, nici vorbă, nu creștea nimic și-apoi socoteam că așa e și cazul.

„Ce-ar fi fost pentru Atotputernicul? — vorbeam cu mine însumi, tot n-aveam ce face, mîncasem tot, urma doar să mai golesc coferul cu apă — să ne pomenim așa din senin bombardați cu picioare de curcan rumenite la cuptor, o pulpișoară de purceluș fie el chiar de lapte sau un puișor de bătătură fript, colo pe jar, și-apoi scăldat în mujdei de usturoi cu mămăliguță caldă? Nimica toată ; floare la ureche.“ Dar ia și înfulică, Ionică, dacă ai de unde !...

Cu nădejdea totuși că ne trece sigur și la felul doi, nu ne lasă ei de-abia începuți, numai ce-l aud pe pedagog :

— Drepți !

Să știi, în sinea mea, aici îi cu totul altă rînduială.

Ca nuca în perete nu se lovea de fel, pe de-o parte „toate bunătățile tale cele pămîntești“, iar de altă parte arpacașul : singur-singurel. Pe ce te bazezi, arpacaș cleios și fără gust? Tu nu vezi că ești coajă tot?...

Începusem și noi de-acum să deschidem ochii larg pe lume, vîrsta întrebărilor, mai ales că făcusem și nițică psihologie să nu zic filozofie, așa că nu se culcușea în cap la noi orice idee și să stea tolănită fără să-i ceară socoteală nimeni. Ajunsese vremea cînd nu mai învățam pe dinafară.

A doua zi, aveam istoria, prima oră. Eu, în banca din față, pe rîndul de la mijloc. Lîngă mine nu se îndemnase să se așeze nimeni. În banca întîi te prinde la copiat, la sigur, au fost de părere cîțiva, așa că nu s-a lipit nici unul și-am rămas singur. Așteptam cu obrajii îmbujorați ca înaintea unui start.

Ca la comandă s-au ridicat toți elevii în picioare. Își făcuse apariția profesorul de istorie,

un bărbat între două vîrste, nu prea înalt, cu fața prelungă și cu chelie chiar pe moalele capului. Mergea puțin legănat cu catalogul provizoriu, către catedră. A luat loc tacticos, a făcut un tur cu privirea în toată clasa, apoi a început să strige catalogul. Îi cunoștea pe elevii vechi pe dinafară, încît cum dădea în catalog de vreun nume nou, îl și lua la întrebări : „De la ce școală vii ?“ „De ce ?“ Ca un ritual a pus aceleași întrebări la toți cei șase veniți. S-a ridicat apoi calm cu fiecare mișcare studiată, a privit adînc cu ochii lui albaștri mari, prin geamul larg al clasei după care a întrebat :

— Ce temă avem de repetat ?

— Formarea statului dac, cucerirea Daciei de către romani !

Văzusem notițele și planul temei de recapitulare de la Smînticiuc, șeful clasei, dar nu pe ele mă bizuiam, ci pe cunoștințele mele temeinice și destul de adîncite, datorită dascălului de la Focșani, Ion Dobre, profesor extrem de sever. Eram tobă de istorie toți din clasă. Fiecare oră se termina cu regret și recreațiile cu capul spart. Unul o făcea pe Buzescu, iar altul pe Ghirai și dă-i bușeală, așa ne entuziasma după fiecare lecție. Avea o metodă de predare clară și explicită, cu scheme pe tablă, hartă, cretă colorată, ilustrații, și mai ales, cu împletirea adevărului istoric cu diferite legende sau povestiri de la Roma, unde fusese trimis ca bursier de către statul român, precum și alte completări din neobositele sale călătorii făcute în Europa.

Multe întrebări a pus noul profesor și-mi plăceau. Erau asemănătoare cu cele ale fostului meu profesor, Ion Dobre. Nu se fundamenta pe domnia regilor, fastul de la curtea lor, cîte neveste a avut sau cîte iubite, ci cu totul altfel. De pildă, a venit vorba despre epoca antică și un elev s-a ridicat și a răspuns corect :

„Epoca antică durează de la 5008 î.e.n. şi pînă la căderea Romei, anul 476 e.n." şi cu asta a luat loc.

— Nu de ani este vorba, datele se uită, a reluat profesorul, ci de elementele care caracterizează această epocă, de popoarele care au trăit pe acele vremuri, de clasele sociale, de viaţa lor, formele de cultură şi civilizaţie. Iată cum se pune problema, şi-a trecut la o altă întrebare.

— Cum s-au numit şi dacă au purtat vreun nume populaţiile care au trăit pe teritoriul patriei noastre în epoca de piatră şi în epoca bronzului ? Mulţi colegi s-au avîntat în tot felul de răspunsuri, dar nici unul nu satisfăcea pe profesor.

— Cunoaşte cineva problema ?

Am ridicat mîna, într-o linişte de mormînt Era primul răspuns într-o clasă cu ochi de hultani şi din cunoştinţele rămase de la profesorul Ion Dobre, i-am răspuns că numele populaţiilor care au trăit în epoca de piatră şi în epoca bronzului nu este cunoscut.

— De ce ?

— Pentru că în acele îndepărtate vremuri, ginţile şi triburile primitive nu ajunseseră să vorbească o limbă comună şi nici să-şi formuleze o conştiinţă a înrudirii lor. De asemenea, în acele timpuri nu se cunoştea nici scrierea pentru ca oamenii să-şi fi însemnat numele lor, precum şi diferite aspecte de cultură şi civilizaţie.

— Şi, şi ?

— Şi... că cel dintîi conducător al unei uniuni de triburi de pe teritoriul Daciei, despre care ni s-a păstrat ştiri a fost Dromihete, care la începutul secolului al III-lea înaintea erei noastre a unit triburile dacice şi a purtat două războaie împotriva armatelor macedonene conduse de Lisimah. Cunoaştem legenda cu ospăţul din care se desprinde clar umanismul de care

au dat dovadă dacii, precum şi relaţiile economice care au fost reluate cu popoarele vecine şi chiar cu Lisimah. O altă unire a triburilor dacice s-a constituit pe teritoriul Transilvaniei de azi sub conducerea lui Rubobostes, în jurul anului 200 î.e.n. Din această unire a luat naştere în secolul I î.e.n. statul sclavagist sub conducerea lui Burebista, care a purtat titlul de rege şi care a fost primul stat centralizat independent al geto-dacilor.

— Bravo, nota zece. Cu cine ai făcut istoria ?

— Cu domnul profesor Ion Dobre.

— Aaa ! cu Ion Dobre ? Este un nume cunoscut. A fost elevul distins al marelui istoric N. Iorga.

Era într-adevăr un triumf pentru mine. O lovitură mortală, pe care o simţeam şi eu pe pielea mea cînd venea la noi la Şcoala normală din Focşani cîte un elev nou, care intra din prima oră în competiţie cu cei mai buni elevi din clasă şi care, prin răspunsurile lui, surpa tronul premianţilor.

La recreaţie s-a şi mutat lîngă mine Chiriac, despre care aflasem că-i matematician de rasă, în timp ce eu eram tufă de Veneţia. Îmi furasem căciula singur. O ecuaţie de gradul întîi mi se părea o enormitate. Avusesem un profesor bun, dar la suflet, că te-ai fi rugat de el să te lase corigent. „Poate mai învăţ pe vară, domnule profesor, vă rog să mă lăsaţi !“ „Nu se poate, băieţică, tatăl tău cheltuieşte bani şi banii-s scumpi, se cîştigă greu“ şi-atunci, las pe noi. Cum intra în clasă se şi ridica unul, ajunsesem de făceam cu rîndul şi-l rugam pe domnul profesor să ne rezolve dumnealui o problemă, pe care întreaga clasă n-a înţeles-o.

— Să poftească careva la tablă, şi deobicei ieşea un molîu. Dictează cineva problema.

„O vulpe aleargă după un iepure şi ogarul după vulpe. Ambii vor să pună gheara pe şol-

dan. În timp ce iepurele țîșnește din culcuș într-un timp dat și face trei salturi pe secundă, vulpea pleacă după el și fuge împătritul vitezei iepurelui, iar ogarul la trei minute după vulpe cu o viteză egală cu îndoitul celor două cumulate. Cam așa într-un fel, cu date cît mai încurcate, de-ți plesnea capul și pînă la urmă ieșeau drăcovenii : o coadă de iepure, trei pătrimi dintr-un ogar și două picioare de vulpe.

Și unde nu începea profesorul sigur : „notăm cu x iepurele, cu y vulpea și cu zet ogarul."

— Nu, domnule profesor, să notăm în ordinea cum aleargă, adică x — ogarul ; y — vulpea și zet — iepurele.

Și de-aici, ciorovăială că se uita pînă la urmă cine-i x, y sau zet, iar Dumnezeu drăgutul, făcea să treacă timpul și suna clopoțelul chiar cînd era fuga-n toi și problema rămînea baltă.

— Ne oprim aici, dar data viitoare nu ne scapă, sigur, puneam mîna pe șoldan și cu el la tavă.

Data viitoare o luam de la început, dar tot degeaba că nu le dam de rost, așa că ne furam căciula singuri și gîndeam în sinea mea : l-am dus și astăzi. Au fugit bietele animale de le-a crăpat fierea-n ele, dar nu s-au prins și-au rămas dușmani de moarte pînă astăzi, că unde se întîlnesc, goană, ca-n problemă, unul după altul.

Ora a doua : matematica, respiram de parcă urcasem dealul cu tata după mine c-o jărdoacă-n mînă zdravănă, Chiriac, mïel, din cela blînd, fără nici o grijă, iar eu tremuram ca varga.

— Nu te pierde cu firea, mi-a șoptit Chiriac. Te pun eu la punct cu matematica, iar tu pe mine la vioară dacă te pricepi, căci cît mă privește de-abia cunosc notele.

În timpul ăsta a strigat şeful clasei, „drepţi!“ şi-am rămas ca înghețaţi pe rînduri. Intrase profesorul de matematică. Un bărbat în puterea vîrstei, cu umeri laţi, bine legat, tuns chilug ca spînul din poveste şi cu buza de jos crestată. Călca apăsat şi foarte energic. A aşezat catalogul pe catedră, s-a uitat în clasă cu nişte ochi de vultur şi ne-a şi zărit mutrele noastre noi.

— De la ce şcoală aţi dejugat, brebenilor ? Tu, tu, tu ! Bine !... Poftiţi, la tablă, toţi.

„Hait ! ne-a şi umflat“. Mergeam ca la ghilotină fiindcă ştiam eu ce ştiam. De mi-ar fi luat pulsul cineva în clipa aceea, dădea cu mine direct în infirmerie, pe pat alb cu pernă moale sub cap şi nu la tablă.

Cu gîndul însă, cine ştie cum, mai ştii, poate scap şi nu m-ascultă — eram prea mulţi la tablă : şase şi pe loc m-am şi fofilat ultimul din coadă. Pînă ce termină cu cei cinci dinaintea mea, pînă scrie fiecare exerciţiul, pînă-i bate, mă gîndeam la mine, nebătut nu scap nici chip, vremea trece şi Dumnezeu nu doarme, are grijă şi rămîn pentru data viitoare. „Amînă, doamne, boala pîn' s-o coace poama !“.

Chiriac, cu creta în mînă, primul, aştepta cu nerăbdare startul : „x plus y în paranteză, supra lui şi totul supra şi tot supra şi-i mergea creta unsă şi picta şi nişte icşi de mai mare frumuseţea. Mergeau lanţ.

Nici nu văzusem astfel de exerciţiu etajat, dar pasămite să-l şi rezolv. Viţeluş la poartă nouă, aşa mă uitam şi mă gîndeam că numai exerciţiul ăsta umple ora, atît de încurcat mi se părea. Paranteze mici, drepte, acolade, unele dispăreau, altele se transformau din una în alta, treabă grea. Şi-apoi şi patru, cinci etaje cîte număra exerciţiul nu erau de ici, de colo. Cu piciorul de le-ai fi ridicat şi trecea vremea, aşa că... curaj găină că te tai.

Dar... de unde ? Aluneca creta în mîna lui Chiriac, moldovean de la Huşi, de zbîrnîia tabla. Cînd credeai că s-a împotmolit, încurcă-l doamne, dă-i la cap, degeaba. Sta puţin, mişca mărunt din buze şi deodată tam-nisam tăia tot ce-a scris pe tablă şi spunea : trei întregi şi patru optimi şi scria trei întregi şi unu pe doi. Una vorbea şi alta scria şi profesorul mut, parcă era frate cu el, o vorbă nu scotea. Eu am şi băgat de seamă c-a făcut o greşeală şi-ncă una mare : să scrii unu pe doi în loc de patru pe opt, îi diferenţă mare, dar am tăcut. M-am gîndit să nu-i scadă nota şi să-i fac vreun rău N-a observat profesorul, să-i fie de bine.

— Să poftească următorul şi l-a luat pe-al doilea. De-o mai fi şi ăsta tot aşa ca primul, ne foarfecă pe toţi şi-mi vine rîndul sigur, de aceea, doamne, poticneşte-l, măcar acum că de mîine oi vedea eu ce-oi face.

Dumnezeu, drăguţul, mi-a ascultat ruga, dar după inima mea : nu săpa groapa altuia, că pici tot tu în ea, că nu punea mîna pe cretă bine şi cum începea să-i îndruge ics, linie de fracţie, îl şi lua în pumni.

În gîndul meu : „dă-i, învaţă-l minte, nu-l lăsa, atinge-l ca să treacă vremea, poate scap.“ Degeaba. Din doi timpi şi trei mişcări au fost gata toţi. După cîte am înţeles eu după aceea, nu ştiau să scrie egal înaintea unei linii de fracţie, aşa că au intrat la apă repede.

— Tu ! şi mi-a făcut semn cu capul către tablă. De tablă mi-ardea mie, eu, care de-abia mă ţineam pe picioare.

— Ics pe lîngă, adică pe lîngă cine că nu vedeam ţipenie, tabla goală, ics necunoscut, cine-l ştie, cunoşteam şi eu de la ogarii din clasa a IV-a, dar n-auzisem de-aşa expresie : pe lînga, adică pe ici, pe colea, în jur de, nu departe, mi-am pus şi eu capul la contribuţie şi să nu

stau degeaba că mă grăbea profesorul de parcă scăpa trenul, am scris un ios frumos și cu litere caligrafice : „pe lîngă“ !

Cînd și-a întors privirea către tablă și-a văzut profesorul ce scrisesem, nu știu de ce, nu puteam pricepe pe moment, că și-a pus mîinile pe șolduri și se uita la mine de parcă nu-și amintea de unde mă cunoaște.

— Mă ! a strigat la mine enervat, ceilalți proști dinaintea ta sînt pui pe lîngă tine. Tu ești tatăl lor și pe loc m-a și luat în șuturi, că dintr-un salt am și dispărut ca țintă. Norocul meu că eram în banca întîi, aproape, c-altfel, după cîte mă uitam la el era în stare să mă ducă în dupaci și picioare pînă în fundul clasei. Așa că prost n-am fost cînd m-am așezat în banca întîi.

— Și-acum notele : afară de primul pe care l-am notat cu zece, vouă celorlalți vă dau tot zece, dar la toți. Împărțiți voi cum știți. Adică, doi, frățește, mi-am și făcut socoteala singur, zece prin cinci fac doi, prinsesem ceva din tehnica lui Chiriac, și nu zece împărțit la cinci este egal cu doi, expresie greoaie, veche, cum făceam vorbirea eu mai înainte.

— Cum de-ați picat voi chiar aici ? N-ați întîmpinat în calea voastră o școliță mai pe măsura gămăliei voastre ?

— Îi mai aproape de casă, domnule profesor, i-a răspuns unul dintre cei picniți.

— Păi, tu, pară mălăiață în gura lui nătăfleață, vrei să fii aproape de casă, și departe de clasă sau invers ?

Cît mă privește, n-aveam treabă. Eram și departe de clasă, dar și de casă.

Și uite așa, n-aduce anul ce-aduce ceasul. Venisem în fundul Moldovei, vorba mamei tocmai la Roma, acolo unde a înțărcat dracul copiii și nu-mi lua nimeni în seamă, măcar truda, oboseala, să nu mai vorbesc că purtasem și pie-

tricica în gură, să-mi aducă noroc, n-aș fi avut parte.

O făcusem pentru tata, că are el neamuri la Ierusalim, pe boieroaica Basarabeanu, care avea o frumusețe de vilișoară chiar în oraș și o sfoară de moșie în împrejurimi, sora unui avocat din tîrg de la noi, căruia îi ducea tata cașproaspăt și pui potriviți pentru frigare. „N-o să porți de grijă cît ăi fi acolo", spunea tata. „O să-mi întindă mese, în gîndul meu, cum mi-a întins de-altfel, cu colaci și pupeze fripte".

Cînd m-am dus pentru prima, dar și pentru ultima dată la dînsa, s-a uitat lung la mine printr-o lentilă cu coadă, ca la o insectă și cînd i-am spus că tata este prieten cu fratele ei de la Focșani, pe loc m-a întrebat :

— Dar ce-i tatăl tău ? Prefect sau...

— Nu. Țăran de la țară, i-am răspuns eu tulburat oarecum.

— Pardon ! Fratele meu n-are astfel de prieteni, iar cît te privește să nu te mai prind pe-aici, să nu scape cumva cîinele. Avea unul cît vițelul. Își lingea de mama focului botul și-i străluceau ochii cînd se uita la mine. „Ține-i, doamne, lanțul tare pînă ies" și pușcă am ieșit, cu ochii tot în urmă. Șapte cruci am făcut c-am scăpat cu nădragii teafăr.

Ce mai tura-vura, m-am înecat la mal, cînd să zic și eu hop ! Acum chiar cînd intrasem în cursul superior. Crudă soartă am avut să duc crucea familiei mai departe. Primul din generație care încerca să se smulgă din rîndurile celor urgisiți de soartă și iată-mă bușit la pămînt fără nici o speranță.

Așa-i pe lumea asta, una caldă, alta rece, gheară de moarte, încît nu știam ce să fac, încotro s-apuc. Trăgeam păcatele profesorului de matematică, cu care un an întreg am fugărit toate animalele în tot felul de probleme. Ce înseamnă profesor !... Înseamnă să lași în urma

ta o dîră de lumină, să laşi un nume despre care să vorbească generaţii.

„La matematică, nu-i vorba de bucheală, ca la istorie", vorbeau special pe lîngă mine, cîţiva colegi moldoveni. „Aici trebuie cap!" Mă băgau în sperieţi, dar tăceam. N-aveam nici o putere.

*

A urmat ora a treia-violina, profesor Moraru, un bătrînel rotofei, cu faţa plină de zîmbet şi cu un început de burtă respectabilă. N-avea specialitatea vioară, cînta la violoncel, după cîte auzisem.

Noii mei colegi se descurcau la vioară, cum mă descurcam eu la matematică. Semnele cabalistice ale notelor, bemoli, diezi, becari însemnau pentru ei cam acelaşi lucru pentru mine exerciţiile etajate, acolade, radicali.

— Cine a venit nou ? (Ne-am ridicat toţi cei şase breji cu stea-n frunte, bomba zilei la fiecare profesor.) Vioara aţi făcut ?

— N-am făcut, domnule profesor, i-a răspuns un coleg de la Cristuri. Am avut o domnişoară care s-a căsătorit şi în locul dumneaei ne-a venit un pensionar, fost gradat la muzica militară. N-am făcut nimic cu el.

— Aşadar, fluturaşi !... Păi, la mine nu vă merge. Puneţi mîna pe scripcă, altfel, repetenţi vă las pe toţi.

Băştinaşii care-i cunoşteau obiceiul ne încurajau şi spuneau să nu ducem nici o grijă. Te rogi să te lase şi nu te lasă. Nu vrea omul să se lege la cap, dacă nu-l doare. „Eu, de pildă, spunea un coleg de-acolo, de patru ani mă leg la deget cînd trebuie să m-asculte şi n-am treabă. Îmi pune nota săracului : şase şi salut, n-am nevoie de mai mult."

Fără să vreau, cu gîndul în altă parte, nu mi-am dat seama şi m-am uitat în picioare.

— Tu, ce vrei ?

— Nimic, domnule profesor ! şi pe loc m-am aşezat.

— Vrea să cînte, vrea să cînte ! au strigat în bătaie de joc cîţiva din clasă.

— Poftim !

Am ieşit, cam încurcat, în faţa clasei, mi-am acordat vioara, mînuind arcuşul pe duble corzi şi-am interpretat *ad-libitum* menuet de Bocherini. Îl cîntasem şi la teatru în Focşani, de mai multe ori.

De la prima notă s-a aşternut o linişte de mormînt în clasă. Profesorul pe catedră se uita lung şi pe figura lui veselă, parcă se aşternuse o cută de tristeţe.

Pentru o clipă am uitat de nota doi la matematică şi cu întreaga mea fiinţă strîngeam vioara lîngă inima mea. „Tu, regina instrumentelor, tu, mi-aduci alinarea, în tine îmi pun toată nădejdea. Muzicant mă fac !“ nu mai vedeam nici o altă speranţă.

Întreaga clasă a izbucnit în aplauze. Profesorul s-a ridicat de la catedră şi m-a îmbrăţişat, prelung.

— Bravo ! Ai cîntat minunat !

— Să mai cînte, să mai cînte, domn' profesor, au izbucnit toţi colegii în cor.

Încurajat de aplauze, am lăsat durerea la o parte şi-am executat în continuare : „Doina Oltului“, cu prima ei parte minoră, plină de lirism, în care se oglindea durerea neamului, în vitregia vremurilor de bejenie, durere care se contopea cu durerea mea şi-apoi finalul, în tonalitate majoră, plin de bucurie şi speranţă. Toate treceau prin sufletul meu şi fiecare notă apăsa puternic pe clapele inimii mele încărcată de înfrîngere şi revoltă.

De cîteva minute sunase şi colegii nemişcaţi stăteau în bănci.

— Aţi văzut, pricopsiţilor, ce înseamnă muncă ?

— Talentul, domnule profesor, talentul ! i-au răspuns colegii.

— Talentul, o părticică, un strop de rouă într-un ocean, fiindcă talentul fără muncă este ca o piatră rară neşlefuită, a conchis profesorul şi-a ieşit din clasă.

REÎNTÎLNIREA

Peste cîteva zile aveam pedagogia. Încă din recreaţie s-au adunat elevii în clasă şi fiecare la locul lui aştepta cu nerăbdare profesorul.

Cînd l-am văzut în faţa catedrei cu părul înspicat, îmbrăcat în ţinută protocolară, constituind un exemplu şi prin aceasta, cu haină neagră, pantalon în dungi şi cu pantofi de lac, cu lavalieră la gît, o clipă mi-a lipsit să nu mă reped şi să-l îmbrăţişez. Era domnul din tren, domnul cu barbişon. De-abia acum înţelegeam tîlcul cuvintelor lui spuse la despărţire : „Munte cu munte se întîlneşte, darmite om cu om !“

Mă căuta cu privirea parcă şi, cînd a dat cu ochii de mine, mi-a zîmbit discret.

„Astăzi vom vorbi despre sentimentul înstrăinării !...“

Glasul lui timbrat suna ca un solo maiestuos de violoncel, iar eu cu inima vibrînd urmăream prelegerea care curgea ca o apă moale, domol şi insinuant.

„Sufletele sensibile smulse din cuibul lor nu-şi găsesc odihna, echilibrul, împlinirea cea adevărată decît sub cerul albastru al locurilor natale, acolo unde pentru prima oară au vă-

zut cea dintîi rază de lumină, acolo unde au trăit cei mai frumoşi, ani, anii de aur ai copilăriei !..."

Ora s-a terminat într-un moment cînd uitasem de noi înşine şi cu regret parcă, fiindcă timpul se scursese aşa de iute, plutind pe aripi de vultur în azurul înălţimilor, ne-am ridicat ca vrăjiţi, hipnotizaţi, în timp ce profesorul îşi luase catalogul şi ieşise.

Iată un om, un artist al profesiei sale, cineva care fascinează, vrăjeşte, hipnotizează, dar în sensul poetic al cuvîntului.

AJUTOR RECIPROC

Tîrgul încheiat între mine şi Chiriac să ne ajutăm reciproc — eu pe el la vioară iar el pe mine la matematică — a rămas în picioare. În fiecare zi, după amiază două ore le prăpădeam cu matematica. În mai puţin de două luni am parcurs întreaga algebră a clasei a patra.

Cîtă satisfacţie !... Atunci mi-am dat seama că nu există obiect la care să insişti pentru a pătrunde în toate tainele lui, să nu apreciezi pînă la urmă frumuseţea şi satisfacţia pe care ţi-o poate da. Mă uitam şi nu-mi venea să cred cum un exerciţiu etajat pe trei-patru nivele cu numere mari, radicali, incluzînd uneori toate cele patru operaţii, era egal pînă la urmă cu zero.

La început aş fi pus mîna-n foc că n-ar fi fost cu putinţă ca o tablă întreagă pe de o parte să fie egală cu zero de altă parte.

Matematica însă, rece pe dinafară, dar cu un foc încins în inima ei, atunci cînd prin

muncă i-ai cucerit secretele, te poartă în cele mai ascunse cute ale minții.

Într-o bună zi, fără să-mi dau seama, m-am pomenit la tablă. În neastîmpărul meu ridicasem mîna poate, nu-mi amintesc precis.

— Scrie ! și mi-a dictat un exercițiu de algebră destul de complicat.

Dintr-o suflare l-am și rezolvat pînă aproape de capăt și cînd am ajuns să scot radical din o sută, i-am spus că radical din o sută este egal cu zece.

— Nu cred. Demonstrează-mi.

— Păi, zece ori zece este egal cu 100 sau 10 la pătrat este egal cu 100.

— Și totuși nu cred. Arată-mi scris.

— Firește, am scris pe tablă radical din 100 și-am început vorbirea, ca din carte. Despărțim în grupe de cîte două de la dreapta spre stînga și zicem că radical din unu este egal cu unu, pentru că unu înmulțit cu el însuși este egal cu unu. Coborîm grupa celor două zerouri și mai departe radical din cele două zerouri nu se poate, i-am răspuns eu cu oarecare nesiguranță.

— Nu se poate ? Și-atunci ?...

— Radical din 100 este egal cu unu.

— Cu unuuu !

— Nu, nu ! cu zece, domnule profesor și m-am repezit la tablă și-am adăugat zero lîngă unu.

— De unde l-ai scos pe zero ? Din buzunar ? Explică-mi.

N-am știut să explic. Nu mi-a dat în cap să spun că radical din grupa celor două zerouri nu se poate și scriem „nu se poate“ cu zero lîngă unu, ca la împărțire.

— N-am ce-ți face ! Matematica nu se învață pe dinafară, papagalicește. Matematica se

simte, se trăiește, e ceva concret, palpabil, pipăibil. Totuși, pentru astăzi nota patru, ai avansat, se văd progrese și cu doi dinainte, trei în oral, rămîne să vedem ce faci la teză.

Cît am tras după aceea, mai ales pentru lucrarea scrisă, care bătea la ușă cu o amenințare de moarte, numai eu știu. Nopți întregi !... Ajunsesem uneori să mă înfoiesc aidoma șoricelului, care „cînd pisica nu-i acasă joacă șoarecii pe masă". Unde ești, Benone, să mă vezi cum îmi merge mîna. Făceam simplificări din cap, exercițiile etajate, bagatelă, se năruiau ca niște cuburi făcute din cutioare de chibrit.

Și iată și ziua cea mare. Simțeam că mă înăbuș. Teză la matematică.

— Un exercițiu și-o problemă, ne-a spus profesorul, pe numere, aveți timp 50 de minute și le-a scris pe tablă.

Nu se putea face nici un fel de mișcare. Se respira în *pianisimo,* altfel zburai pe geam și vedeai clasa cînd se va prăvăli Ceahlăul, care se vedea maiestuos în dimineața aceea, prin fereastra clasei.

Drept indicații la problemă ne-a spus doar că și la un număr și la celălalt număr, rezultatul este egal cu anul unor sinoade ecumenice.

Mai mult ne-a încurcat, că mi-am chinuit mintea să-mi reamintesc anii tuturor sinoadelor: Niceea, Constantinopol pe care nu le știam precis, dar le-am dat de-o parte și cu toată atenția asupra exercițiului pe care l-am rezolvat în cîteva minute, am trecut la problemă. Într-o clipită, ca o scînteie, mi s-a luminat drumul și-am găsit soluția. Mare mi-a fost mirarea cînd mi-a ieșit rezultatul pozitiv și număr întreg și mai mare mi-a fost bucuria cînd am văzut că-i vorba de 325, anul sinodului de la Niceea.

Am avut în lucrare „foarte bine“ și cu insuficient în oral am obținut media „bine“ la matematică, bursier, spre satisfacția muncii mele și mai ales spre mulțumirea lui tata.

Chiriac, care n-avea ureche muzicală, a tras din răsputeri și a reușit să-și însușească totuși pe dinafară cîteva exerciții pe care le exersam în fiecare după-masă.

— Pentru muncă, îți dau nota bine, i-a spus profesorul. Era în al nouălea cer matematicianul nostru.

Și iată cum leneșul mai mult aleargă și scumpul mai mult păgubește.

BAGAJUL

Mă obișnuisem cu toate obiceiurile colegilor din inima Moldovei, cu limba lor lată („mai pi șentru, bre ! tărăboanță, barabule și harbuji“) și chiar cu toate metehnele și tabieturile fiecărui profesor în parte.

— Ia să-mi spui tu mie dacă debarc în insula Honolulu, punea întrebarea profesorul Wagner, neamț de origine, ce trebuie să fac mai întîi ?

— Să mîncați ceva, domn' profesor ! țîșnea cîte-un răspuns anonim din bancă.

— Numai la mîncare te gîndești, năzdrăvane ! Să-ți umpli chișca țîfoi și-n rest, potopul.

La teză sau în extemporal formula subiectul de-așa natură că ne spunea : „Puteți să scoateți cărțile pe bancă, notițele și tot ce-aveți la îndemînă și să vă consultați între voi chiar“.

Ca peștele pe uscat ne zvîrcoleam să prindem firul, fiindcă era conceput subiectul ca un

adevărat test de măsurarea inteligenței și cînd aducea lucrările spunea: „Cine rîde la urmă, rîde mai bine!“ Două sau trei lucrări erau notate cu nota 9 și 10, restul cu 5 și 6, la limită.

Niciodată nu te lăsa să durui lecția, ca la flașnetă, cum spunea el, ci totul decurgea într-un dialog, susținut pe bază de argumente și argumentele erau puternice dacă se fundamentau pe o lectură aprofundată.

* * *

Mă legasem sufletește de colegii romașcani din partea Moldovei de sus, de grădina publică din oraș, un adevărat parc natural și-atunci cînd ni s-a comunicat că s-a desființat și Școala Normală din Roman, era anul 1933, am simțit un gol în inimă.

Se adevereau din nou cuvintele tatei.

„A dracului sărăcia, măi băiete, unde te duci tu s-alege praful, parcă le descînți, așa se desființează școlile pe-un capăt. Ai dat gata două pînă acum, mai ai de dus la cîteva și le pui lațul de gît la toate, așa că o să te faci tu învățător cînd s-o face mă-ta preoteasă“.

Aurită i-a fost gura și de data aceasta, că la sfîrșitul anului am rămas din nou pe drumuri.

Și, cum, parcă mi-era greu să părăsesc apa Moldovei curată ca o lacrimă și caldă ca o mănușă moale, dar mai ales nu mă înduram să-mi iau așa de ușor ziua bună de la frumusețea de iarmaroc care prindea viață pe aceste meleaguri în fiecare an vara, am mai amînat pentru cîteva zile plecarea, la gîndul că n-o să mai văd curînd aceste meleaguri atît de încîntătoare.

. . În prima seară, am și fost în iarmaroc. Lume după lume, tobe, comedii, reclame, „ăl mai tare om din lume", „un leu trageréa, un leu, încearcă, neamule!" și puneai mîna pe un ciocan, mare cît capul și buşeai cu toată vlaga dacă o aveai și se slobozea ceva de forma unei bile și dacă bila reuşea să meargă pînă în vîrful bulumacului, detuna o capsă și se producea un zgomot ca de puşcă. Asta la intrare chiar, și după aceea cu ochii la minunăţii de tot felul, gură-cască și purtat de lume ca de apă, te pomeneai în iarmaroc. De-aci ţin'te bine pe picioare și de mînă zdravăn, c-altfel îţi prăpădeai perechea sigur. „Nouă muzici nouă", jocuri de lumini ca ziua, dulapuri cu lanţuri, scrîncioburi cu policioare pictate cu Genoveva de Brabant, Albă ca Zăpada și cei şapte pitici, clovni machiaţi ca niște paparude, ce mai tură-vura, lume de basm, feţi frumoşi, Ilene Cosînzene, hîrci, balauri și cîte alte panarame.

Bani să fi avut și-ncă mulţi cu sacul ca să-ţi potolești curiozitatea ce ţi-o stîrneau zecile de reclame la tot pasul. Umblai năuc de cap o săptămînă după aceea.

Cît mă priveşte, n-aveam nici o leţcaie, fiindcă tata dădea la fix, deşi uneori se certa cu mama, care-i zicea :

— Mai trece-i, omule, și lui un gologan pe deasupra, că de-aia are părinţi. E păcat să stea cu gura rece și să se uite cu jind la altul cum mănîncă.

— N-are nevoie, fimeie, sărea tata, mîncare îi dă unde se duce, de buginit are și mai departe să rabde, că banii nu se iau din gîrlă.

Norocul meu cu Vremir, colegul meu de clasă, originar de prin partea locului, care mă lua în iarmaroc mai în fiecare seară. El îmi umplea gura cu cîte o gogoaşă și cu cîte un

pahar cu bragă, mai mult să tac, că prea-l cicăleam la cap, de unde are el atîția bani.

— Am măritat bagajul, nătărăule, și mai lasă-mă în pace că m-ai omorît, a izbucnit el de la o vreme. Înțelegi acum? Așa treabă bună poți să faci și tu.

— Care bagaj? Nu pricepeam deloc.

— Tu nu știi ce-i un bagaj?

— Nu știu, zău!

— Plapuma și cu toate cele de pe pat: cearșaf, pernă, saltea și cîte dracu' mai sînt.

— Și cum le-ai măritat?

— Le-am vîndut, mă, pe românește că tare mai ești prost.

— Cum? Se poate vinde așa ceva? Nici prin cap nu mă taia.

— Și-ncă cum!... Mai ales că tu ești și bursier și-l scutești pe taică-tu de-atîția bani, merită să-ți facă un alt bagaj că n-o fi foc.

— Cam așa ar fi, dar cum mă descurc cu tata, cu el nu te joci!...

— Croiești și tu o minciună, că l-au oprit la școală pentru internat, că l-a luat ministerul pentru cei săraci, c-a luat foc, găsești tu ceva, că doar ai cap.

— Și cine-l cumpără?

— N-are cine, nu? Îți fac eu trampa cu bucătarul școlii, dar muclis. De află direcțiunea îl dă pe mîna poliției și intră omul la bucluc fără nici o vină.

Bucuria mea n-a fost mică și de-abia așteptam să se facă ziuă. Cît privește calitatea mărfii n-aveam grijă („ți-am făcut o plapumă, mamă, să mă pomenești și la casa ta. Din lînă țigaie, trasă la darac și pernă bogată, mare, din puf de rață, toată vara m-am trudit").

A doua zi, cînd s-a prezentat cumpărătorul, din două vorbe mi-a și dat o sută de lei numai pe plapumă, fără să mă tocmesc. Ce-

lelalte cearşafuri, pernă, saltea şi cîte mai erau, i le-am dat degeaba, fiindcă spunea că nu le cumpără, iar eu n-am vrut să le înstrăinez una de alta. Le-a primit cu toată dragostea, m-a săltat în braţe şi mi-a zis „mersi". I-am răspuns că n-are pentru ce, aşa de bucuros eram că-mi pusese în palmă banii.

Cînd m-am dus seara în iarmaroc, mă plimbam ca un nabab. Nu mai dovedeam unde să intru. Capiu alergam de colo-colo. Am văzut atîtea în seara aceea cîte nu văzusem la un loc cu tata şi cu mama. „Ce bine-i cu bani", îmi ziceam în sinea mea : fericire. Toţi te bagă-n seamă. M-am dat în lanţuri, am intrat la globul morţii, la fachirul din Hawai, care tăia sicriul pe din două şi scotea femeia vie. Am văzut pantere, elefanţi şi mai la urmă cu banii pe terminate, ca să-i înmulţesc, am dat de unul care striga ca în gură de şarpe : „care-i alba, care-i neagra, uite neagra s-a dus alba" şi-am rămas dintr-o frumuseţe de bagaj, cum mi-l ticluise mama, uşurel ca fulgul.

A doua zi, n-am mai avut de ce să stau şi, fără bagaj, cu mîinele goale, m-am îndreptat spre gară.

Pe de o parte, mă înşelam pe mine însumi zicînd în gîndul meu : cît e de bine uşurel şi fără bagaje, care mi-ar fi rupt mîinele, dar de altă parte mă gîndeam şi la tata, cum voi scoate-o la capăt cu el.

Fie ce-o fi de-acum. Trenul nu-l puteam opri şi-alerga-n neştire. Uneori credeam că zboară şi-aş fi vrut să meargă mai încet. Lăsam în urma mea păduri, oraşe şi m-apropiam de gara satului meu, unde tata, dinainte anunţat, m-aştepta cu căruţa cu scoarţe să-ncapă bagajul. Trenul nu stătea decît două minute şi tata care mă zărise a şi fost lîngă treptele

vagonului cu mîinile întinse : „Bagajul, bagajul, saltă bagajul !“

— Nu te grăbi, stai, am să-ţi spun eu ce-i şi cum şi tot o fugă am şi coborît. Trenul, ia-l de unde nu-i.

— Bagajul, bagajul, ce faci, unde-i ?!

— Treaba nu-i definitivă, a rămas să întrebăm părinţii şi dacă şi ei sînt de părere scriem o scrisoare şi cu asta s-a încheiat afacerea.

— Care afacere, mă ? Ce afacere ?

— Afacerea cu bagajul.

— Cu bagajul ? Eşti nebun ? Are haz, l-ai pierdut !...

— Nu, cum se poate ? A venit ministrul de la Bucureşti chiar la noi în şcoală, fiindcă s-a desfiinţat şi asta.

— Şi asta ? Nu ţi-am spus eu că unde te duci tu s-alege praful şi c-o să te faci învăţător cînd s-o face mă-ta preoteasă ?

— Păi, ce vină port, n-am desfiinţat-o eu.

— Asta ştiu, cu bagajul însă cum îi ?

— Uite cum îi : „Cine este bursier, adică învaţă bine, plăteşte taxă numai 2 500 lei pe tot anul : casă, masă, dar cu o condiţie : să... dea în schimb bagajul.

— Cui ? s-a încruntat tata.

— Ministerului de ocrotiri sociale, care înfiinţează un cămin pentru copiii al căror tată s-a prăpădit în războiul de la Mărăşeşti. Cine vrea să rămînă cu bagajul, adică nu-l dă, este al lui şi-i stăpîn, plăteşte zece mii cinci sute, solvă.

— Şi tu ce-ai făcut ? mă întrebă tata cu sufletul la gură.

— Eu am socotit aşa : zece mii cinci sute lei, solva, fără două mii cinci sute lei bursa, înseamnă opt mii lei pe care ori îi dau şi rămîn cu bagajul, ori nu-i dau, dar predau bagajul.

— Cum, cum? Mai zi o dată că mă luaşi prea repede şi n-am înţeles prea bine.

— Adică achiţi numai 2 500 lei, cum ai achitat mătale, în schimb predai bagajul.

— Nu-l predau, să zicem, ce se întîmplă?

— Plăteşti opt mii lei în plus, dar rămîi cu bagajul.

— Asta, care va să zică, după cîte pricep eu, ministerul ăla, cum îi zici tu, ţi-a socotit opt mii de lei bagajul. Aşa-i?

— Aşa-i, ai înţeles perfect: opt mii de lei în cap.

— Păi, măi băiete, să stăm strîmb şi să judecăm drept, tu ştii ce-ai făcut? O treabă nemaipomenită. Afacere, nu glumă. Al dracului cap ai! Mă tem însă că s-o răzgîndi, că nici ăia nu sînt proşti, i-ai luat cam repede, de-aia mîine să şi dai drumul la scrisoare. Nu le pomeneşti cumva cîştig, afacere, le spui pe departe că şi părinţii au zis da, din toată inima, mai ales că eu ştiu ce înseamnă orfani, război. Mă gîndesc la mine chiar. Dacă mă prăpădeam la Mărăşeşti, aşa-i că era bine să primeşti şi tu, copil orfan, din tam-nisam o plapumă şi-o pernă la cap? Săracu ministerul bine s-a gîndit. Acum m-am dumirit şi eu şi las-o pe mă-ta să aibă ce face în vara asta. N-o să-i fie munca de pomană, zău aşa! opt mii de lei îi bag în buzunar. Dar te întreb, reluă tot el, după un moment de chibzuială, treaba asta cu bagajul, o să fie în fiecare an?

— Da! Dar de ce întrebi?

— C-ar mai fi vreo trei rînduri să le dăm şi dacă tot le dăm, asta între noi vorbind, să le facem şi noi mai subţirele.

— Tot ce se poate, nu ştiu sigur. Noi în tot cazul să fim gata cu ele.

— Nici o grijă, cît ne priveşte treaba noastră-i treabă, pînă-n toamnă ai bagajul în-

treg, nechipuit. Tu cu capul, eu cu banii, nu ne-am înțeles așa? Să vedem care pe care!...

Toamna cu bagajul gata-n păr, dar mai ușurel ca primul și cu lînă mai din coada oii, că ș-așa se duce de sufletul mortului, vorba mamei, am nimerit la Bacău. Totul bine pînă la urmă, bursier-bursier, cum a sosit vacanța mare l-am și măritat, cam cu greu, fiindcă îmi cîntărea cumpărătorul plapuma ca pe-o gîscă și spunea că-i subțirică, dar din oile lui tata, lînă țigaie fină, trasă la darac de mama, așa că mai dă tu, mai lasă eu, am încasat banii.

Cînd mă întorceam acasă la sfîrșitul anului, n-o mai luam de la început cu tata, ce-i și cum, vorbă de clacă cum spunea el, mă întreba direct:

— A venit ministerul?

— A venit.

— L-a luat?

— Luat! și cu asta îi rîdea mustața. Dacă ar ține pînă la urmă tot așa, știu că-i treabă bună. Ieșim și-n cîștig. Face mă-ta altul, că la urma urmei n-ar mai fi prea multe: două, dacă nu mă-nșel. M-am săturat și eu de-atîta învățătură. De cînd te-am pomenit tot la carte ești. N-am făcut eu mai bine că s-a dărîmat școala pe mine și nici nu terminasem două clase? Cel puțin mă-ta a scăpat și mai ușor, n-a făcut decît un an și de-atuncea pînă azi n-a mai dat pe-acolo.

În anul care a urmat s-a reînființat școala normală din Focșani și, cum era și firesc, am revenit aproape de casă. Putea să vină tata și de două ori pe zi la mine, așa de-aproape eram.

Note bune, note bune, fiecare cu treaba lui, eu cu capul, tata cu banii, la sfîrșitul anului bursier, am și amanetat bagajul portarului școlii, cu o condiție însă: să-mi dea arvună 50 de lei, iar el să nu mi-l înstrăineze de

teamă să nu mă descopere tata. Dacă nu vin timp de-o lună să-l ridic, rămîne stăpîn pe bagaj şi-mi dă restul de 50 lei cît mai rămăsese. Le vindeam ieftin, fără tocmeală, cît da omul, să scap cît mai repede de ele, că nu era un lucru mic să-l vinzi („uite-l nu-i"), era bagajul barosan şi nu puteam să-l iau pe cap la o adică şi să strig pe stradă : „Hai ! la plăpumi de vînzare !"

Cînd să plec acasă, era într-o miercuri, zi de tîrg, m-am dus pe la ocol, să dau de tata. Cum mergeam prin mulţimea de lume, cît p-aci să dau nas în nas cu directorul şcolii, agronomul şi contabilul, şi, colac peste pupăză, şi tata cu ei. La moarte mai degrabă mă gîndeam, dar cum s-au petrecut lucrurile nici prin cap nu mă trăznea.

— Să trăiţi, dom'le director ! l-a salutat tata pînă la pămînt cu pălăria în mînă.

— Bun găsit, nene Ulmene ! îl cunoştea pe tata ca pe un cal breaz, întrucît venea mai mereu la mine. Ce faci pe-aici ?

— Ce să fac ? La tîrg, ca omul, poate să cumpăr şi eu ceva.

— Te-am ruga, dacă ai vreme, să ne ajuţi să cumpărăm un cal pentru trăsura şcolii, un cal tînăr şi fără meteahnă. Nu prea ne pricepem noi.

— Cum de nu, dom'le director. Bani s-aveţi şi vă iau un cal a întîia. O viaţă întreagă am păscut la ei, aşa că mă pricep.

— De bani, nu duce grijă, avem. Să ai toată încrederea.

— Am, dom'le director, am că şi mie îmi place treaba curată. Nu mai departe v-o spun dumneavoastră, că doar ştiţi, sînteţi de-acolo, capul, nu m-am opus niciodată. Cartea nu se face din sărăcie, de-aia de fiecare dată am predat bagajul. Nu m-am împotrivit.

— Ce-ai predat ?

— Bagajul, adică : tu, plapumă, pernă, așternut, saltea, cearșafuri, ce trebuie la un pat.

— Cui le-ai predat ?

— Ministerului, știe băiatul mai bine.

— Și cînd le-ai predat ?

— Parcă n-ați știi, dom'le director, zău așa ! În fiecare an la sfîrșit. Mai am anul ăsta, cred că l-a și predat băiatul pînă acum și la anul și bună ziua, am scăpat.

— Și zici că nu te-ai opus niciodată ?

— Vai de mine, dom'le director, eu să mă opun ? Le-am predat cu toată inima și m-am închinat cu amîndouă mîinile că am băiatul bun, bursier în fiecare an, c-altfel ce m-aș fi făcut ?

Cînd au înțeles cei trei despre ce este vorba s-au prăpădit de rîs și la urmă, directorul foarte serios i-a explicat cum îi treaba.

— Te-a mințit, nene Ștefane, bursele nu se dau celor cu bagajul mai arătos, ci după învățătură și băiatul dumitale învață bine. N-are probleme. Este fruntaș și de aceea nu i se pretinde nici un fel de bagaj. Mai degrabă pune mîna pe el și strînge-l binișor cu ușa și-o să afli dumneata adevărul. Noi nu l-am educat așa.

Atît i-a trebuit tatii, că după ce le-a cumpărat gloaba, într-un suflet a venit acasă și din somn m-a luat la bătaie.

— Bagajul, tîlharule, bagajul ! și gîrlă curgeau bicele pe mine. Mi-a spus mie domnul director cum îi treaba.

— Că nu, că da, să vezi mătale, pentru școlile desființate, ministerul, ocrotiri...

— Taci, cu ministerul tău de ocrotiri, hoțule !

— Zău, așa, mamă, cum te-oi fi gîndit tu, n-aș avea parte de cine te-a pus la cale, mai

punea și mama paie pe foc și în durdura aceea, că n-aveai timp nici să-ți tragi sufletul, m-am repezit sub firida sobei și haștina ! din greșeală ghetele schimbate : stînga lui și stînga mea și cu ele în mînă, desculț, am ținut-o tot o goană pînă de marginea tîrgului.

Nici cînd m-am încălțat n-am băgat de seamă, deși gheata lui tata era cu urechi și gumă-n părți, fără șireturi, așa de zăpăcit eram, dar cînd s-o urnesc din loc și-am pus primul pas, hait ! m-am pomenit c-o iau spre stînga-n nas. Să-mi vină rău, am crezut c-am ologit de picioare, dar cînd m-am uitat în jos am văzut isprava ce făcusem.

„Vai de mine și de mine ! altă sărăcie, se ține lanț". Mergeam tot pe la întuneric, să nu mă observe careva și cu picioarele aduse tot spre dreapta, să pot merge înainte. Cînd se uita cineva spre mine mă și opream pe loc și mă prefăceam că scot ceva din buzunare. Pînă la urmă n-a fost chip să merg și m-am descălțat cu picioarele goale și cu ghetele la subțioară, tot pe ocolite, fugind de lume ca de dracu', am ajuns la școală. Spre norocul meu am găsit bagajul nevîndut. Parcă mi-l dădea de pomană, așa m-am bucurat.

A doua zi, tata martor într-un proces, avea citație. De cu noapte s-a sculat și cum el nu se încălța decît în tîrg, pentru economie de pingele, a întins mîna sub firidă și pe bîjbîite a aruncat în coș ce mai rămăsese : dreapta lui și dreapta mea. Cînd a ajuns la tribunal și a dat să se încalțe și-a pus mîna-n cap. „Ia te uită, sărăcie ! Ce mă fac acum ? Cum intru ? Mai mare rușinea de mă duc desculț". Cum sta și se perpelea, nici prin cap nu-i trecea că i-aș fi luat perechea eu. Își aude numele. Striga aprodul și mulțimea repeta ca un ecou : „Ulmeanu, Ulmeanu !".

— Zent! Ca la armată şi pe loc a şi luat gheata, dreapta lui şi cu ea la subţioară a intrat pe sala tribunalului.

Nu-l întreba nimeni ce-i cu el, dar desculţ cum era se băga în vorbă neîntrebat: „Mă strînge stînga de mă seacă, mama ei... nu mai pot!... şi-am aruncat-o cît colo. Mai degrabă cu tălpile goale, uite-aşa!".

De-abia acasă s-a lămurit tata ce-i şi cum, că n-a dat de pereche nici mort.

— Fimeie, ori căţeaua mi-a luat-o şi mi-a ros-o cine ştie unde, ori băiatul ăla în durdura de-aseară, că nu dau de fel de ea. De-a luat-o el, nu ştiu cum o descurca-o.

— A descurcat-o, nici o grijă. A venit şi cu bagajul, iar gheata, vezi-o în chiler.

Tot ascuns am stat de tata, pînă într-o bună zi, cînd am dat ochi-n ochi cu el.

— Şi cum ziseşi tu, mă! cu ministerul ăla de te ocroteşte? Ia mai zi o dată.

— Păi, nu ţi-am spus?

— Ce mi-ai spus, mă? Pe cine chiorăşti tu? şi tocmai cînd se învîrtea ca un titirez prin casă — doar o găsi ceva să mă ia din nou la cotonogeală — a intervenit mama:

— Lasă-l omule, lasă-l! Mortul de la groapă nu se mai întoarce. O vină porţi şi tu. De cîte ori băiatul ăsta a cerut un ban de la tine, parcă ţi-a dat c-o măciucă-n cap. „La ce-ţi trebuie? Mîncare ai, de buginit slavă domnului şi cu asta ai pus capăt!" Nu te-ai întrebat oare că-i mare şi-ar avea şi el nevoie de-un ban să-i prisosească?

A tăcut tata şi-a înghiţit în sec, iar mama, supărată, s-a întors cu faţa către mine, zicînd:

— Iar pe tine, cine te-a îndemnat, rău sfat ţi-a dat. Un lucru însă bagă-n cap: „Urciorul nu merge de multe ori la apă: ori se sparge, ori se crapă".

TEZĂ LA ISTORIE

Mare mi-a fost surpriza cînd am intrat în clasa şasea la şcoala normală din Bacău. O bună parte dintre colegi proveneau prin desfiinţarea şcolii normale din Focşani, cu un an în urmă, iar alţii erau veniţi de la Roman. Puţini rămîneau băştinaşii.

Repede m-am acomodat, mai ales că şi aici am întîlnit profesori foarte apropiaţi de sufletul nostru, de vîrsta noastră, vîrsta adolescenţei, cînd imaginaţia se aprinde cu multă uşurinţă.

Odată, la ora de fizică, profesoara noastră, tînără absolventă, doar cu cîţiva ani mai în vîrstă decît noi, a pus întrebarea : cine a inventat telefonul.

— Cupidon, domnişoară ! s-a ridicat Popovici din bancă cu o mutră foarte serioasă.

Nu s-a supărat, dimpotrivă rîzînd i-a completat :

— Da, Cupidon, fiindcă inima-i un telefon.

Am rîs întreaga clasă. Profesoara nu şi-a pierdut cumpătul şi foarte calm a trecut la tablă.

— Astăzi vom învăţa despre inventatorul telegrafiei fără fir, Marconi, care în anul 1909 a primit Premiul Nobel, pentru invenţia sa. Ora a intrat în ritmul ei de seriozitate ştiinţifică.

Dar să revenim la titlul povestirii noastre : teză la istorie. De unde şi pînă unde, mă opreşte Blănaru într-un colţ al clasei şi mă roagă dacă n-aş fi dispus să-l pregătesc pentru teza la istorie.

— La istorie !... m-am mirat eu. Aici pui mîna pe carte, citeşti de trei-patru ori lecţia şi faci lucrarea de n-ai treabă.

— Nu așa! Aș vrea să-mi faci pe caiete separat toate cele patru lecții date pentru teză. Îți plătesc cît vrei. Te rog.

M-a înduioșat, mai ales că aflasem despre el că a suferit de meningită și că se descurcă greu, cu dureri de cap îngrozitoare, încît i-am promis că da, dar fără bani.

— Sîntem colegi, doar.

Promisiunea dată îi datorie curată; m-am și apucat în așa fel de treabă că seara la meditație, în preziua cînd urma să dea lucrare, am fost gata cu toate cele patru caiete.

— Învață-le.

Le-a învățat de s-a ales praful, că n-a trecut o jumătate de oră și m-a chemat la el în bancă.

— Ascultă-mă...

— Povestește-mi bătălia de la Rovine...

— Nu așa!...

— Dar cum?

— Întreabă-mă pe sărite unde le-am pitit.

— Cum adică?

— De pildă, pe Mircea cel Mare l-am așezat în dreapta la piept sub cămașă, pe Alexandru cel Bun, dedesubt, în aceeași parte, iar celelalte două le-am budit în partea stîngă.

Mult m-am mirat. Așa treabă nu întîlnisem.

— Atunci, spune-mi unde ai ascuns „Întemeierea Moldovei"?

Căuta pe disperate și nici că-și amintea.

— Ce faci? Dacă-i vorba de-așa treabă, te prinde la sigur. Mai bine rămîn toate lucrările la mine, iar eu, prin releu, dinainte stabilit, îți trimit caietul cu subiectul respectiv la momentul oportun.

Zis și făcut. A doua zi, cînd a venit profesoara, l-a trecut în banca întîi și i-a dat să

scrie : „Războaiele lui Mircea cel Mare cu turcii". Exact ce-avea în caiet.

N-au trecut decît cîteva minute şi numai ce-l văd că se întoarce cu faţa către mine şi-mi face semne disperate să-i trimit caietul.

„Eşti nebun, mă ?" şi tot eu mi-am răspuns: „bineînţeles". El, nimic : caietul şi caietul.

O şti el ceva. Mă gîndeam că se întîlnesc la profesoară tezele. Teza mea dată cu o zi mai înainte şi teza lui de-acum, aşa că n-am mai pregetat şi i-am dat drumul pe releu. A ajuns la ţanc. Cum a pus mîna pe caiet, direct la catedră s-a oprit.

— Ai terminat aşa repede ? l-a întrebat profesoara.

— Am terminat, i-a răspuns el, surprins parcă.

Se lasă cu bucluc, sigur. Profesoara foc.

— Nu se poate ! Imposibil !... Să scrii trei pagini la rînduri mărunţele, în mai puţin de cinci minute este cu neputinţă.

— Dacă ai în cap totul limpede, cum socotesc că a avut colegul Blănaru, mîna merge, domnişoară, mă băgai şi eu în vorbă.

— Dumneata eşti avocatul lui ?

— Nu, da' să vedeţi că...

— Nu văd nimic. Te rog ! şi s-a întors către Blănaru.

— Scrie, te rog, tot aşa de repede : Întemeierea Moldovei.

Bucuria mea n-a fost mică. Ce m-aş fi făcut dacă îl dădea tot pe Mircea ? Nu-l aveam, fiindcă toate cele patru teze erau întocmite într-un singur exemplar.

„Îmi băgam degetul în nas şi-mi provocam hemoragie, cum am făcut-o data trecută, cînd am dat cu clasa", mi-ar fi răspuns Blănaru.

Firește că la momentul potrivit cînd se sfîrşise ora, i-am trimis caietul şi-a ajuns la timp.

— Așa da! i-a spus profesoara. Mai vii de-acasă. Se pot scrie trei pagini, cîte ai scris, în circa patruzeci de minute.

Așteptam ora viitoare cu multă emoție. Nu știam cum o să iasă totul pînă la urmă. În sfîrșit, ziua cea mult așteptată a sosit. A intrat profesoara în clasă, supărată foc.

— Ulmeanu și Blănaru să poftească în față.

— Cum se face că teza dumitale, Ulmeanu este aproape identică cu teza lui Blănaru? Același stil și mai ales aceeași caligrafie.

— Se întîmplă, domnișoară, uneori!

— Nu se poate!

— Dumneavoastră știți că data trecută eu am luat parte activă la lecție și nu puteam în același timp să fac și teza lui Blănaru.

— Tocmai. Asta știu și totuși, nu pricep. Te rog, spune-mi adevărul.

Nu știam cum s-o dreg să ies din încurcătură.

— Curaj, Ulmeanu, curaj! Nu te gîndi să spui o minciună. Dacă-mi spui adevărul, îți promit că te iert. Hoțul neprins îi negustor cinstit.

Mă ispitea propunerea, dar nu eram prea sigur. Dacă mă trage într-o cursă, așa-i că intru la apă?

— Nu vrei, Ulmeanu, nu? Atunci, Blănaru. Spune dumneata...

Cînd am auzit că-l indică pe Blănaru, mă temeam că înecatul mă trage și pe mine la fund și mă înec cu el cu tot.

— Și mă iertați, domnișoară?

— Ți-am promis.

— Și pe Blănaru?

— Și pe el.

M-am codit eu puțin, pînă să încep, dar pînă la urmă, tot eram pe jumătate prinși, am povestit întreaga tărășenie.

— A venit la mine și m-a rugat să-i fac cele patru teze că-mi dă bani. I-am răspuns că pe bani nu fac așa ceva.

— Și ?

— Gîndindu-mă că-i bolnav și mi-e coleg, m-am prins.

— Și le-ai făcut ?

— Le-am făcut.

— Și pe urmă ?

— A încercat să le învețe unde sînt pitite fiecare, ca la momentul oportun să scoată teza de sub haină fără greș și s-o ducă la catedră.

— Cum ? Nu înțeleg !...

— Le pitise pe toate la piept pe sub haină : una sus și alta jos ; una-n dreapta, alta-n stînga și, de teamă să nu scoată alt caiet decît acela pe care trebuia să-l scoată, m-a chemat să fac exerciții cu el.

— Ce fel de exerciții ?

— De plasare.

— Ce fel de plasare ?

— De pildă, îi dă Mircea cel Bătrîn la teză, el trebuia să știe cu ochii închiși unde l-a dosit.

— De ce ?

— Să-l scoată la fix că dacă scoate un alt caiet și-l duce la catedră, atunci îl prinde și moartea-i pe el.

— Așa, care va să zică. Înțeleg acum hoția. Și ?

— Ce să spun ? De îndată ce i-ați fixat subiectul, cum lucrările se găseau la mine, eu le mînuiam, fiindcă n-a fost chip să le învețe locul, după cinci minute numai mi-a cerut disperat să-i trimit lucrarea cu subiectul dat. Era și semnat. Totul în regulă.

— Și-ai trimis-o.

— Am trimis-o. Mă gîndeam că știe el ce face.

— Şi ce-a făcut ?

— Cum a primit lucrarea a şi dus-o la catedră şi dumneavoastră aţi prins mişcarea şi n-aţi crezut c-ar putea să scrie trei pagini în cinci minute şi i-aţi dat să scrie, spre norocul nostru : Întemeierea Moldovei.

— De ce spre norocul vostru ?

— Fiindcă îl dăduserăţi pe Mircea cel Mare o dată şi dacă l-aţi fi dat tot pe el, focul era pe noi. Nu-l aveam. Subiectele erau unicat.

Nu s-a mai putut abţine domnişoara şi-a început să rîdă.

— De ăştia-mi sînteţi !... Am eu grijă altădată. N-o să mai aveţi ocazia.

— Şi cu nota ?

— Aşa cum v-am promis. Vă trec în catalog nota pe care o merită lucrarea, asta să fie pomană pentru sufletul morţilor, iar tu Ulmeanu, ajută-ţi colegii cu totul în alt fel.

— După puterile mele, domnişoară.

— Da, după puterile tale, dar în mod cinstit, corect...

Am înghiţit în sec şi-am tăcut. Ştiam eu ce ştiam. Domnişoara profesoară a avut dreptate.

OMUL SFINŢEŞTE LOCUL

Doi ani de înstrăinare, doi ani cu casa în spate ca melcul au trecut şi mare mi-a fost bucuria cînd în toamna anului 1934 s-a reînfiinţat şcoala normală din Focşani şi-am revenit la matcă, acolo unde începusem cu şase ani în urmă.

O paragină am găsit şcoala. Ţi-era frică să nu te muşte şerpii. „Ce înseamnă Omul ? El

sfințește locul", ne spunea directorul Ion Florea, profesor de pedagogie și excelent organizator și gospodar.

Cu el în frunte am reușit să ridicăm școala la un adevărat locaș de cultură. S-au organizat echipe de muncă, pe sectoare de activitate. Pe mine m-a repartizat peste grajdul școlii. Cînd m-am dus să iau în primire locul meu de muncă, mi-am pus mîinile în cap de ce-am putut găsi acolo. Vitele înotau în gunoi pînă la genunchi.

Ce fac? Și, gîndindu-mă cum să încep, mi-am adus aminte de Hercule din mitologia greacă, care a dat drumul la o parte din apele fluviului Alfeu să curețe grajdurile lui Augias, unde stătuseră trei mii de cai timp de 30 de ani.

Idee bună, dar cum fac?

Mai întîi, am săpat un șanț lung care ducea în grădina de zarzavat a școlii, lipită de altfel cu grajdul, apoi am instalat un furtun gros la cișmeaua de-alături și-am dat drumul cu jet puternic.

Nu prea se îndura gunoiul să iasă, era prea bine bătut și prea de multă vreme nu-l mișcase nimeni de la locul lui, dar, cînd a prins apa putere, în brînci l-a împins afară.

Lună am făcut grajdul, după care am trecut la reparatul ieslelor și la văruitul grajdului. Stăteau animalele de mai mare dragul, cu așternut proaspăt în fiecare zi.

Așteptam inspecția tocmai să le arăt grajdul, pe care îl fotografiasem cum se prezenta el la început, pentru a se putea aprecia în ce condiții se găsește el acum.

În fiecare după-masă, după ore, eram acolo și munceam din greu, fiindcă de fiecare dată găseam ceva de făcut.

Într-o după-amiază ce constat? Joiana, cea mai frumoasă juncă dintre vacile școlii, de rasă olandeză, nu putea să fete. Era la primul ei vițel și moașă i-am fost eu.

Am pus mîna pe vioară, m-am rezemat de iesle și la capul ei, lîngă ureche, am început să-i cînt o bucată duioasă și-am ales „Avant de mourir" de Boulanger. Citisem undeva despre influența binefăcătoare pe care o exercită muzica chiar asupra animalelor și cîntam cu tot sufletul să înăbuș gemetele surde ale bietului animal, care se frămînta de parcă avea un mal căzut pe ea.

Minunea minunilor s-a produs. Cînd totul se credea pierdut, sub ochii mei, cufundați în muzica minoră a lui Boulanger, o frumusețe de vițel pășea la viață.

A rămas înmărmurit agronomul și s-a uitat la mine ca la o altă minune.

— Bravo, Ulmeanu! a strigat el bucuros. Cum ți-a dat în cap?

Pînă să spun eu ce-i și cum, a sosit inspecția în frunte cu directorul.

— Ulmeanu, domnule director, i s-a adresat agronomul, este salvatorul viețelușului pe care l-am botezat ca pe el „Ionică" și cumătrul Joianei.

— Cum s-a petrecut, Ulmeanu? m-a întrebat directorul zîmbind.

I-am povestit de-a fir-a păr mai întîi ou grajdurile lui Augias, apoi cum mi-a sticlit ideea cu vițelul.

— Păi, să întrunim comisia profesorală și să ne povestești cu vioara-n mînă.

A fost un rîs copios în cancelarie, iar pe mine, drept răsplată, m-a notat cu nota cea mai mare, bașca că mi-a dat învoire în oraș trei duminici una după alta.

EXPOZIȚIE CU VÎNZARE DE PERII

Profesorul nostru de lucru manual, Petrescu, se afla în pragul pensiei cînd eram elevi în clasa a opta. Era un om tăcut, cu părul alb, tuns scurt și cu fața osoasă și prelungă. Nu frecventase școli înalte, dar în meseria lui era un artist adevărat.

În plină tinerețe, trecusem de adolescență și în neastîmpărul și energia pe care adesea n-o puteam stăvili chiar noi înșine, o făceam pe interesanții să nu zic pe deșteptii.

— Știți, dom'le profesor că s-a prăpădit Nabukodonosor ?

— Nabukodonosor ? Ce mai om a fost !... Am făcut armata împreună, ne răspundea el și cu mîna moșmondrea mai departe la treaba lui.

Noi pufneam în rîs satisfăcuți de isprava noastră, iar el, prefăcîndu-se că nu înțelege, ne lăsa în voia noastră.

Pe trimestrul întîi ne-a învățat să confecționăm din sîrmă nichelată grătare, adevărată țesătură în gherghef, sculptură în lemn, rame, împletituri din paie începînd cu două și terminînd cu unsprezece fire, iar pe trimestrul al doilea ne-a cerut s-aducem păr de porc pentru a ne învăța să facem perii.

— Nu găsim păr, i-am spus noi. Îi tare scump !...

— Măcar pentru o singură perie, ne-a răspuns el îngăduitor. Vreau să deprindeți tehnica.

Am căutat în stînga, am căutat în dreapta, pînă într-o bună zi cînd am trecut, ca din întîmplare, pe lîngă porcăria școlii. Mi-am pus mîinile în cap de ce-am văzut acolo. Păr în cantități industriale ! „Ura !“ mi-am strigat în sinea mea și-am alergat la colegul meu Vlășceanu, responsabil peste mașinile de tuns ale

infirmeriei şi nici una şi nici alta, l-am luat în braţe şi l-am sărutat pe-amîndoi obrajii, de nu ştia băiatul ce pedeapsă a căzut pe capul lui.

— Ce ţi-a venit, mă ? m-a întrebat el curios.

— Sîntem bogaţi, Gicule !...

— De unde şi pînă unde ?

— Am descoperit o sursă de milioane.

— Cum ? Ce fel ? Spune, nu te mai prosti !

M-am apropiat de el şi i-am şoptit la ureche să nu ne-audă nimeni.

— Bravo ! Nici prin cap nu mă trăznea. Şi pe loc a şi pus mîna pe o maşină de tuns şi direct în porcăria şcolii ne-am oprit.

Pe alese culcam purceaua cu părul cel mai mare şi „cica, cica, cica !“ eu o gîdilam pe burtă, purceaua : groh, groh ! iar Gicu cu maşina cîlţ, cîlţ ! nu contenea de fel.

Mult s-a frămîntat agronomul şcolii cînd le-a văzut cît de frumos erau frezate. „Ca-n palmă, domnule ! se mira el. Numai pe greabăn. Să fie cumva vreo boală al cărui microb nu se cunoaşte ? Poate, fiindcă nu-i una, nu sînt două, pe toate le-a buşit !“...

Pînă la urmă însă ne-am dat de gol. Împreună cu domnul profesor Petrescu am organizat o expoziţie cu vînzare de perii din păr de porc, c-am adus un venit infirmeriei pe cinste.

Cînd i-am spus domnului director, cum şi de unde am avut atîta păr, s-a prăpădit de rîs.

— Bravo, băieţi ! Nimic nu se pierde totul se transformă, legea lui Lavoisier. Din nimic să faci ceva, înseamnă pricepere, iniţiativă. Părul porcilor şi-aşa creşte. Duminica viitoare aveţi liber în oraş, pînă la ora optsprezece.

Mai mare răsplată ca asta că mergeam în grădina publică şi-ascultam muzica militară la braţ cu cîte-o fată de la şcoala profesională, alta nici că putea să fie.

O emoție mai profundă decît îți poate da un examen de maturitate, un examen care îți eliberează o diplomă, îți asigură un titlu, nu poate fi alta.

Simți (pe pielea mea am încercat-o) că nu mai ești stăpîn pe tine. Totul decurge parcă automat. O spaimă îți stă în spate toată vremea, iar în cap un haos, un amalgam de cunoștințe învălmășite, neorînduite. Pui mîna pe-o carte și nici n-apuci s-o deschizi bine și vrei alta. Dorești să citești la istorie, dar te gîndești la geografie. Ai vrea să faci la matematică, dar ți-ai adus aminte de gramatică. Ai rezolva totul și nimic pînă la urmă.

Bine spunea unul din profesorii noștri: „Porcul nu se îngrașă în ajun. Studiul individual, pregătirea sistematică zi de zi și interesul dovedit pentru lărgirea orizontului intelectual, este totul".

Cît mă privește, pregătirea temeinică cădea în sarcina mea. „Tu cu capul, eu cu banii", vorba lui tata, care și vînduse un pogon de pămînt pentru a plăti, ca la sfîrșit, ultimele angarale. N-a găsit la nimeni să împrumute nici doi lei.

Cu o zi înainte de a pleca la centrul de examinare, care se afla la Galați, a venit la școală. Era o ploaie torențială, ca la primul meu examen, examenul de admitere. A luat în piept rafalele nemiloase ale ploii ou alice de gheață care îl izbeau în față. Îl făcuse leoarcă. Banii i-a strîns mototol să-i încapă sub subțioara mîinii drepte, să nu-i ude ploaia.

— Ți-am adus gologanii, băiete! Mi-era teamă că au plecat colegii tăi la examen și tu

ai rămas, fiindcă n-ai avut banii la vreme. Ia-i! şi mi-a întins un ghemotoc de hîrtii. Achită-ţi toate datoriile de taxă să nu rămîi dator nici c-un centim şi ce-ţi prisoseşte să fie pentru sufletul tău acolo unde mergi, că-i arşiţă mare.

Mă uitam la el şi-mi strîngeam pumnii să nu mă podidească plînsul. Ce înseamnă un părinte !... Era tras la faţă, slab, fără nici o vlagă parcă, după un asemenea efort. Făcuse deja zece kilometri şi-avea în faţă încă zece de făcut pe ploaia de foc. Ochii lui de un albastru şters, de-abia mai pîlpîiau în orbite.

— Eu plec, tată, în treaba mea, iar ţie îţi urez să ai noroc şi să te întorci învăţător acasă. Mă grăbesc cît stă ploaia, să mi se usuce cămaşa-n spinare.

A doua zi, am plecat şi noi cu tot calabalîcul : material didactic făcut la lucrul manual cu domnul profesor Petrescu, hărţi, planşe şi un ierbar de mai mare frumuseţea.

După două zile am intrat în forfecare, începînd cu teza la matematică, apoi la limba română şi în final la pedagogie. Rezultatele la scris s-au afişat cu aproape jumătate căzuţi din cei prezenţi.

Urma oralul, care începea cu noi candidaţii de la Focşani, ca fiind şcoala cea mai îndepărtată de Galaţi.

Ne temeam, firește. Comisia toată era alcătuită numai din profesori străini de şcolile care erau prezente, la acest centru.

— Examenul este examen, oricînd îţi poate prezenta surprize, vorbeau unii.

— Mai ales, dacă te nimereşte tocmai acolo unde ai dat paginile mai în fugă, răspundeau alţii.

Cam așa s-a întîmplat și cu seria mea cînd ne-a pus întrebarea profesoara de naturale.

— Cîte picioare are cărăbușul și cum îi sînt ochii ?

Noroc că nu m-a întrebat pe mine că eram cu răspunsul gata, formulat pe limbă și moartea mi s-ar fi tras, cînd i-aș fi spus că are opt picioare. Cît privește ochii era simplu. Cum să-i aibă ? Unde nu m-ajuta memoria, apelam și eu la gîndire. Galbeni, cum îi sînt aripile și corpul, că doar nu i-ar fi stat bine îmbrăcat în galben și cu ochi albaștri. Natura mamă l-a asortat cum i se cuvine unui gîndăcel, pe care îl întîlnim, mai ales, primăvara.

Cînd l-am auzit pe colegul de lîngă mine că spunea cu glas tare că-i o specie de miriapod, am zîmbit.

— Dumneata, zîmbești ?

— Nu, doamnă, nu zîmbesc !...

O vorbă n-am mai spus în plus și bine am făcut, că după cum o vedeam că se uita la mine, era în stare să-l lase pe Mihalache, c-așa-l chema pe colegul pe care îl examina și să mă ia pe mine în primire, deși răspunsesem înainte și luasem notă bună cred, despre „importanța mamiferelor în agricultură".

— Nu știi, nu? S-a întors din nou la Mihalache.

— Miriapod, doamnă !...

— Miriapod !... s-a mirat prelung profesoara.

— Nu, domnule candidat. Cărăbușul nu este miriapod. Are șase picioare numai, adică trei perechi. Ai înțeles ?

— Am înțeles, doamnă ! a răspuns colegul pierdut tot.

În gîndul meu, ce-ai înțeles tu, dar ce-am înțeles eu, că dacă mă numea pe mine să

răspund, susţineam sus şi tare că are opt picioare şi praful s-alegea de examen.

— Dar ochii cum îi sînt ? Şi-i face semn tot lui Mihalache.

De data asta, mi-era chiar ciudă pe el cînd l-am văzut că gîngăvea şi-aci : treabă, de-altfel, la mintea cocoşului.

„Galbeni, doamnă !“ cît p-aci să-i spun, dar m-am abţinut să nu dau de bucluc.

Şi, tocmai cînd mă liniştisem, fiindcă eram stăpîn pe răspunsul ăsta, la un adică, a izbucnit profesoara de să ne bage în sperieţi.

— Ochi compuşi, domnule candidat, în feţe poliedrice.

Hait ! Nu ştiam ce să fac cu capul, unde să-l ascund, cînd am auzit compuşi în feţe poliedrice. Cîtă complicaţie la un grăunte de gîndac. Nici pe departe nu mi-ar fi dat prin cap.

— Aşa nu merge ! a reluat profesoara. Ce-o să faci în faţa clasei, în faţa copiilor, care cer cunoştinţe de la dumneata şi dumneata habar n-ai.

În faţa clasei ? Îl duc viu şi natural sau fixat în bold pe planşă şi împreună cu copiii îi număr şi dinţii din gură dacă-i are.

Cînd să mă ridic să-i spun, revoltat cum eram, numai ce-l văd pe profesorul de istorie cu degetul la gură, chipurile să tac. Am tăcut, firește. Nu-mi ardea să-mi bat cuie-n talpă.

Au urmat apoi probele practice şi-am început cu proba de muzică, unde am cîntat „Balada“ de Ciprian Porumbescu. Mi-a pus notă mare cred, fiindcă s-a compensat cu nota de la lucru manual unde mi-a căzut să fac din tablă o căldare de 10 litri. Am tot bătut în tablă cu ciocanul de fier şi trebuia să bat cu cel de lemn că din căldarea mare de zece litri,

cum o aştepta profesorul, i-am dus la catedră o căniţă. Atîta mai rămăsese din tablă.

— A intrat la apă, candidat ?

— A intrat, domnule profesor, dar nu curge.

— Nu curge, dar pică şi m-a altoit cu nota nouă, dar întoarsă pe tălpigă.

*

Cînd terminasem toate probele şi, fericit, mă plimbam prin faţa şcolii, aşteptînd rezultatul final, numai ce-aud în urma mea :

— Domnule învăţător, domnule învăţător !

Nu m-am uitat, fiindcă nu eram eu ăla şi nu puteam să-mi iau nasul la purtare şi să mă fandosesc cu astfel de titlu, mai ales că nici listele nu se puseseră.

Cum din urmă însă, nu contenea de fel : „domnule învăţător", m-am întors aşa, într-o doară şi cînd colo, ce să vezi ? Îmi făcea semn cu mîna chiar mie.

— Eu ? „Mă confundă sigur", mi-am zis în sinea mea.

— Dumneata, dumneata ! mi se adresează o doamnă a cărei figură pe loc am recunoscut-o. Asistase la oral în seria mea. Chiar mă întrebam atunci, la ce-o mai examina şi bala-oacheşa asta ?

— Sînt directoarea fetelor, colegele dumitale de la Brăila — şi te-aş ruga să rămîi cu ele şi să le povesteşti pe larg, cum decurge examenul, fiindcă mi-a plăcut cum ai răspuns la oral şi te felicit cu această ocazie.

Mi-am. venit de-acasă şi de-abia acum am înţeles că eu eram învăţătorul după care striga de zor.

— Cu plăcere, doamnă !...

Doar ce-a plecat directoarea și mă și văd încercuit de fete, băgat la mijloc, ca un bondar prins în petalele unei flori. Ciorchine stăteau în jurul meu, de nu puteam să-mi trag nici sufletul.

— În dormitor, fetelor! că-i mai liniște, a propus una dintre ele. Nici nu știu cum am urcat scările, mai mult pe sus.

Mare bucurie căzuse pe capul meu! Să te afli tu, de unul singur, cavaler între 40 de fete care mai de care mai moțate, era sărbătoare mare pentru mine; dar nu m-am lăsat nici eu mai prejos și-am dat un oral cu ele, că n-a fost nimic examenul pe care îl dădusem.

Pînă la urmă, văzînd că nu mai au ce să culeagă de la mine, au început să facă haz pe seama mea. Mă pomeneam c-o șuviță de păr blond sau negru că-mi atinge o ureche și ars săream. Cînd s-o prind dădea capul de-o parte și ține'te rîs.

În gîndul meu, numai de examen nu vă arde vouă și, urîndu-le succes și baftă, mi-am luat ziua bună de la ele și-am plecat.

*

Bucuria a fost mare. Am luat examenul și m-am îndreptat spre casă. Tata și mama m-așteptau cu sufletul la gură.

— Cum? Tu ești învățător, mamă? Se învîrtea țanțoș pe lîngă mine. De-adevăratelea? Eu nu cred. Ești prea mic. Nici armata n-ai făcut. Și-apoi n-ai mustață. Ce-o să zică școlarii tăi cînd te-or vedea fără barbă?

— Sînt mamă, sînt! Eu nu te mint.

— Este, fimeie, este!... Nu-l mai necăji! Băiatul nu spune minciuni. De-acolo vine doar, de unde îi unge pe frunte, îi trece-n catastif.

Crezi tu că-i jucărie ? Este o comisie mare de învățați și ăia hotărăsc : „tu ești, tu nu ești ! Ție cum ți-a spus, mă ?“

— Mie mi-a spus că sînt.

— Ai văzut ? Bravo, tată ! Visul nostru s-a izbîndit. Avem băiat învățător. De-acum pot să închid ochii. Mor cu sufletul împăcat c-am făcut ceva în viața asta. Te-am făcut pe tine om, învățat, ca la rîndul tău să înveți și pe alții.

M-a apropiat apoi de pieptul lui uscat și cu ochii înotînd în lacrimi, dar cu zîmbetul pe buze, mi-a spus :

— Nu degeaba te-am dus pe umerii mei la examen, tată !... Ți-amintești ?

— Mi-amintesc. Cum de nu !..

— Atunci să-mi trăiești, dom'le învățător. Împreună am făcut o treabă bună. Tu cu capul, eu cu banii...

CUPRINS

Satul meu	5
Părinții mei	8
Lada cu zestre	11
Salba	13
„Pune-o bine !"	16
Briciul	17
Zborul	20
„N-ai spus matale ?..."	22
Măgărușul de la stînă	26
Leac de frică	30
„Seamănă cu mine"	43
Prima zi de școală	48
„Bate-n ușă !"	51
Nădufuri	57
Banca-n brațe	63
Cărțile de școală	65
Primul din coadă	68
Șaizeci și nouă dintr-o mie	70
Socoteala de la gară	72
Examenul de absolvire	75
Prost din naștere	79
Ucenic la tîmplărie	81
Băiat de prăvălie	88
Potopul	93
Strămoșii noștri	97
O străfulgerare în beznă	107
Începe lupta	109

Confruntarea . . . 118
La arie 126
Ploconul 129
Pe umerii tatei . . 133
Vizita medicală . . 137
„Nu-i şi-i bine" . . 147
Proba de muzică . . 149
„Oul nu învaţă găina" . 154
Primul cu cravată . . 155
Examenul continuă . . 161
Şedinţa cu părinţii . . 170
Înstrăinarea 171
Clasa întîi la Normală . . 173
„Lăutar îl fac" . . . 176
„Domnul mamei, domn" . 184
Desfiinţarea Şcolii normale . 191
Domnul cu barbişon . . 192
Altă şcoală, alţi profesori . 200
Reîntîlnirea 215
Ajutor reciproc . 216
Bagajul 219
Teză la istorie 231
Omul sfinţeşte locul . . . 236
Expoziţie cu vînzare de peril . 239
„Să-mi trăieşti dom'le învăţător !" 241